

Dorin Tudoran (n. 30 iunie 1945, Timișoara). Absolvent al Facultății de Limbă și Literatură Română a Universității din București, promoția 1968. Este Senior Director, pentru Comunicare și Cercetare, membru al conducerii executive a Fundației Internaționale IFES, Washington D.C., Statele Unite, și redactor-șef al revistei *democracy at large*. Cărți de poezie: *Mic tratat de glorie* (1973), *Cîntec de trecut Akheronul* (1975), *O zi în natură* (1977), *Uneori, plutirea* (1977), *Respirație artificială* (1978), *Pasaj de pietoni* (1978), *Semne particulare* (antologie, 1979), *De bună voie, autobiografia mea* (1986), *Ultimul turnir* (antologie, 1992), *Optional Future* (1988), *Viitorul Facultativ/Optional Future* (1999), *Tînărul Ulise* (antologie, 2000). Cărți de publicistică: *Martori oculari* (în colaborare cu Eugen Seceleanu, 1976), *Biografia debuturilor* (1978), *Nostalgii intacte* (1982), *Adaptarea la realitate* (1982), *Frost or Fear? On the Condition of the Romanian Intellectual* (traducere și prefață de Vladimir Tismăneanu, 1988), *Onoarea de a înțelege* (antologie, 1998), *Kakistokrația* (1998). Pentru unele dintre cărțile sale, autorul a primit Premiul Uniunii Scriitorilor (1973, 1977, 1998), Marele Premiu al Asociațiilor Scriitorilor Profesioniști – ASPRO (1998), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1998), Premiul revistei *Cuvîntul* – „Superlativalele anului” (1998). I s-a decernat un Premiu Special al Uniunii Scriitorilor (1992) și este laureatul Premiului ALA pe anul 2001.

www.polirom.ro

© 2006 by Editura POLIROM

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TUDORAN, DORIN

Absurdistan: o tragedie cu ieșire la mare / Dorin Tudoran. –
Iași: Polirom, 2006

ISBN (10) 973-46-0241-1 ; ISBN (13) 978-973-46-0241-4

821.135.1-4

Printed in ROMANIA

Dorin TUDORAN

Absurdistan

O tragedie
cu ieșire
la mare

POLIROM
2006

„În România se întâmplă mereu lucruri foarte interesante, pentru că nu se întâmplă niciodată ce trebuie.”

Dorin Tudoran

Spovedania unui pamfletar*

Au trecut opt ani de cînd am publicat *Kakistocrația*, timp în care prezența mea în paginile publicațiilor din România a fost undeva între discreție și întîmplare. Totuși, numărul paginilor de care m-am învrednicit bate mia. Un alt paradox al tranziției, îmi zic. Poate că merită, îmi mai spun, a strînge între copertile unor cărți măcar unele din paginile destinate altfel colecției de praf care a înlocuit după 1989 colecțiile de publicații.

Volumul de față reunește texte apărute între 2002 și 2005 în *Adevărul*, *Adevărul literar și artistic*, *Cotidianul*, *Cuvîntul libertății*, *Evenimentul zilei*, *Jurnalul Național* și *România liberă*. La nivelul întregului volum, ordinii strict cronologice i-am preferat gruparea paginilor în nouă capitole.

Cuprinsul fiecărui capitol încearcă să respecte pe cît de strict posibil ordinea cronologică. Excepție fac situațiile în care, spre a ajuta cititorul să urmărească desfășurarea unor argumente și contraargumente, am atentat la prerogativele cronologiei încercînd să scot la lumină ordinea interioară a întîmplărilor de hîrtie.

* Opiniile exprimate în textele incluse în acest volum aparțin în exclusivitate autorului lor. Ele nu implică sub nici o formă instituția în cadrul căreia autorul își desfășoară activitatea profesională ori revista pe care o conduce.

Cu excepția câtorva situații în care afirmațiile inițiale s-au dovedit cel puțin imprecise, iar altele au devenit aproape irelevante pentru cititorul anului 2006, nu am făcut textelor decât *serviciul de întreținere* pe care se cuvine să îl presteze oricare autor când e vorba de texte de o anumită vîrstă.

Inițial am dorit să elimin cîteva dintre textele prea polemice, fiindcă, în realitate, prețuiesc foarte mult unele victime ale acelor tușe. Însă, cum regret doar excesul pamfletar, nu și faptul că am scris acele texte, pînă la urmă le-am păstrat. Intelectuali ca dna Zoe Petre ori dnii Andrei Cornea și Adrian Cioroianu sînt profesioniști pe care îi respect. Ce să mai spun de dl Andrei Pleșu? Cu cît mă „enervează” mai mult, cu atît îl iubesc mai tare.

În cazul politicianilor, înțelegerea mea pentru dificultățile de care sînt înconjurați este mai mare decât transmit textele ce le sînt dedicate. Mă gîndesc la oameni ca domnii Emil Constantinescu și Traian Băsescu. Numai că, așa cum scriam cîndva în legătură cu cel dintîi, „preaplinul simpatiei, încrederii și speranței s-a transformat în preaplinul repudierii”. Mă încumet să cred că este o reacție colectivă. Dar ea pare mai individuală decât este, atunci cînd e îmbrăcată în cuvintele unui pamflet. Mecanismul pamfletului este excesul și, din nefericire, în multe situații, figurile politichiei românești par a nu merita mai mult decât un pamflet – eterna relație dintre cauză și efect.

Dacă, așa cum s-a scris, sînt cumva un moralist dublat de un fizionomist, trebuie să adaug că e vorba de unul nefericit. Îmi pasă infinit mai mult de ceea ce mi se pare a nu fi bine în ce fac oamenii pe care îi prețuiesc, decât mă sîcîie derbedelîcul în care trăiesc ipochimene de la care nu ne putem aștepta la nimic

bun. De aici și impresia falsă că aș fi mai nedrept cu cei „de bine”, decît cu cei „de rău”.

Dl Eugen Simion crede că „Dorin Tudoran este un excelent pamfletar politic și, ca orice pamfletar, exagerează, îngroașă liniile, mișcă fotografiile, în fine, nedreptățește. (...) Are memorie bună și are verbul usturător, rău tăvălit – vorba lui Arghezi – prin sticlă pisată. Atacă, deopotrivă, dreapta și stînga sau, mai exact, indivizi de dreapta și de stînga, nu pentru ideologia lor, ci pentru moravurile lor politice și, desigur, pentru desecele lor schimbări la față”.

Adevărat – deseori, nedreptățesc. Dar nu o fac spre a mă îndreptăți pe mine.

Dl Mircea Mihăieș nu se înșeală scriind că „ceea ce nu poate ierta Dorin Tudoran sînt ticăloșia și tîmpenia”, dar mă sperie gîndul că ar putea avea dreptate cînd continuă: „Lecțiile sale de etică sînt lecții pe viu, fără anestezie, făcute sub presiunea urgenței – nu are importanță dacă pacientul se întîmplă să moară pe masa de operație: important e că moare după ce i s-a pus un diagnostic exact”.

Îmi vine totuși inima la loc, văzînd că nu descoperă cine știe ce mecanism diabolic în spatele cruzimii auctoriale: „Pașoptismul său păgubos, seninătatea cu care dă cu piciorul norocului fac din Dorin Tudoran un personaj fascinant, la care nu știi ce să admiri mai mult: farmecul onestității sau demnitatea sinucigașă cu care taie sistematic punțile de legătură cu o lume – de fapt – urîță, urîță, urîță”.

Nu e mare lucru de admirat la personajul despre care scrie dl Mihăieș. Tot ceea ce speră autorul acestui volum este să se observe cîndva că nu e niciodată mai îngăduitor cu sine decît cu cei „tăvăliți prin sticlă pisată”. Că asta e suficient spre a fi mai puțin pedepsit

Dorin Tudoran

decît se pedepsește de unul singur, habar nu are. Și poate nici nu-i pasă.

Spre a preîntîmpina orice acuză, mărturisesc că asemănarea titlului acestui volum cu *Geboren in Absurdistan* (cunoscutul film al lui Houchang Allahyari), *Absurdistan* (volumul controversatului reporter Eric Campbell) sau cu alte invocari ale absurdităților pe care ni le oferim unii altora drept *viață* este absolut neîntîmplătoare. Întîmplătoare rămîne doar absurditatea că nimic nu pare a ne deranja mai mult decît normalitatea.

Mulțumesc publicațiilor care au găzduit paginile strînse în acest volum. Dincolo de recunoștință, mă încercă o strîngere de inimă văzînd că dl Silviu Lupescu e gata să mai piardă niște bani. Un plus de grațitudine se îndreaptă spre dna Marina Constantinoiu și dl Marius Tucă, nu atît pentru libertatea totală pe care mi-o asigură *Jurnalul Național* de a bate cîmpii după cum mă taie capul (spre durerea lor de cap), cît pentru răbdarea de a mă readuce în colivia de mărăcini incandescentă a editorialului de vineri, de fiecare dată după ce îi anunț: „Gata. Am obosit. Mi-e lehamite”.

Dorin Tudoran
Washington, ianuarie 2006

I

Şah la orgoliu

„Mă consider deja mort, fiindcă nu mai sînt gata să mor pentru credințele și idealurile mele.”

Dorin Tudoran

Daniel Cristea-Enache: *Stimate domnule Dorin Tudoran, acum fix treizeci de ani (nici mai mult, nici mai puțin) debutați editorial cu Mic tratat de glorie, volum de versuri premiat apoi de către Uniunea Scriitorilor. Într-un excelent interviu realizat de Nicolae Coande, spuneți că titlul primei dvs. cărți, ca și cel al ultimului volum publicat în România (Adaptarea la realitate, 1982) erau, „ca un făcut”, ironice. Dincolo de această (auto)ironie devoalată, nu există oare, astăzi, și o mare nostalgie după acele vremuri ale debutului? Puteți să reintrați în pielea tînărului de 28 de ani și să reconstituiți momentul de atunci? Ce ați simțit cînd ați luat în mînă primul exemplar al cărții, ce au zis părinții și prietenii apropiați, cum a fost la decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor?*

Dorin Tudoran: Există. Cum să nu existe? Există chiar mai mult decît o mare nostalgie. E un sentiment greu definibil, dar hai să încerc – e ca și cum aș sta undeva, pe un promontoriu foarte înalt, de unde văd de jur-împrejur totul, mai ales apa care mă înconjoară. Locul oferă ceea ce se poate numi perspectivă. Vezi ceea ce nu puteai ghici cînd erai într-un alt punct al contextului: fie jos, la malul apei, pregătindu-ți barca să ieși în larg, fie aflat deja în larg, în mijlocul

unei furtuni neașteptate și sperînd să ajungi din nou la mal, fie undeva pe plaja de la poalele dealului unde, la lumina focului, croșetezi planurile pentru mîine.

A reintra în pielea aceluși bărbat aflat la 28 de ani e greu. Dar ce se vede de aici, de pe promontoriu, este un om încă tînăr, bănuind că fericirea e o stare de prostie, dar sperînd că mulțumirea poate fi atinsă. Știa cu mult mai mult despre cărți decît despre cei care le scriau. Defectele cărților aveau asupra lui un impact foarte diferit de cel al defectelor autorilor ca persoane fizice. Știu, pentru orice tînăr condeier, aviditatea de a cunoaște zece scriitori pe săptămîină este ireprimabilă, dar, în ziua de azi, cred că ideal ar fi să citim zece cărți pe săptămîină și să cunoaștem un scriitor o dată la zece ani.

În perioada debutului, eram un avid cititor de istorie. Două dintre personajele pe care încercam să le descifrez în paralel erau Napoleon Bonaparte și Charles-Maurice de Talleyrand. „Citeam” istoria prin acest binoclu, așa cum mi-a plăcut să o ghicesc întotdeauna prin asemenea cupluri. Dacă primul spune că „gloria este trecătoare, dar obscuritatea este eternă”, cel de al doilea răspunde: „Dragostea pentru glorie poate crea doar un erou. Disprețul pentru glorie creează un mare om”.

Am optat, foarte devreme, pentru o atitudine cel puțin ironică față de glorie, așa că titlul volumului meu de debut nu avea cum să nu poarte o asemenea încărcătură. În ceea ce privește ultima carte pe care am putut s-o public în România ceaușistă, nu doar titlul ei era ironic. Eram deja un scriitor interzis, cărțile mele erau scoase din librării și biblioteci, dar la școala unde învăța fetița mea, în unele pachete cu premii oferite la sfîrșitul aceluși an școlar se afla și cîte un exemplar din *Adaptarea la realitate*. Probabil că un librar

istet, care nu dorea să piardă toți banii investiți în acele exemplare, se gîndise că, vînzînd școlilor la grămadă cărți pentru premii, nimeni nu va observa prezența cărții mele.

Istoria volumului meu de debut a fost atît de întortocheată – cu meandre numite Ștefan Aug. Doinaș, Florin Mugur, Marin Preda, doamnele X și Y de la Cenzură, domnii W și Z de la Partid, Adrian Păunescu – încît, cînd m-am trezit cu exemplarul de semnal în mîină, eram probabil, epuizat. Primul dintre prietenii mei care au văzut volumul cred că a fost Adrian Păunescu. El a și scris un text „de întîmpinare”, extraordinar de călduros, într-o rubrică din săptămînalul *Magazin*. Dar nu ar fi de mirare ca, în drumul de la Cartea Romînească spre Casa Scînteii, să mă fi întîlnit cu cel care este azi chiar directorul editurii, Dan Cristea, și să fi sărbătorit evenimentul, rapid, la o halbă de bere.

Tatăl meu a primit tîrziu acel volum. Ne aflam într-o lungă și contorsionată etapă de reconciliere. Mama, care toată viața m-a dorit scriitor, a primit volumul ca pe o victorie personală. După ce am încasat drepturile de autor, mama a primit un televizor, iar eu mi-am cumpărat, de la o Consignație de pe Lipscani, un ceas *Doxa, by Synchron, Conquistador-Automatic*, pe care îl am și astăzi.

Decernarea premiilor și ceea ce i-a urmat în aceeași zi au fost oarecum uluitoare. Privesc, din cînd în cînd, la niște fotografii realizate fie de Vasile Blendea, fie de Ion Cucu. Tot nu-mi vine să-mi cred ochilor. La finalul festivității din faimoasa clădire de la Șosea, casă aflată chiar în coasta ambasadei Uniunii Sovietice, Cezar Baltag m-a întrebat, cu o căldură și naturalețe de care numai el era în stare: „Domnule Tudoran, aveți ceva aranjat pentru *după*?”. „Nu”, am răspuns fără nici o ezitare. „Atunci, poate mergeți cu noi”, a

continuat Cezar Baltag. „Ne-ar face mare plăcere să fiți cu noi.”

Pe vremea aceea, pentru mine realitatea grupurilor, grupusculelor, găștilor literare nu era atît de pregnantă ca azi. Am mulțumit destul de emoționat, am mers cu „ei” și nici nu mi-a dat prin cap să întreb despre cine era vorba. Ne-am dus la restaurantul hotelului Lido. Ore lungi, ore extraordinare. Nu-mi mai reamintesc toate chipurile, dar îi revăd prin cînepa timpului pe „raici” – Lucian Raicu și Sonia Larian –, pe Grigore Hagi, Gheorghe Tomozei, Nicolae Velea, Florin Pucă... Mulți veneau, stăteau o vreme și plecau la alt restaurant unde alți premiați își aveau masa lor, apoi se întorceau. Pe la masa noastră au trecut o seamă de actori, muzicieni, plasticieni. Cu unii am rămas prieten, alții au dispărut din viața mea așa cum apăruseră în acea seară – pe neașteptate și cu un zîmbet cordial pe buze.

Înțelegerea fusese că premiații vor plăti petrecerea. Cînd s-a adus nota de plată și am pus partea mea de bani pe masă, Cezar Baltag mi-a dat înapoi jumătate din bani spunîndu-mi : „Domnule Tudoran, dumneavoastră sînteți premiat pentru debut, așa că plătiți numai jumătate din ceea ce v-ar reveni. Noi, ceilalți premiați, plătim mai mult. Așa se cuvine. Nici o grijă, de acum încolo veți avea tot timpul să plătiți mai multe mese decît vă imaginați”. Nu rareori, cînd am plătit o masă ori alta, mi-am adus aminte, cu o imensă nostalgie, de curtoazia protectoare și respectul pe care mi le-au arătat în acea lungă zi Cezar Baltag și cîtiva dintre prietenii săi.

În afara lui Adrian Păunescu, despre *Mic tratat de glorie* au scris și alți prietenii – Nicolae Prelipceanu, Dana Dumitriu, Dan Laurențiu, Ion Drăgănoiu, Laurențiu Ulici, Dan Cristea. Au scris și foarte mulți alții cu care

aveam să devin prieten peste ani – Nicolae Manolescu, Ion Negoïtescu, Mircea Iorgulescu. Mă întreb și azi dacă nu cumva gloria de moment de care m-am bucurat nu li s-a datorat mai mult lor decît mie, cel pentru care nu există prea multe alte subiecte mai îndreptățite la ironie decît gloria.

În sfîrșit, aș spune că singurele premii care ar trebui acordate și acceptate sînt cele de debut, cînd un astfel de mecanism proiectează un fascicul de lumină asupra unor nume, le scoate dintr-o anumită masă, oarecum amorfă. După aceea, ar trebui să fie treaba fiecărui nume în parte să-și joace cartea cum se pricepe mai bine și să cîștige atenția publicului. Industria premiilor – de la cele mai prestigioase la cele mai leșinate – a devenit, pretutindeni, un mecanism în sine, în care produsul artistic devine elementul secundar. Politici de grup ori chiar de gașcă, interese dintre cele mai străine sufletului culturii guvernează azi, mai pretutindeni, această industrie. Nu produsul artistic este personajul principal, ci showul creat în jurul lui. Dacă mîine ar dispărea premiile Oscar, arta filmului nu ar avea nimic de pierdut. Dimpotrivă, poate chiar ar cîștiga. Evident, însă, industria filmului ar avea de pierdut și o amărîtă de artă nu se poate pune cu interesele unei industrii enorme.

D.C.-E.: Ați scris poezie, ați făcut reportaj, ați luat interviuri, ați comentat critic opera altor scriitori, ați compus eseuri, ați făcut publicistică în foarte multe forme, ați publicat pamflete cu valoare literară și documentară, ați realizat analize politice riguroase, ați redactat scrisori, una dintre ele adresîndu-i-o, „sfidător”, lui Nicolae Ceaușescu, ați scris articole polemice și ați descoperit un plagiat, ați făcut greva foamei în România și ați conferențiat la universități prestigioase din SUA, ați lucrat la mai multe publicații și ați scos, dvs., una (Agora), ați implementat democrația în

Basarabia și v-ați arătat dezgustat de felul în care văd unii democrația pe malurile Dîmboviței. Cînd ați avut timp să faceți toate aceste lucruri? Și la care dintre ele țineți mai mult? E ceva ce, totuși, n-ați făcut și regretați?

D.T.: Aș începe cu un lucru care îmi stă foarte aproape de inimă de multă vreme – democrația. Se întîmplă că sînt unul dintre cei care, pe de o parte, sînt convinși că democrația este cea mai preferabilă formă de guvernare, iar pe de altă parte, nu cred că există un tipar al democrației care trebuie răspîndit prin duplicate identice. Democrația este un proces continuu. Mecanismele sale vor continua să evolueze în strictă legătură cu timpul, locul, datele culturii în care operează. Democrația nu poate fi nici exportată și, implicit, nici importată. Ceea ce se exportă sau se importă, de veacuri, sînt, mai degrabă, revoluții, contrarevoluții, comploturi, ideologii, himere, hidre politice de o culoare ori alta. Tot ceea ce poate face o democrație cît de cît stabilă (mi-aș asuma riscul de a o numi și pe cea americană printre asemenea democrații) pentru locuri în care democrația a fost prigonită amarnic pentru o vreme, este să ofere niște alternative, să prezinte, dacă vreți, niște sinopsisuri ale unor învățăminte, niște *menu-uri*, cum s-ar spune în limba computeriștilor, din care „oamenii locului” să aleagă ceea ce cred că li se potrivește mai bine, ceea ce îi poate ajuta să reintre într-un circuit regional/internațional din care au fost smulși de o dictatură ori de un regim autocratic. Cine își închipuie că poate exporta democrație așa cum exportă grîu ori carne, petrol ori cipuri electronice se află în cea mai profundă eroare și are puține lucruri comune cu valorile pe care se poate construi și consolida o structură democratică.

În urmă cu cîteva luni, National Endowment for Democracy, care a finanțat și apariția *Agorei*, a împlinit 20

de ani de existență. M-am bucurat să fiu în sala în care președintele George W. Bush a rostit poate cel mai bun speech al său de pînă acum în chestiuni de politică externă. Referindu-se la raporturile lumii occidentale cu Orientul Mijlociu, președintele Bush a spus că modernizările de care este interesat Occidentul în lumea Orientului Mijlociu nu trebuie să transforme acea zonă într-o copie a Occidentului. Formele de guvernare din Orientul Mijlociu trebuie să reflecte spiritul culturii acelor locuri, „ele nu vor arăta și nu trebuie să arate ca noi”, a spus șeful executivului american.

În comunitatea profesională în care își desfășoară activitatea și Fundația la care lucrez de peste 10 ani, nu sînt puțini cei care se amăgesc că se ocupă cu exportul de democrație. Sătul de a polemiza cu asemenea „activiști pe tărîmul democrației”, le repet unora dintre ei – uneori, *ad nauseum* – episodul găsit în niște pagini de memorii. Este o întîmplare care vorbește despre ceea ce li se poate întîmpla celor preocupați prea mult cu exportul de democrație. La o recepție desfășurată la Atena, în timpul dictaturii militare (anii '50 ai secolului trecut), un ambasador imprudent și ușor arogant îl întrebă pe unul dintre cei mai reputați istorici eleni: „Domnule profesor, ce se întîmplă cu țara dvs.? Cum se explică faptul că tocmai Grecia, care a inventat democrația acum cîteva mii de ani, trăiește acum asemenea timpuri?”. Bătrînul istoric zîmbește, după care răspunde amuzat: „Excelență, una dintre explicații ar putea fi foarte simplă. Este posibil ca, după ce a inventat democrația, Grecia să fi fost atît de preocupată în a exporta această valoare, încît, într-o zi, s-a trezit că nu mai dispune de suficientă democrație pentru uzul intern”.

Oricine poate împărtăși soarta Greciei din acest schimb de replici, dacă se joacă prea mult și prea des cu

iluzia exportului democrației. De aceea, resping complimentul dvs. potrivit căruia aș fi implementat democrația în Basarabia, ca să nu mai spun că am oroare față de verbul „a implementa”, aruncat în limba română cu prea mult entuziasm de către prima echipă politică de după decembrie 1989. Deși deseori este o imprudență să mizezi pe așa ceva, contez încă pe memoria sutelor de oameni pe care i-am întâlnit acolo, pe memoria zecilor de oameni cu care am lucrat, pe memoria colegilor din biroul pe care l-am deschis și condus acolo vreme de șapte ani, că nu am fost unul dintre aceia care au fluturat pe sub nasul nimănui exportul de democrație. Am încercat doar să administrez, pe cât m-am priceput mai bine, fără a mă amesteca în jocurile politice locale, un proiect dedicat asistenței pur tehnice în organizarea și administrarea alegerilor, încurajării inițiativelor societății civile pe bază de parteneriat, încurajării presei independente. Dar am lăsat întotdeauna la latitudinea beneficiarilor acelui proiect a stabili felul în care doreau să atingă anumite obiective. Singurul drept de veto pe care l-am avut a fost de a nu lăsa fondurile de care eram responsabil să fie investite în inițiative nedemocratice, în interes de partid sau de grup. Același lucru am încercat să-l fac și în anii în care am condus programul fundației noastre în România.

Dezgustul meu față de, cum spuneți dvs., „felul în care văd unii democrația pe malurile Dâmboviței” este, într-adevăr, foarte mare. Dar nu neapărat mai mare decât dezgustul față de cum văd unii democrația pe malurile Potomacului, Senei, Vltavei, Iordanului ori ale altei ape curgătoare ori stătătoare. Acest dezgust este doar ceva mai intens, probabil din cauza mecanismului care stă sub acel „mai aproape îmi este pielea decât cămașa”, firește, așa cum vreau eu să înțeleg

vorba cu pricina. Cu toate că, de aproape 20 de ani, domiciliul meu stabil nu se mai află în România și operez de atîta amar de vreme nu în tipare românești, probabil că nu există nimic mai profund în mine decît românitatea. Cînd scriu cu dezgust despre un fel românesc de a gîndi, acționa ori interacționa, nu o fac niciodată iluzionîndu-mă că românii sînt alții, nu eu, ca să parafrazez gîndul sartrian după care infernul ori răul sînt ceilalți. Chiar dacă încerc să trăiesc altfel decît acei români pe care îi disprețuiesc, rămîn un român. Mă doare mai mult, dezgustul meu este mai intens (nu neapărat mai mare) atunci cînd văd că de atîtea ori, noi, românii, ne comportăm de o manieră incalificabilă, decît atunci cînd văd că alții se comportă așîșderea. Nu ar fi rău să ne amintim că un poet, editor și diplomat american, James Russell Lowell, scria cîndva: „democrația dă fiecăruia dreptul de a fi propriul său opresor”.

Citind enumerarea lucrurilor de care considerați că m-aș fi învrednicit, cred că lucrul pe care regret profund că nu l-am făcut este acela de a nu-mi fi văzut de poezie. Chiar dacă aș fi mulțumit de ceea ce am încercat să fac pentru alții (și uneori chiar sînt) trebuie să admit că aș fi fost dator să duc la bun sfîrșit ceea ce îmi fusese dat de Dumnezeu. Rebeliunea mea împotriva propriului talent rămîne un păcat. S-a spus că „viața este darul lui Dumnezeu pentru tine. Felul în care îți trăiești viața, este darul tău pentru Dumnezeu”. Foarte adevărat. S-a întîmplat însă că la un anumit moment al vieții mele am considerat, probabil, că păcatul de a nu avea grijă de ceea ce mi-a dat Dumnezeu trebuie că e mai mic decît păcatul de a nu încerca să faci nimic pentru ceilalți. Poate că ceea ce numesc azi rebeliunea mea împotriva propriului talent a fost, mai degrabă, o vocație paralelă care s-a

dezvoltat în mine – aceea de a face ceva pentru a nu lăsa în urmă o lume mai urâtă decît cea pe care am moștenit-o. La un moment dat, am atins paroxismul acestei „atitudini de angajament”, fiind gata să dispar fizic doar pentru a apăra niște principii în care credeam. Azi, unii dintre prietenii mei sînt oarecum stînjiți de faptul că mă declar, de mai multă vreme, un om mort. Îi asigur că nu o fac nici din cabotinism, nici, vreau să sper, din cauza unei stări depresive mai acute decît a atîtor altora dintre noi. Mă consider deja mort, fiindcă nu mai sînt gata să mor pentru credințele și idealurile mele. Poate că este tot o stare de paroxism.

La ce țin mai mult din toate cele de care credeți că m-am învrednicit? Greu de spus. Știu și eu? Poate că cel mai mult țin exact la ceea ce scrie Cristian Tudor Popescu în acea *laudatio* la premiul pe care ALA mi l-a acordat în martie 2001 – „pentru puterea de a fi totdeauna om înainte de a fi scriitor”.

În sfîrșit, fiindcă tot mă întrebați cînd am avut timp să fac toate lucrurile pe care le menționați, trebuie să mărturisesc că mă încercă, din ce în ce mai des, un sentiment al risipirii, al incapacității de a-mi fi stabilit un set de priorități. Mai pe șleau spus, cred că mi-am trăit viața ca și cum mai aveam șapte altele de rezervă. Azi, nu știu dacă mi s-a dat măcar o viață întregă. Din cînd în cînd, recitesc o pagină sau alta din Václav Havel. De o bună bucată de vreme mă urmărește un gînd al său: „Tragedia omului modern nu este că știe din ce în ce mai puțin despre înțelesul vieții sale, ci că asta îl deranjează din ce în ce mai puțin”.

D.C.-E.: *În continuarea întrebărilor anterioare: G. Călinescu are o întregă teorie cu privire la criticul literar care trebuie să rateze cît mai multe genuri. Să rateze poezia, proza, dramaturgia, tot ce se poate rata, pentru a înțelege astfel dinăuntru mecanismele, limitările și libertățile obținerii unui*

anumit obiect estetic. Cum a „ratat” G. Călinescu însuși romanul, o știe astăzi orice elev care a citit, pentru școală sau pentru el însuși, măcar Enigma Otiliei. În ceea ce vă privește, sînteți un poet care a încercat (a „ratat”) multe altele, pentru a cunoaște și a înțelege cît mai bine lumea în care trăiește sau un scriitor polivalent, pentru care poezia e numai o modalitate de expresie, printre altele? Dacă miza dvs. majoră a fost poezia, cum a fost posibil ca, deodată, să nu mai vreți să scrieți poeme? Chiar ținînd cont de toate motivațiile, profunde, care ar putea fi invocate, nu credeți că aveți o obligație față de cititor și față de propria înzestrare? Sigur că scriitorul nu are ritmurile stahanovistului la strung. Dar oare să-i fi secăt, pur și simplu, lui Dorin Tudoran talentul, forța de a atrage cuvintele în poezie?

D.T.: Există o carte foarte interesantă pe care mi-aș dori să o pot reciti – *Poezia criticilor*. A fost scrisă de un vechi prieten, unul dintre străluciții mei colegi de an – Florin Manolescu. Mă întreb cum aș reacționa azi la recitirea ei. Chiar la vîrsta la care sunt și în pofida unui foarte serios demers de introspecție, îmi este greu să aflu „cum stau lucrurile”. Sînt înclinat să cred că miza majoră mi-a fost și, cine știe, poate că a rămas poezia, dar că atracția pentru alte modalități de expresie a fost încurajată „peste limita așteptărilor” de... descurajantele realități înconjurătoare.

Am invidiat întotdeauna acei poeți care sînt capabili să scrie numai poezie, dar nu am putut să-mi scot din cap certitudinea unui coleg al nostru, mai în vîrstă și suficient de talentat spre a fi luat în seamă. Îl cheamă Dante Alighieri și spunea: „Cele mai negre locuri ale iadului sînt rezervate celor care se mențin neutri în timpuri de criză morală”.

I-am invidiat la fel de mult pe cei care cred că pot combate o realitate insuportabilă numai prin „poezia cu cheie”, prin fabulă și parabolă – lucruri care s-au

numit, într-un anume moment românesc, „șopîrle”. Am încercat eu însumi fiecare dintre aceste ipostaze, în care alții au atins performanțe extraordinare, care rezistă încă unei lecturi pur estetice. Dar am sîrșit prin a crede că fiecare citire publică a lumii își merită, pînă la urmă, un singur ocheon – cel propriu. Și spre sîrșitul existenței mele românești și începutul pribegiei am hotărît că ceea ce mă frămînta cumplit, conflictul meu cu o lume insuportabilă, trebuia călăuzit mai degrabă spre pagina de gazetărie ori de analiză decît spre poezie, care de la un anumit punct devine neîncăpătoare și improprie pentru exprimarea discursului respectiv. Pe de altă parte, mă întreb dacă nu cumva avea dreptate Thomas Hardy cînd scria: „Dacă Galileo ar fi spus în versuri că pămîntul se învîrte, poate că Inchiziția l-ar fi lăsat în pace”.

Renunțarea mea la poezie, în momentul în care am părăsit România, nu are o singură explicație. Firește, există și o bună doză din acel „a te supăra ca văcarul pe sat”. Nu e deloc surprinzător că unui poet îi cășunează pe poezie, considerînd-o pe ea vinovată de eșecul lui în încercarea de a schimba ori numai de a îmbunătăți lumea doar prin... poezie. Sau că decide că a scrie poezie în asemenea vremuri e o futilitate. Dar, dacă un poet nu e capabil și de acest tip de naivitate poate că nici nu e tocmai poet.

O altă explicație a renunțării mele la poezie este aceea că bănuiam (și aici nu m-am înșelat deloc) că lumea în care intram, la 40 de ani, nu-mi dădea răgazul să-mi văd de poezie. Responsabilitatea mea față de soție și copil, a căror viață o tulburasem profund, m-a făcut să iau decizia de a nu mă perpeli la focul iluziilor. America este plină de tragedia celor care ajung pe drumuri, își pierd familiile și tot ce au pentru

că se încapăținează să piardă mai mult timp cu scrisul decît le îngăduie realitatea. Deși nu există un singur model, cel mai cunoscut rămîne cel al eșecului. Am considerat că nu aveam dreptul să arunc într-un asemenea coșmar două ființe care și așa plătiseră destul. Față de propria-mi înzestrare, am obligații neonorate. Nu cred însă că am altă obligație față de cititor decît aceea fundamentală – de a fi corect cu el. Altfel spus, de a scrie și a-i pune la dispoziție produsul trudei mele literare, numai atunci cînd eu însumi sînt convins că am toate motivele să o fac. Sînt aproape patru decenii de cînd nu încetez să ascult și să citesc unul dintre cei mai mari poeți de care am știre. Mulți îl consideră un cîntăreț, fiindcă se întîmplă să cînte extraordinar. E vorba despre Leonard Cohen. El crede că „poezia este chiar dovada vieții. Dacă viața ta arde cum se cuvine, poezia este chiar cenușa”.

Cîte vieți ard bine, cum se cuvine? Oricum, chiar dacă aș (re)între în într-un „ritm normal de producție”, de publicat aș publica puțin.

Nu știu dacă hotărîrea mea de a mă ține departe de poezie pentru o lungă vreme a condus ori nu la o secare de felul celei de care pomeniți. Aflat în Basarabia, am terminat un lung, foarte lung poem – cam de întinderea unui volum rezonabil. Într-un moment de profundă nemulțumire, l-am șters din memoria computerului. Am încercat, din cînd în cînd, să rescriu părți ale aceluși poem. Am publicat cîteva fragmente – cam unul, oricum nu mai mult de două pe an. Să vedem ce se va întîmpla. Cu poezii și poezia e greu să faci pariuri. Și apoi, de ce n-ar avea dreptate Robert Frost cînd spune că: „A fi poet nu este o profesiune, ci o condiție?”. Neîndoielnic, am greșit cumplit față de *profesia* de poet, dar știu că am încercat să nu-mi trădez *condiția* de poet.

D.C.-E.: *V-ați dovedit unul dintre cei mai curajoși scriitori români, în anii '80, de sinistră memorie, când paranoia ceaușistă atinsese ultimul grad. Astăzi, parcă din ce în ce mai puțini oameni (obișnuiți și „specialiști”) mai știu și, dacă știu, se mai interesează de asemenea istorii de rezistență la minciuna și ticăloșia „de Partid și de Stat”. Altele sînt problemele noastre, acum; ce rost are să ne mai amintim de ceea ce a fost? Credeați atunci, domnule Dorin Tudoran, că va veni o zi a curățeniei, a cinstei și moralității diseminate în straturile profunde ale României și în clasa ei politică? V-ați creat, în acele timpuri, o utopie sau erați conștient că după căderea comunismului răul va putea lua și alte forme?*

D.T.: Nu mi-am creat nici un fel de utopie. Am curajul să cred că prognozele pe care le-am făcut (încă de la încercarea cuplului Ceaușescu de a se sustrage sfirșitului de care a avut parte) cu privire la ceea ce va urma în România postdecembristă s-au dovedit și continuă să se dovedească un piculeț mai exacte decît multe dintre concluziile nenumăratelor analize aruncate pe piață de politologi profesioniști. Știu că mottoul pe care l-am pus pe prima pagină a *Kakistocrației*: „Mă tem că, în decembrie 1989, românii au ieșit din casă revoltați, au ajuns în stradă revoluționari și au intrat în istorie fraieri” a indispus multă lume. L-am scris cu mare durere și, teamă îmi este, că nu m-am înșelat prea mult.

Unul dintre multele lucruri pe care nu le-am prevăzut însă a fost cît de repede se va încropi o industrie a mințitului cu program și cît de laborioasă va deveni această industrie chiar în tabăra celor pe care îi numeam cu toții oameni „de bine”, trăitori fiind ei în România ori în afara „fruntariilor țării”. Canaliile, megalomanii, tromboniștii, oportuniștii din această lume (devenită foarte incertă azi) a oamenilor „de bine”, se dovedesc cu nimic mai puțin numeroși ori mai puțin nocivi decît ipochimenele din tabăra celor

pe care numai oameni „de bine” nu aveam motive să-i numim.

Un simptom înspăimântător îl constituie memoria-
listica acestui moment. Că are ori nu ceva important
de împărtășit lumii, că a ieșit ori nu încă dintr-o
pubertate spirituală, că a înțeles ori nu ceva din în-
tîmplările mai mari ori doar din cele mărunte prin
care a trecut, tot românul – trăitor acasă ori aiurea –
publică jurnale fluviu, memorii, cărți de mărturisiri,
ba își creează o pagină de Internet în care își afișează
săptămînal produse de o mizerie inimaginabilă, probă
a unui suflet orbecînd prin rigolele cele mai putu-
roase. Stahanovismul – ca să preiau un termen folosit
de dvs. – în acest domeniu depășește orice măsură.
„Diariștii” cu pricina nu mai au timp să se uite la
detalii. Norocul lor este că, în goana după senza-
țional, aflare de ițe și comploturi, cititorii nu mai
găsesc timp să cîntărească ce ar putea și ce nu ar
putea să fie plauzibil ori adevărat.

Idea după care cu cît există mai multe opinii, mărturii
despre un fapt, epocă ori eveniment, cu atît mai bine
(deoarece aceste adevăruri personale ne ajută să ajun-
gem la adevărul adevărat) este, în cele mai multe cazuri
ale prezentului românesc, lovită de nulitate. Suma
aritmetică a unor adevăruri subiective nu este deloc
o garanție a obținerii adevărului obiectiv. Oricum,
nu suma aritmetică a unor defulări de tip birjăresc
ori a tuturor gîndurilor pe care ni le-am notat, uneori
zilnic, în pagini de jurnal ne poate ajuta să ajungem
la acel adevăr. În scrisori, note de jurnal, discuții
telefonice, e-mailuri, acționăm, de cele mai multe
ori, sub imperiul clipei, al umorii de moment. Acest
comerț al publicării ultimei note dintr-un carnet, al
celeii mai banale însemnări de uz personal, folosirea,
în văzul public, a scrisorilor ori a fragmentelor de

corespondență scrisă ori electronică primite de-a lungul unor ani doar spre a arăta ce înger ești și ce mișei sînt ceilalți este o îndeletnicire stupidă. Ce să mai spun despre cei care – ieri victime ale Securității și ale metodelor ei de a intra în viața omului – anunță, azi, cu o satisfacție imbecilă că își înregistrează convorbirile telefonice pentru ca mai apoi să publice transcrip-tul lor fie în pagini de memorii, fie direct pe pagini de Internet. Cînd uităm că există, totuși, o graniță între public și privat, că adevărul nu poate fi ajutat să prindă contur prin simpla, grotesca, simplificatoarea îngrămădire de piese foarte diferite ale realității, nu facem altceva decît să distrugem definitiv încrederea publicului în capacitatea de a-i oferi introspecții decente. Cu ce ne alegem, de cele mai multe ori, din asemenea elanuri stahanoviste, sînt simple spălări de conturi – unele extrem de neașteptate, între oameni pe care nu-i bănuiam capabili de așa ceva –, o autopromovare în care patologicul joacă un rol central, cu schilodirea unor realități și așa destul de obscure, încît adevărul prezentat cititorului de către oamenii „de bine” nu este cu nimic superior minciunii oferite ace-luiași cititor de către oamenii „nu-tocmai-de-bine”. Cred că Paul Valéry era cel care credea că „Dumnezeu a creat totul din nimic, dar această nimicnicie se vede...”. Rămîne uluitor pentru mine eroismul de care sînt în stare atîția dintre noi de a se da în stambă.

D.C.-E.: *Îmi puteți da niște exemple?*

D.T.: Deși îmi place să repet vorba lui G. Călinescu („Exemplele sînt pentru proști”), cînd se referea la inutilitatea exemplilor în cazurile în care lucrurile sînt atît de evidente, hai să vă ofer două exemple.

Primul. Primesc un text apărut într-o revistă în care am semnat cîțiva ani după decembrie 1989 o rubrică.

Cineva publică pagini de jurnal, cum altfel? Se delimitează cu ştaif de unele dintre afirmaţiile mele din *Frig sau frică? Sau despre condiţia intelectualului român*, eseu difuzat la Europa Liberă şi publicat de revista pariziană *L'Alternative* în 1984 şi de *Ethos*-ul lui Ioan Cuşa, în româneşte, tot la Paris şi apărut apoi în engleză şi germană. Fără nici o legătură cu textul meu, diaristul glosează rituos: „După ce talentul lui D.T. a fost supralicitat în ţară şi în afară, acum, când este exilat, ar fi indecent să pui lucrurile la punct”.

De ce să fie indecent? Nu e niciodată indecent să pui lucrurile la punct. Nici în legătură cu cât talent crezi că are sau nu are cineva, nici cu comentariile discutabile dintr-un text ori altul. Ce este indecent în cazul de faţă este altceva. Şi anume: impostura în care se scaldă distinsul diarist. Însemnările sale poartă data de „Duminică, 7 octombrie 1984”. Cum eu păraseam România abia pe 24 iulie 1985, adică după nouă luni de la însemnările diaristului, acel „acum, când este exilat” al Domniei sale vorbeşte de la sine despre potlogăria la care se pretează. Există sute de exemple de acest fel în memorialistica românească scrisă azi şi datată ieri, *alaltăieri* ori chiar *răsalaltăieri*... Uneori, mă întreb dacă această industrie a falsei memorialistici nu este o reacţie la constatarea, atît de adevărată, că pe timpul dictaturii nu ne-am învrednicit nici măcar de curajul literaturii de sertar, curaj fie el practicat şi sub forma unor simple note de jurnal. Însăilăm azi ceea ce ne iluzionăm că am fi avut curajul ori doar caracterul de a fi gîndit şi notat ieri. Îi lăsăm pe ceilalţi să creadă că am fost mai breji decît am fost şi sfîrşim prin a crede noi înşine această minciună.

Al doilea. Citesc un articol publicat într-un cotidian occidental, text din care se poate înţelege că aş fi unul dintre apărătorii necondiţionaţi ai memoriei lui Mircea Eliade. Se oferă şi explicaţia – i-am fost student

savantului, la Chicago. Conversez electronic cu autorul articolului și-i dovedesc destul de lesne că informația care-i fusese livrată era absolut falsă. Nu am fost, nu aveam cum să fiu studentul lui Eliade, la Chicago. Norocos cum sînt, am fost studentul lui Ion Dodu Bălan, la București. Regretă că s-a pripit și își cere scuze. Naiv, consider cazul închis. Nu trece însă prea mult și autorul respectiv își republică textul, în românește, într-o revistă în care am semnat eu însumi o rubrică timp de cîțiva ani. Și afirmă, încă o dată, că am fost studentul lui Eliade, la Chicago. Mai este ceva de făcut cu asemenea oameni, cu asemenea publicistică? Ce să mai spun de faptul, de acum secundar (nu-i așa?), că nu am fost vreodată și nu sînt nici azi un apărător necondiționat al memoriei lui Mircea Eliade.

D.C.-E.: *Se fac încă auzite, pe scena literară românească, acuze de „colaboraționism” la adresa unor scriitori care au trăit, au scris și, unii, au murit în timpul regimului trecut. Calificativele deloc onorante erau foarte frecvente, în primii ani după Revoluție; acum s-au mai rărit și numai dl Gheorghe Grigurcu sau dl Alexandru George le mai pun la încălzit, cînd și cînd. Arghezi, Sadoveanu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Camil Petrescu, Constantin Noica, Marin Preda, Nichita Stănescu, alții și alții intră în malaxorul revizuirilor „est-etice”, ieșind de acolo cu chipuri de nerecunoscut. Dar parcă au existat și unele derapaje morale, mult mai spectaculoase, produse anterior în condiții de libertate. E oare mai vinovat, de pildă, Vianu pentru că a acceptat să facă anumite compromisuri în „obsedantul deceniu” comunist, sau Cioran, care îl compara, în deplină libertate, pe Zelea Codreanu cu Isus Cristos și se arăta încîntat de modelul Hitler? Cum vedeți dvs. rezistența prin cultură în anii comunismului? Pînă la ce punct se poate vorbi de o rezistență reală și de la ce punct încolo – de curată lașitate?*

D.T.: Colaboraționismul este o temă care va continua să stîrnească multe controverse. De la credința potrivit căreia atîta vreme cît în România nu a avut loc o decomunizare așa cum a avut loc o denazificare în Germania, colaboraționistii nu vor avea vreo problemă să colaboreze în continuare cu neadevărul, pînă la piruetele cele mai greu de imaginat în jurul acestui subiect mai spinos chiar decît cel menționat într-un poem celebru al lui Geo Dumitrescu, confruntările se vor înteți. Este unul dintre subiectele care nu pot fi discutate, încă, la rece. Sînt încă în viață prea mulți actori ale căror existențe s-au intersectat în ipostaze dintre cele mai puțin angelice pentru ca discuția să înceapă a curge prin valea liniștită a raționalului. Sînt prea multe încă rănilile care au rămas deschise și prea numeroase amintirile deceniilor în care ierarhiile stabilite de sus nu puteau fi clătinate de nici un demers critic, profesional, fără riscul de a fi pedepsit drastic, pentru ca să nu existe și un anumit exces de zel în demersul celor care încearcă să scuture praful de aur de pe umerii unor mituri pe care nu le consideră îndreptățite.

De cînd lumea, există oameni cu un instinct extraordinar cînd vine vorba de compromis. Ei știu să aleagă compromisul bun, benign, încercînd să ocolească săvîrșirea compromisului rău, malign. Care sînt șansele de a reuși pînă la capăt în acest demers? Răspunsul depinde de foarte multe elemente. Ne aflăm în fața unei ecuații prea complicate spre a specula. Cum la fel de complicat este să ghicim cîte șanse există să ocolești, cu totul, orice formă de compromis.

Interessant este, într-adevăr, că derapajele morale nu se înregistrează doar sub presiunea unor vremuri atroce, de tipul dictaturilor. Cine este predispus la derapaj moral găsește calea să-și împlinească o asemenea vocație în orice context. Dacă ne uităm la

lumea românească de azi, nu cred că numărul de compromisuri pe cap de locuitor este neapărat mai mic decît a fost pe timpul dictaturii comuniste. Înțelegem cu tristețe că, în fond, unii dintre nemulțumiții de ieri erau revoltați nu atît de nebunia dictaturii, ci, mai degrabă, pentru că odioasa dictatură punea în fruntea bucatelor pe alții, nu pe ei. Dacă după decembrie 1989 au devenit miniștri, ambasadori, secretari de stat, directori de reviste și edituri, generali de armată, mă rog, noua nomenclatură, lucrurile li se par reintrate definitiv pe făgașul cel bun. Pe cine reprezintă și cărei structuri aparțin se dovedește o chestiune secundară pentru asemenea oameni.

Dacă aflu resurse să înțeleg, cît de cît, ce-i făcea pe tovarășii X, Y și Z și pe tovarășelele P, S și T să rotească ieri toroipanul ideologic din birourile *Scînteii*, *României libere*, *Luptei de clasă*, *Săptămîinii*, *Luceafărului*, Televiziunii Române, azi nu pot încerca decît un sentiment de dulce perplexitate văzînd oameni încă tineri, pe care dictatura comunistă i-a victimizat, totuși, destul de superficial, învîrtind buzduganul corectitudinii politice, armă dintre cele mai murdare, contra-productive și descalificante. Asemenea triste involuții nu-mi pot spune decît că, ieri, victimele lor ar fi putut fi niște nomenclaturiști la fel de stupizi și crînceni ca X, Y, Z, P, S și T. Norocul lor – și al nostru, al tuturor – este că ieri acești neașteptați campioni ai corectitudinii politice erau prea tineri (iar unii dintre ei prea șterși) pentru ca dictatura să le fi oferit portofoliile de ciomăgari ideologici pe care azi și le oferă de unii singuri, asistați cu parșivenie de ideocrați fără frontiere.

Se observă și regrupări – unele mai subtile, altele deloc subtile – ale unor „victime” de felul foștilor nomenclaturiști. Chiar în *ALA* am citit cu cîțiva ani

în urmă un interviu al unei foste membre a CC al PCR și, dacă nu mă înșel, a Marii Adunări Naționale. Intelectuală pe cărțile căreia mulți oameni au învățat... carte, fosta nomenclaturistă își apără cum știe mai bine cauza.

S-a nimerit, își amintește Domnia sa, în sala Palatului, în timpul unei conferințe a CC al PCR. A fost extrem de surprinsă să își audă numele citit de pe noua listă a celei mai înalte nomenclaturi cu puțință, alături de numele altor scriitori și ei (nu-i așa?) la fel de surprinși. Numai că o cooptare în CC al PCR ori o membrerie în Marea Adunare Națională presupunea luni lungi de ședințe, recomandări scrise, adunări ale organizației de bază din care făceai parte, verificări – proces de-a lungul căruia era imposibil să nu afli „ce ți se pregătește”. Ca să nu mai spun că ideea de a fi trecut din întâmplare pe lângă Sala Palatului, fredonînd un fragment din Mozart ori citind Hölderlin și de a fi fost împins înăuntru spre a afla, cu stupeoare, că devenisei membru al noului CC al PCR ori al MAN e mai mult decît ridicolă.

Dar, hai să zicem că așa au stat lucrurile, că dl Ion Gheorghe Maurer ar fi împins-o cu forța pe dna profesor universitar în CC al PCR și MAN. Dar cînd a apărut în presă elucubranta comparație între Epoca de Aur „Nicolae Ceaușescu” și Epoca lui Pericle semnată de către dna profesor universitar, tot Ion Gheorghe Maurer a fost de vină? El a scris textul și a semnat-o fraudulos pe dna profesor universitar? Și, dacă așa au stat lucrurile, de ce nu a protestat dna profesor? Răspunsul la asemenea întrebări „fără rost” vine sub forma unei afirmații cheie. Dna profesor ne lasă să înțelegem că, de fapt, de protestat în asemenea vremuri nu o fac decît oamenii de proastă calitate. Oameni de bună calitate, ca Domnia sa și alți colegi

de CC ori MAN, au altceva de făcut. Văd ceva mai mult decît neobrăzare în asemenea „memorialistică” și mă întreb ce ne va aduce memorialistica de mîine, produsă de vajnicii campioni ai corectitudinii politice de azi.

După 14 ani de la acel decembrie 1989, continuă să se găsească explicații și scuze pentru mai toată lumea – torționari, asasini, agenți KGB, membri ai Securității practicînd poliție politică, informatori plătiți ai Securității, turnători voluntari, bișnițari politici, diplomați cleptomani, nomenclaturiști plini ori doar supleanți etc. Numai pentru o singură categorie de oameni nu mai există azi, practic, nici o scuză – cei care, fiecare după puteri și curaj, s-au opus deschis dictaturii. Cînd azi se găsește mai multă înțelegere pentru dnii Tudor Stănică, Caraman și Ilie Merce ori pentru dna profesor universitar decît pentru Doina Cornea, Gabriel Andreescu, Mircea Dinescu ori dispărutul Dan Deșliu, de ce ne-am îndoi că mercenarii de azi vor avea mîine parte de un tratament mult mai cald decît victimele lor de azi.

Mi-am spus prea de multe ori opinia în legătură cu faimoasa rezistență numai prin cultură și despre calitatea clasei politice pe care a determinat-o, pentru a o lua de la capăt. Nimeni nu poate impune ori sugera altcuiva cum să reziste unei epoci nebune. Fiecare o face cum găsește de cuviință, fiecare o face după cum poate, fiecare are dreptul să-și trăiască viața așa cum crede că este mai bine. Nu cred că am cîștigat vreun drept special de a desena granița, foarte bîlbîită uneori, care separă lâșitatea de rezistența practică exclusiv prin cultură. În acest moment mă limitez la a spune că nedumeririle mele față de practicantii rezistenței doar prin cultură apar numai atunci cînd unele dintre Domniile lor se iau drept altceva. Oricît de multă prețuire am pentru unii dintre membrii Școlii de la

Păltiniș, insistența cu care unul ori altul dintre acești intelectuali străluciți încearcă să acrediteze azi ideea că Păltinișul a fost centrul ori unul dintre centrele rezistenței la dictatura comunistă mi se pare cam mult. Altfel spus, haida-de! Voi povesti cândva istoria ultimului text pe care am reușit să-l public în România înainte de a fi aruncat în afara ei. Tot ceea ce vreau să spun acum este că e vorba de o scrisoare deschisă, publicată în revista *Steaua*, grație bunei credințe a directorului ei, Aurel Rău, scrisoare adresată tocmai dlui Constantin Noica.

Aș menționa, fie doar pentru amuzamentul pe care-l poate produce, că am citit cândva rîndurile unui membru al leatului literar '80 din care se putea înțelege cum au pregătit, de fapt, optzeciștii revoluția din decembrie 1989. Am încă suficient de mulți prieteni printre optzeciști, scriitori pe care-i prețuiesc nu de ieri, de azi, și contez pe umorul lor rafinat spre a repeta cu tandrețe acel: „A se scuti, Mitică...”. Există, slavă Domnului!, merite suficiente în dreptul atîtor și atîtor nume, pentru a nu fi nevoie de acest „construct” prea din cale afară de „postmodernist”. La ce ne-ar folosi o altă meritocrație imaginară?

În sfîrșit, ceea ce aș numi hîrtia de turnesol. Este vorba despre reacțiile pe care le avem la informațiile oferite de dl Mihai Pelin în diferite forme – cărți, analize, articole etc. Dacă ne convine ceea ce scrie dl Pelin, îl cităm ca autoritate. Dacă nu ne convine, îl acuzăm de toate păcatele lumii ori trecem cu lejeritate peste informațiile pe care le oferă. Este un comportament aberant, care vorbește despre incapacitatea noastră aproape cronică de a privi adevărul în față. Deși relațiile noastre s-au răcit pînă la înghețare, l-am cunoscut suficient de bine pe regretatul Vlad Georgescu. Mă îndoiesc profund că, după ce a ajuns

în Occident, a adus vreun serviciu vreunui... serviciu secret românesc. Dimpotrivă, sînt unul dintre cei care cred că istoricul a fost ucis de serviciile secrete ceaușiste pentru profesionalismul și tenacitatea cu care a denunțat atrocitățile dictaturii. Dar atunci cînd dl Mihai Pelin produce o dovadă că dl Vlad Georgescu a semnat un angajament cu Securitatea pe cînd se afla în România, nu am nici un drept să arunc cu pietre în dl Pelin, dacă nu am capacitatea de a dovedi că documentul reprodus de Domnia sa este un fals. Nu avem cum fi decît întristați să aflăm azi că alți oameni pe care i-am iubit și respectat profund s-au dovedit slabi într-un moment ori altul al existenței lor, pretîndu-se la lucruri pe care nu ni le-am fi putut imagina. Dar, refuzînd adevărul dintr-un partizanat care ne orbește, nu facem nimic altceva decît a nu recunoaște că sîntem cu toții supușii greșelii. Sîntem îndurerăți? Sîntem deziluzionați de ceea ce aflăm despre prietenii noștri? Sîntem. Dar, vorba lui Santayana: „Înțelepciunea vine pe calea deziluziei”.

De partea cealaltă, nu cred că e drept să punem întreaga viață și operă a unor oameni (de la Eliade la Vlad Georgescu și Doinaș) sub semnul întunecat al unor opțiuni, decizii, nefaste cu siguranță, dar de moment. Ambele atitudini mi se par inacceptabile și profund păgubitoare, îndepărtînd o discuție serioasă despre propria noastră condiție.

D.C.-E.: *Am ajuns la „blestemata chestiune insolubilă” a raportului dintre etic și estetic. Într-o scrisoare trimisă, acum un an, unui tînăr critic care scrisese despre antologia Dvs. de versuri, Tînărul Ulise, spuneți la un moment dat: „Eu nu voi scăpa niciodată de tirania criteriului etic. Mi-am făcut-o cu mîna mea. Cu toate acestea sînt nu doar plictisit, ci și descumpănit să văd oameni serioși apucînd o carte de-a*

mea din raft, dar, scriind, finalmente, tot despre... dizidentul D.T.". E ideal, desigur, ca aceste două valori să se întâlnească – și, deși eu apăr cât pot autonomia esteticului, mărturisesc că nu văd deloc cu ochi senini micile și marile ticăloșii (făcute cu talent sau fără). Dar e importantă și disocierea esteticului de etic, atunci când citim și evaluăm o carte? Dvs. puteți aprecia opera unui autor contemporan care, altfel, vă deprimă?

D.T.: Cred că pot. Nu-mi amintesc de situații în care, dezamăgit profund de prestația morală a unui autor de talent, să fi făcut eroarea de a-i nega valoarea literară. Cum nu-mi amintesc ca astăzi să fi afirmat despre un scriitor că este important, iar mâine, fiindcă relațiile noastre s-au stricat, să fi afirmat că autorul respectiv nu are nici un dram de talent. În mai multe rînduri, mi s-a aplicat acest tratament. Dar, sincer vorbind, adevărata victimă a unor astfel de situații nu cred că am fost eu, ci acei care s-au pretat la asemenea schimbări de macaz.

De-a lungul anilor, mulți prieteni comuni s-au plîns dnei Monica Lovinescu și dlui Virgil Ierunca de o anume intransigență de care aș da dovadă, de o neîndreptățită prioritate pe care o dau eticului în defavoarea esteticului. Mi-l amintesc pe dl Ierunca amuzîndu-se și încercînd să dezmință o asemenea percepție. Și totul vine dintr-o experiență personală. Aflîndu-mă cîndva în casa „monicilor”, pe vremea cînd scoteam *Agora*, în colimatorul discuțiilor noastre foarte nocturne a intrat un anume autor. Le-am spus, franc, „monicilor” că am început să nutresc o silă greu de ținut în frîu față de autorul respectiv. Întors la Washington, am fost întrebat de către un membru al colegiului de redacție dacă aș publica niște pagini ale autorului cu pricina. Am răspuns: „Evident că le public, dacă paginile sînt bune, așa cum sînt de cele mai multe

ori textele lui X”. Am primit paginile. Erau foarte bune. Le-am publicat și s-au întîmplat două lucruri. Primul – m-a sunat dl Ierunca să-mi mulțumească pentru trimiterea cîtorva exemplare din acel număr de revistă. După care, profund amuzat, m-a întrebat: „Păi, dragă Dorin, ce am vorbit noi acum cîteva luni despre X? Ne-ai spus ce ne-ai spus despre el și acum îi publici nu știi cîte pagini... Ha! Ha!”. „Domn’ Virgil – am răspuns eu – ce am vorbit noi a fost despre omul X. Și tot ce v-am spus despre om rămîne așa cum v-am spus. Ceea ce am publicat eu este autorul X. V-au plăcut paginile lui?” Nu-i displăcuseră.

Al doilea – aveam sub tipar o foarte interesantă corespondență inedită între Tudor Arghezi și un patriarh al exilului literar românesc. Supărat că am publicat paginile autorului despre care mă chestionase cu umoru-i inegalabil dl Ierunca, patriarhul cu pricina mi-a comunicat că își încetează colaborarea la *Agora* și m-a rugat să-i trimit înapoi corespondența cu Arghezi. Am încercat tot ce mi-a stat în putință spre a-l face să-și schimbe hotărîrea. Și am continuat să o fac, pînă cînd, epuizînd toate reproșurile de ordin etic la adresa autorului pe care-l publicasem, patriarhul a început să-mi explice că autorul respectiv nu are nici o fărîmă de talent. În acel moment, mi-am dat seama că dialogul nu există, fiindcă, spre deosebire de partenerul meu de discuție, eu chiar eram și sînt convins că autorul care stîrnise atîta mînie este unul de talent. Amuzant este că, într-un interviu pe care-l făcusem cu autorul în cauză prin anii '70, interviueatul îmi povestea că unul dintre idoliile adolescenței sale fusese... patriarhul. Dar și mai amuzant rămîne faptul că, după ce i-am publicat acele pagini și am pierdut un nume important dintre colaboratorii revistei, autorul care

a stîrnit tot acest vîrtej continuă să mă înjure peste tot, pretinzînd chiar că i-aș dori moartea (?!?).

D.C.-E.: *Sîntem la finalul acestui interviu, pentru care vă mulțumesc. Ați fost de atîtea ori în postura mea de acum, a celui care pune întrebări unui scriitor important. De aceea, invocînd „solidaritatea de breaslă”, v-aș ruga să răspundeți la o întrebare pe care n-am fost capabil să v-o adresez. Sper să nu respingeți și dvs., ca neserioasă, o asemenea propunere. Am pățit deja acest lucru cu cîteva celebrități. Poate că nu mi se va întîmpla și cu Dorin Tudoran.*

D.T.: Ca unul care, așa cum spuneți, m-am aflat de atîtea ori în postura dvs., îmi iau libertatea de a mărturisi că, în fond, nu există întrebări neserioase, ci doar răspunsuri neserioase. Realizatorul unui interviu trăiește cu iluzia că, fie și măcar din cînd în cînd, reușește să descifreze personalitatea celui pe care-l scrutează ori pe care chiar îl... perforează cu întrebări. Dar sînt foarte puțini interviuatorii care înțeleg că interviuatul are el însuși șansa de a-și scruta partenerul de discuție, să facă un scurt demers psihanalitic, dacă nu e prea pretențios spus, prin care să-l citească pe cel care-i pune întrebări.

Există, dle Cristea-Enache, o întrebare care vă frămîntă și care nu mi-ați adresat-o pe șleau, dintr-o delicatețe pentru care vă mulțumesc. Ați început cumva formularea ei, în cîteva rînduri, dar v-ați oprit undeva la sfertul ori la jumătatea drumului. Ea ar suna cam așa: „Dle Tudoran, ați ratat ori nu?”. În varianta ei și mai neiertătoare, întrebarea ar putea suna chiar: „Dle Tudoran, sînteți, totuși, conștient că ați ratat?”.

Oricare ar fi varianta pe care ați alege-o, răspunsul meu la întrebarea dvs. este unul și același. Pe cît de simplu, pe atît de trist: „Da”.

(Adevărul literar și artistic, 27 ianuarie, 2004)

II

Baobabul românesc

Criza de identitate – între *umlaut* și *miahkii znak*

Trebuie să încep prin a recunoaște că de puține ori am văzut *Auditorium*-ul de la Wilson Center atît de ticsit ca joi, 7 februarie, mai ales la o oră dragă washingtonienilor – cea a prînzului. Ca să nu mai spun că nu mulți invitați de talia președintelui Ion Iliescu au avut parte de întrebări atît de puțin incomode. Cu excepția a două sau trei dintre ele, căroră dl Iliescu le-a făcut față, restul întrebărilor sau comentariilor au fost extrem de amicale. Cum s-a obținut o sală atît de „catifelată” e un secret pentru care diplomații români merită felicitați.

Unul dintre motivele pentru care m-am aflat în sală a fost acela că anunțatul titlu al expozeului dlui Iliescu m-a pus pe jăratec: *Romania's Return to Its Western Identity: Internal Reform and International Security Contributions*. Nu știu cine au fost autorii textului, dar mărturisesc că au făcut o treabă bună, în sensul că au oferit, prin glasul dlui Iliescu, exact ceea ce dorea *establishment*-ul politic american să audă – respect pentru și apartenență la valorile occidentale, lecția bine învățată a erorilor comise din 1989 pînă acum, lupta împotriva corupției, reformele, soldați români aflați la Kabul, Holocaustul prezentat elevilor și studenților, respectul pentru drepturile minorităților etc. Din nou, diplomații români au făcut o treabă foarte

bună. Cu toate acestea, pentru cineva care știe ceva mai mult despre România, în general, și despre realitățile ei de astăzi, în special, câteva semne de întrebare rămîn.

Primul este cel legat de identitatea occidentală la care s-ar afla în plin proces de întoarcere România. De unde și de cînd această identitate? Speram să mă lămurească expozeul dlui Iliescu. Nu a făcut-o, pentru simplul fapt că cele enumerate de Domnia sa, deși reale, nu reprezentau elemente ale identității respective, ci doar eternele aspirații, visurile atîtor generații de români de a se trezi absorbiți de o asemenea identitate. Dacă nu văd identitatea occidentală a României, văd, în schimb, altceva – o foarte lungă criză de identitate în care continuă să fie împinsă România. Ea a început sub otuzbirul Moscovei, spre sfîrșitul anilor '40, începutul anilor '50 ai secolului trecut, cînd conducătorii comuniști ai României au impus ideea unei identități excesiv de... răsăritene a României. Pînă și limba română, de origine latină cu solide inserturi slave, a fost declarată de oamenii Moscovei o limbă mai degrabă de origine slavă cu vagi inserturi... latine.

Astăzi, sub o altfel de presiune, reprezentată de nevoia disperată a României de a fi acceptată în structuri occidentale, conducătorii României apelează la o identitate la fel de discutabilă – cea occidentală. Acest soi de duș scoțian, foarte rece-foarte cald, e o strategie falimentară, care nu face altceva decît să oblitereze cu totul adevărata noastră identitate. Păcatul este cu atît mai mare, cu cît România are o identitate. Ea nu este nici occidentală, nici asiatică. Tot ceea ce trebuie făcut este să o luăm în serios, să o consolidăm, să o desăvîrșim. Cît privește credința dlui Iliescu, potrivi căreia România ar aparține Europei

Centrale, fiindcă ea se află, echidistant, la 2 000 de kilometri atît de munții Ural, cît și de Atlantic, scuzată fie-mi franchisea, mi s-a părut mai degrabă logica unui topometru ori a unui... geolog, decît declarația unui om politic cu experiența președintelui român.

A doua nedumerire ține de reformele interne. Ce reforme? Deși dl Iliescu a menționat, pe bună dreptate, faptul că în vremuri de tranziție lucrurile sînt, cum să zic, mai hurducăite decît ar trebui, opinia mea este că nu tranziția este principalul vinovat al întîrzierii cu care se inițiază pînă și cele mai vital-necesare reforme în România. Indiferent de numele președintelui sau al primului-ministru, România postdecembristă s-a distins tocmai prin poziții extrem de refractare la reformă. Practic, există doar două categorii de reforme după care poți judeca prestația unui guvern – reforme inițiate la timp și aplicate consecvent și reforme aplicate fiindcă nu mai pot fi ocolite. Or, din nefericire, tocmai al doilea tip de reforme caracterizează activitatea Guvernelor României postdecembriste. Un astfel de „avînt reformist”, inițiat în clipa în care cuțitul ți-a trecut dincolo de jumătatea osului, constituie o proastă carte de vizită.

Președintele Iliescu a enumerat printre eforturile României și pe acela de a combate serios corupția. Cu tot respectul convenit unui șef de stat, trebuie să spun că e vorba de o gogoriță propagandistică. Dacă nu ar fi existat niște semnale foarte îngrijorătoare, precum declarațiile ambasadorului american la București, guvernul dlui Năstase ar fi dormit liniștit avînd corupția la căpătîi ori la picioare, oriunde altundeva, așa cum au făcut-o și ceilalți prim-miniștri postdecembriști ai României. Încă o dată, politica României se vedește una *reactivă*. O guvernare serioasă nu așteaptă semnale de felul celor transmise de dl Michael Guest

pentru a acționa atunci când este vorba despre probleme de calibrul corupției, ci adoptă o strategie constant *pro-activă*.

A treia nedumerire ține de contribuția României la securitatea internațională. Nu e nici un secret pentru nimeni că, încă de pe vremea lui Nicolae Ceaușescu, România a stat infinit mai bine la capitolul extern, decît la cel intern. Episodul refuzului românesc de a da curs „invitației” (cum a numit-o, cu discret și apreciat de sală umor, dl Iliescu) de a participa la invadarea Cehoslovaciei în 1968, este unul elocvent. Dar tot elocventă a fost și folosirea celebrului „Radu” pentru a ucide lent (dar sigur) dizidenți români sau înăbușirea sîngeroasă a mișcării brașovenilor, zdrobirea SLOMR-ului etc. Astăzi, o întrebare care nu poate fi ocolită este cum ar putea o țară ca România să asigure nu știu ce stabilitate în zonă, când, pe plan intern, realitatea rămîne sumbră? Este ca și cum o familie de scandalagii – care se scuișcă de dimineața pînă seara reciproc, se calcă în picioare și aruncă unii după alții cu ce le vine la îndemînă – ar pretinde că poate asigura liniștea întregului bloc cu zece etaje în care locuiește. Dacă nu va fi capabilă să atenueze radical diferența între situația internă și bine lustruita imagine pentru export, România se va afla în același impas din care nici o vizită de succes „în afară” nu o poate scoate.

În sfîrșit, președintele Ion Iliescu a acordat și cîteva înalte distincții unor cetățeni americani. Unele plauzibile, altele ținînd de cunoscuta curtoazie diplomatică. Una, cea acordată fostului ambasador american la București, Alfred Moses, rămîne mai mult decît controversabilă, deoarece domnul Moses a fost o mană cerească pentru interesele (pe atunci) PDSR-ului, dar nu și un partener pentru restul românilor. A existat

însă și o decorație consternantă – cea înmînată dlui Mircea Răceanu, pînă în ajunul vizitei dlui Iliescu la Washington un om pe care PDSR/PSD-ul nu a încetat să îl considere altceva decît un trădător de țară.

Decizia președintelui României de a-l decora pe dl Mircea Răceanu și de a-i strînge mîna în mijlocul Washingtonului nu poate însemna decît două lucruri. Fie că dl Iliescu a început să gîndească cu totul diferit decît formațiunea politică pe care a păstorit-o atîția ani, fie că, sub presiunea uriașă a dorinței de a vedea România admisă în structuri occidentale, liderii români sînt gata să accepte condiții pe care pînă nu demult le-au respins cu îndîrjire. Deși m-aș fi bucurat să avem de-a face cu prima variantă, mă tem că e, mai degrabă, vorba de a doua, fiindcă nu e nici un secret că Washingtonul a cerut (demult și sistematic) Bucureștiului să „normalizeze” situația dlui Mircea Răceanu, doleanță care a trecut pînă acum pe lîngă urechea PDSR/PSD-ului fără nici un efect.

Cum vor decurge lucrurile în România, vom vedea. N-ar fi rău însă ca ele să ducă spre redescoperirea adevăratei identități a țării, care nu este, ca să zic așa, nici una aflată sub zodia lui *umlaut*, nici sub cea a lui... *miahkii znak*.

(*Cotidianul*, 21 februarie 2002)

Iluzii costisitoare

Am crezut că la doisprezece ani de la acel decembrie teribil, românii „de bine” intrați în politică vor fi înțeleși câteva dintre regulile jocului în care îi au drept parteneri pe ceilalți, românii „nu tocmai de bine”. Am sperat că, după eșecuri de culise usturătoare, românii „de bine” au înțeles că nu e totdeauna o idee bună să-i vorbești de rău pe românii „de rău” și că printre unitățile de măsură ale partenerilor externi nu se numără neapărat și faimosul cot românesc.

Evident, m-am înșelat, de vreme ce, aproape de fiecare dată când un reprezentant ori altul al românilor „de bine” se află la Washington, simte nevoia să-i vorbească de rău pe românii „de rău”. Din păcate, grație atîtor contraperformanțe, lichelisme și labilități stînjenitoare ale actorilor politici români, occidentalii nu mai înțeleg cine și de ce e „de bine” și cine și de ce e „de rău” în România. E situația în care se află de fapt și electoratul românesc.

Am mai scris că democrațiile occidentale, cancelariile politice majore ale lumii nu mai sînt (dacă au fost vreodată!) foarte interesate de oamenii „de bine” incapabili de a construi democrații viabile mai ales economic. Astfel de cancelarii sînt chiar tentate să închidă ochii în fața unor abuzuri care-i scandalizează pe autohtoni, atîta vreme cît văd că oameni „de rău”, în trecut, azi sînt capabili de performanțe cît de cît

notabile. În cîntărirea partenerilor politici din țări ca România, criteriul suprem al cancelariilor politice occidentale rămîne, pînă la urmă, prestația „la zi” a celor în căutare de parteneriat.

Unul dintre sloganurile cele mai triste ale începutului anilor '90 era: „Copiii stăpînilor noștri sînt astăzi stăpînii copiilor noștri”. Poziția mea a fost că un om ca dl Petre Roman nu e vinovat de opțiunile și comportamentul părinților săi. Dar atunci cînd dl Roman dovedește că nu e cu nimic mai breaz decît mediul din care se trage, nu văd nici un motiv de a nu i se spune verde în față cine este. Pe de altă parte, atîta vreme cît dl Roman se află la putere și reprezintă România în relațiile ei cu lumea internațională, este cel puțin o futilitate să te ții pe urmele lui la Washington, Paris, Bruxelles, Londra ori Madrid și să le „explici” partenerilor săi de dialog că dl Roman e un român „de rău”. Dacă dl Petre Roman și alții ca Domnia sa, în intervalul în care nu mai sînt la putere, procedează la fel de infantil față de adversarii lor politici nu fac decît să dovedească celor din afara României că diferența între românii „de bine” și cei „de rău” a devenit una aproape imaginară.

Hărmălaia „organizatorică” de după sîngele vărsat în decembrie 1989 a adus în față nu doar vechi comuniști „de omenie” (lucru care putea fi evitat cu greu), nu doar disidenți de seră, dar și „lupi tineri”, veniți din familia foarte numeroasă a nomenclaturii comuniste. Dl Ion Iliescu greșește cînd spune despre dl Adrian Năstase că, înainte, actualul premier era un cercetător la un institut oarecare și uite unde a ajuns astăzi, cum a crescut politic etc. Greșește, fiindcă nu această calitate l-a propulsat pe dl Năstase, ci apartenența la clubul foarte puternic al foștilor înalți nomenclaturişti. Mai erau, slavă Domnului, și alți

cercetători – la același institut și la multe altele –, dar nici unul dintre ei nu era și ginerele dlui Angelo Miculescu, longevivul nomenclaturist care a păstorit un domeniu mănos precum agricultura. Pe plan intern, uneori o conjuncție atîrnă mai greu decît o propoziție. Numai că, atunci cînd partenerilor externi de azi ai dlui Adrian Năstase li se furnizează asemenea „bombe”, reacția nu poate fi decît o indiferență totală. Ca să nu mai spun că, și de ar fi întemeiate, acuzațiile aduse acasă soților Năstase nu înseamnă nimic în afara României, în lipsa unor verdicte judecătorești.

Tot așa, poate fi adevărat că visul de a deveni președinte al României este mult mai obsesiv în cazul dlui Mircea Geoană decît în cazul dlui Adrian Năstase, numai că reacția partenerilor externi ai ministrului român de Externe față de asemenea „informații binevoitoare” venite de la români „de bine” este un zîmbet compătimitor. Cu atît mai neinteresăți se arată de obîrșia „mai mult decît nomenclaturistă” a dlui Geoană, vlăstar care putea studia, ca și dl Roman, în Occident, cînd românilor le era interzis să viseze chiar și la o excursie la Tîrnovo.

În februarie 1990, pe cînd mă pregăteam să mă întorc în România pentru prima oară de la împingerea mea în afara țării, mă aflu într-o instituție din Washington. Un bun prieten american m-a întrebat dacă îl cunosc pe Cutare. Am răspuns că îl cunosc. „Află – mi-a spus cu mare satisfacție – că nu va mai călca prin America o bună bucată de vreme.” „De ce?” „Fiindcă a mințit. Nu era ceea ce pretindea, ci spion al lui Ceaușescu.” Am rîs. Se știa de mult ce hram (citește grad) purta Cutare.

La, să zicem, opt-nouă luni de la această discuție, mă aflu, tot la Washington, în holul unei clădiri, cînd m-am trezit strigat pe românește. Întorcînd capul,

I-am zărit pe cel care ar fi trebuit să nu mai pună piciorul prin America multă vreme. Am schimbat câteva replici de curtoazie. Atît. A doua zi, l-am sunat pe cel care-mi spusese că respectivul român „de rău” nu va mai intra în America mulți ani. I-am povestit episodul. A rîs copios și m-a întrebat dacă nu știam ce funcție înaltă ocupa în prezent acel român „de rău”. Știam. „Și atunci, de ce te miri? *It comes with the territory...*”

Se înșela. Nu-l sunasem să-i împărtășesc mirarea, ci să-l fac a înțelege că, evident, am știut întotdeauna cît de efemere sînt asemenea decizii în diplomație. În cazul respectiv, nu avusesem nici o îndoială că, odată ajuns înaltă persoană oficială, personajul respectiv va veni și va fi primit cu căldură la Washington, ori de cîte ori se va găsi necesar de către cele două părți

Dacă viitoarele alegeri prezidențiale îl vor avea drept cîștigător pe dl C.V. Tudor, iar Domnia sa va avea inteligența să schimbe din mers muștiucul goarnei sale anti-toate cu unul capabil să emită sunete cît de cît acceptabile și, mai ales, dacă se va dovedi în stare de reformele pe care alții le-au abandonat încă de cînd vorbeau despre ele, să nu vă mirați că va fi primit cu toate onorurile aproape oriunde, chiar și în reședințele în care azi, pe bună dreptate, i se refuză accesul. Problemele românești sînt doar o chestiune internă. Restul...

Restul? *It comes with the territory... Capisci?*

(*Cotidianul*, 21 martie 2002)

Pluta

Am scris în câteva rînduri – ultima oară chiar în *Cotidianul* – despre diferențele între politica activă și cea reactivă, între măsurile sau reformele inițiate din proprie inițiativă și cele la care ajungi să recurgi doar pentru că nu mai pot fi evitate fără a-ți asuma riscuri enorme.

Am scris, de asemenea, despre inacceptabila neputință a societății românești de a-și asuma erori de o gravitate majoră. Tratatul populației evreiești care a culminat cu pogromuri rămîne un exemplu fundamental.

Am scris că politica struțului nu poate duce la nimic bun, ca să nu mai spun de neghioaba consolare: „Lasă, domn'le, că alții au fost mai porci cu evreii...”. Când l-am citat pe Santayana cu al său: „Cei ce nu își amintesc trecutul sînt condamnați să-l repete”, mi s-a atras atenția că sînt cam livresc. Ba am primit lecții de istorie de la mari bărbați de stat ca Leonida Lari. Se pregătește Mitzura Arghezi?

În timpul acesta a căzut o dictatură și a fost înlocuită cu un surogat al democrației cunoscut în științele politice drept *democratura* sau, dacă doriți, cu o „democrație originală”. În câteva rînduri, anii de după 1989 ar fi putut aduce României chiar instaurarea unei *dictablanda*, dacă ortacii lui Miron Cozma ar mai fi zăbovit prin București ori acest Cromwell al huilei românești și-ar fi instalat cartierul general la Cozia.

Timp de doisprezece ani, indiferent cine s-a aflat la guvernare în România, neinspirata politică reactivă a făcut legea în cetate. Reforme, măsuri și gesturi care ar fi trebuit să fie priorități de vîrf au fost împinse spre coada listei în speranța că unde a mers mia, o să meargă și suta. Iată că de mers, nu mai merge nici copeica. A sosit scadența.

Sub presiunea unor nevoi care nu mai oferă spațiu de manevră elitei politice, Bucureștiul adoptă măsuri, face gesturi pe care nu doar că le-a ocolit programatic, ba chiar le-a declarat, pînă acum, nejustificate. În februarie, aflat la Washington, președintele Ion Iliescu avea să-l decoreze pe dl Mircea Răceanu, distincție care îi oferă fostului diplomat român titlul de erou. E vorba de una și aceeași persoană pe care PDSR-ul dlui Iliescu, PSD-ul dlui Năstase și PD-ul dlui Roman au continuat să-l catalogheze drept trădător. Portavoce principală – politologul vizionar Silviu Brucan.

Tot la Washington și tot președintele Iliescu anunță că sistemul de învățămînt românesc va introduce studiarea Istoriei Holocaustului. În scurtă vreme, premierul Adrian Năstase anunță oficial introducerea Istoriei Holocaustului în programul de studiu al cursanților Colegiului Național de Apărare, adăugînd că experimentul „va trebui continuat și în alte instituții de învățămînt”. Simultan, în virtutea coerenței de tip românesc, din lojile parlamentare ale partidului de guvernămînt se aud trosnind fălcile unui antisemit ca Ilie Neacșu. Asta sună infinit mai rău decît posibila foșgăială a lui Mitică Dragomir „Corleone” pe strapontina parlamentară a unui partid de opoziție.

Dacă nu mă înșel, dl Adrian Năstase este specialist în Drept Internațional. Dacă nu s-ar fi dedicat trup și suflet activității politice, ar fi trebuit să-și onoreze datoriile de cadru didactic universitar. Domnia sa

afirmă azi că „istoria trebuie cunoscută și asumată” și că „viitorul nu poate fi construit prin falsuri și mistificări”. Așa este, dar de ce o trezire atît de tardivă din somnul indiferenței?

Astăzi, premierul acceptă surîzător mesajul prin care i se transmite României că nu poate fi primită în structurile NATO „cu Antonescu pe steag”. Mintețea românului de pe urmă. Unde era și cum reacționa dl Năstase cînd colegul său de guvernare, dl subsecretar de stat Mihai Ungheanu, participa la dezvelirea uneia dintre statuile mareșalului Ion Antonescu?

Unei afirmații mai mult decît tranșante a ambasadorul american la București, potrivit căreia „România a participat la Holocaust nu doar prin deciziile și acțiunile generalului Antonescu și ale Gărzii de Fier, ci și prin cetățenii care au sprijinit aceste evenimente în mod deschis sau prin tăcerea lor”, premierul român îi răspunde cu o fermitate surprinzătoare pentru momentul dificil în care se află România: „Nu sînt de acord cu încercările de a culpabiliza întreg poporul român pentru acțiunile care țîn de Holocaust”. Bine spus, dar pe cine, dintre cei de care are nevoie azi România, mai interesează adevărul unei asemenea replici?

Perechea *vinovăție colectivă-vinovăție individuală* reprezintă o chestiune spinoasă. La începutul anilor '80, am declarat unor reprezentanți ai mass-media occidentale că în România antisemitismul a devenit politică de stat. Vizam direct cuplul Nicolae și Elena Ceaușescu. Dar aveam să-mi aprind multe paie în cap, afirmînd că sîntem cu toții vinovați de ceea ce se întîmplă. Rămîn la aceeași părere. Totuși, dacă asumarea vinovățiilor colective este un necesar exercițiu de igienă morală, răspunderea individuală rămîne cea care stabilește vinovățiile juridice. Deși am

considerat că am fost cu toții vinovați pentru deraierile funambulești ale dictaturii comuniste, nu am crezut niciodată că pe banca acuzaților – alături de Nicolae și Elena Ceaușescu, membrii CPEX ori Victor Stănculescu și Iulian Vlad – ar fi trebuit să se afle și Irina Loghin, Răzvan Theodorescu ori Gheorghe Hagi. A opera cu vinovății colective este inadecvat și riscant. O asemenea abordare poate conduce, cum a menționat și premierul român, la inculparea unor popoare. Este o cale ce nu lasă în tabăra inocenților prea multe națiuni.

Cei care consideră că anumite costuri sînt prea piperate, nedrepte ori chiar insultătoare, nu înțeleg că mai întotdeauna politica struțului are prețuri exorbitante. Atîta vreme cît ești incapabil să-ți asumi realitatea și să-i scrii cronică în deplină onestitate, nu trebuie să te miri că la un moment dat cărțile de istorie (mai apoi, poate și cele de geografie, cine știe?) încep să-ți fie întocmite de alții. A te plînge că monitorul clasei de azi este prășila fostului comisar politic roșu de ieri rămîne un recurs mort încă din start. Drept, nedrept – asta e situația.

La începutul lunii martie, presa românească anunța aventura brașovenței Roxana Grumăzescu, cameristă pe pachebotul de croazieră SS Norway. Într-o noapte, Roxana a căzut în apele Atlanticului. A fost recuperată după 12 ore în care a supraviețuit făcînd pluta. Unii dintre prietenii ei susțin că nici măcar nu știa să înoate.

Aflată pe apele reci și foarte agitate ale unei lumi în reazăzare, România se găsește în situația brașovenței. După erori epocale de management politic și incapacități cronicizate de a-și asuma responsabilități pentru vinovății de netăgăduit, acum, cînd caută cu disperare să nu fie lăsată definitiv în afara unor

Dorin Tudoran

structuri occidentale, România nu-și poate permite să mai comită nici o eroare de calcul. Altfel se duce la fund.

În momentul de față, România face pluta.

(Cotidianul, 4 aprilie 2002)

Baobabul românesc (I)

Cu ceva timp în urmă, presa reproducea o interesantă declarație a dlui Theodor Stolojan. Fostul premier declara că nu este interesat să mai candideze la președinție. Motivul? Nu poate minți cu ochii deschiși. Domnia sa menționa, însă, că nu s-ar codi să redevină premier. Să înțelegem că, dacă nu poate minți cu ei deschiși, dl Stolojan poate minți totuși cu ochii închiși? Fiindcă, una peste alta, așa cum pune problema dl Stolojan, cam asta ar fi diferența între funcția de șef al statului și cea de prim-ministru.

Pe la mijlocul anilor '90, câțiva lideri și simpatizanți liberali, ca întotdeauna în criză de „candidat”, îi transmit dlui Stolojan întrebarea: „N-ai vrea să fiți candidatul nostru pentru funcția de șef al statului?”. Dl Stolojan oferă două răspunsuri. Primul – dacă s-ar reîntoarce în politică, partidul pe mîna căruia ar merge nu ar fi decît PDSR-ul, la care prețuiește doctrina și infrastructura. Al doilea – dacă există un partid care nu îl atrage, sub nici o formă, acela este tocmai PNL. În 1996, deși funcționar al unei instituții internaționale, dl Stolojan îl însoțește imprudent pe dl Ion Iliescu pe scena unde acesta își anunță o nouă candidatură la funcția de șef al statului. Dl Iliescu pierde acele alegeri. În anul 2000, dl Stolojan devine, peste noapte, nu doar liberal pur-sînge, dar și candidatul PNL pentru prezidențiale. După ce pierde vîrtos, dl

Stolojan dă vina pentru succesul domnului Ion Iliescu pe doamnele Doina Cornea și Ana Blandiana. O reacție stînjenitoare.

Dl Teodor Meleșcanu părăsește PDSR-ul și, după o haltă într-o gară politică personală, poposește într-o stație (terminus?) cel puțin ciudată – PNL. Cum s-au schimbat așa rapid fermele convingeri de stînga ale Domniei sale în la fel de ferme convingeri de dreapta ar putea fi considerat un mister. Numai că nu este. Așa cum nu avem de-a face cu un mister nici în cazul dlui Stolojan. Traectoria dlui Alexandru Athanasiu dinspre dreapta spre stînga face parte din aceeași categorie a falselor miracole.

Alți doi oameni de stînga au migrat la un moment dat spre baricadele dreptei – domnii Victor Babiuc și Radu F. Alexandru. Dl Andrei Marga a fost prizat de mulți țărăniști doar ca un om de stînga refugiat în fiefurile dreptei. A renunțat. Bizareriile de acest fel se înmulțesc, îngreunînd efortul electoratului de a înțelege cine și de ce este de dreapta, cine și de ce este de stînga, cine și de ce cochetează cu ideile de centru-stînga ori de centru-dreapta.

Nu există un singur set de cauze și nici nu am intenția de a numi aici toate posibilele explicații. Mă rezum la două:

Prima – după 1989, „partidele istorice” se dovedesc de o șubrezenie aiuritoare. Doctrinile lor par un mister sau literă moartă pentru prea mulți dintre membrii acestor formațiuni. Pe un asemenea fond, poziționările inadecvate se înmulțesc, liderii tembeli dau în floare, parvenitismul și clientelismul politic devin regula și nu excepția.

A doua – oameni bine intenționați, sufocați de incoerența propriilor formațiuni politice, caută un loc unde

să-și poată pune în valoare potențialul politic și expertiza profesională. Cum opțiunile sînt limitate, ei nu mai țin cont de culoarea platformei de pe care încearcă să-și lanseze ideile. Tot ceea ce vor este să vadă lucrurile urnindu-se în direcția cea bună. Cu PNL-ul și PNȚCD-ul dovedindu-se mai degrabă partide isterice decît partide istorice și cu un PSD cu, de acum, o probat-istorică vocație a balastului – de orice culoare, de orice duhoare, dar balast să fie –, hărmălaia ideologică se întetește.

În România, vremea „arborilor doctrinari” pare a fi dispărut. A fost înlocuită de o cacofonie ideologică. Ea face aproape imposibilă folosirea vreunei grile prin care să poți descifra „pedigree”-ul actorilor politici – fie ei partide sau doar politicieni. Partidul unic a fost înlocuit de arborele doctrinar unic, un fel de Turn Babel vegetal. Noua specie poate fi numită Baobabul românesc. Despre culoarea fructelor lui nu poți fi sigur niciodată. Singurul element de constanță este dat de gustul lăsat electoratului: întotdeauna foarte amar.

Dacă „profesorul” Brucan îl vede președinte pe dl Viorel Cataramă, de ce nu l-ar înșuruba și dna Maria Vlas pe dl Sorin Ovidiu Vîntu în scaunul de Patriarh și de ce n-ar deveni dl Dan Iosif președinte al Academiei? E nevoie de oarecare coerență în toate aceste liberalisme de baobab ale României, nu?

(*Cotidianul*, 30 mai 2002)

Baobabul românesc (II)

Sub titlul de mai sus, publicam în urmă cu trei ani un editorial în care afirmam că: „În România, vremea arborilor doctrinari pare a fi dispărut. A fost înlocuită de o cacofonie ideologică. Ea face aproape imposibilă folosirea vreunei grile prin care să poți descifra «pedigree»-ul actorilor politici – fie ei partide sau doar politicieni. Partidul unic a fost înlocuit de arborele doctrinar unic, un fel de Turn Babel vegetal. Noua specie poate fi numită Baobabul românesc. Despre culoarea fructelor lui nu poți fi sigur niciodată. Singurul element de constanță este dat de gustul lăsat electoratului: întotdeauna foarte amar”.

Situația creată de rezultatele alegerilor parlamentare și prezidențiale din 2004 readuce în discuție fuziunea PNL-PD. Ea nu este determinată de vreo vecinătate doctrinară, ci de complicate probleme de guvernare. Între partidul Brătienilor și așchia smulsă de către dl Petre Roman din FSN/PDSR nu ar avea cum să existe nici un fel de asemănări. Mai mult, după 1989, dl Băsescu și alți fesenști-pedeseriști-pediști și-au croit cea mai mare parte a identității lor politice și doctrinare – o stîngă ce nu s-a tras cu totul din PCR așa cum mulți oameni nu s-au tras încă definitiv din maimuță – și pe hăituiala celui mai important partid istoric al României.

De partea cealaltă, o dreaptă liberală scoasă pentru o vreme chiar din circuitul parlamentar postdecembrist

de neghiobiile politice ale dlui Radu Cîmpeanu. Pentru a ajunge la guvernare, ar fi trebuit ca liberalilor să le fie de ajuns alianța cu așchia fesenisto-pedeseristă preluată de dl Băsescu de la dl Roman. Le este și nu prea. Pentru a le fi, măcar temporar, au cooptat la guvernare PUR, partid pe care și liberalii și fesenistii-pedeseriști-pediști îl disprețuiesc profund, lăsându-i însă numai dlui Băsescu plăcerea de a rosti public acest adevăr.

Fuziunile ar trebui să fie altele. Doctrinar, PD este infinit mai aproape de PSD decît de PNL. Dezertarea dlor Roman și Băsescu din FSN/PDSR nu s-a datorat unor divergențe doctrinare cu cei care au rămas, ci unor interese strict personale. Cum PSD este în derivă, iar dl Băsescu s-a dovedit un demolator iscusit, natural ar fi ca politicianul care este azi (de facto) atît șef de stat, cît și premier, primar general al Capitalei și președinte al PD-ului să forțeze o preluare a PSD-ului. În felul acesta, polul politic de stînga s-ar consolida în chip logic.

Cu cine ar putea să clădească PNL polul politic de dreapta? Dl Ciuhandu a făcut un semn, numai că, aflați la putere, liberalii nu l-au văzut, căci peneteștii se află, grație unor „lideri” ca dnii Diaconescu, Galbeni, Lupu și Ciorbea, exact acolo unde se aflaseră cîndva liberalii conduși de dl Cîmpeanu. Apoi, vor spune unii, PNL și PNTȚ au fost atîta vreme nu doar partidele istorice ale României, ci și adversare istorice. Așa este, numai că au avut un dușman comun, care le-a și scos de pe scena politică mutîndu-le în pușcării – PCR, tatăl legitim și spiritual al zglobiilor FSN/PDSR și PD.

Numele pe care se gîndesc unii să-l dea noului partid născut din antiteza doctrinară PNL-PD este fie Partidul Liberal Democrat, fie Partidul Democrat Liberal. Dacă

s-ar opta pentru cel dintîi, cui i s-ar opune el „doctrinar”? Probabil Partidului Liberal Nedemocrat, nu? Dacă s-ar opta pentru al doilea nume, cui i s-ar opune „doctrinar” noua struțo-cămilă? Probabil Partidului Democrat Neliberal. Pînă la găselnița cu Partidul Popular nu a mai fost decît un zîmbet – cel al dlui Valeriu Stoica.

Amuzant este că fuziunea, care nu va fi făcută din motive de similitudini doctrinare, va repeta orbecăiala căreia i-a căzut pradă chiar PUR. Mai întîi Partidul Umanist din România, PUR a devenit apoi și „social-liberal”, spre amuzamentul multor pediști și liberali. Numai că viața are geniul de a ne arăta că nu doar imoralitatea și profunda criză de identitate sînt la îndemîna oricui, dar și miciurismul doctrinar.

Din dorința de a deține puterea pe care nu o pot dobîndi prin alegeri, probabil că multe formațiuni politice vor continua să fuzioneze nu pe baza apropiierilor doctrinare, ci, paradoxal, chiar în virtutea antitezelor doctrinare. Cît de solide pot fi asemenea construcții politice rămîne de văzut. Și de plătit.

(Jurnalul Național, 21 ianuarie 2005)

Gleznele doctrinare

Analiza și consultanța politică sînt două îndeletniciri diferite. Evident, dincolo de diferențele specifice, există și un numitor comun celor două ocupații – înțelegerea politicului. Dar, în vreme ce analiza politică rămîne – sau ar trebui să rămînă – neimplicarea, consultanța politică – mai ales cînd vine sub formă de strategie electorală – înseamnă tocmai implicare. Mai toată lumea preocupată de politică în America a auzit cîte ceva despre cuplul de strategii politici Mary Matalin (republicană) și James Carville (democrat), dar nimeni nu-i consideră analiști politici *per se*, punctele lor de vedere fiind percepute din start drept mult prea partizane.

Țară a tuturor originalităților – de la tipul de democrație, la fibra statului de drept, de la corupție fără corupți, la prim-miniștri care solicită să li se numere ouăle cu abacul –, România este leagănul de vis al multor împerecheri miciurinate. Dimineața – profesor de științe politice, la prînz – strateg electoral sub contract, după-amiaza – beneficiar a trei burse occidentale, pe la 17:00 – propagandist, spre seară – comentator imparțial pe trei programe de televiziune și patru posturi de radio, noaptea – constructor de partide politice din hîrtie creponată, în zori – filozof, politologul renașcentist român rămîne inepuizabil.

Un campion aproape absolut al suptului la toate țîțele europene, atlantice, transatlantice, nord-atlantice, dar

și locale se dovedește cel poreclit astăzi, cu o tușă genială, Parvenide. Altfel, om cu multă doxă, foarte muncitor, Domnia sa a ajuns să se ia atît de tare în serios încît își vorbește cu dumneavoastră, se auto-citează *ad nauseum* și se indică drept autor al nu-știu-cărei „teorii a interpretării”. Mai nou s-a hotărît să fericească poporul român cu un șef de stat creștin-democrat, de data aceasta.

Într-o țară în care se moare prea frecvent de foame, proaspătul strateg electoral se laudă că pupilul său politic îi asigură un venit pe care un profesor universitar nu l-ar putea dobîndi nici măcar într-o viață de trudă. Că farfuria ta e plină, cînd blidul celor mai mulți e zilnic gol e una. Dar că ții cu tot dinadinsul să scoți ochii tuturor cu bunăstarea în care te scalzi e semnul unei gîndiri profund mitocane.

Devenit un fel de Makarenko de Pipera, strategul îi citește zilnic celui luat sub contract spre (re)educare din enciclica papală *De rerum Novarum*, prin care Papa Leon al XIII-lea lansa creștin-democrația. Se spune însă că dăscălitul a fost văzut căscînd plictisit și punînd capăt abrupt unor asemenea ședinte de masaj doctrinar prin creștinescul „mai dă-l, bă, în gîtu' mă-sii!”.

DI Dan Pavel ne anunță că va reconstrui Partidul Noua Generație din temelii. Pentru asta i-a cerut liderului luat în dresaj politic intensiv să folosească șamponul Konrad Adenauer, crema de ras Jacques Maritain și apa de gură Aldo Moro. Cît va dura acest efort sisific și la ce va conduce e greu de bănuț. Deocamdată, de sub toga creștin-democrată a PNG-ului zîmbesc gleznele doctrine ale întemeitorului – Viorel Lis. O realitate care nu poate fi combătută nici cu deodorantul Rasputin, nici cu pudra de talc Ho Și Min.

(*Jurnalul Național*, 11 iunie 2004)

III

Alegeri, *catindați*, urmări

Macaroane pe urechi sau anecdote mari despre oameni mici

Așadar, dl Emil Constantinescu își anunță intenția de a se reîntoarce în politică. Hotărârea în sine nu ar trebui să constituie decît o altă banalitate legată de numele unuia dintre cei mai întîmplători șefi de stat europeni ai secolului trecut. Numai că platforma pe care dorește să o folosească dl Constantinescu atrage atenția – *societatea civilă*. Aceasta din urmă a constituit exact vehiculul care l-a propulsat pe dl Constantinescu în atenția electoratului. Un vehicul de ale cărui drepturi și aspirații dl Constantinescu s-a lepădat imediat după ce a trecut pragul Cotrocenilor în calitate de șef al statului.

Mulți dintre titularii „reședințelor” de tip Cotroceni au cărat sau vor căra după ei acel grup foșgăitor, acel ghem încîlcit de ambiții personale, intrigi, cinism, lipsă de respect pentru „ăilalți”, cunoscut sub numele generic de *camarilă*. Singura originalitate prin care s-a distins dl Constantinescu a fost de a beneficia nu de o camarilă, ci de două: *camarila politică* și (vai!) *camarila civică*. A ținut și asta, probabil, de ceea ce am numit, în cîteva rînduri, „protopoliticul” României anilor '90. Am scris la timpul convenit ceea ce am crezut despre disensiunile apărute între, pe de o parte, președintele Constantinescu și camarila sa politică și, pe de altă

parte, camarila civică a acestui complicat Agamiță Dandanache al „societății civile”. Nu are rost să repet unde consider că dreptatea era de partea „civicilor” și unde de partea „politicilor”. Dl Constantinescu și-a avut dreptatea sa în încăierările de familie cu „civicii”, așa cum aceștia din urmă și-au avut dreptatea lor în multe dintre delimitările față de dl Constantinescu și „politicii” Domniei sale. Ceea ce merită este doar să reamintesc că unul dintre spectacolele cele mai dezolante (anunțînd prin natura sa trist-tembelă dezagregarea PNTCD-ului de după decembrie 2000) îl constituiau autosuspendările Alianței Civice dintr-o coaliție și așa dezolantă prin amatorismul ei politic.

Cetățeanul Emil Constantinescu are astăzi, ca oricînd, tot dreptul să-și exprime nedumeririle, neliniștile ori nemulțumirile provocate de felul în care își exercită mandatul actuala putere din România. Ceea ce consider că nu are dreptul moral fostul președinte este să pună la bătaie încă o dată numele și destinul (încă fragil) al societății civile românești. Altfel spus, văd în demersul de acum al dlui Constantinescu o impostură care nu trebuie trecută cu vederea; nici măcar cu... auzul. Născut prin părțile Tighinei, dl Constantinescu ar trebui să știe că mulți români din Basarabia, cînd vor să arate că cineva încearcă să-i prostească, spun că individul cu pricina vrea să le pună „macaroane pe urechi”.

Nu știu exact ce coc astăzi cei pe care i-am numit, în multe rînduri, „autoproclamații mandarina ai societății civile românești”, oameni care au făcut tot ce le-a stat în putință spre a procopsi scena politică românească cu actori de tipul Emil Constantinescu, Victor Ciorbea și alții. Consider însă că imensele datorii morale pe care și le-au creat prin politicianismul atroce de care au dat dovadă ar trebui să îi împiedice a se dori, din nou, „moașele națiunii”, cum se amuzau să

se știe porecliți. Au făcut destul rău nu doar imaginii, ci chiar fibrei societății civile spre a avea obrazul să mai folosească numele în alte aventuri pur politice. Nu am nici măcar curiozitatea de a afla ce crede despre intențiile dlui Constantinescu un personaj care a așternut, pentru bună vreme, o publicație la picioarele „catindatului”, apoi ale președintelui Constantinescu și a celor două camarile ale sale. Îmi zic că, atîta vreme cît dna Ileana Mălăncioiu continuă să se refere la astfel de personaje prin „distinsa doamnă”, lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Însă de se vor fi schimbat, măcar la suprafață, asta nu spune decît că avem de-a face și cu „ironia sorții”, nu doar cu ironia excelentelor editoriale semnate de marea poetă în *Cotidianul*.

La relansarea în „politica mare”, dl Emil Constantinescu afirma că, după toate cele petrecute și soldate cu ieșirea benevolă a Domniei sale din scena prezidențialelor lui 2000, nu se consideră, totuși, un învins. Iată singura afirmație cu care mă declar absolut de acord din toată țopăiala propagandistică a încălzirii pentru un nou maraton politic de care se pregătesc dl Constantinescu și „civicii” Domniei sale. Nu numai că dl Constantinescu nu este un învins; Domnia sa este chiar un învingător. Numai că victoria dlui Constantinescu este exact de genul celei confirmate de o mare anecdotă despre „victoria definitivă a comunismului”. Vă mai amintiți? Era, spune anecdota, o victorie „asupra poporului român”. La fel de semnificativă este și victoria dlui Constantinescu asupra societății civile.

Dacă a dovedit mai toate defectele devastatoare ale politicianului de duzină, fostul președinte nu a dovedit mai nici una dintre calitățile care definesc un autentic om politic. Or, ceea ce lipsește astăzi României nu sînt politicienii (ei par a se înmulți prin sciziparitate),

ci oamenii politici. Adevărații oamenii de stat nu se nasc din politicieni, ci din oameni politici. Încercarea de a recicla – cu gândul reutilizării politice – actori de genul dlui Constantinescu nu înseamnă altceva decît o altă generație de piedici în drumul României spre normalitate. Cei dispuși, totuși, să parieze încă o dată pe politicianul bîntuit de vedenii cu călugărul Vasile ar face bine să-și reamintească fie și numai de „lupta” dlui Emil Constantinescu cu, scuzați-mă, corupția. O cruciadă „pe viață și pe moarte” din care toate părțile au ieșit bine-mersi. Mai ales – *Merci, chérie*.

Singurele lucruri de bine, și recunosc că au fost destule, pe care le-am auzit despre dl Emil Constantinescu țin de profesorul universitar cu același nume. Mi-au fost împărtășite de către prietenii Domniei sale care i-au fost studenți. Mă întreb, cu o sinceră strîngere de inimă, ce îl împiedică oare pe dl Constantinescu să se întoarcă acolo unde îi este locul, la catedră? Ce îl mîină oare pe fostul președinte al României să probeze că ascensiunea sa la funcția supremă în stat a fost nu doar o întîmplare nefastă pentru români, ci rămîne o cacealma de a cărei repetabilitate dl Constantinescu și pretorienii săi „civici” se simt din ce în ce mai fascinați?

Înțeleg că după ce a eșuat lamentabil, dar fără să fie, evident, un „învins”, prietenii s-au mai rărit în jurul fostului președinte – lucru care ține de regula jocului politic. Dar să nu existe, totuși, un „dușman” în a cărui părere dl Constantinescu să creadă suficient, unul care să-i spună, cu tandrețe, că ridicolul are și el o limită? Ca și cinismul, de altfel. Mirarea de azi a fostului președinte privind lipsa de reacție a societății civile față de erori ale puterii este o farsă de prost gust. Sau nu avem de-a face cu același Emil Constantinescu ce, pe vremea mandatului prezidențial,

a încercat, scuzată fie-mi franchețea, să-i pună cu botul pe labe chiar pe „civicii” Domniei sale, când aceștia numeau drept inacceptabile unele dintre șușele politice în care se implicau dl Constantinescu și „politicii” săi?

În ceea ce o privește, societatea civilă, în numele căreia a reînceput să tune și să fulgere, cu sfântă mînie politică, dl Constantinescu, cred că ea se poate dovedi azi ceva mai mult decît pruncuțul încăput cîndva pe mîinile autoproclamaților „mandarini civici”. Vremea scutecelor încropite din editorialele distinselor doamne, din tînguierile-baladă ale moașelor națiunii ori din acatistele marilor trusturi de presă independente (independente de realitate, probabil) ar fi bine să aparțină trecutului. Asta dacă vrem să vorbim serios despre viitor. Dar, vorba altei mari anecdote: dacă nu, nu.

(Adevărul literar și artistic, 12 ianuarie 2002)

Ifose transatlantice

S-a spus că pentru a reuși în politică, ai nevoie de trei lucruri. Primul – bani. Al doilea – bani. Al treilea – bani. Doamna Lia Roberts îndeplinește doar prima dintre condiții. În rest, Domnia sa riscă să lase impresia unei colecții de ifose. Exact ceea ce îi mai trebuia României în acest șagalnic an electoral 2004, care, din punct de vedere doctrinar, arată exact ca un papagal ciufulit: Stolojan liberal, Vadim filosemit, Băsescu președinte al Academiei de Vals și Bune Maniere, Roman gândindu-se să-și tragă partid cu tracțiune integrală, Gigi Becali secționându-și venele în public spre a se vedea „patriotismul și naționalismul” care-i curg prin ele ca un preș roșu rostogolindu-se spre fotoliul parlamentar etc.

Trăiesc de aproape două decenii în America. Am condus două publicații – *Agora* și *Meridian* – în jurul cărora s-au adunat multe dintre numele de primă mărime ale exilului românesc. Baza de date generată de cele două publicații a fost și ea substanțială. Am lucrat câțiva ani în departamentul românesc al *Vocii Americii*. Înaintea lui decembrie 1989, am fost implicat în depuneri de mărturie în fața Congresului american privind situația din România. Am inițiat ori am fost parte a unor eforturi de presă orientate spre „internaționalizarea” adevăratului chip al dictaturii ceaușiste. De câțiva ani conduc un departament de cercetare și comunicații al unei mari fundații internaționale cu sediul în capitala

Statelor Unite, după ce timp de șapte ani am condus programe americane dedicate României și Moldovei. Cu toate acestea, nu am auzit niciodată de dna Lia Roberts pînă acum vreo trei ani.

Cînd s-a întîmplat să aud de el, numele dnei Roberts a răsunat, din păcate, într-un context ce nu încetează să mă amuze – un fel de clisă româno-americană, o lume de învîrteli și învîrțiți, chilipiruri și grandomanii cu sau fără dublă cetățenie, o lume de întristați că României îi merge așa de prost pentru a nu se da la o parte să stoarcă din această tragedie cît mai multe foloase personale. O lume populată, în egală măsură, de „Domn’le, dumneata știi cine am fost eu în România?” și de „Domn’le, dumneata știi cine o să fiu eu în România?”. O lume năpădită de atîția consuli onorofici, încît te întrebi cum de afacerile României nu merg tocmai bine, în vreme ce afacerile unora din acești diplomați sui-generis ori a progeniturilor lor curg așa de lin în România.

Prin 2001 am fost întrebat: „Domn’le, știi cine este noul ambasador american la București?”. Cum de obicei se întîmplă să știu astfel de lucruri un piculeț mai devreme decît cei care îmi pun asemenea întrebări istorice, am răspuns rușinat că nu știu. Am fost luminat: „Cea mai bună prietenă a președintelui Bush, Lia Roberts din Nevada. Dудuie de milioane”. Intrigat, mi-am făcut lecțiile, cum se spune, și am aflat că, de fapt, la București pleacă ambasador un excelent diplomat de carieră. Nu e rău de adăugat că dl Michael Guest s-a dovedit, de departe, cel mai bun ambasador pe care Washingtonul l-a trimis în România după o lungă bucată de vreme.

Iată că la acest început de an se reia refrenul acelor milioane de dolari care foșnesc agitate prin Nevada. Mai mult, „miza” este ridicată. Și chiar de dna Roberts.

Cineva și-ar putea spune: așadar, neică, dacă zecile alea de milioane de dolari care nu-și găsesc liniștea și prietenia la cataramă cu președintele Bush nu pot aduce un post de ambasador la București, în schimb, cu o fracțiune din aceste *asset*-uri îți poți adjuceca Președinția României. Un astfel de mesaj, fie el și involuntar, nu ar fi deloc unul favorabil – nici dnei Roberts, nici prietenilor suspuși pe care sper că nu îi numește la tot pasul, nici României.

Președintele Bush se află el însuși într-un an electoral care se anunță foarte dur. Pentru prima oară în ultimii ani, sondajele de opinie spun că dl Bush ar putea rata câștigarea unui nou mandat. Dacă ne gândim fie și numai la controversatul război din Irak și dezbaterea, din ce în ce mai încinsă, privind calitatea îndoielnică a informațiilor care au condus la decizia de a se declanșa acest conflict armat, e ușor de înțeles că șeful executivului american are suficiente griji și multe fronturi de acoperit în domeniul imaginii – *public relations*; atît acasă, cît și la nivel internațional. Românii nu sînt chiar cu toții mari suporteri ai intervenției americane în Irak, așa că amestecarea numelui președintelui american în această tărașenie (pre)electorală româno-nevadeză nu poate avea darul să nască noi admiratori pentru dl Bush.

Nici dnei Roberts nu-i folosește imaginea unui om cu atîta dare de mîină, încît să poată „cumpăra” votul pentru Cotroceni. Într-o țară în care polarizarea socială este atît de acută, unde ineptia politică, tembelismul economic, corupția cronică și mafiotizarea fiecărui strat al societății au redus clasa de mijloc (vă mai aduceți aminte de burghezie și chiar de farmecul ei discret, cum spunea titlul unui film celebru?) la un procent nesemnificativ, imaginea unui om care vine din America, aruncă milioane în vînt și ajunge la

Cotroceni nu poate constitui un blazon care inspiră încredere. Prea miroase a cazinou de Las Vegas. Să fii perceput ca „omul lui Bush la Cotroceni”, cum s-a și speculat deja ori ca un Agamiță mai sofisticat și trimis de la un centru mai acătării decît cel de unde fusese expedit venerabilul Dandanache, nu e de bun augur pentru *catindata* Roberts.

În ceea ce privește România, dacă atunci cînd se gîndește să candideze, cineva stabilește un preț așa de mic pe capul țării, cînd devine președinte îi va fi cam anevoie să „vîndă” imaginea unui loc în care merită investit. Mă așteptam mai mult din partea unui antreprenor prosper.

Citind unele dintre răspunsurile date presei de către dna Roberts, mă trezesc între amuzament și perplexitate. Domnia sa ne spune că e împinsă la candidatură de valul de nestăvilite al celor care au văzut-o la o emisiune a dlui Marius Tucă. Dacă acesta ar fi un criteriu, înseamnă că reductabilul gazetar creează, cu sau fără intenție, vreo cîteva sute bune de candidați pe an și că dna Roberts va trebui să dea mult din coate pînă să ajungă să se ia în piept cu politicienii de calibrul dlui Adrian Năstase.

Ne mai spune dna Roberts că românii de pretutindeni văd în Domnia sa unica lor șansă și ne lasă să înțelegem că o somează să candideze. Nu e aici un semn de ușoară megalomanie? Posibila candidată ne mai propune – cu un ușor accent protocronic – să nu mai folosim termenul „diasporă” fiindcă nu e cuvînt românesc. În schimb, cînd își dă ochii peste cap la aflarea rezultatelor sondajului CURS, dna Roberts nu exclamă „oh, Dumnezeule!”, ci „oh, God!”.

Ce să mai spun de acel istoric „sînt deschisă 360 de grade”? Pentru mărturisiri lirice mult mai puțin

imprudente, Veronica Porumbacu avea să fie aspru sancționată de Păstorel Teodoreanu într-o epigramă celebră.

Nu știu cum s-a derulat sondajul CURS care avea să indice că un aiuritor 10% din electorat este gata să o trimită pe dna Roberts la Cotroceni fără să clipească ori fără să încerce să afle cine este și ce poate candida cu pricina. Și atunci, de ce nu ar avea dreptul dna Roberts să adopte deviza: „Dacă voi nu mă știți, eu vă vreau!”?

Tot ceea ce știu este că se simte, încă o dată, o stafie – votul nemulțumirii. Un asemenea comportament electoral nu a rezolvat nicăieri și niciodată problemele care hăituiesc o națiune. Mai degrabă le-a cronicizat. A da *mere pă pere* e un sport național care ne-a dus la multe dezastre. Înțeleg nemulțumirea, chiar disperarea unui electorat aruncat cinic din dezamăgire în dezamăgire. Dar dacă nu vom învăța că, singură, nemulțumirea nu rezolvă nimic, atunci chiar există ceva mai mult decât o brumă de adevăr în spusa potrivit căreia fiecare națiune își are conducătorii pe care îi merită, iar democrația nu se poate dovedi a fi altceva decât ce credea George Bernard Shaw despre ea: „un mecanism care are grijă să nu fim guvernați mai bine decât merităm”.

(*Adevărul*, 9 februarie 2004)

Chix Morris

Îți trebuie ceva tupeu pentru a o introduce pe dna Lia Roberts românilor drept viitoarea președintă a României chiar înainte ca multimilionara nevadeză să se fi decis dacă intră ori nu în cursa pentru Cotroceni. Înainte de a leșina, fascinați de impetuoșitatea trîmbițașului, să vedem cine este personajul care aruncă tiribombe și fumigene de felul acesta pe coșcovita piața electorală românească.

Dl Dick Morris este, într-adevăr, un foarte cunoscut consultant politic american, faimos nu doar pentru calitatea serviciilor prestate, dar, potrivit unor comentatori avizați, și pentru magnitudinea deserviciilor aduse unora dintre cei mai apropiați prieteni și clienți. Pentru cei care observă riguros scena politică americană, dl Morris nu este doar cel pe care *Times Magazine* îl numea cândva „cea mai influentă persoană particulară” din America, etichetă discutabilă, ca multe altele, dar și cel considerat a fi un „poltron” (*craven character*), altă etichetă ce poate fi (nu-i așa?) combătută de admiratorii necondiționați ai dlui Morris.

Este adevărat că dl Morris a jucat un rol în ascensiunea politică a fostului președinte american Bill Clinton, numai că dl Morris este considerat (și) „omul care și-a trădat prietenul, Bill Clinton, prin crearea unei înalte situații de risc personal care a tîrît președinția într-un scandal mediatic”. După care, cum

spune comentariul la care mă refer, dl Morris „a schimbat rolul de strateg principal al lui Clinton pe rolul de comentator pentru Fox [canalul de televiziune *Fox News* și *New York Post*], unde s-a pretat la un *striptease* cu încetinitorul, dezvăluind multe din cele pe care le știa despre Casa Albă”.

Amuzantul spectru pe care îl pot lua relațiile dintre dl Morris și clienți apare și în scrisoarea pe care strategul i-a adresat-o dnei Hillary Clinton după apariția memoriilor fostei prime doamne – *Living History*. Cel care a lucrat două decenii pentru cuplul Clinton nu se mărginește doar la a nega o anumită afirmație a senatoarei de New York, ci îi reamintește prietenei sale că, de fapt, furios pe el, în mai 1990, Bill Clinton l-a alergat prin reședința din Arkansas, l-a trântit la pământ și l-a luat la pumni. Ideea de a vedea scene de această natură repetându-se la Cotroceni poate excita orice operator de televiziune, nu?

Într-un comentariu la una dintre cărțile dlui Morris – *OFF WITH THEIR HEADS: Traitors, Crooks & Obstructionists in American Politics, Media & Business* – se poate citi: „Cel mai dezagreabil element al cărții este dojana înalt moralizatoare pe care, în mod nepotrivit, o adoptă Morris față de țintele sale. Și acest ton e la fel de credibil ca o carte scrisă de Madonna în care autoarea ar ataca nume din lumea spectacolului pentru că se folosesc de sex și moda de ultima oră” (pentru a-și promova imaginea).

Ultimul capitol al cărții este considerat și cel mai deplorabil pentru că dl Morris ajunge pînă acolo încît îl acuză pe fostul său prieten și client, Bill Clinton, că a evitat „în mod deliberat să acționeze împotriva rețelelor teroriste care au lovit America la 11 septembrie”. Concluzia la care ajunge comentatorul este că ultimele două cărți semnate de dl Morris

„ilustrează vizibila sa involuție – de la strateg la vânzător de nimicuri”.

În timpul campaniei electorale de acum patru ani, dl Al Gore lăsa să se înțeleagă că ar fi descoperitorul Internetului. Profitînd de imprudența vicepreședintelui, contracandidatul George W. Bush avea să-l întrebze într-o dezbatere televizată: „Al, atunci de ce încep toate adresele de Internet cu www, și nu cu alalal?”.

Domnul Dick Morris este foarte mîndru de al său www.Vote.com. Cu toate acestea, faima respectivului vehicul electronic este destul de dubioasă. Iată o opinie avizată, cea a lui Ken Sanes: „Morris nu a făcut decît să-și îmbogățească *resume*-ul negativ cu al său web site, www.Vote.com, unde vizitatorilor li se cere să voteze pe subiecte, promițîndu-li-se că rezultatele vor fi trimise funcționarilor publici. Cum a arătat revista *Slate*, www.Vote.com se aut prezintă drept o formă nouă a democrației directe care facilitează o cale de a vota prin intermediul Internetului, cînd, în realitate, este o formă de manipulare în care Morris alege întrebările și dezvoltă subiectele. Practic, strategia de bază a acestui site este cea folosită de toți politicienii și reprezentanții mijloacelor de informare în masă: vorbești (despre) democrație, în vreme ce, pe ascuns, controlezi evenimentele. Din multe puncte de vedere, ceea ce este oferit de către mass-media e o democrație burlescă ce poate fi considerată cu greu ceva unic, atîta vreme cît, pentru orice fenomen cultural și uman, se pare că există azi caricaturi ieftine produse de mass-media – reclame pentru Claritin care oferă imitații de religie, judecători TV care administrează justiția în curți contrafăcute, căsătorii TV, false investigații reportericești despre mușamalizarea existenței unor OZN-uri și așa mai departe. Societatea americană a devenit o uriașă masă opacă în care formele sînt imitate în vreme ce valorile sînt răsturnate”.

Dacă așa stau lucrurile cu instrumentarul de cercetare lansat de dl Morris, nu avem decât să ne amintim de autohtonul „forme fără fond”. E pe gratis. Pentru cei care încă nu înțeleg în ce constă mecanismul lui www.Vote.com, așa cum este descris de Ken Sanes, nimic mai simplu: rolul întrebărilor votanților este doar de a ridica mingi la fileul electronic al dlui Morris, de unde Domnia sa le poate bubui în direcțiile care îi convin. O asemenea „democrație directă” nu poate fi cu nimic mai atrăgătoare decât „democrația originală” ori decât democrația de felul: „Poporul român nu mai ascultă decât de mine!”.

Dl Morris pare să practice deja un cunoscut obicei „românesc” – una spui, alta fumezi. La 21 ianuarie a.c., Domnia sa a semnat un articol în *New York Post* intitulat *Death by Negatives*, în care, pe bună dreptate, observa cum, folosind o campanie negativă, Howard Dean și Dick Gephardt au reușit să se curețe reciproc în Iowa, croind astfel drumul spre victorie pentru John Kerry și John Edwards, care au evitat campania negativă. Numai că, potrivit unor relatări de presă, aflat la București, dl Dick Morris lasă să se înțeleagă faptul că e „gata să folosească toate armele spre a o impune pe doamna Roberts în jilțul prezidențial – inclusiv campania negativă”. Se mai relatează că dl Morris „a făcut apel la replica lui Harry Truman, care, acuzat de republicani că duce o campanie negativă, a răspuns: «Eu doar prezint faptele»”. Pentru o astfel de „prezentare a faptelor”, dna Lia Roberts nu are nevoie de un consultant de calibrul dlui Dick Morris. România geme de asemenea prezentatori de fapte și creatori de evenimente. Ei pretind onorarii infinit mai modeste decât cele practicate de guralivul american, ca să nu mai spun că știu mai bine numărul gropilor (inclusiv al celor electorale) din România.

Deși considerat o minte sclipitoare și un analist reductabil, istoria chixurilor pe care le-a dat dl Morris nu pare nici mai scurtă, nici mai puțin semnificativă decât pronosticurile exacte de care s-a dovedit capabil. Nu mai departe de acum o lună (7 ianuarie, 2004), comentariul semnat de către dl Dick Morris în *New York Post* lăsa să se înțeleagă că Howard Dean va câștiga preliminariile democratice din Iowa, New Hampshire și Carolina de Sud. Fostul guvernator al statului Vermont le-a pierdut pe toate.

Tot așa, dl Morris era înclinat să creadă că John Kerry își va sfârși campania electorală în New Hampshire unde va fi învins de fostul general Wesley Clark, ba mai mult că „ar putea să sufere umiliința de a se clasa pe locul al treilea” în acest stat vecin cu Massachusettsul pe care îl reprezintă în Congres. Cît de „umilit” a ieșit John Kerry din preliminariile cu pricina va fi aflat pînă și dl Morris, deși este pînă peste cap de ocupat cu desenarea hărții politice românești. Mai mult, în Carolina de Sud îl vedea cu mari șanse chiar și pe reverendul Al Sharpton. În realitate, Dean și Sharpton nu au avut nici o șansă în fața lui John Edwards.

Nu îmi plac pariurile, mai ales cînd este vorba de politică. Totuși, mă încumet să cred că, după încheierea alegerilor prezidențiale din România, „fenomenalul” consultant politic american va fi cunoscut la București mai puțin ca Dick Morris și mai mult cu numele de Chix Morris. Firește, Domnia sa va fi mai bogat cu cîteva milioane de dolari, iar dna Roberts va cîntări mai puțin cu exact aceeași sumă. Meseria dlui Dick Morris este să câștige milioane de dolari. Întrebarea este cum se poate numi meseria căreia este gata să i se dedice dna Roberts aruncînd milioane de dolari pe fereastră.

În sfîrșit, printre speculațiile iscate de apariția tandemului Roberts-Morris pe piața electorală românească

Dorin Tudoran

este și aceea că dna Roberts ar putea fi iepurele PSD-ului ori, spune dl Vasile Dancu, iepurele dlui Morris. Dar dacă și dna Roberts și dl Morris nu sînt decît fazanii unui al treilea personaj, care, deocamdată, stă mai în umbră, de unde n-aș vrea să-l înghiontesc mai în față, căci nu merită nici măcar un brînci?

(Evenimentul zilei, 14 februarie 2004)

Falsele analogii

Cînd nu pot să-și etaleze convingător o idee, un argument ori o convingere, mulți dintre noi recurg la false analogii. Nu e suficient că, în sine, analogia reprezintă o asemănare *parțială*, așa că unii dintre noi țin cu tot dinadinsul ca ea să devină și ridicolă. După decembrie 1989, piața românească a ideilor politice geme de asemenea false raționamente. Unde am ajuns practicîndu-le, se vede cu ochiul liber. Cine a profitat de proliferarea acestor mașinării de autoiluzionare, nu e un secret.

Depășiți de mecanismul abil pus în spatele referendumului care avea să stabilească republica drept formă de guvernămînt, mulți regaliști români invocau o falsă analogie, cea cu Spania. Acolo, spuneau ei, nimeni nu pierduse încrederea în instituția regală în timpul dictaturii franchiste. Deci, conchideau ei, în România lucrurile stau cam la fel. De fapt, în România simpatiile celor mai mulți regaliști se îndreptau nu atît spre instituția regală, ci spre persoana regelui Mihai I. Cînd monarhul a obosit și a acceptat că România nu se mai poate întoarce la monarhia constituțională, regaliști viforoși au acceptat să-l vadă pe actorul Radu Duda devenind, mai întîi, Principe de Hohenzollern-Veringen și, mai apoi, un fel de ambasador itinerant al PSD-ului. România nu a cunoscut o *reforma pactada*, iar între opoziție și putere nu s-a putut

constitui un cadru similar celui intrat în istorie sub numele de *Los Pactos de la Moncloa*, înțelegeri care stabileau un pact social postfranchist între majoritatea forțele politice pentru perioada tranziției.

Se vorbește mult la București despre „fenomenalul Dick Morris”, cunoscut „făcător de președinți”. Se afirmă că Domnia sa a jucat un rol în ascensiunea dlui Bill Clinton la Președinția Statelor Unite și a dlui Vicente Fox la cea a Mexicului. Este o altă falsă analogie, căci nu există nici o asemănare între condițiile în care și-au început cursa *outsider*-ii Clinton și Fox și startul din care se încearcă propulsarea dnei Roberts. Absolut nici una.

Un alt raționament falimentar este cel care suprapune, mecanic, știința unui individ de a se îmbogăți și capacitatea lui de a-i îmbogăți pe alții, ori măcar de a-i ajuta să o ducă mai bine. Un exemplu – Silvio Berlusconi. Nu numai că magnatul italian câștiga alegerile pornind dintr-un cu totul alt start decât o face dna Lia Roberts, dar starea economiei italiene de astăzi nu este cu nimic mai bună decât la preluarea mandatului prim-ministerial de către proprietarul lui F.C. Milan. Multe analize economice spun că azi situația Italiei este considerabil mai proastă, în vreme ce averea personală a dlui Berlusconi continuă să crească.

Recent, premierul italian s-a supus unei operații estetice. Într-adevăr, la reparația în public arată „îmbunătățit”. Nefericirea rămîne că, oricît de bogați ar fi, oameni ca dl Berlusconi nu pot plăti din propriul buzunar pentru *face-lift*-ul unei țări întregi. Discursul politic de pînă acum al dnei Roberts nu convinge că Domnia sa ar putea să determine dispariția ridurilor sociale, a chisturilor politice și, mai ales, a pungilor vinete de sub ochii economiei românești.

În sfîrșit, s-a mai comis o analogie: cea dintre dl Mikheil Saakashvili și dna Lia Roberts. L-am întîlnit și ascultat în două rînduri pe cel care astăzi este președintele Georgiei. Fără a intra în amănunte, diferența dintre gîndirea politică a celor doi mi se pare cam cea dintre un Mercedes 600 și o trotinetă. Cînd dna Roberts afirmă că trebuie terminat cu baronii locali, fiindcă nu mai sîntem în Evul Mediu, se poate înțelege că Domnia sa crede că „baron local” este o funcție, o poziție în nomenclatură. Mi-o închipui pe dna Roberts deja la Cotroceni, dîndu-se de ceasul morții să desființeze ceva imaginar, în vreme ce realitatea – de pildă, baronii locali de toate culorile – va continua să-i scape. Parcă am mai văzut așa ceva, nu?

(România liberă, 26 martie 2004)

Crucea lui Geoană

Viața de partid e dură. Interesele partidului sînt totdeauna mai presus de orice interes personal al membrului de partid. E aproape ca în armată: „Ordinul nu se discută, ordinul se execută”. Lucrurile devin – dacă pot forța ușor limba română – și mai imperative, cînd partidul are nevoie de ceva. Și cînd nu are nevoie partidul de ceva?

PSD-ul a avut nevoie să rezolve situația de criză creată prin destituirea dnei Rodica Stănoiu din funcția de ministru al Justiției. Deși era evident că, indiferent de sprijinul acordat dnei Stănoiu de către președintele Ion Iliescu, premierul urma să determine decizia la care s-a și ajuns, soluția înlocuirii nu a fost pregătită cum se cuvine. S-a recurs la promovarea unui tînăr diplomat ca dl Cristian Diaconescu în postul rămas vacant după plecarea dnei Stănoiu. Pentru unii observatori ai scenei politice românești a fost vorba mai degrabă de întreruperea temporară a carierei unui diplomat decît de o promovare nesperată acordată unui om pe care se întîmplă să-l prețuiesc.

Tracțiunea politică internă pe care o au „externiștii” este deseori negliabilă. Drept, nedrept, asta e realitatea. De aceea, candidatura surpriză a dlui Mircea Geoană la funcția de primar general al capitalei a fost interpretată de mulți comentatori drept un alt imperativ de partid menit să acopere o criză. S-a mizat

pe prestigiul ministrului de Externe, creditat cu o serie de performanțe foarte bune.

Întrebarea rămîne dacă PSD-ul chiar a sperat vreo clipă că politețea și rigoarea dlui Geoană pot cîștiga pentru partid scaunul de primar al Bucureștilor. Greu de aflat răspunsul. În ceea ce-l privește, cred că dl Geoană n-a devenit insomniac întrebîndu-se: „Ce mă fac, dacă nu cîștig?”. Mai degrabă cred că întrebarea care l-a hăituit a fost: „Ce mă fac, dacă înving?”.

Nu este treaba mea să căinez un candidat ori altul, dar întrebarea de principiu rămîne: „E înțelept să deturnez viața unor profesioniști numai din cauză că partidul e la ananghie?”. Și cum poate un partid puternic precum PSD-ul să nu găsească alți candidați pentru funcția de ministru al Justiției ori de primar general al capitalei spre a nu fi obligat să recurgă la asemenea artificii?

Președintele Ion Iliescu este de părere că dlui Mircea Geoană i-a prins bine experiența acestor alegeri, considerînd înfrîngerea „o experiență utilă pentru formarea unui om politic”. Dl Iliescu are dreptate, în sensul acelei ziceri care ne învață că tot ceea ce nu ne omoară ne întărește. Numai că, folosite anapoda, unele metode de partid pentru călirea mai tinerelor oțeluri s-ar putea dovedi, pînă la urmă, nu tocmai eficiente. Iar cei supuși unor asemenea proceduri se pot trezi la un moment dat confrunțați cu serioase crize de identitate.

Înainte de alegeri, analiști politici viforoși încercau să descifreze ce era în capul partidului și ce era în sufletul dlui Geoană. După alegeri, aceiași despicători în patru ai încîlcitului fir politic încercau să înțeleagă cum de s-a dovedit candidatul Mircea Geoană atît de neagresiv, atît de atipic în raport cu imaginea de acum istorică a nărăvașului candidat român.

Dorin Tudoran

Între timp însă partidul dăduse, fie și involuntar, răspunsul la aceste frământări analitice. Uitați-vă cu atenție la fotografia de pe prima pagină! Realizând că au montat afișul electoral sub o imensă reclamă roșie cu Johnny Walker, membrii unui Ku-Klux-Klan pesedist au tras o imensă cruce albă deasupra capului dlui Geoană. În felul acesta, s-a văzut clar de la Washington și Bruxelles că, deocamdată, nu există nici o șansă ca baronul Mischie să preia portofoliul Externelor românești.

Subliminalul de partid e la fel de surprinzător ca subconștientul individual.

(Jurnalul Național, 18 iunie 2004)

Omul fără voie

Accesele de bun-simț ale dlui Adrian Năstase sînt din ce în ce mai rare și din ce în ce mai scurte. Iar crizele de aroganță megalomanică – din ce în ce mai dese și din ce în ce mai lungi. Acestea din urmă aproape că au devenit felul de a fi al premierului. O națiune de analiști politici – care înainte de alegeri și imediat după ele devin mai numeroși chiar decît poporul român – l-a declarat pe dl Năstase învingător, *à la* Pirus, în clinciul cu dl Ion Iliescu, înfruntare de stat și de partid proclamată „de proporții epeice”.

Comentariilor indicînd că prea vrea să le ia pe toate, că prea dorește să-și impună condițiile „de joc”, că prea își împinge camarila în față, premierul le răspunde că, dimpotrivă, aproape tot ceea ce a devenit în acești ani s-a întîmplat fără voia Domniei sale, biet miel de sacrificiu al nevoilor partidului. Și-a dorit să fie dirijorul corului gospodinelor din Tîncăbești, dar partidul l-a trimis la Camera Deputaților, unde, mărturisește azi, nici nu i-a plăcut. Și-a dorit să fie instructor la Casa de cultură din Pătîrlagele, dar partidul l-a făcut ministru de Externe. A acceptat, fiindcă (nu-i așa?) *il faut* că trebuie.

Înțelegem disciplina de partid, dar a cui victimă este dl Năstase în viața particulară? Cine să-i fi băgat pe gît nomenclatura comunistă – timpuriu, prin poțiunea Grigore Preoteasa, mai spre maturitate, prin hapul Angelo Miculescu? De ce atîta insensibilitate față de

idealurile acestui om sensibil ca un Stradivarius, care, cu cât își dorește să fie ca majoritatea românilor, adică sărac lipit pământului, cu atît mai mult este forțat să devină ca Silvio Berlusconi – adică putred de bogat? De ce este împins acest rafinat cunoscător de artă să cumpere Luchian ori Țuculescu, cînd visul său de colecționar sînt Gogu Zugrăvescu și Sabin Bălașa?

Tot fără să vrea, dl Năstase s-a trezit conducînd războiul împotriva corupției. Nu demult considera că „toată lumea umblă cu corupția în gură”, dar nimeni nu poate dovedi nimic. Azi, premierul luptă împotriva corupției din sînul susținătorilor președintelui, iar președintele luptă împotriva corupților din anturajul premierului – în fapt, cea mai sigură cale de propășire a corupției în România.

Dl Năstase este mîndru că a dus România în NATO și ne anunță că următorul său mare proiect de om politic este aderarea țării la Uniunea Europeană. De fapt, dl Năstase „a dus” România în NATO tot fără să vrea. Una dintre realizările de netăgăduit ale fostului președinte Emil Constantinescu rămîne așezarea României pe un curs pro-NATO de unde nu mai putea fi dislocată. Recitiți discursurile politice, interviurile timpului și veți vedea unde se situau atunci dnii Iliescu și Năstase.

A existat un cost politic foarte ridicat al acestei aderări – sprijinul necondiționat acordat aliaților de a ataca Iugoslavia lui Miloșevici. Dl Emil Constantinescu și-a asumat riscul, decizie nepopulară care a marcat începutul căderii sale libere. În schimb, dnii Năstase și Iliescu au cîrîit, ba chiar au vociferat împotriva acestui act de voință politică. Dar la 1 aprilie 2004 au ținut-o din sindrofie în sindrofie, celebrînd aderarea la NATO și uitînd să-i trimită „bietului” întemnițat

Miloșevici un pachetel cu salam de Sibiu și o sticlă de coniac Segarcea.

Mă uit pe geamul biroului, îl văd pe dl Năstase ieșind de la Casa Albă însoțit de președintele George W. Bush și vă întreb: dacă a ajuns atît de departe fără să vrea, vă dați seama ce ar fi putut deveni acest om fără voie, dacă ar fi voit?

(Jurnalul Național, 23 iulie 2004)

Contabilul liniștit sau Theodorică I?

Dl Mircea Geoană ne-a anunțat că PSD-ul se află într-o „criză de evoluție”. Totuși, este greu de înțeles despre ce fel de partid vorbim. În vreme ce fondatorul și mentorul partidului nu-l poate convinge pe dl Năstase să-și anunțe candidatura la președinție, aceasta este anunțată lumii întregi de președintele american, chiar din Biroul Oval. Poate vă îndoiați de ceea ce scriam săptămîna trecută, dar gîndiți-vă ce animal politic extraordinar este acest om fără voie: fără să miște un deget electoral, fără să se sperie de somatiile dlui Iliescu, fără să anunțe el însuși absolut nimic, dl Năstase este deja cunoscut, din Alaska în Filipine, drept candidatul PSD la Președinția României.

Înainte de această lovitură magistrală, dl Năstase i-a administrat cîteva upercuturi celui perceput în acest moment a fi cel mai puternic contracandidat al său pentru președinție – dl Theodor Stolojan. Premierul afirmă despre președintele PNL că este „un lider de import”. Încă o dată, dl Năstase îmbină minciuna cu adevărul precum alții plăcutul cu utilul. Dl Stolojan este un lider de import al liberalilor, dar nu pentru motivul indicat de dl Năstase, și anume că a muncit prea mult timp „în afara țării”.

Pe la mijlocul anilor '90, cîteva lideri liberali i-au transmis dlui Stolojan invitația de a fi candidatul lor prezidențial în '96. Refuzul dlui Stolojan a avut trei

componente. Prima – că nu are nici o intenție să-și scurteze contractul cu Banca Mondială. A doua – dacă va (re)între în politică după plecarea de la Banca Mondială, se va duce la PDSR, partid în a cărui doctrină crede și pe a cărui infrastructură teritorială poate conta. A treia – dacă există un partid pe care îl disprețuiește profund, acesta este tocmai cel liberal. În acest sens, da, dl Stolojan este un lider de import al liberalilor, un pedeserist remaiat cu sfoară liberală. Meritul aparține „făcătorului de regi” Valeriu Stoica, dar și capacității extraordinare a dlui Stolojan de a părea ceea ce nu este.

Premierul comite o eroare atunci când îl ia peste picior pe fragilul, liniștitul contabil Stolojan. Liderul pseudo-liberal de azi nu a reușit încă să păstorească o rețea de baroni de felul celei pe care i-o datorăm dlor Năstase și Iliescu. Să nu vă mirați, însă, că după instalarea dlui Stolojan la Cotroceni, toate mașinile statului rulează pe cauciucuri Tofan; aeronava prezidențială aterizează pe cauciucuri Tofan; izmenele pifanilor români atîrnă de zgîrciuri Tofan; jartierele Toffanna și sutienele Toffanella cuceresc piața; guma de mestecat Tofănescu devine molfăiala preferată a cetățeanului; mulți „temuți” gazetari își schimbă talpa de talpă a pantofilor pe pingele din Tofan-relax; ofițerii stării civile oferă noilor căsătoriți prezervative Tofănici. Tot ce sper este ca dlui Marius Tucă să nu i se ceară să poarte doar cozondraci Toffanni.

În urmă cu aproape 45 de ani, un critic cinematografic român comenta – pare-se fără să fi văzut filmul – celebra și destul de sumbra peliculă al lui Peter Brook, *Moderato Cantabile*. În traducerea condeierului respectiv, în românește titlul filmului devenea... *Contabilul liniștit*.

După cum a reușit să îngenuncheze toți stîlpii și primadonele partidului, să-și impună absolut toate

Dorin Tudoran

condițiile, să devină alfa și omega deciziilor, e greu de ghicit dacă porecla liberalului de pripas, autocratul Theodor Stolojan, va deveni Contabilul liniștit sau Theodorică I.

Ambițiile dlui Stolojan nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale dlui Năstase. Dimpotrivă. Ne vom (pede)liberaliza și ne vom dumiri.

(Jurnalul Național, 30 iulie 2004)

Mîrlanul general al capitalei

Dl Traian Băsescu a cîștigat cîteva alegeri fără să știe măcar la ce funcție candidează. În acest an, pentru Domnia sa a fost o imensă surpriză să afle că fusese reales în funcția de primar general al capitalei. Practic, dl Băsescu refuză rezultatele alegerilor, continuînd să se comporte ca și cum ar fi fost (re)investit în funcția de mîrlan general al capitalei.

Dl Băsescu pare a ști pe ce se bazează: mai nimeni dintre cei care i-au dat votul pentru o funcție nu e dispus să-i atragă atenția că exersează o alta și că nu ar fi deloc nepotrivită organizarea de alegeri anticipate pentru funcția, încă relativ vacantă, de prim-gospodar al Bucureștilor.

Adevărat, dl Băsescu se dovedește un gospodar mai bun decît alții. Întrebarea este: ce termen de comparație folosim? În raport cu halucinanții domni Crin Halaicu (liberal cu un simț al relativității financiare de tip pesede) și Viorel Lis (țărănist, *ma non fanatico*), dl Băsescu pare a fi în liga fostului primar al Parisului, Jacques Chirac, și a eternului primar de Blois, Jacques Lang. Totuși, *comparaison n'est pas raison, n'est pas?*

Pe masa de biliard a politichiei românești, dl Băsescu este tacul negeluit care nu se sfiește să rupă de fiecare dată postavul verde al competiției. Privind cu un ochi la slănină și cu altul la făină, Domnia sa hăituiește bilele cu o violență de neaflat pe scările Richter și

Mercalli. Pentru dl Băsescu, cele șase găuri ale mesei de joc nu sînt decît șase gropi de gunoi în care ține să-i afunde pentru totdeauna pe „ăilalți”.

Deși posesorul uneia dintre frunțile cele mai întinse (și asta pe orice cap de locuitor), dl Băsescu este proprietarul (absolut legal, mă grăbesc să adaug) uneia dintre memoriile cele mai scurte. Cînd tună și fulgeră, mă întreb de cîte tone de lecitină ar avea nevoie spre a-și readuce memoria la o minimă stare de funcționare.

„Timp de 14 ani, șmecherii din linia a doua a PCR au guvernat țara”, tună acest Robespierre călărind un tsunami de bere, urlînd că trebuie scăpat de cei care au făcut parte din „guvernări anterioare”. Edificator pentru genul foarte selectiv de Dreptate și mai ales de Adevăr pe care le copăstorește alături de dl Stolojan este că, în vreme ce ne propune să terminăm odată pentru totdeauna cu dl Mugur Isărescu, dl Băsescu nu suflă o vorbă despre alți membri ai „guvernărilor anterioare” – dnii Meleșcanu, Quintus, Vasile, Tăriceanu, Berceanu, Frunzăverde și, „cu voia dvs., ultimii pe listă”, Stolojan și longevivul Băsescu. Cît privește „linia a doua” care a operat în clar-obscurul orbitorului sistem comunist, lucrurile rămîn încă extrem de confuze. O confruntare electorală între dnii George Pădure și Traian Băsescu sîrșea apoteotic, cei doi acuzîndu-se reciproc de a fi colaborat cu „organele”. Ce au înțeles telespectatorii a fost că preopinienții se cunoșteau mai mult decît bine și că, pe apă, dl Băsescu avea grad mai mare decît bucătarul Pădure. Dar pe uscat? O remiză cu damf de gunoi.

După alegerile locale din 6 iunie, dl Toni Greco semna chiar în acest ziar un articol inenarabil. Concluzia: „...cel mai corect ar fi ca însăși Capitala să-i poarte

numele: Bădescurești, singura capitală din lume înființată, în legendă, de un cioban și condusă, în realitate, de un marinar”.

După ce vreme de trei numere am scris despre „principalii actori politici”, nici nu-mi vine să mă gândesc cine și spre ce va conduce din toamnă România. Sper doar că dl Grecu ne va sugera un nume nou și pentru această tristă, debusolată și prea jecmănită „Românie profundă”.

(Jurnalul Național, 6 august 2004)

O lovitură cumplită pentru Partidul Național Liberal

Jurnalul Național: *Dle Tudoran, ce credeți că înseamnă pentru PNL decizia lui Theodor Stolojan de a renunța la candidatura pentru președinție?*

Dorin Tudoran: Mai întâi vreau să-i transmit dlui Stolojan sentimentele mele de solidaritate umană. Cînd pe un talger se află viața unui om, iar pe celălalt politica, realizăm că politica nu înseamnă nimic și că divergențele de opinii ori soluții se topesc. Îi doresc dlui Stolojan tot binele din lume, puterea de a face față acestei încercări fundamentale și îl asigur că mă rog lui Dumnezeu să-l aibă în grijă. Din acest moment, dl Stolojan nu mai poate avea decît prieteni.

Pentru PNL este o lovitură cumplită, deoarece nu văd pe nimeni în acest moment care să fie capabil sau capabilă să impună partidului disciplina pe care o adusese cu el dl Stolojan. Tot așa, îmi este aproape imposibil să văd un alt candidat, cît de cît plauzibil, pentru Cotroceni pe care ar putea să-l scoată în față în acest moment PNL.

J.N.: *Cine credeți că va fi noul candidat al Alianței la președinție?*

D.T.: Rațional, nu poate fi decît dl Traian Băsescu. Dar în acest caz, premierul nu mai poate veni tot de la PD. Mai puțin rațional privind lucrurile, există firește o sumedenie de soluții. De pildă, Dorin Tudoran

candidat la Cotroceni, dl Băsescu – la Palatul Victoria. Ce ne leagă? Inenarabilul domn Mugur Ciuvică, justițiarul care ne-a demască într-un același comunicat. Vă dați seama ce literatură s-ar putea naște de aici? Serios vorbind, din nou, este greu de văzut cum ar putea dl Băsescu să evite candidatura la președinție.

J.N.: *Ce părere aveți: În cazul în care va candida, va fi taxat de electorat pentru faptul că renunță la Primărie, deși a promis că nu o va face?*

D.T.: Situația de acum nu are nimic în comun cu imensele erori săvârșite de dl Ciorbea. Prima – plecarea de la Primărie. A doua – demisia din funcția de primar, în care fusese ales de bucureșteni, odată cu demisia din funcția de premier în care fusese numit. Apoi, indiferent de ce am scris și voi mai scrie în viitor despre actualul primar general al capitalei, dl Traian Băsescu este, în acest moment, de departe cel mai important politician român, omul nu doar cu tracțiune proprie, ci omul care poate fi candidat-locomotivă în situații în care alți politicieni români patinează pe loc.

Din păcate, dl Băsescu mi se pare mult mai potrivit pentru funcția de prim-ministru decât pentru cea de președinte. În fapt, structural, toți – dl Theodor Stolojan, dl Adrian Năstase și dl Traian Băsescu – sînt cu mult mai potriviți pentru executiv, decât pentru președinție. Mai ales într-o republică semi-constituțională, unde funcția de șef al statului, deși nu total lipsită de prerogative importante, este, oricum, mai mult decorativă. Ca să nu mai spun că banii adevărați se fac la guvern, nu la Cotroceni.

Cu cîteva luni în urmă, cînd încă nu se știa ce va decide dl Năstase în legătură cu prezidențialele, într-un interviu acordat *Jurnalului Național*, pe dl Alin Teodorescu, un bun prieten de-al meu, îl lua gura pe dinainte și spunea

că dl Năstase este încă un politician tânăr, care mai are multe de făcut, așa că nu e poate timpul să se gîndească la Cotroceni... Unde sau, mai bine spus, de unde ar urma concluzia naturală – amprenta pe care o poți pune pe deciziile importante este mult estompată. Și nu e deloc neadevărat.

Dacă dl Băsescu va fi obligat – și nu văd în această seară de 2 octombrie, de aici, de la Washington, cum ar putea să evite o asemenea situație – să candideze la președinție, dl Adrian Năstase are șanse frumoase de a pierde prezidențialele. Știe acest lucru cum știe și PSD-ul. Implicarea ministerului Apărării Naționale în procesul Băsescu vs Ciuvică & Assoc. constituie un gest incalificabil. Dacă vrea să-și păstreze ceva șanse în fața unei posibile candidaturi a dlui Băsescu pentru Cotroceni, dl Năstase ar trebui să ceară imediat demisia dlui Pașcu. Dacă nu o primește în cîteva zile, trebuie să-l destituie. Asta indiferent dacă documentul ajuns în posesia presei probează ori nu acuzațiile aduse de dl Ciuvică.

J.N.: În scurta perioadă în care ați acordat consultanță politică în România, v-au ajuns la ureche informații referitoare la o posibilă retragere a lui Stolojan sau eventuale scenarii privind o asemenea decizie?

D.T.: Tot ce pot să vă spun este că am fost foarte mirat în ceea ce privește decizia dlui Stolojan de a candida. De la un anumit moment știam mai multe decît aș fi dorit despre starea sănătății Domniei sale. Am avut o mare strîngere de inimă, fie și măcar în virtutea unor ani lungi cînd amîndoi am lucrat în programe internaționale dedicate Republicii Moldova, ani în care ne-am întîlnit în cîteva rînduri și am vorbit și noi, așa, ca între.... expatriați, oameni luați peste picior cam șmecherește de dl Adrian Năstase.

L-am văzut în câteva emisiuni de televiziune și îmi pare rău că nu am făcut ceea ce simțeam că aș vrea să fac – să-i dau un telefon și să-i spun că nu are nici un rost să-și riște viața pentru o candidatură la Cotroceni. Mulți dintre cei cu care am discutat acest subiect mi-au spus că o făcea din ambiție. Eu unul am crezut tot timpul că a făcut-o din onestitate, din convingerea că, dacă a promis ceva, trebuie să meargă pînă la capăt. Faptul că s-a retras înseamnă un singur lucru: că riscurile pe care și le asumase trecuseră demult și cu mult dincolo de orice fel de limită.

J.N.: Cine credeți că va beneficia de pe urma acestei situații?

D.T.: S-ar putea ca tragedia pre-electorală a Alianței D.A. PNL-PD să-i ofere șansa dlui Băsescu de a deveni din politician om politic. Un scenariu la care s-ar putea gândi ar fi ca, din acest moment, să considere alegerile prezidențiale ca și inexistente ori un proiect cu totul secundar pentru Alianță. Aceasta ar trebui să se concentreze pe alegerile parlamentare, să facă totul – adică pe dracu' în patru – și să cîștige cele 51%; 52%-53% ar fi chiar mai liniștitor pentru vremuri tulburi în parlament.

Un Adrian Năstase la Cotroceni, cu un parlament majoritar D.A. și cu un executiv tot al Alianței, i-ar oferi timp dlui Năstase să participe la mult mai multe partide de vînătoare decît azi și la mult mai multe licitații de tablouri ori cărți rare.

La fel, un Traian Băsescu la Cotroceni cu un parlament și un executiv PSD+PUR ar transforma un om hiper-energetic într-un visător, dînd de mîncare păunilor, coțofenelor ori chiar „ciuciuvelelor” din parcul palatului.

Oricum vor decurge lucrurile, scena electorală românească se schimbă radical în acest moment și supune actorii politici principali la un exercițiu de strategie

electorală și gândire politică pe care-l ocoliseră, aproape cu toții, prin fente mai potrivite unor oameni care vor să intre în istorie, mai degrabă alături de Hagi, Dobrin și Maradona decât alături de Ronald Reagan, Margaret Thatcher și regele Juan Carlos. Este, de altfel, un examen major și pentru maturitatea electoratului.

J.N.: *Credeți că Stolojan a fost șantajat, ca să renunțe la candidatură, așa cum a declarat azi, duminică, liderul PD, Traian Băsescu?*

D.T.: Nu am nici o îndoială, dar asta nu exclude ceea ce v-am declarat ieri, și anume, faptul că dl Stolojan nu este, nici pe departe, în condiția fizică cerută de târnoselile cărora le poți cădea victimă în timpul unei campanii electorale cu asemenea miză. Această declarație făcută de dl Băsescu, la numai o zi după ce a acceptat „declarația de motive” a dlui Stolojan, constituie un pariu uriaș.

Pe de o parte, ea poate determina un număr foarte mare de alegători, pînă azi nehotărîți, să se hotărască a vota cu Alianța D.A. PNL-PD, oameni care să spună: „Domn'le, mai dă-i în mă-sa pe pesediții ăștia că sînt din cale afară de murdari...”. Pe de altă parte, la fel de ușor, poate determina acești nehotărîți să vadă în declarațiile contradictorii ale dlor Stolojan și Băsescu, în izbucirea în plîns a ultimului, sîmbătă, și în revenirea de azi la „clasicul”, „neclintitul”, „neînfricatul” Băsescu, un „teatru ieftin”. Ar fi o eroare majoră să se facă presiuni asupra dlui Stolojan de a recunoaște ori numai de a... „recunoaște” că a ieșit din cursă din cauză că nu a rezistat la amenințarea cu șantajul. Dl Băsescu ar trebui să accepte constatarea că de la sublim la ridicol nu e decât un pas. Și, mai ales, într-o campanie de acest fel, un asemenea pas poate fi făcut foarte ușor. De ieri, dl Băsescu trebuie să-și asume singur orice pariu.

De candidat, trebuie să candideze – PNL nu are nici o variantă. O variantă de tip Mugur Isărescu (pe care sper să-l văd peste câteva ore aici, la Washington) mi se pare greu realizabilă. În ceea ce privește însuflețitorul „PNL este strâns unit în jurul lui Călin Popescu Tăriceanu” mi-e greu să nu zîmbesc și să nu întreb: „Și...?”. Poate că dl Băsescu ar putea fi „briefat” despre existența unui scurt poem care spune: „Un om din Tecuci avea un motor/ Și nu i-a folosit la nimic...”.

(Jurnalul Național, 4 octombrie 2004)

De la politician la om politic

Sînt întrebate de către colegii de la *Jurnalul Național* ce poate să însemne victoria dlui Băsescu, cine și cum va forma guvernul sau dacă vor avea loc alegeri anticipate. Să le luăm pe rînd.

Victoria domnului Băsescu poate să însemne foarte multe lucruri. Poate să însemne, de pildă, că într-adevăr alegerile parlamentare au fost fraudate. Mai poate să însemne și că am avut dreptate atunci cînd, la ancheta pe care a organizat-o *Jurnalul Național* după retragerea din competiție a dlui Stolojan, am afirmat că dl Băsescu este, de departe, politicianul cu cea mai mare tracțiune politică. Spuneam și atunci, o spun și acum – domnul Băsescu are șansa uriașă de a trece de la condiția de politician la cea de om politic, pentru mine condiții între care există deosebiri substanțiale.

Mai poate să însemne că împotriva unei campanii pline ochi de erori, care pe altcineva l-ar fi costat pierderea alegerilor, găselnița dlui Băsescu din ultima dezbateră dintre cei doi candidați a fost o mișcare genială. Încă mă îndoiesc că a fost vorba de spontaneitate. Mai degrabă cred că unul dintre consilierii dlui Băsescu (poate unul de RP) l-a antrenat atît de bine, încît dl Băsescu a părut sincer recunoscînd năpasta acestui 2004, cînd românii au avut de ales un președinte dintre doi (foști) comuniști. Dacă alegătorii au fost cu adevărat păcăliți de această găselniță

ori doar au dorit, de dragul schimbării, să se lase păcăliți, e o chestiune de subconștient colectiv, greu de sondat.

Mai poate să însemne însă și că „am dat mere pă pere”, că dintre cei doi comuniști pocăiți prin *fesenizare* și *pedeserizare* a câștigat candidatul cel mai puțin uzat politic. Cum, de asemenea, poate să însemne spargerea unor cuiburi economice de tip mafirot doar pentru ca ele să intre în „sfera de influență” a altor grupuri de același tip. Corupția, șantajul și aroganța nu au culoare politică. Ești corupt nu pentru ca ești pesedist, liberal, țărănist, pedist, udemerist, purist etc. Ești corupt pentru că așa ești. Puterea politică îți crează condițiile în care să-ți poți etala asemenea înclinații.

Mai poate însemna că dl Năstase a comis o singură greșală care i-a fost fatală – a candidat! Dl Năstase e predestinat numirilor în funcții, nu câștigării funcțiilor prin alegeri.

În sfârșit, poate să însemne o schimbare adevărată. Profunzimea unei asemenea schimbări e la fel de greu de ghicit ca și viitorul politic al dlui Năstase sau lucrurile mari de care se va dovedi capabil domnul Băsescu. Viitorul guvern? Se va face fie foarte greu, fie prea ușor. Întrebarea nu este *cine* va fi invitat, ci *de ce* va fi invitat să facă guvernul? Atunci când am răspuns la ancheta *Jurnalului Național* de după retragerea dlui Stolojan spuneam, dacă nu mă înșel, că ne putem trezi cu dl Năstase la Cotroceni și cu Alianța D.A. formînd guvernul sau cu dl Băsescu la Cotroceni și cu Uniunea PSD+PUR formînd cabinetul. Ambele variante pot însemna o balanță mai echilibrată, o supraveghere reciprocă, o evitare a exceselor de tot felul. Dar pot conduce și la o torpilare reciprocă de mari proporții. Va dovedi clasa politică românească

un câștig de maturitate sau va da același jalnic spectacol al lui „decît să moară mama, mai bine să moară mă-ta”, uitînd că mama tuturor e România, cea pe care și-au lipit-o de buze în această murdară campanie electorală?

De fapt, întrebarea referitoare la viitorul premier este alta. Și anume, în condițiile date, cine ar dori să fie premier? Are România cultura, civilitatea politică a Franței pentru a rezista eficient unei coabitări între Palatele Victoria și Cotroceni, locuri populate de adversari politici?

Dacă ar putea avea loc alegeri anticipate? De cîte ori au avut ele loc în România postdecembristă? De cîte ori nu s-a vorbit de iminența lor, dar ele n-au venit nici cît Godot? Drept este, de data aceasta, cu obligațiile asumate față de NATO și obiectivul intrării în Uniunea Europeană, lucrurile pot deveni „mai presante”. Numai că noi, românii, sîntem campionii inegalabili ai „boicotării istoriei”, vă amintiți?

Avem însă cu toții obligația de a spera la mai bine. Nu degeaba s-a spus că „speranța moare ultima...”.

(Jurnalul Național, 13 decembrie 2004)

Unde-i baba, să-i rup laba

Ani la rînd – grei și extrem de toxici pentru fibra firavă a statului de drept –, de fiecare dată cînd se aducea în discuție problema imensei corupții care bîntuie România, dl Adrian Năstase fie tăcea, fie izbucnea în comentarii năucitoare. Fără a avea pretenția de a reproduce cuvînt cu cuvînt una dintre replicile fostului prim-ministru, spiritul acelei ziceri enervate era: „Toată lumea umblă cu corupția în gură, dar nimeni nu aduce dovezi”. Reacționînd astfel, dl Năstase părea personajul unei cunoscute anecdote, în finalul căreia, spre uluirea audienței, întreba: „Unde-i baba, să-i rup laba”. Erau anii în care Corpul de control al primului-ministru era mai degrabă un corp de balet, iar prim-balerinul Autorității Naționale de Control era dl Ionel Blănculescu – cum ar veni, platfusul potrivit la manea potrivită.

După pierderea alegerilor, dl Năstase a devenit editorialist al *Jurnalului Național*. Faptul, trebuie să recunosc, m-a cam emoționat. Dar și mai mare mi-a fost mirarea citind unul dintre editorialele fostului premier în care autorul mărturisea că a avut un moment de răgaz în care a recitat a treisprezecea scrisoare persană a lui Montesquieu din care și citează faimosul adagiu: „Ce lucru nemaipomenit! Cum poate cineva să fie persan?”. Cusurgiu cum sînt, hop și eu cu: „Ce lucru nemaipomenit! Cum poate un fost prim-ministru să fie editorialist?”.

Dar mirarea mirărilor rămîne pentru mine cum e oare cu putință atîta straniețate: în timp ce dl Năstase, doctor în Drept, recitește din Montesquieu tocmai *Scrisorile persane*, eu, un pîrlit de scriitor, copleșit de a fi devenit coleg de editorial cu dl Năstase, recitesc din Montesquieu tocmai *Spiritul legilor*. Și, asediat de atîtea bizarerii disperante, mă întreb: n-ar fi fost mai natural ca eu să recitesc *Scrisorile persane*, iar dl Năstase să recitească *Spiritul legilor*, pe care, orișicîtuși de puțin, ar fi trebuit să-l știe pe dinafară cînd era premier?

Poate că editorialistul Adrian Năstase are dreptate scriind despre președintele Traian Băsescu: „Atunci cînd popularitatea este criteriul exclusiv pentru candidaturi sau numiri în funcție, riscăm să lăsăm deoparte competența, adecvarea efectivă la funcția cu pricina. Și foarte repede oamenii se simt trădați”. Totuși îmi zic: Ce lucru nemaipomenit! Cum se poate ca dl Traian Băsescu, un om cu o singură calitate, popularitatea, și cei care-l înconjoară (lipsiți de competență și adecvare efectivă la funcțiile cu pricina) să dea semne că vor, sărăcanii de ei, să încerce a pune după gratii măcar o parte a corupției, în vreme ce dnii Iliescu și Năstase, politicieni cu multiple calități și înconjurați numai de oameni competenți și adecvați funcțiilor aferente, s-au jucat cu noi de-a „unde-i baba, să-i rup laba”?

Cum mi-e imposibil să găsesc de unul singur răspuns la această întrebare persană, iar dl Năstase nu are timp să se gîndească la ea, căci tocmai scrie editorialul de săptămîna viitoare, propun să ne adresăm amîndoi dlui Dan Voiculescu. De ce tocmai Domniei sale? Păi, nu se poate ca dînsul să nu aibă răspunsul potrivit pentru această bagatelă de întrebare, cînd a găsit cheia pentru ditamai megașarada persană. De ce atunci cînd se afla la guvernare cu PUR, PSD nu

era un partid-stat, iar după ieșirea de la guvernare a PUR, PSD a (re)devenit un partid-stat; iar atunci cînd PUR a (re)intrat în alianță electorală cu PSD, partidul condus de viitorul editorialist a scăpat din nou de eticheta de partid-stat?

Cum voi reacționa, oare, cînd dl Traian Băsescu nu va mai fi președinte, se va adăuga echipei de editorialiști ai *Jurnalului Național* și va mărturisi cum, într-un moment de răgaz, a recitat *Principiorum Primorum Cognitionis Metaphysicae Nova Dilucidatio* și *Kritik der reinen Vernunft* ale Privatdozentului Immanuel Kant și a realizat că proaspătul președinte Cozmin Gușă-Căpușă și premierul Victor Ponta-Titulescu nu sînt tocmai ceea ce-i trebuie României? Și, fiindcă tot am ajuns aici, de fapt, ce-i trebuie României mai mult decît o echipă de editorialiști alcătuită pe principiile delegațiilor ecumenice?

Ce lucru nemaipomenit! Cum poate cineva să nu fie editorialist? Într-un moment de răgaz, îl reascult pe optimistul Louis Armstrong – „What a wonderfuuul world!”. Într-adevăr, Louis.

(*Jurnalul Național*, 25 februarie 2005)

Excesul

Dacă rezultatul final al acestor prezidențiale americane va consfinți oficial victoria lui George W. Bush, unul dintre lucrurile la care vor trebui să mediteze, pentru multă vreme, nu doar democrații este sabia cu două tăișuri pe care o reprezintă excesul.

Spontan, dar mai ales orchestrat, totul a fost împotriva președintelui Bush: milioanele filantropului George Soros și cruciada în care s-a angajat bătînd America în lung și-n lat; milioanele de fani ai lui Bruce Springsteen și Sean Penn; milioanele de spectatori ai peliculei lui Michael Moore; tragedia celor care și-au pierdut copiii, frați, surori, părinți într-un război deloc popular – cel din Irak; *The Economist*, *The New York Times*, *The Washington Post* recomandau alegătorului american să voteze pentru John Kerry ș.a.m.d.

Numai că: în ultimul moment George Soros a avut demnitatea de a se desolidariza de impostura activistului Michael Moore; Dan Rather a pus la pămînt nu doar credibilitatea personală, dar și pe cea a CBS-ului, cînd, orbit de o ură aproape patologică împotriva celor doi președinți Bush, a dat pe post false documente privind serviciul militar al lui Bush-fiul; Theresa Heinz, soția lui Kerry, a devenit dintr-un personaj „mai altfel” o figura foarte antipatică, datorită unor comentarii arogante privind-o pe Laura Bush ș.a.m.d.

Piramida priorităților electorale stabilită de analiștii politici s-a dovedit și ea un pocinog – războiul din

Irak a fost doar a patra preocupare a alegătorului american, în timp ce valorile morale – cea dintâi. Susținerea căsătoriilor între iubiți de același sex nu s-au dovedit o idee prea bună pentru democrați.

Republicanii sfârșesc prin a avea majoritatea ambelor camere ale Congresului și Casa Albă. Tom Daschle – temutul, tenacele, extrem de agresivul adversar al președintelui Bush și liderul majorității în Senat – pierde, incredibil, cursa electorală!

Firește, cel mai prost iese tandemul Kerry – Edwards. Dacă nici într-un context în care totul părea să lucreze împotriva președintelui Bush, John Kerry nu reușește să câștige, multe dintre analizele postelectorale se vor întoarce la o observație inițială – lipsa de identitate politică a senatorului de Massachusetts, perceput de mulți ca o simplă prelungire a unor Edward Kennedy ori Tom Daschle.

Excesul i-a pierdut pe democrați. Victimizarea la care a fost supus de către adversari l-a ajutat pe George W. Bush. Încă o dată, alegătorul american s-a simțit stîmjenit în fața excesului.

E greu de știut spre ce se îndreaptă America după acest vot. O perioadă prea lungă de plătire a polițelor ar putea să-i arunce pe republicani în păcatul tocmai refuzat democraților de către alegători.

(Jurnalul Național, 4 noiembrie 2004)

IV
Vraiște Vodă

Rața de unică întrebuințare

A venit iarna. Și cum bine ne-a atras atenția dl Băsescu, acest Petrache Lupu al mai tuturor maglaviturilor guvernamentale postdecembriste, „iarna nu-i ca vara”. Chiar nu e. Vara e anotimpul gargarelor de tot felul, de la cele electorale la cele turistice și de la cele diplomatice la cele doctrinare. Iarna e timpul scadențelor. Nu mai poți spăla cu *Perrier* puntea navei „România”, aflată în derivă, așa cum ai cerut bucureștenilor să spele trotuarele cu apă potabilă.

A venit iarna, anotimpul în care mecanismul struțo-cămilelor politice românești scîrțîie sub pielea artificială în care a fost împins cu anasîna. O tibie pedistă se înțelege greu cu un peroneu liberal. Un șold pesedist face cu greu pîrghie cu un coccis purist. O rotulă udemeristă riscă să crape sub povara unui copan sindicalist de orientare peremistă. O pană minoritară găsește cu greu posibilitatea de a pluti – balastul majoritar îi amintește regulile nemiloase ale gravitației politice.

A venit iarna. Argoul în care comunică ciolanele cu oscioarele struțo-cămilelor politice este un esperanto în care primele au grijă ca substantivele să fie defectiv de toate celelalte cazuri în afara genitivului – ce-i al tău e și-al meu, ce-i al meu e doar al meu –, iar celelalte asigură verbelor desinențe economice neașteptate. Dl Băsescu a dat turma guvernamentală în păstorit

dlui Tăriceanu, afacerist prosper și politician mai șters decît datoriile multor televiziuni sindicale și particulare către bugetul de stat pesedist.

Mi-l amintesc pe dl Tăriceanu într-un interviu, cînd s-a dovedit foarte elocvent în a-și exprima motivele pentru care preferă să poarte șosete de mătase decît șosete de bumbac, fie acesta și extrem de atent mercerizat. Restul doctrinei politico-economice reprezentate de Domnia sa a rămas de nedescifrat în spatele unui discurs anodin, dar de o urbanitate exemplară.

Tocmai încercam să înțeleg cum vor interacționa urbanitatea dlui Tăriceanu cu suburbanitatea dlui Băsescu, cînd a și apărut un prim răspuns sub forma ratei unice de impozitare susținută cu un entuziasm ciudat și de un populist frenetic și de un liberal cu ștaif. Încă înainte de alegeri, taberele politice se poziționaseră cu egală inadecvare față de acest subiect. El era și este văzut fie ca un panaceu fiscal, fie ca o scamatorie ieftină. Aplicată pripit, chiar o idee bună poate deveni primul construct al unei mitologii economico-financiare periculoase.

Mutată cu totul din zona fiscală în cea a moralului, rata nu poate spune omului de rînd decît că bine au făcut cei care au furat pe rupte, și-au suit sacii cu bani în căruțe Rolls Royce, Bentley, Porsche, Mercedes, BMW și, cu voia dlui Tăriceanu, ultimele pe listă, Peugeot și Citroën, și că rău au făcut cei care n-au furat. Primii n-au plătit nici impozite progresive, nici impozite lineare. Ceilalți vor plăti pentru toți. În felul acesta, prăpastia dintre cei puțini care au indecent de mult și cei indecent de mulți care au stînjenitor de puțin va crește.

Discutată doar în parametrii fiscali, această rată rămîne un subiect rezervat teoreticienilor și demagogilor.

Prioritatea numărul 1 a administrației Băsescu, rata unică de impozitare este transformată în rața de unică întrebuințare. Fiecare o pîrlește cum îi convine. Dacă va continua să privească cu un ochi la făina populistă și cu celălalt la slănina liberală, dl Băsescu riscă să devină sașiu. Va fi imposibil să spui: „L-am privit în ochi pe Băsescu” fără a-ți lua riscul de a fi întrebat: „În care dintre ei?”.

P.S.: Dl Băsescu informează: „În vocabularul meu nu intră cuvîntul «te rog». Un președinte cere”. Atunci să nu se mire că va primi și răspunsuri precum „hai sictir!”, căci există printre milioanele de români, care nu-i sînt subordonați ierarhic, destui oameni cu același fel de umor practicat de fostul șef de plută al dlui George Pădure. Un șef de stat care își exersează pînă la leșin numai darul vorbirii, lăsîndu-și darul gîndirii pradă abstenenței totale, poate deveni un motiv de jale patriotică. Nu se aștepta nimeni ca dl Băsescu să se dovedească o trestie gînditoare, dar ipostaza de bîță cinică prezintă multe riscuri. Spectrul unui alt „tătuc” trebuie să-i pună pe gînduri pe cei aflați de atîta vreme în așteptarea democrației. Ceilalți – inclusiv distinși analiști politici – pot dormi liniștiți. Ca și altădată, vor acuza viforos cînd va fi prea tîrziu.

(Jurnalul Național, 14 ianuarie 2005)

Trabantu' și Levantu'

Invitat la emisiunea dlui Paul Grigoriu, „Sfertul Academic”, dl Băsescu afirmă: „Dacă România ar fi avut 22 de milioane de Patapievici ori de Pleșu, eu n-aș fi fost președinte”. În realitate, tot ceea ce-i trebuia României spre a evita varianta Băsescu era să aibă un Năstase mai puțin și o vadră de noroc mai mult. Una dintre situațiile absurde la care a condus soluția Băsescu este că ne-am trezit cu un Pleșu cam mult și cu un Patapievici cam teleportat.

Dl Pleșu a trudit cu entuziasm pentru președintele Ion Iliescu. A trudit răbdător și pentru președintele Emil Constantinescu. Azi se spetește pentru președintele Băsescu. Mai e cineva de slujit? Cît despre cum se acuză între ei de toate nenorocirile trecute, prezente, ba chiar și viitoare ale României, cei trei președinți cărora dl Pleșu le-a oferit serviciile sale cu atîta stoicism, ce să mai vorbim. Mai bine vorbim de o întîmplare.

Dl Augustin Buzura află de la ziariști că a fost destituit din fruntea Institutului Cultural Român. Noi aflăm dintr-un text al dlui Buzura (*România literară* nr. 4/2005) cum l-a tratat președintele Băsescu în momentul cînd, în sfîrșit, i-a confirmat ceea ce știa deja tot tîrgul.

Ani la rînd, dnii Buzura și Pleșu au fost buni prieteni – și sub dl Iliescu și sub dl Constantinescu. Cînd, potrivit dlui Buzura, dl Pleșu îi cere să-i transfere *Dilema* din

proprietatea statului în proprietate personală, iar dl Buzura, din motive legale, refuză, prietenia se strepezește.

Ajuns la Cotroceni, dl Pleșu se apucă de plătit polițe. Îl destituie pe dl Buzura printr-o hotărîre a dlui Băsescu. Firește, mîrlănia spiciulețului și cinismul rîsului prezidențial rămîn profund bășesciene. Totuși, în acest caz, președintele l-a slujit pe consilier și nu invers; o inversare de roluri cam nepotrivită. Pe vremuri, exista știința punerii batistei pe țambal pentru a mai lua ceva din stridența cîntării. Chiar e criză de șifon la Cotroceni?

Dl Patapievici este unul dintre intelectualii proeminenți ai României. Intrarea sa pe poarta din față a unei instituții culturale ar trebui să fie o bucurie. Numai că, dedesubturile rocadei au creat o situație deplorabilă. Cît privește imensa admirație a dlui Băsescu pentru dl Patapievici, faceți un test: luați o pagină scrisă de ultimul și puneți-o sub ochii celui dintîi. E posibil ca în mai puțin de un minut dl Băsescu să facă pluta pe parchet. Noroc cu dl Pleșu care-i poate descînta de deochi. Încă de la înființarea Fundației Culturale Române am fost extrem de critic față de felul în care funcționa instituția. Din acest motiv, relațiile mele cu dl Buzura au devenit pentru ani buni mai reci ca vremea în Alaska și n-au mai revenit vreodată la ce fuseseră cîndva. Pe atunci, soții Pleșu erau angajații voioși ai fundației. Azi, cînd oameni cărora dl Buzura le-a asigurat un acces substanțial la o plăcintă de lux îi regizează o ieșire din scenă atît de umilitoare, n-ai cum să nu te întrebi de unde Dumnezeu vin aceste reflexe de lumpenelită.

Simpatizanți ai dlui Băsescu – eu însumi fiind unul din ei, dar unul foarte bine temperat – așteaptă de la

Dorin Tudoran

cel pe care l-am numit cîndva „mîrlanul general al capitalei” să înțeleagă diferența dintre un șef de stat și un șef de pirogă. Cine îl împinge într-o altă direcție nu-i face decît rău.

Una dintre mișcările zilei pare a fi renunțarea la un îndrăgit sport național în favoarea unuia mai dinamic și din vestiarele căruia se pot mișcula multe – pupinbăsismul. Totuși, nu înțeleg în ce constă progresul.

Vă veți întreba, probabil, de unde și pînă unde titlul acestui editorial. Știu și eu? La urma urmelor, l-a întrebat cineva pe Urmuz de ce a pus drept morală a fabulei sale *Cronicari* versul absurd „Pelicanul sau babița”?

(Jurnalul Național, 11 februarie 2005)

Off-shore

Se comentează mult pe seama rebeleii șuvițe de păr a dlui Băsescu. Eu unul cred că nu șuvița e problema acestui președinte, ci capul, adică, mă rog, obrazul peste care fuiorașul se prăvale în momente nepotrivite luînd vederea și obliterated viziunea președintelui. Dl Băsescu s-a afirmat drept omul multor acte de curaj. Totuși, cît de curajos poate fi, cu adevărat, un om care nu are curajul propriei chelii? Confruntat cu aceeași problemă, a șuviței, cel mai faimos primar al planetei, Rudof Giuliani, rezolva situația printr-o frizură „pe măsura realității”. Cred că dl Băsescu nu are nevoie de consilieri de imagine foarte sofisticăți pentru a tăia acest nod gordian, fiindcă prea mult de tăiat nici nu e. Revenind la chestiunea de fond – capul și obrazul – ar fi de remarcat că dl Băsescu nu este întotdeauna un politician mai altfel decît cei pe care i-a învins cu o plăcere copioasă ori aliați al căror nume îl face să scrîșnească din dinți. Continuă să tune și să fulgere împotriva celor cu trecuturi nebuloase și promite o curățenie totală. La o adică, însă, cum ar fi la emisiunea dlui Paul Grigoriu, „Sfertul Academic”, rugat să spună cine și de ce sînt oamenii președintelui, dl Băsescu o dă ușurel după parîmă: „...că s-ar putea să spună nu știu ce ziarist că trecutul tău nu-i perfect curat... Domn'le, cu sau fără trecut perfect, cu sau fără fustă scurtă, a fost lîngă tine cînd ai cîștigat...”.

Las la o parte acel „nu știu ce ziarist”, care este varianta disco a clasicului „o anumită parte a presei”, și nu văd nici o deosebire față de felul în care alții și-au promovat clienții cu trecuturi tulburi. Și nu doar în România; și nu doar acum. Confruntat cu dovezi zdrobitoare în legătură cu unul dintre oamenii săi, președintele Kennedy a spus celebra: „Da, e un pui de cățea, dar e puiul nostru de cățea”, stabilind un record de sinceritate greu de bătut chiar și de dl Bănescu, nu?

Problema dnei Cristina Pîrvulescu nu a fost că este blondă, are picioare prea lungi și fustă prea scurtă, cum bagatelizează episodul dl Bănescu. Unul dintre necazurile distinsei doamne s-a dovedit necunoașterea diferenței între Consiliul Europei și Consiliul European. Mai ales cu una dintre aceste instituții, dna Pîrvulescu, în calitate de ministru al Integrării, urma să facă mai mult decât să se hîrjonească ori să flirteze. În ceea ce privește odiseea dlui Silviu Ionescu – înainte de 1989 ofițer DIE, adică securist, adică poliție politică, iar după decembrie 1989 unul dintre oamenii de încredere ai dlui Bănescu –, cred că ea spune multe.

I se tot scoate pe sub nas dlui Bănescu faptul că a fost căpitan de vas și că pentru asta va fi făcut nu știu ce compromisuri. O asemenea abordare stupidă trebuie abandonată în schimbul unui demers cu adevărat util, pentru care spijinul dnei ministru Monica Macovei este crucial. E musai să aflăm – din documente care urlă de mult că vor să vadă lumina zilei măcar cît a apucat s-o facă „Luceafărul Huilei” anul trecut – ce condiții trebuia să îndeplinească un brav român pentru a fi șeful unei agenții de tipul NAVROM-ului de la Anvers, funcție ocupată de dl Bănescu între 1987 și 1989. După care, poate scăpăm dumnezeului de toată această trîncăneală și-l lăsăm pe dl Bănescu să-și vadă de treabă, nu să-l urmărim la

CNN înveselind tribunalele unde are *jour fix* cu grupul de gherilă Ciuvică & Bădin Inc., companie a cărei responsabilitate este oricum foarte Ltd.

În interviul acordat dlui Paul Grigoriu, dl Băsescu reamintește că timp de 12 ani s-a aflat pe mare. Eu cred că, într-un fel, președintele se află încă *off-shore*. Unul dintre prietenii săi de calcan la grătar ar trebui să-i trimită o șalupă rapidă cu următorul mesaj: TRAIANE. STOP. TRAGE LUNTREA LA MAL. STOP. ALTFEL VEI TRESARI IN SOMN. STOP. ASEMENI BIETULUI BACOVIA. STOP. CARUIA I SE PAREA. STOP. CA N-A TRAS PODUL DE LA MAL. STOP. VINO ACASA, BRE. STOP. CA AI O TARA DE CONDUS. STOP. SI N-O POTI LASA PE MANA ALTORA. STOP. TOCMAI ACU'. STOP. CAND IARNA NU-I CA VARA, BRRR! STOP. SI UNII CONSILIERI SUFERA DE BOLI CLIMATICE. STOOOP!

(Jurnalul Național, 18 februarie 2005)

Autodeservire

Cu decenii în urmă, România se umpluse de magazine purtând acest nume. Eforturile unor lingviști iluștri ori ale unor ziași care fuseseră cîndva studenți ai acestor profesori se dovedeau în van. Autodeservirile se înmulțeau asemeni ciupercilor consemnînd victoria edililor români asupra limbii lor materne. Diplomele „pe puncte” – primite de nenumărați profesori, doctori, ingineri, filozofi etc. cu origine socială atît de sănătoasă încît nu mai era nevoie să și învețe – înveseleau atmosfera lingvistică a patriei socialiste.

În de acum celebra ediție a emisiunii dlui Paul Grigoriu, „Sfertul Academic”, președintele Traian Băsescu a explicat de ce, plecînd de la Cotroceni la 63 de ani, după două mandate, nici nu se va întoarce în politică, nici nu își va dedica timpul altor activități. În fapt, dl Băsescu a ținut o mică și emoționantă tiradă despre importanța funcției de președinte. Printre altele, Domnia sa a spus: „Chiar o activitate comercială mi se pare în neregulă, pentru că un fost președinte al României, ca în orice stat civilizată, are asigurat un salariu, pe toată viața, și nu un salariu mic. Are asigurată o casă din partea statului român pentru toată viața. Are asigurată protecție pentru toată viața. Și are trei funcționari, trei înalți funcționari publici care îi deservesc secretariatul pentru toată viața”.

Norocos cum este, dl Băsescu nu are nevoie să aștepte zece ani pentru a fi deservit de trei înalți funcționari

publici pînă la veșnica lui pomenire. Pe lîngă serviciile pe care și le aduce de unul singur, cu o exuberanță greu de înțeles, dl Băsescu are deja cîțiva înalți funcționari care îl deserveșc exemplar.

O *scrisoare pierdută* domină scena românească de peste un secol. Pentru cam o sută de ore, dramaturgia (politică și morală) autohtonă a fost dominată de *Un e-mail pierdut*. Dacă scrisoarea lui Caragiale a fost gășită de regizori de teatru celebri și transformată în spectacole istorice, e-mailul dlui Radu Călin Cristea a fost gășit (deși termenii exacti sînt *șterpelit* și *pus ilegal în circuit public*) de regizori ai spațiului electronic.

Că „băieții” continuă să ne monitorizeze viețile e un scandal, dar nu o mirare. Că dl Valentin Nicolau nu scapă ocazia creată de acest scandal spre a trage turta pe spuză sa este de înțeles. Dar că dl Băsescu și consilierii săi dau declarații din care nu poți înțelege altceva decît că dl Radu Călin Cristea e un somnambul, căruia i s-a năzărit că a fost invitat la o discuție despre posibilitatea de a prelua conducerea TVR, este o porcărie gigantică, aproape de tonajul *Biruinței*, vasul amiral al înecatei flote românești.

Profesionist impecabil și om de caracter, dl Cristea și-a permis „obrăznicia” de a refuza, încă din faza tatonărilor, o funcție la care, în pofida propriilor rețineri, era probabil mai potrivit decît toți cei care se dau de ceasul morții să preia „sticla națională”. Prinși cu fofîrluca, ofertanții se spală pe mîini în pofida evidențelor irefutabile. Inițial foarte reținut în comentariile privind un pretins *malentendu*, dl Cristea publică în *Ziua* (11 februarie) un text antologic: „Despre cavalermism sau unde poate duce scara unui coteș”.

Într-o cancelarie politică respectabilă, această găinărie a președinției s-ar fi soldat cu demisia cuiva. La Cotroceni s-a lăsat doar cu schimbarea numelui unui

Dorin Tudoran

cabinet – „Săftoiu 1” a devenit „Băftoiu 1”. Totuși, de cîta baftă este nevoie pentru ca un om cu o extraordinară vocație de a se autodeservi și sfetnici care îl deserveșc cu devotament să poată pluti pînă acolo unde această deltă de lături se varsă în mare? O mare a cărei unică menire pare să fi devenit – și nu de ieri, de azi – spălarea jegului politicii noastre naționale.

(Jurnalul Național, 25 februarie 2005)

Breakfast la Blair House

Am avut onoarea de a fi invitat la un mic dejun cu președintele Băsescu la Blair House. Deși surprins, am acceptat cu plăcere. Îmi notasem câteva lucruri pe care să i le spun. Pe unele am apucat să le rostesc, fie și parțial, pe altele – nu. Transcriu aici acele gânduri, cu speranța că ele pot fi încă de folos:

Căsătoria. România face un mare pas în lume. E ca o fată de măritat. Căsătoria ar trebui să fie una ideală: atît din dragoste, cît și din interes. E nevoie de foarte mare înțelepciune – fata nu e prea frumoasă, nu vine cu zestre mare și nici tinerică nu mai este, după 15 ani de orbecăieli.

Gloria. M-am bucurat să aud ecouri excelente ale întîlnirii din Biroul Oval, dar gloria unei vizite la Washington ține foarte puțin. Vara trecută, prietenul dlui Bush era dl Năstase. Azi – dumneavoastră. Chiar în timpul dialogului cu președintele Bush, în alte birouri și anexe ale Casei Albe vizita dvs. luase sfîrșit – se lucra deja pentru vizitele din zilele următoare.

Șansa. Cînd e nevoie de ea, România este percepută ca o pepită de aur. Cînd nu (mai) este, devine un munte de balast. Plăcile tectonice ale lumii politice se reasează. Cine rămîne pe dinafară, riscă să fie lăsat acolo pentru multă vreme. Cine intră în cărți, dar cu mare handicap, va avea de tras din greu. Nicăieri titlul unei cărți de Marin Preda nu se potrivește mai

bine ca în Washingtonul politic – *Viața ca o pradă*. Prin această gară, un tren nu trece de două ori. Oricum, România a pierdut prea multe trenuri. Jucați-vă șansa cu înțelepciune!

Puterea. Jordis von Lohausen spune despre ea: „Puterea este egală cu forța înmulțită cu situația”. Forță, tracțiune politică ați arătat în alegeri. Înmulțiți-o cum trebuie cu situația și veți evita ipostaza președintelui care a constatat că a câștigat alegerile, dar nu și puterea.

Alegerile. Lordul Percy: „Este o teologie foarte stranie cea potrivit căreia Dumnezeu vorbește doar prin vocea celor 51% (care au câștigat) și nu și prin vocea celor 49% (care au pierdut)”. Dacă PUR, cu jocul lui la două capete, este mai mult pretextul decât motivul adevărat al nevoii de anticipate, lăsați guvernul să-și facă treaba. Dacă lucrurile încep să meargă, *volens nolens* PUR intră în cadența guvernării. Altfel, acest partid își pierde orice relevanță.

Corupția. Robert Klitgard: „Corupția = monopol + putere discreționară – răspundere”. Odată ce ați sărit la gâtul corupției, nu mai aveți cale de întoarcere. Trebuie să câștigați, chiar dacă e nevoie să muriți cu ea de gât. Spre a fi credibil, săriți mai întâi la gâtul corupților dvs., apoi la gâtul corupților „ălorlalți”. Respectați diviziunea muncii: oricât de iritat ați fi, nu cereți celor de la Bruxelles să vă dea numele și adresele corupților. Nu e treaba lor.

Politica externă. În proporție de 95%, ea este produsul politicii interne. Mi-l amintesc pe dl Pleșu – ministru de Externe, exasperat de tembelismul politicii interne – spunînd titulescian: „Dați-mi o politică internă bună și vă dau o politică externă excelentă”. Nu i s-a dat. Exercitați-vă toate căile la care vă dă drept legea pentru ca tînărul, ambițiosul ministru de Externe, dl

Ungureanu, să aibă din ce construi o politică externă competitivă. Un alergător cu un picior sănătos și unul de lemn nu poate câștiga nici probe de sprint, nici probe de fond.

Diaspora. Este o mare onoare că aveți timp să vă întâlniți cu ea. Totuși, în Statele Unite, nu diaspora este miza dvs. majoră. Dar, dacă tot găsiți vreme să o ascultați, făceți-vă timp să o și auziți. Altfel, e o pierdere de vreme reciprocă sau un fel de *Breakfast la Tiffany*, după care, fiecare parte se întreabă cine este „the call girl”, Holly Golightly, și cine dezamăgitul (de film) Truman Capote.

Rugămintele. Dle președinte, ajutați-ne să vă ajutăm! Nu vă puneți piedici de unii singuri. Nu vă dați peste mână de unii singuri. Nu vă consumați în războaie politice inutile sau cu miză minoră. Vă doresc – dvs. personal și echipei dvs. – mult noroc. Deoarece aveți nevoie de mult, foarte mult noroc. Cum aveți nevoie și de mare, foarte mare atenție, vorba aceea: „Cu atenție mărită/ Orice fată se mărită”.

(*Jurnalul Național*, 18 martie 2005)

Întârziatele

Abia se uscaseră ecranele televizoarelor de șampania victoriei, cînd noul președinte al României scotea din rărunchii-i de aramă strigătul de luptă: „Anticipatele!”. Abia se dumirise axa Londra-Washington că osia ușor sărită de pe axa „Ba DA, ba NU” are un guvern, că haiducul Traian Băsescu înregistra deja la biroul de brevete brandul „Soluția imorală”. De atunci, pe seama anticipatelor și a soluției imorale se mănîncă o pîine bună.

Să presupunem că dl Dan Voiculescu ar ajunge la decizia de a se retrage din politică și de a se mănăstiri, pur și intact, în ce face mai bine – generarea de plus valoare. Ar deveni astfel mai puțin imoral pasul la ofsaid pe care îl practică zilnic dl Băsescu în hărțuirea colegilor săi de alianță, liberalii? Ar deveni mai puțin imoral chibițatul eminentului liberal Valeriu Stoica, acest Miciurin capabil să altoiască pe gîtul fără cap (de dreapta) al liberalilor capul (eminamente de stînga) fără trup politic al dlui Stolojan?

Să presupunem că dl Voiculescu ar înțelege că un partid nu poate fi umanist la micul dejun, social-liberal la prînz și conservator înainte de culcare, fără a deveni rîsul tîrgului timp de 24 de ore pe zi. Ar face o asemenea „conștientizare” mai puțin imoral graficul de gherilă al președintelui, care la micul dejun somează premierul să accepte anticipatele, la prînz se

declară dezamăgit că premierul aruncă țara în anticipate, iar la cină anunță că desertul său preferat rămân anticipatele flambate?

Să presupunem că dl Voiculescu închide mustăria de partid pe fondul acutizării cacofoniei doctrinare care o zguduie. Ar face o asemenea decizie mai puțin suspect efortul unor liberali de a se afilia la Internaționala Socialistă ori visul unor democrați de a deveni colegii popularilor europeni?

Să presupunem că proaspătul hiltonizat George Copos se lasă de politică, se întoarce la samsungelile sale și își risipește bănuții pe Rapid. Ba îl convinge și pe dl Voiculescu să se retragă și să-și împartă averea în medicamente oferite gratuit celor care nu-și permit luxul necompensatelor. I-ar ajuta asemenea decizii pe dl Băsescu și pe alți membri ai familiei prezidențiale să nu mai „uite” de achitarea impozitelor pentru fabricuța de înghețată și să ofere însetaților din Babadag bragă pe gratis? Să presupunem că dl Voiculescu ar accepta că un partid politic nu poate fi condus ca o tutungerie particulară. Ar face asta mai mică imoralitatea PD-ului, care organizează, ca pe vremea răposatului, alegeri pentru un candidat unic, candidat care se laudă că umblă în pantofii proprii, dar înoată în papucii celui plecat puținel la Cotroceni? Să fie acest „din cioc în boc” mai onorabil decît „ciocu’ mic”?

„Cu purul în două lunturi, pînă la creșterea celei de a treia fese!”, nu este sloganul unui singur partid, ci condiția morală a clasei politice românești. Oricît de strîmb am sta (din motive de coloană vertebrală ori din cauza unor umori de necontrolat), dacă facem efortul de a cîntări ușurel mai drept, putem observa că tot politicianul român joacă la două capete și trei fese. Dl Voiculescu a reușit doar performanța de a

deveni cel mai antipatizat dintre ei. Este acesta un motiv suficient de puternic pentru ca dl Băsescu să ne fie din cale afară de simpatic?

„Soluția imorală” este o realitate, dar una ceva mai încăpătoare decît o desenează dl Băsescu. De aceea, anticipatele care vin (ori nu vin, care-i diferența?) nu sînt altceva decît alte... întîrziate. Să fim serioși – între cine și cine, între ce și ce a avut de ales electoratul românesc de 15 ani încoace?

Stînd cu fața permanent la ciolan, clasa politică a întors România de prea multe ori cu spatele spre viitor. Aceasta este adevărată soluție imorală. Și de ea, simpatizatul Traian Băsescu nu este mai puțin vinovat decît antipatizatul Dan Voiculescu.

(Jurnalul Național, 29 iulie 2005)

Vraiște Vodă

Dacă unii au rău de mare, dl Traian Băsescu pare să aibă rău de uscat. De aici, probabil, și remediul prezidențial: „Dă-i cu blitzu' pîn' la ziuă,/ Golden-golden,/ Golden-golden”. În principiu, nu văd de ce acest soi de medicină alternativă ar fi mai nepotrivit decît tradiționalul: „Dă-i cu șprițu' pîn' la ziuă,/ Gîl-gîl-gîl,/ Gîl-gîl-gîl”. Numai că puține lucruri pe lumea asta rămîn la stadiul de „în principiu”. Cînd îți se spune că „în general” lucrurile stau într-un anume fel, poți întreba cum stau ele „în colonel”.

Revenind la realitate sau la acea „în realitate” livrată de „o anumită parte a presei”, i se reproșează președintelui României că ia prea multe decizii la masa de restaurant. Nu știi dacă reproșoul este întemeiat ori nu. „Mă mefiez” chiar mai mult decît dl Băsescu de acuratețea informațiilor puse în circulație de „mijloacelor de informare în masă” românești, dar nu cred că încăpățînarea președintelui de „a se pune în bețe” cu presa e o înclinație izvorîată dintr-un exces de înțelepciune.

Afirmația dlui Băsescu că unii și-au pus pe picioare trusturi de presă doar pentru a-și apăra interesele nu mi se pare hazardată. Ce mi se pare hazardată este maniera în care dl Băsescu turuie acuzații de acest fel. Una este cînd un gazetar acuză alt gazetar sau un trust de presă inamic fără să ofere dovezi și alta

este cînd acuzațiile sînt lansate de șeful statului. Tocmai el este absolut obligat să producă dovezi peremptorii atunci cînd acuză. Altfel, totul eșuează în ridicol. Chiar și eroica luptă „pe viață și pe moarte” declarată de dl Băsescu corupției și „grupurilor de interese”.

Inițial „nenominalizate”, acuzațiile aduse de șeful statului dlui Sorin Roșca Stănescu păreau că vor stîrni o tornadă. Un bun-simț elementar mi-a șoptit că totul nu va fi decît o furtună într-o halbă cu bere. Cu cît deveneau mai tăioase replicile, cu atît mai mult aveam sentimentul că e un alt circ. Din păcate (și de prea multe ori), pe unde vîjîie acuzațiile dlui Băsescu, tot ceea ce urmează este vraiaștea, nu eradicarea răului incriminat, căci dovezile sînt subțirele.

După ce afirmase prin vocile lui cele mai autorizate că, de sînt adevărate, amenințări de felul acelora pe care le-ar fi primit dl Băsescu de la un ziarist reprezentant o chestiune de securitate națională, conducerea CRP „a concluzionat” că: „Bre, de fapt e vorba de o chestiune personală, o discuție particulară între doi *pretini*, așa că treaba lor”. Verdictul solomonic al conducerii Clubului Român de Presă a îmbogățit jungla politico-mediatică – și așa destul de populată – cu încă două ființe paradoxale: fete mari, dar ușor însărcinate.

Nu știm ce îi desparte azi atît de violent pe domni Băsescu și Stănescu. Mai interesant ar fi să ne dumerim ce i-a legat așa de solid, încît pentru șeful statului dl Stănescu devenise un sfetnic ale cărui sfaturi le cerea cu o regularitate măgulitoare. Știm doar că dl Stănescu a fost dovedit drept informator al Securității și că dl Băsescu nu ne-a explicat încă ce condiții trebuia să îndeplinească un brav român pentru ca, sub domnia Securității lui Nicolae Ceaușescu, să fie reprezentantul NAVROM-ului la Anvers. E prea puțin pentru

a dezlega un mister așa de încăpățânat ca relațiile între cele două VIP-uri.

Cu tot respectul pentru cariera politică a dlui Băsescu și cu toată admirația pentru succesele financiare ale dlui Stănescu, s-ar putea ca România mai bună, pe care amîndoi o invocă, să fie un proiect posibil numai post-Băsescu, în politică, și post-Stănescu, în presă. Dar mai e mult pînă atunci. Vremea lui Vraiște Vodă e abia la început. Paharnicul Ulea nu poate lipsi din scenă. Se pregătește șpagatul Udrea.

(Jurnalul Național, 16 septembrie 2005)

Șpagatul Udrea

S-a spus că revoluțiile au prostul obicei de a-și sacrifica unii dintre cei mai buni fii. În România postdecembristă, alianțele democratice își sacrifică unele dintre fiicele de mare nădejde. Prima alianță a sacrificat-o pe dna Gilda Lazăr. Dar nu atunci când a silit-o să-și dea demisia din funcția de purtător de cuvânt al Ministerului de Externe, ci atunci când a numit-o într-o funcție care nu i se potrivea.

Alianța de azi o sacrifică pe dna Elena Udrea. În același fel – nu când o împinge la demisie, ci când o proptește la Cotroceni într-o funcție care nu i se potrivește. Aici încetează însă orice similitudine între traseele voltaice ale doamnelor Lazăr și Udrea. Cea dintâi a decis cu înțelepciune că locul ei nu este în politică. S-a retras în management unde azi are o carte de vizită impresionantă. Dna Udrea a hotărât să rămână în politică, schimbând doar „partidul de suflet” din mijlocul căruia aruncă pe piața mediatică bombe și tiribombe.

Acum mai bine de două luni, pe timpul încăierării dintre președintele Băsescu și unul dintre foștii săi sfătuitori de taină, scriam următoarele: „Vremea lui Vraîște Vodă e abia la început. Paharnicul Ulea nu poate lipsi din scenă. Se pregătește șpagatul Udrea”. Pe lângă niște muștrări aflate undeva între imperial și prezidențial, mi se atrăgea atenția că nici nu mă pricepe la pronosticuri. Totuși, șpagatul s-a produs.

Aflată cu sufletul doctinar încă în PNL, dna Udrea își mută trupul partinic în PD. Șpagatul trebuie că e destul de dureros, dacă vocația liberală a dnei Udrea a fost vreodată una autentică și nu doar un pretext pentru ca dl Băsescu să-și mai plaseze încă un pion în PNL. Pregătindu-se să devină, zice-se, purtător de cuvânt al pedelilor, dna Udrea își face deocamdată mâna ca purtător de vorbe. Și ce vorbe!

Dacă vorbele dnei Udrea sînt mari cît Bucegii, ideile sale despre corupție și grupuri de interese sînt amuzante ca Babele. Ceea ce i se refuză dlui Dinu Patriciu – prezumția de vinovăție, pînă este dovedit vinovat – li se acordă partenerilor de afaceri ai dlui Cocoș, soțul dnei Udrea, personaje asupra cărora planează suspiciuni grave. Dacă pot înțelege logica afectivă a soției Elena, nu pot pricepe logica juridică a avocatei Udrea.

Cred că dna Udrea nu este ceea ce, cu prea multă pizmă și o jenantă doză de misoginism, insinuează mulți jurnaliști. Mai degrabă poate fi odrasla spirituală a președintelui. Dl Băsescu pare incapabil să înțeleagă rolul grupurilor de interese și al grupurilor de presiune într-o societate democratică. Președintele confundă aberant acest rol cu zona infracțională sau chiar criminală în care se pot angaja asemenea grupuri. Numai că nu doar astfel de grupuri pot sări pîrleazul dintre legal și ilegal.

Mentor și ucenică sînt deopotrivă loviți de o cunoscută meteahnă: ceea ce este legal și benefic pentru țară în ce fac „ai noștri” devine automat ilegal, criminal și strigător la cer în ceea ce fac „ăilalți”. S-ar putea ca dl Băsescu să nu fie deloc un ignorant în ceea ce privește rolul grupurilor de interese și al celor de presiune într-o societate democratică. Atunci, înseamnă că președintele seamănă confuzie împins de meschine și periculoase interese personale.

Dorin Tudoran

Pentru a fi credibilă, cruciada dlui Băsescu împotriva corupției are nevoie urgentă de clarificări conceptuale. Între timp, președintele ar trebui să determine ieșirea din șpagat a dnei Udrea, că nu o fi dînsa chiar Jean-Claude van Damme. Trebuie că o doare între pozele gen (aproape) *Playboy* și cugetările tip (involuntar) *Plai cu boi* oferite presei.

Acest Traian se joacă prea mult de-a Decebal pentru ca într-o bună zi să nu o băsească.

(Jurnalul Național, 11 noiembrie 2005)

Republica Română Absurdistan

Dl Traian Băsescu este genul de om care împarte nemilos asistența în două: pro (Băse) sau contra (Marinelu'). Personalitatea Domniei sale lasă puțin loc nuanțelor intermediare. De aceea, despre dl Băsescu nu se (prea) pot scrie analize, ci doar articole cvasihagiografice ori pamflete inutile. Evident, incapacitatea analitică semnalată nu e vina exclusivă a materiei prime care face obiectul comentariilor.

Pe la mijlocul anilor '80 circula o informație a cărei autenticitate a fost și rămîne greu de verificat. Enervat să-i vadă pe unii neapreciind „la justa valoare” contribuția sa la „fericirea definitivă a românilor”, Nicolae Ceaușescu ar fi spus despre el însuși că e o minune pe care poporul român nu o merită, un om care se naște doar o dată la 500 de ani. Alți purtători ai informației cu pricina susțineau că nu Dînsul, ci Dînsa afirmase despre Dînsul că era o asemenea raritate. Tot aia.

Unul dintre cei mai dotați jurnaliști români consideră că dl Băsescu este „instalatorul român”, persoana cu vocația providențială de a repara definitiv sistemul ticăloșit, dar „așa cum francezii se tem de «instalatorul polonez», sistemul oligarhic românesc are motive să fie deranjat de apariția acestui soi de președinte”. Autorul enunțului de mai sus pare să uite că dl Băsescu este oficialul cu cei mai mulți ani de

prestație în mai toate cabinetele postdecembriste sub care s-a născut, dezvoltat și consolidat sistemul oligarhic românesc; de la tichie la primărie.

Așadar, am avea încă o dată omul potrivit la poporul nepotrivit. Pentru ca mesajul respectiv să nu fie obliterat de nici o bâlbâială epistemologică, hagiograful dlui Bănescu scrie o altă *laudatio* intitulată chiar: „Omul potrivit, în statul nepotrivit”. Ni se spune că: „Dacă persoanele ar putea ține loc de sisteme, România ar fi o țară cu probleme puține”. Interesant.

Din păcate, nu zăresc o soluție rapidă – și multumitoare pentru scripitorul editorialist – căci e improbabil să vedem poporul luându-și statul – așa cum e acesta din urmă, rareori de drept, mai mereu oligarhic – și cărăbănindu-se spre a lăsa loc Republicii Instalatoare Române. Dacă s-ar produce totuși un asemenea miracol și țara cu o populație de un singur suflet ar prospera într-un ritm uluitor, nomenclatoarele Uniunii Europene ar sucomba rapid sub povara ineditului model.

Există totuși o rază de lumină. Ea vine dinspre demolatorul român – dl Valeriu Stoica. Inițiator al procesului de emasculare a dreptei prin aducerea în fruntea PNL-ului a dlui Stolojan, un serafic de stînga, dl Stoica vorbește deja despre epoca post-Tăriceanu. Evident, paradisiaca epocă promisă de dl Stoica va sosi cîndva, deoarece dl Tăriceanu este și dînsul un muritor (politic și de altă natură), ca și domnii Stoica și Stolojan. Dar graba celui dintîi de a săpa, de data aceasta definitiv, groapa PNL-ului cu un hîrleț (cel de-al doilea) de stînga e oareșcum jenantă.

Mi se pare prematur a juca totul pe cartea Bănescu, un fel de „nemuritorul Gambetta”, și pe ingineriile genetico-politice ale dlui Stoica, devenit un fel de

Miciurin al eșichierului ideologic românesc. Doar dacă, prin sporirea numărului de locuitori de la unu (Instalatorul) la doi (Instalatorul și Demolatorul), Republica Instalatoare Română nu a devenit deja altceva.

Cu un Ceaușescu care se naște doar o dată la 500 de ani, cu un Băsescu care se naște doar când și cum vrea el, cu un Stoica născînd încontinuu același liberal de stînga fără sfîrșit și cu o Securitate care renaște în fiecare clipă, deși nu a murit vreodată, poate că țărișoara a și ajuns Republica Română Absurdistan.

(Jurnalul Național, 16 decembrie 2005)

V

Pacientul național

Acești gigei și averile lor urlătoare

După decembrie 1989, am lucrat timp de șapte ani în România și Republica Moldova, făcînd naveta între București și Chișinău, cu binecuvîntate „halte” la... Washington. În București, locuiam la hotelul Lido, ceea ce îi irita pe unii dintre prietenii mei: „Tu nu-ți dai seama că, stînd la Lido, îi îmbogățești pe frații Păunescu?”, mă întrebau ei. Răspunsul meu era aproape identic de fiecare dată și se compunea din trei elemente. Primul – consideram că domnii Păunescu sînt suficient de înstăriți, ca să nu aibă nevoie de mine spre a continua să prospere. Al doilea – biroul meu se afla peste drum de hotel, pe Benjamin Franklin. Al treilea (și cel mai important) serviciul la hotel Lido era ireproșabil.

O singură neplăcere a întunecat acele șederi la Lido. Uneori, în zori de zi, se auzeau niște uși trîntite cu nesimțire. Prin ele se prelingeau tîrfe aproape de lux și domni cu false aere de gentlemen. Într-o dimineață, am dat nas în nas cu unul dintre indivizii care trînteau ușile în neștire. Odată aflat în lift, a trîntit cu voinicie o ditamai flegma pe podeaua liftului.

După ce am lăsat cheia la recepție, unde am observat că trogloditul în palton Hugo Boss nu se oprise, l-am întrebat pe unul dintre băieții de la poartă cine era personajul. „Domn’ Tudoran – mi-a răspuns lucrătorul hotelului –, lăsați-l în pace, nu vă puneți cu el, că vă

face”. „Mă ce...?”, am întrebat. „Adică, scuzați-mă, vă ia capul ca la pește, dacă-l supărați. E Becali. Și cu ăsta nu se pune nimeni.” M-a apucat râsul. Mai ales când am aflat de ce e așa furios domnul respectiv: „Cînd pierde rău la barbut sau îl trage în piept vreo pipiță, e foc...”.

Peste cîteva luni, zburam de la București la Madrid. Toate bune și frumoase, în afara unui individ care vorbea cît de tare îl țineau foalele și, ca să folosesc jargonul de rigoare, se dădea rotund. Nici nu oprise încă avionul după aterizare, cînd individul a luat-o spre ieșirea aparatului. S-a oprit în capul scării și a început să mormăie în celular, deși ceilalți pasageri așteptau să coboare spre autobuz. Simțind că sînt iritat, magistratul român pe care îl cunoscusem în avion mi-a șoptit: „Democrația ne-a adus și oameni dintr-ăștia. Lăsați-l în pace. Cu ăsta nu se pune nimeni, domnule Tudoran”. „De ce?” „E Becali.” „Becali?”, m-am mirat. „Dar arată altfel decît știu eu.” „Sînt mai mulți. Nu e bine să te pui cu nici unul, deși unii spun că ar fi și unul mai serios printre ei...”

Am continuat să-i zăresc pe dnii Becali, ba la un meci de fotbal, ba într-o emisiune sportivă, ba la un restaurant, dar n-am avut niciodată curiozitatea să mă lămuresc de ce nu e bine „să te pui” cu un gigel ori altul. Rău am făcut, fiindcă azi unul dintre ei nu doar că amenință cu moartea un gazetar, ba chiar declară că mai toți ziariștii români, în frunte cu dnii Cristian Tudor Popescu și Cornel Nistorescu, „nu merită să trăiască”, pentru că au nenorocit țara.

Ca și cum lucrurile nu ar fi destul de neplăcute, asemenea gigei sînt apărați de cine nu te aștepți. Dl Cornel Dinu a fost un fotbalist de elită, apoi un antrenor de succes. Domnia sa nu pierde nici un prilej de a sublinia diferența între „balcanismul” de

acasă, pe care ne lasă să înțelegem că îl disprețuiește profund, și cultura, inclusiv cea sportivă, din alte părți. Insistența cu care se referă la modelul britanic i-a adus porecla de „Mister”. Cu toate acestea, în plină „gigeliadă”, dl Dinu afirmă că rău fac cei care-l critică pe dl Becali, fiindcă acesta din urmă face mult bine fotbalului românesc.

Probabil că dl Dinu știe ce știe, dar ar trebui să accepte că dnii Becali nu fac bine fotbalului românesc pe degeaba. Dimpotrivă, câștigă virtos din această „activitate lucrativă”. Ca să nu mai spun că mai există în România oameni ceva mai înstăriți decît dl Gigi Becali. Dl Ion Țiriac ar fi un exemplu. Și încă unul foarte bun. Căci poți fi în dezacord cu opiniile Domniei sale, poți să-l antipatizezi, dar nu mi-aduc aminte ca dl Țiriac să se fi comportat vreodată ca un gigel dintr-ăștia.

Da, România are nevoie de cît mai mulți oameni de acțiune spre a-și consolida o pătură de întreprinzători interni. E foarte bine ca români care au prins cheag financiar în străinătate să se întoarcă în țară și să investească. Numai că în acele structuri occidentale la care aspiră România să fie integrată nu poți avea șanse să intri cu mentalități de barbugiu buimac. Dacă tot ceea ce pot oferi gigei precum dl Becali este un jeg moral de felul celui pe care îl afișează miliardarul în firoși lei autohtoni și milionarul în răpciugoși dolari americani, credeți-mă, România se poate lipsi de „aportul” unor astfel de investitori. Cînd e vorba despre oameni cu un asemenea comportament, există șansa nefericită ca măcar unii din banii lor să miroasă foarte urît. De ce era nevoie să se întoarcă în România acest tip de gigei, cînd țara îi avea pe alde Gigi Kent și Fane Căpățînă, ca să numesc numai doi „șefi de promoție” ai Școlii naționale de dans și bune maniere? Dl Gigi Becali nu se sfiește să afirme că își face singur dreptate, neavînd timp de intervenția Legii. Ce-ar fi

Dorin Tudoran

dacă și Legea și-ar face singură dreptate? Adică, uitînd de proceduri și cutume, l-ar expedia pe dl Gigi Becali de unde a venit. Iar înainte s-o facă, i-ar pune shakespeariana întrebare: „De ce urlă, mă, animalule?”.

Poate că astfel am afla pe ce se bazează asemenea gigei, cînd amenință cu moartea. Cine a nenorocit țara, știm și fără ajutorul „politologului” Becali; doar ascultăm de peste cîteva decenii la „profesorul” Brucan, nu?

(*Cotidianul*, 28 februarie 2002)

Fabrica de ciocoi (I)

Nu cu mulți ani în urmă, în intervalele dedicate reclamelor, ecranele televizoarelor de mai pretutindeni se umpleau pentru 30 de secunde cu un dinamic spot publicitar al cărui animator era campionul de tenis Andre Agassi. Sloganul era *Image is everything* – Imaginea este/înseamnă totul.

Amîndoi, dnii Ion Iliescu și Adrian Năstase, au o veche problemă de imagine. Astăzi ea se află într-un stadiu ceva mai complex. Ca și cum nu ar fi de ajuns că trebuie se se ocupe de propria imagine, dnii Iliescu și Năstase au de furcă unul cu imaginea celuilalt. Căci, indiferent de relațiile dintre cei doi oameni politici, ei guvernează deocamdată împreună și, fiind produsele aceluiași partid politic, împart responsabilitatea pentru tot ceea ce merge prost. Inclusiv pentru imagine.

Mulți analiști politici consideră că, indiferent de felul republicii respective (prezidențială, semi-prezidențială, parlamentară etc.), prestația majorității șefilor de stat este mai bună în ultimul mandat decît în cel anterior. Explicația ar fi simplă – eliberați de sub povara strategiilor care trebuie să le aducă un nou mandat, asemenea oameni se pot dedica mai mult binelui public decît intereselor strict politice. Ei vor să lase o „impresie de final” cît mai bună.

Prin această prismă (și nu doar prin ea) cînd este vorba despre imagine, dl Iliescu pare a fi perceput

Într-o poziție mai bună decît dl Năstase. Oricît ar părea de bizar, deseori percepția este mai puternică decît realitatea, în sensul că își impune „punctul de vedere”, fie că e vorba de o „cuantificare” negativă, fie că este vorba de una pozitivă.

Pe la mijlocul anilor '80, Mihai Botez nu înceta să-mi repete ceea ce nu era defel o anecdotă. Referindu-se la unul dintre marile genii ale matematicii moderne a cărui viață de coșmar face astăzi obiectul unei biografii care se citește ca un roman și a unui film extraordinar, cei mai mulți dintre comentatori se refereau la el ca la unul dintre „laureații Premiului Nobel”. Informația era riguros... inexactă.

Întrebat ce crede despre acest amuzant conflict dintre realitate și percepție, marele matematician ar fi răspuns: „Oh, e mult mai important că toată lumea crede că am luat, și încă de mult, Premiul Nobel, decît dacă l-aș fi luat cu adevărat. Primind Nobelul, aș fi fost consacrat doar de cei care mi l-au atribuit. Așa însă e vorba de o consacrare cu adevărat universală. Ce poate fi mai flatant decît că toată lumea e sigură că l-am luat?”. Exact cînd nu se mai aștepta, adică în 1995, lui John Forbes Nash Jr. avea să i se atribui Premiul Nobel. Într-un chip fericit, realitatea era adusă la nivelul percepției. Dar nu întotdeauna așa ceva se dovedește neapărat o fiestă.

Că dl Adrian Năstase este ori nu (doar în București) proprietarul a patru ori cinci case și a unui „buncăr”, ca să-l citez pe dl Traian Băsescu, pare a nu mai conta. Contează faptul că dl Năstase este perceput de tot mai mulți concetățeni ai săi drept un corupt, un îmbogățit peste noapte, un îmbuibat, un carierist lipsit de scrupule, un ciocoi arogant. Domnia sa știe foarte bine că are o imensă problemă de imagine. Acest lucru, însă, nu pare a-l tulbura prea mult. Dacă îl tulbură

ceva, acela pare a fi gîndul că vremea în care a fost permanent *numit* e pe terminate și că se apropie timpul să *candideze*, și nu doar așa, într-un grup de amici. În septembrie 2000, pe cînd candidatul Iliescu se afla într-un turneu american, la București, dl Adrian Năstase era întreat de ce PDSR-ul a mers din nou în alegeri cu Ion Iliescu și nu cu un politician mai tînăr, mai „modern”, ca Domnia sa. Numai în aparență diplomatic, răspunsul dlui Năstase era destul de transparent: fiindcă în acest moment, explica Domnia sa, nimeni în PDSR nu are încă genul de electorat pe care îl aduce dl Ion Iliescu. Perfect adevărat. Stau azi lucrurile altfel? Iată, cred, o întrebare nu tocmai ușoară pentru „aripa Năstase”.

Acum o lună, dl Ion Iliescu se afla tot la Washington, e drept, după ce recunoscuse, la București, că dlui Năstase i se poate reproșa, totuși, o anume aroganță. Premierul „contracarează”, anunțînd „opțiunea” pentru o republică parlamentară, adică alegerea șefului statului de către parlament. Să fie vorba de reacția unui om care știe că lucrurile merg în favoarea sa doar atîta timp cît este numit, nu și dacă ar trebui să *candideze*? Un politician la fel de sărac ca dl Năstase (judecînd numai după declarațiile de avere), dar, așa zice eu, mult mai înstărit politic decît premierul român, dl Petru Lucinschi, a dispărut, deocamdată, de pe eșichierul politic, exact ca urmare a gîndului încapățînat de a schimba forma de republică în Moldova.

Nu știu dacă „opțiunea” exprimată de premierul român este, cum consideră unii, un început al sfîrșitului marii cariere politice a dlui Năstase. Știu însă altceva. Și anume, că dl Năstase este sensibil mai prost situat decît se afla dl Petre Roman în momentul cînd a decis să-l concureze deschis pe dl Ion Iliescu. Dacă

atunci s-au găsit cîteva naivi care să creadă în povestea cu un „lup tînăr și reformist”, sătul de „ezitățile, tergiversările” „contrareformistului” Iliescu, astăzi, încercînd să joace o carte asemănătoare, dl Năstase ar putea să constate că naivii de ieri au devenit cinicii de azi. Cu alte cuvinte, s-ar putea trezi confruntat, din direcții pe care nici nu le bănuiește în acest moment, cu foarte molipsitorul „a se scuti, Adi dragă...”.

De fapt, că e vorba de Putere ori de Opoziție, politica românească postdecembristă e percepută de tot mai multă lume ca nimic altceva decît o fabrică de ciocii. Una care produce pe bandă rulantă – de la ediții grotești, ca dl C.V. Tudor, la ediții de lux, ca dl Adrian Năstase.

Simplă percepție sau tristă realitate?

(Cotidianul, 7 martie 2002)

Fabrica de ciocoi (II)

Atitudinea politicianilor români față de presă continuă să joace rolul hîrtiei de turnesol. Sînt puține grilele prin care poți citi mai exact cu cine ai de-a face decît reacțiile (rău)alesilor poporului față de limbuția presei. Un asemenea ales se arăta fals surprins: „Tocmai dumneata, care, într-o emisiune la PRO TV, aminteai că pînă și atît de luminatul Thomas Jefferson îi numea pe ziariști «dricari ai vieții publice»?”. A trebuit să-i reamintesc preopinentului meu că uita contextul în care pomenisem izbucnirea de amărăciune a președintelui american. Ca să nu mai spun că se făcea a nu fi auzit și partea a doua a afirmației mele: tot Jefferson mărturisea că, dacă ar trebui să aleagă între o țară fără politicieni (guvern) și una fără presă, n-ar ezita nici un moment să aleagă prima variantă.

Care dintre politicienii români postdecembriști nu s-a plîns de presă? Mai nici unul. Cu toate acestea, nu cunosc vreun exemplu în care vreun om politic, de oriunde, să fi reușit vreodată să cîștige un război împotriva presei. Și asta nu fiindcă, Doamne ferește, presa are mereu dreptate, ci pentru că e un semn de necugetare să te repezi la ea cu vorbe de ocară.

Fără PRO TV, candidatului Emil Constantinescu i-ar fi fost ceva mai greu să devină președinte. Totuși, în momente de amărăciune, omenește ușor de înțeles, Domnia sa a comis eroarea de a da voturi de blam

presei. Mai mult chiar, la un moment dat a început să se vaite că *alții* au mai toată presa de partea lor. Și asta într-o vreme în care în afară de *România liberă* – totdeauna o redută a dlui Constantinescu –, președintele avea suporteri reductabili și nu doar în presa din țară. Trei departamente românești ale unor posturi de radio occidentale se dovedeau stînjenitor de vădit pro-Constantinescu. Era greu să înțelegi, de exemplu, dacă un manager cu mare experiență ca dl Christian Mititelu și un jurnalist de primă mînă ca dl Traian Ungureanu stabileau direcția revistei 22 ori dacă „distinsa doamnă” și dl Andrei Cornea desenau politica editorială a departamentului românesc de la BBC.

În timpul unor emisiuni televizate, un ziarist de talia dlui Emil Hurezeanu era perceput mai degrabă în calitate de purtător de cuvînt al președinției decît în aceea de director al departamentului românesc de la *Deutsche Welle*. Eroarea enormă a dlui Constantinescu de a anunța, la New York, că dl Hurezeanu urma să preia funcția de purtător de cuvînt al Președinției României avea nu doar să compromită o asemenea fericită (pentru președinție) mișcare, dar avea să arunce și o umbră nemeritată asupra excelentului jurnalist. Decepcionat însă, tot dl Constantinescu avea să se arate, intrînd încă o dată în rolul pe care l-a desăvârșit pe scena politicii – cel al văcarului supărat pe sat. Adevărat, observînd cu cine au de-a face, unii dintre gazetarii care-l sprijiniseră pe dl Constantinescu (riscînd chiar încălcarea deontologiei profesionale) aveau să se detașeze, unii chiar tranșant, de întîmplătorul șef de stat. Reacțiile destul de recente ale domnilor Ion Iliescu și Adrian Năstase vizavi de presă nu pot constitui o surpriză, căci, din nefericire pentru palmaresul lor politic, președintele și premierul României au antecedente multiple în această materie. Este unul dintre

motivele pentru care imaginea celor doi oameni politici nu poate deveni, încă, așa cum și-ar dori-o Domniile lor.

Mai există o reacție a oamenilor politici față de presă. Dacă nu o pot supune, atunci încearcă să și-o anexeze, uneori cu acte în regulă. Nu întâmplător însă studii consacrate mass-media arată că *presa de partid* este și cea mai slabă din punct de vedere profesional. Chiar și cu buni jurnaliști în echipă, ea rămîne sub nivelul presei independente. Pentru a constata acest adevăr simplu, nu e nevoie să ne gîndim neapărat la anomalii de felul *România Mare*, *Europa*, *Atac la persoană* și alte maculaturi de aceeași teapă destinate pubelei.

O altă cale de „îmbunătățire a imaginii” și, mai degrabă, de atragere a unor voturi suplimentare este împingerea în politică a unor nume foarte populare, dar cu totul nepregătite pentru o astfel de activitate. Experiențele parlamentare italiene de genul Domenico Modugno ori... Cicciolina pălesc pe lîngă producția românească în acest domeniu.

Mare admirator al dlui Ilie Năstase, am fost mai mult decît întristat să-l văd acceptînd să fie zvîrlit în lupta pentru primăria generală a Bucureștiului. Aceeași strîngere de inimă o am astăzi auzind că foști sportivi ca dnii Mihai Leu ori Helmuth Duckadam au decis să se lase îmbălsămați pentru „parlamentarizare” de dl Dan Voiculescu. Înțeleg că cei doi foști mari sportivi apreciază umanismul dlui Voiculescu. Ce să zic? Gîndindu-mă la felul cum a fost tratat eroul de la Sevilla, dl Voiculescu i se poate părea dlui Duckadam un trimis al lui Dumnezeu pe pămînt.

Cînd aud astăzi de isprăvile parlamentarilor Irina Loghin și Ion Dolănescu, mă întreb cine erau oare lăutarii „de stat și de partid” de pe vremea Ei și a Lui

care s-au îmbogățit din nunți la care cântau nu doar „Bălălău”, dar și „nestemata” folclorului românesc: „Ridică, Leano, picioru’./ Ca să-ți văd televizoru’./ Ridică-le p-amîndouă./ Ca să-ți bag o lampă nouă...”.

Nici măcar tragedia unui om ca Ilie Ilașcu (părăsit de tovarășii săi de idealuri și de cei care l-au trimis în spatele frontului pentru a-l abandona într-o pușcărie din Transnistria, pe cînd ei făceau averi și cariere politice) – recuperat și îmbrobodit de un partid în care nu știi care este mai mare, numărul securiștilor care „implementau” sarcinile sinistre ale poliției politice sau cele ale foștilor bișnițari ideologici – nu a putut zgudui din temelii fabrica românească de ciocoi. Și atunci, să te mai miri că ciocoi prosperă producînd alți ciocoi, alți bălălăi și alte buruiene?

(Cotidianul, 14 martie 2002)

Turnatu' și Turnătoru'

Scriu cu mare strîngere de inimă această proză scurtă, fiindcă îi cunosc binișor pe amîndoi – Turnatu' și Turnătoru' sau, mai biblico-juridic zis, Vătămatul și Vătămătorul. Mîhnirea este cu atît mai mare, cu cît asistăm la un divorț de neimaginat, de tipul Marx vs Engels, Ismail vs Turnavitu, Eminescu vs Creangă, Pîlnia vs Stamate, Castor vs Pollux, Ahile vs Patrocle ori Patrocle vs Lizuca.

Pe Vătămăt l-am întîlnit pe cînd ucenicea în preajma produselor și personalității unui megaloman feroce. O poștă a redacției îi recomanda lui Turnatu' să nu-l mai imite pe maestru. N-a ascultat. Astăzi, megalomania Vătămăturului a atins proporții epopeice. Ca și goana sa după învîrteli. Se consideră o instituție, își vorbește cu Domnia voastră și se ia drept Gramsci, Soljenițin, Michnik, Pivot, Lukács, Eco, Buharin și Kolakowski împreună.

După decembrie 1989, mi-a ajuns la urechi că am fi luptat împreună, că am fi împărțit ceva baricade. Nu tocmai. Era la mijlocul anilor '80. La stopul de vizavi de CSP, aud o voce în spatele meu: „Domnule Tudoran, sînt eu, Cutare. Vă rog, nu întoarceți capul. Sînteți urmărit. Sînt vreo șase după dvs. Vă asigur de întreaga mea solidaritate. Cum am spus, nu întoarceți capul. Vă rog!”. Nu l-am întors. Cînd s-a făcut verde, am rămas iarăși singur. Solidaritatea care-mi vorbise în ceafă

dispăruse. Este tot ce ne-a unit pe mine și Vătămatu' în lupta anticomunistă.

Ne-am reîntîlnit după decembrie 1989, ne-am împrietenit, ne-am văzut în America și în România. Mă surprinsese întrucîtva ascensiunea sa la tot felul de balcoane de unde vorbise maselor în ultimul moment al dictaturii și imediat după aceea. Nu am înțeles niciodată – nici de la el, nici de la alții – de ce devenise la un anumit moment obiectiv al Securității. Nu prea înțeleg nici azi, dar legile Securității sînt greu de priceput. Ce înțeleg în schimb este că sînt puțini cei care, de au mișcat fie și o geană pe timpul dictaturii, să-și fi administrat „contribuția la căderea” ei mai sistematic decît a făcut-o și continuă să o facă Vătămatu'.

Pe Vătămător l-am cunoscut la prima revenire în țară – începutul lui 1990. Era o întîlnire cu studenții de la Politehnică. El reprezenta un grup de taclale și-mi fusese recomandat călduros de către Vătămatu'. Oarecum distant, a ținut să ne lase – pe mine și pe celălalt invitat american – să înțelegem că nu-l impresionam cu nimic și că totul se face în țară, nu din afara ei. Vătămătoru' mi-a devenit, peste ani, prieten. Plecat cu o bursă în Occident, s-a hotărît să nu se mai întoarcă în țara în care se făcea totul. Au urmat ani de întîmplări surprinzătoare, cu schimbări de nume pe care nu le prea înțelegeam. Hodoronc-tronc, s-a hotărît să lase totul și s-a reîntors nu doar la numele dintîi, dar și în țară. Deși mirat de toate aceste sinuozități de itinerariu, m-am bucurat să-l știu acasă, fiindcă este cu adevărat un om foarte dotat.

Dovedirea Vătămătorului drept turnător al Vătămătorului m-a tulburat. Explicațiile pe care le-a dat Vătămătoru' pînă acum sînt puerile. Pomenește de penitență, dar nu înțeleg prea bine în ce ar consta ea, ca să nu mai spun că penitența la români este de multe ori o chestiune mai relativă decît șansele de a cîștiga

la loterie. În ceea ce-l privește, Vătămatu' mi se pare că-și urmează vocația de exhibiționist. Nu urmărește atît discutarea unui mecanism care a dus la capitulări morale, cît o nouă lovitură de imagine și financiară. După intrarea în posesia datelor, Vătămatu' putea tranșa chestiunea cu Vătămătoru' între patru ochi, nu?

Un dosar de felul celui parvenit lui Vătămatu' nu se obține cu una, cu două. De unde îl are? Îmi este neclar. Cine și unde a păstrat acel morman de pagini și de ce i l-a dat acum? Iarăși – nu mi-e limpede. În ceea ce privește jurnalul ale căror date Vătămatu' le pune față în față cu datele din dosarul de la Securitate el îmi sună binișor apocrif. Nu cred, în general, în asemenea jurnale. Cu atît mai puțin în cele care, de dragul spectacolului public, pot fi nu aduse, ci reîntoarse la zi, mai lesne decît dai înapoi limbile unui ceas. Să fim serioși.

Ceva, poate chiar bunul-simț, mă face să cred că Vătămatu' a avut sub control mai toate mișcărilor Vătămătorului. A înțeles repede slăbiciunile amicului, i-a mirosit trădările. Obsedat de jocul de-a marea politică, Vătămatu' s-a jucat de-a șoarecele și pisica cu Vătămătoru'. Atîta timp cît necazurile suferite de pisică nu se dovedeau fatale, șoarecele era lăsat să se creadă *The Deep Throat*. Cine și de ce îl dă în gît tocmai azi pe Vătămătoru'?

Întrebat dacă după dezvăluirea turnătoriilor sale mai este prieten cu Vătămatu', Vătămătoru' crede că da. Sigur, cere să fie întrebat și Vătămatu'. Oricum, Vătămătoru' continuă să-l iubească și să-l aprecieze foarte mult pe Vătămatu', ca să nu mai spun că, potrivit celor declarate de Vătămătoru', cei doi lucrează și acum la aceeași gazetă.

Cu ultima parte a răspunsului ne aflăm într-un punct care mă invită la extremă prudență. Gazeta prietenilor mei, Vătămatu' și Vătămătoru', a pornit acum cîțiva

ani o campanie absolut aberantă împotriva unor oameni cărora li s-au adus acuzații dintre cele mai aiuritoare, fără a fi produsă nici cea mai firavă dovadă. Vîrfurile de lance ale acestei campanii murdare sînt un membru al grupului „Comisari fără frontiere” și un fost realizator de sondaje la Morgă, unde știm foarte bine cît de guralivi sînt respondenții ținuți în frigidere.

Numele calomniate sînt bine cunoscute. Unele dintre ele aparțin (cum altfel?) chiar unor prieteni ai cuplului Turnatu'-Turnătoru'. Prins cu falsificări de documente, comisarul fără frontiere spune doar că regretă a fi citat neatent, după care continuă să ciomăgească adevărul cu același sînge rece. Sociologul lumii de dincolo face mare carieră pe lumea asta, inclusiv la firma Vătămătu' & Vătămătoru'. Împrumutînd tonul strident al unui virus pustietor, *political corectness*, fostul interlocutor al coșciugelor de la Mina Minovici ridică vocea la oameni cărora nu le vine nici pînă la gleznă, chiar de pe soclul de chirpici unde a fost proptit de eforturile unui gangsterism internaționalizat. Așadar, azi, cînd (aparent numai?) Securitatea nu se mai poate juca cu viețile lor, Turnatu' și Turnătoru' găzduiesc în gazeta lor turnătorii-fluviu.

Evident, în chestiunea Turnatu' vs Turnătoru', înțeleg bine ce îi separă pe cei doi. De aceea, orice încercare de inocentizare a celui din urmă mi s-ar părea o nerozie la fel de mare ca demonizarea celui dintîi. Mă întreb, totuși, dacă – dincolo de turnătoriile unuia împotriva celuiilalt – nu există și ceva comun între Vătămătu' și Vătămătoru'. Dacă da, ce anume? Nerăspunzînd unor asemenea întrebări, în loc să descifrăm resorturile unui mecanism, riscăm să ne trezim cu toții bolborosind dubioase deșteptăciuni în talk-show-ul la care pare branșat permanent Vătămătu'.

De ce i-am face jocul?

(*Cotidianul*, 28 martie 2002)

Factorul Vadim

Stigmatizarea unei formațiuni politice ori demonizarea unui politician sînt exerciții de rutină pentru presa de pretutindeni. În România, o pîine bună mîncă tot gazetarul de pe urma dlui Corneliu Vadim Tudor. De o bună bucată de vreme, aflăm cum ar putea România să nu intre, totuși, în NATO din cauza liderului PRM, deși, întrebând dacă dl Tudor ar putea fi considerat indenzirabil de către Alianță, dl Ioan Talpeș declară că „NATO nu se exprimă în legătură cu persoanele politice”.

Ce-ar fi să ne închipuim România fără dl Vadim? Ce-ar fi să ne imaginăm că Domnia sa a hotărît să abandoneze total politica, să se pună pe recitat *Critica rațiunii pure*, să rescrie *Biblia*, *Coranul* și *Manifestul Partidului Comunist*? Ce ar fi deci dacă am judeca la rece cum arată România, excluzînd pentru o clipă din calcul *factorul Vadim*?

Mai întîi am observa că dl C.V. Tudor și formațiunea sa politică nu dețin monopolul absolut asupra tuturor păcatelor de care sînt acuzați. Antisemitul Ilie Neacșu ocupă azi un fotoliu de orchestră în parcela parlamentară a partidului de guvernămînt, iar fostul securist Sever Meșca a fost împrumutat cu o lojă confortabilă în aceeași ogradă de către nimeni altul decît premierul Adrian Năstase.

Apoi am observa că libertatea de exprimare a devenit atît de prețuită de români, încît șeful statului și

premierul simt nevoia de a-și afișa punctele de vedere deosebite cu o voluptate caracteristică mai degrabă unui exhibiționism adolescentin. Atunci cînd dl Iliescu spune „cea!”, dl Năstase strigă imediat „hăis!”. Și viceversa. Că premierul nu consultă opoziția în elaborarea planului de integrare, este o eroare, dar că nu încearcă să-l includă pe șeful statului pe lungimile de undă pe care Bucureștiul emite semnale importante către Bruxelles, e cam prea de oaie.

Am mai vedea că, deși a fost ales în funcția de primar general al capitalei, dl Traian Băsescu joacă rolul de mitocan general al Bucureștiului. Lider de partid, Domnia sa acuză premierul de tot felul de ilegalități, nu doar edilitare. Deși atît de ocupat cu integrarea României în tot felul de structuri occidentale, dl Năstase are timp să-i răspundă fostului coleg de guvernare că ar fi vîndut flota la prețul unui covrig *per vapor*. Din toată această bătăleală se înțelege un singur lucru – că organele de justiție nu au nici o intenție să afle despre ce vorbesc cei doi corifei ai luptei împotriva corupției. În joc este atras și dl Miron Mitrea, acuzat de dl Băsescu de matrapazlîcuri lucrative. Firește, om cu mare doxă, dl Mitrea îl dă în gît pe marinarul naufragiat la primărie. Asta tocmai în momentul în care României i se atrage atenția să-și tempereze recordurile înregistrate în materie de corupție, dacă vrea să fie acceptată în structuri euroatlantice.

Ne-am mai dumiri și cu privire la prestația atît de lăudată a dlui Mircea Geoană. Renunțînd la discursul echilibrat care îi este caracteristic și adoptînd un limbaj pompieristic, șeful diplomației românești declară că România prețuiește idealurile occidentale pînă la a „se identifica” cu ele. Care Românie, dle Geoană? Cîtă Românie? Chiar și securiștii care burdușesc Ministerul Afacerilor Externe?

Ne-am mai întreba de ce ține dl Geoană să atragă atenția că, atunci când e vorba de securiști, nu e bine să purcedem la o „vânătoare de vrăjitoare”? Deschizând această cutie a Pandorei, șeful diplomației românești nu ar trebui să se mire că este acuzat (pe drept ori pe nedrept) că atît tatăl, cît și socrul Domniei sale au ocupat poziții foarte înalte în structurile Securității ori că voci nu tocmai binevoitoare șoptesc că nici însuși dl Geoană nu ar fi tocmai străin de instituția cu pricina. Oricum, în cele cerute de NATO nu se face vreo diferență între „securiști cumsecade” și „securiști răi”, între „spioni de bine” și „spioni de rău”, nu?

Ne-am aminti că dl Mădălin Voicu propune ca în Parlamentul României să nu mai intre decît oameni care au o avere de măcar o jumătate de milion de dolari. Asta pentru a da apă la moară unor replici de felul: „Păi, așa tot parlamentul va fi plin doar de țigani...”, invitînd în felul acesta la o animozitate sporită față de minoritatea pe care o reprezintă.

Am trăit și momente amuzante. În vreme ce ministrul Apărării declară cu mîndrie că în rîndurile armatei nu sînt infiltrați foști securiști, dl Mircea Răceanu, decorat în februarie curent de cștre președintele Iliescu, pomește (*Infern '89 – Povestea unui condamnat la moarte*, 2000, Editura Silex, București) de interesul major al anchetatorilor săi, Gheorghe Cotoman și Pătru Murariu, de a afla de la fostul diplomat dacă știa despre apartenența la organele Securității a unui lung șir de nume și dacă, implicit, trecuse aceste informații părții americane. În timpul interogatoriilor, dlui Răceanu i-au fost arătate sute de fotografii, de format 10/14 centimetri, pe spatele cărora se afla cîte un număr, după care i s-a ordonat să „uite” pentru totdeauna numele acelor persoane. Una dintre fotografiile era chiar a dlui Ioan Mircea Pașcu.

Am mai înțelege că avem o presă atît de fascinată de scandalurile interne, încît nu mai este capabilă să asculte cu atenție nici măcar mesajele importante care vin din afară. Ziarul *Adevărul*, prin dl Bogdan Chireac, face un bine imens breslei luînd un interviu ambasadorului Statelor Unite la București. Confruntat cu întrebarea referitoare la culpabilizarea întregului popor român pentru persecuțiile împotriva evreilor, dl Michael Guest neagă ferm că ar fi făcut o asemenea remarcă imbecilă, considerînd că a fost citat incorect, apoi adăugă: „Am studiat istoria și este absurd ca cineva să creadă că un popor poate fi culpabilizat pentru ceea ce au făcut cîțiva”.

Celebrul chirurg Christian Barnard a povestit cîndva că în timpul primei operații pe care a condus-o în România, catastrofa a fost foarte aproape. Într-unul dintre momentele în care a spus celor care-l asistau: „tighten!”, unul dintre medicii asistenți era cît pe aci să facă opusul, fiindcă acel „tighten!” al lui Barnard i-a sunat drept... „taie!”. Pentru mine, teoria comunicării nu a adus nimic în plus față de gîndul lui Montaigne: „Cuvîntul este jumătate al celui care-l rostește și jumătate al celui care-l ascultă”. Închiptuiți-vă oștirea română integrată în NATO care la comanda „atac!” ar înțelege că i s-a ordonat să se retragă. Sau invers.

În sfîrșit, dacă Alianța va hotărî la Praga să includă România printre membrii săi, asta nu se va întîmpla pentru că Bucureștiul îndeplinește toate condițiile aderării, ci pentru că NATO a ajuns la concluzia că are nevoie de România, indiferent de costurile implicate de prezența unui membru nu în totalitate pregătit să facă față rigorilor Alianței. De aceea, ceea ce poate împiedica în ultim moment succesul, nu este *factorul Vadim*, ci incoerența, inconsecvența, lipsa de sinceritate

și seriozitate a partidului de guvernământ, continua șubrețire a instituțiilor statului. În cazul unui astfel de înec la doi pași de țintă, nu dl C.V. Tudor va rosti, asemenea puștiului din anecdotă: „Aoleo, mamaie, nu mai văd eu malu'...”, ci dnii Adrian Năstase și Mircea Geoană.

(*Cotidianul*, 11 aprilie 2002)

Dolari la m³

Cînd e vorba de corupție, conducerea României îmi pare asemeni damei dintr-un distih greu de uitat: „Cu fusta-n flux și în reflux,/ Trecea pe stradă o damă lux”. Fluxul îl constituie valurile exclusiv enunțiative despre lupta împotriva cumplitului flagel, în vreme ce refluxul e dat de instituționalizarea năravului respectiv. De aceea nu există azi în România o instituție mai stabilă decît corupția. Citesc că membrii cabinetului Năstase nu știu de unde să o apuce și cum să dea cu ea de pămînt. Nu zău? Dar, dacă știu foarte bine și tocmai de aceea preferă să se țină de discursuri? „Dama” este atinsă de geniul cinismului. O justiție care suferă iremediabil de orbul găinilor, reciclează megaescroci în oameni perfect onorabili. Probele de ADN ale dlui Victor Stănculescu dovedesc că fostul general este clădit din teflon. Nimic nu-l atinge. „Victoraș, ai grijă de copii”, capătă azi semnificația unui „Sesam, deschide-te!”. În vremea asta, un tînăr procuror care s-a atins de progenitura unui șef de clan pesedist se sinucide. Este jelit tocmai de către cei care-l au pe conștiință. Convinsă că intrarea în NATO nu mai poate fi ratată, echipa dlui Năstase își permite luxul de a întina pînă și dureri de acest fel.

Țigaretetele, armaghedoanele, cooperativele jucate pe degete de nași și corleoni consolidează dinastii ale corupției. Răzvan Temeșan e mai liber decît pasărea

cerului, iar Bancorex-ul devine un simplu „episod al tranziției”. Confruntat cu evidențe irefutabile despre conflictele de interes de care nu s-a sinchisit dl Văcăroiu, premierul nu găsește altă replică decât: „Lăsați, Văcăroiu a muncit mult în țara asta”. Potrivit unei asemenea logici „anticorupție”, trebuie amintit că s-a muncit mult și la CARITAS, și la Bancorex, și la încălcarea embargoului impus Iugoslaviei de către Națiunile Unite, și la pașaportul diplomatic al dlui Adrian Costea, nu? Prin 1995, încercam să înțeleg de la un cunoscut judecător român de ce nici unul dintre marii escroci nu putea fi priponit. Mi-a explicat că legislația este atât de laxă, încât mulți dintre șnapanii momentului s-au îmbogățit „operînd pe muchia legii”. „Bine – am zis eu –, dar cît de lată e această muchie?” „Mai lată decît o autostradă germană, domnul meu.” Am încercat să mai întreb ceva, dar judecătorul a dat din mîină a lehamite și a continuat: „Cu un asemenea parlament, nimeni nu are a se teme de ceva. Legiuitorii noștri sînt cei dintîi în a șterge distincția dintre legal și ilegal”.

Iată că dl Mădălin Voicu are o soluție pentru stîrpirea corupției din rîndul legiuitorilor. În Parlamentul României, sugerează Domnia sa, să nu mai intre decît oameni care au o avere de măcar o jumătate de milion de dolari. Îmbuibatul domn Voicu se face că uită două lucruri. Primul – care este salariul mediu în România. Al doilea – prin ce fel de ciordeli s-au făcut mai toate averile postdecembriste de peste „minimum cinci sute de mii de dolari”. Pe vremea celebrului său tată, se spunea că e un semn de nesimțire să vorbești cu gura plină, cînd farfuria celui de lîngă tine e goală. În urmă cu cîțiva ani, cineva îmi povestea despre demersul unui megaescroc. Iritat că a început să i se pună întrebări prea apăsate, a cerut să fie primit de

„Şefu”. A fost. Plictisit de discursul ambiguu al politicianului, l-a întrerupt şi a şuiertat: „Domnuuu..., ai uitat de metrul ăla cub de dolari pe care ți l-am dat la alegeri?”. În loc să fie dat afară pe uşă, escrocul a fost dat afară din anchetă. Deci, la o adică, tot ceea ce are de făcut un asemenea ipochimen este să murmure, la urechea cui trebuie, întrebarea-romanță: „Aseară ți-am luat partid/ Şi acu' mă pui la zid?”. I se va cere scuze şi i se va reînnoi imediat licența de a lua cu jaşca tot ce vrea muşchii lui.

Mai marii zilei au terminat să se întreacă în Mercedesuri, Rolexuri, Gallé-uri, tablouri de Tonitza şi Luchian, vacanțe în Bahamas, vile, ba, dacă e să îi dăm crezare dlui Băsescu, chiar şi în buncăre. Competiția lor s-a mutat în veşnicie. Incoruptibilii (versiunea Sergiu Nicolaescu) se bat azi pe locuri de veci. Cavourile unor aleși ai poporului costă mai mult decât câştigă într-o viață alegătorul de rînd.

Hotărît lucru, cînd e vorba de corupție, vocea marilor tenori politici români este într-o permanentă schimbare. Laringita nu e de ei.

(Cotidianul, 25 aprilie 2002)

Esențialul

Este fascinant cât de ușor ne scapă esențialul. Zarva internă și internațională iscată de un comunicat al ministerului Apărării este un exemplu elocvent. Ce l-a împins pe dl Ioan Mircea Pașcu să exerseze un umor de calitate îndoielnică pe spatele presei românești? Siguranța. Nu vă repeziți. Nu la mama Securității mă refer. Ajungem și acolo. Mă gîndesc la siguranța că intrarea României în NATO este deja obținută.

Dl Pașcu are dreptate să fie sigur pe sine. Așa cum are și dl Adrian Năstase, cînd declară că, în cazul ratării obiectivului NATO, va demisiona. Politic vorbind, dl Năstase nu este un maniac depresiv. De unde, de ce și de cîte ori a demisionat pînă acum premierul? Esențial este că, în chestiunea aderării României la NATO, dnii Năstase, Pașcu și Geoană au informații mai exacte decît cei care au motive să-i disprețuiască. Esențială este informația, nu disprețul.

Cine își închipuie că o decizie a părții americane poate fi răsturnată de către ceilalți parteneri ai Alianței trăiește pe altă planetă. Or, Washingtonul a decis de bună vreme invitarea României la aderare. Partea română a aflat. Deseori, siguranța împinge fie la mitocănie, fie la aroganță. Deseori – la amîndouă. Cu cîtva timp în urmă, în „Factorul Vadim”, sugeram că nici o boacănă a președintelui PRM nu poate da peste cap decizia Washingtonului, dar că erori foarte grave

ale celor care conduc România pot determina o asemenea nefericită răsturnare de situație.

Esențial în cazul moșiciei dlui Pașcu este că, dacă presa românească ori o publicație de calibrul lui *Financial Times* reacționează foarte tăios, conducerea NATO nu are timp de pierdut cu glumele nesărate ale dlui Pașcu. Fiindcă, hai să fim serioși, nu o amenințare cu moartea înseamnă porcăria săvârșită de dl Pașcu, ci „un spirit de glumă” al unui aparatçik, mai sigur pe el ca niciodată.

Esențial nu este că România nu îndeplinește toate condițiile de a fi invitată la aderare. Esențial este că Alianța a decis că are nevoie de România. Redesenarea relației dintre Washington și Moscova a băgat România în cărți. Sigur, speranța obsesivă de „a scăpa de Rusia” a adus România tot lîngă Rusia, dar de data aceasta cărțile sînt amestecate mult mai favorabil pentru români.

Aderarea la UE este un alt scenariu. Diferența dintre conducerea Alianței și cea a Uniunii este că ele operează cu seturi de criterii diferite. Ghinionul României este că la vîrfurile UE nimeni nu poate hotărî, ca la vîrfurile NATO, că are nevoie de București, indiferent de starea în care se află România. Altfel spus, politic (geo-strategic) poți fi dorit, chiar și atunci cînd te afli într-o stare „deficitară”. Economic – nu.

Dl Pașcu își cere scuze, dar se amuză copios de cererea presei de a demisiona. Și are încă o dată dreptate. Mai întîi, deoarece presa trece pe lîngă ceea ce este esențial din perspectiva românească: a fost ori nu dl Pașcu ofițer de Securitate ori colaborator al acesteia? Cînd ministrul Apărării declară mîndru că în armată nu mai există foști securiști, presa românească uită să-l întrebe: „Da' cu ministrul cum rămîne?”. Esențial

În articolul din *Financial Times* nu este dramatizarea glumei dlui Pașcu, ci readucerea pe tapet a apartenenței dlui Pașcu la fosta Securitate.

Și ar fi timpul să înțelegem că esențialul nu este întotdeauna același pentru toate părțile. Să acceptăm, doar de dragul demonstrației, că dl Pașcu ar fi fost ofițer sau colaborator al Securității și că, într-adevăr, cum menționează *Financial Times*, a avut, din acest motiv, interdicție de intrare în SUA. Cine își închipuie că cei ce au decis invitarea României de a adera la NATO nu dețin această informație ar trebui să se pună pe gândit. Azi, dl Pașcu vine frecvent la Washington. Când nu ți-e silă să tratezi cu un șef de stat fost KGB-ist, nu ți se apleacă de la un ministru fost securist.

Dacă scenariul din paragraful de mai sus este adevărat, trebuie să acceptăm că, pentru conducerea NATO, aflarea în fruntea armatei a unui fost ofițer ori colaborator al Securității nu reprezintă o problemă atîta timp cît azi el este, cum cred mulți, un ministru excelent, reformator și în care viitorii parteneri ai României au deplină încredere. Lucrul acesta este esențial acum. După invitarea oficială a României în Alianță, va deveni esențial și ca ministrul român să nu-și mai dea în petic.

Dl Pașcu mai are liber la mîrlănie cîteva luni. Totuși, ar fi înțelept să nu o folosească.

(*Cotidianul*, 6 iunie 2002)

Cetățean vs Locuitor

S-a spus că există trei feluri de oameni: cei care fac lucrurile să se întâmple, cei care asistă la lucruri cum se întâmplă și cei care se întrebă ce s-a întâmplat. Când este vorba despre consolidarea spiritului cetățenesc, nu se poate conta pe ultimele două categorii. Doar cei care îi aparțin primeia reușesc să se ridice de la condiția de locuitor – simplu număr într-un recensământ – la statutul de cetățean.

Pentru mulți, „democrația participativă” pare un pleonasm. Ei consideră că democrația implică, în mod automat, participarea. Eroare! Diferențele dintre o democrație participativă și una pasivă, reluctantă, sînt substanțiale. În ultimă analiză, fibra democrației este determinată exact de calitatea participării. Participarea se separă. De aceea, dacă privești o hartă a lumii într-un mod neconvențional, în loc de munți, ape și deșerturi, poți observa țări cu cetățeni și țări cu simpli locuitori. Mai există o categorie specială, numită de engleza britanică *denizen*. Potrivit dicționarelor, el este „un locuitor, un rezident sau un obișnuit – o persoană care frecventează un anumit loc” sau un „străin cu drept la rezidență și cu anumite drepturi cetățenești”. E limpede – participarea se structurează pe mai multe niveluri.

Privarea de drepturi datorată unui slab context democratic sau autoprivarea de drepturi prin dezinteresul

de a fi un cetățean responsabil sînt cauzele principale pentru ceea ce se înțelege prin *democratură* – „înlocuitor” de democrație sau *dictablanda* – un soi de dictatură mai blîndă. Ce să mai spunem despre o dictatură autentică? Să ne gîndim doar la coșmarul de a fi numit cetățean în timpuri total nedemocratice. De la „cetățene Danton!” la „cetățene Robespierre!”, de la „cetățene Tukacevschi!” la „cetățene Buharin!” ori de la „cetățene Pătrășcanu!” la „cetățene Răceanu!”, a fi numit cetățean nu înseamnă nimic altceva decît pedeapsa capitală. De aceea, există puține eforturi mai nobile decît restaurarea noțiunii de cetățean.

Pentru a determina calitatea unei democrații nu trebuie „să fii cineva”. Celebrul judecător American Louis D. Brandeis are dreptate: „Funcția politică cea mai importantă este aceea de simplu cetățean”. A nu lua în serios această funcție poate conduce la dezastru și la cea mai gravă dintre demisiile morale cu putință. Nu e întîmplător că o conștiință ca Václav Havel scrie: „Tragedia omului modern nu este că el știe din ce în ce mai puțin despre rostul vieții sale, ci că acest lucru îl deranjează din ce în ce mai puțin”.

Există drepturi și răspunderi care pot fi delegate. Există însă și cele care nu pot fi trecute în seama altcuiva sub nici un chip. Nu poți urî sau iubi prin procură. Tot așa, nu poți să delegi anumite răspunderi cetățenești. Ideea că îți îndeplinești obligațiile de cetățean doar pentru că în ziua alegerilor votezi este falimentară. Abia după ce ai investit încredere în cei aleși trebuie să-ți exerciți obligațiile de cetățean. Alesul trebuie să simtă, în fiecare clipă, că nu există fără voința celui care l-a ales. Din nefericire, în sînul popoarelor de locuitori lucrurile stau exact invers.

Să ieși la vot o dată la patru ani, iar între două alegeri să te mulțumești să constați că lucrurile merg prost

Înseamnă că ești, de fapt, parte a problemei și, în nici un chip, parte a soluționării ei. A te rezuma să tuni și să fulgeri împotriva celor pe care i-ai ales, iar acum nu dau doi bani pe tine este la fel de util ca și bătutul țintelor în apă. Pervertirea raportului ales-alegător nu se datorează doar lipsei de obraz a celui dintâi, ci și lipsei de răspundere a celui de-al doilea. Scrupule firave în ograda alesului și grămezi de indiferență în ograda alegătorului – iată rețeta unui mariaj cetățenesc devastator. Ca să nu mai pomenesc de preacuvioasa Opoziție, care, odată devenită Putere, se dovedește o patroană de bordel politic la fel de hrăpăreață ca și cea dinaintea ei.

Despre secolul XXI s-au spus tot felul de vorbe mari. Una, repetată *ad nauseam*, este cea a lui Malraux potrivit căruia acest veac va fi unul religios sau nu va fi deloc. Gîndindu-mă la fanatismul produs în numele unei religii sau al alteia, mai degrabă cred că, dacă dorim să vedem o lume ceva mai echitabilă, un pic mai fericită și mai puțin zgîlțuită de conflicte apocaliptice, paradigma acestui veac trebuie să fie *Cetățeanul*.

(*Cotidianul*, 13 iunie 2002)

Exceleță,

Am amînat scrierea acestor rînduri sperînd că agresiunea împotriva Bibliotecii Naționale se va dovedi un simplu puseu de tembelism. Am așteptat să-l determinați pe dl Adrian Năstase să revină asupra unei decizii dezonorante. Dacă Biblioteca Națională ar fi populată doar de opera unor autori precum Radu Vasile, Nicolae Pleșiță, Caius Dragomir, Valter Roman, Pavel Coruț, Iosif Constantin Drăgan, Silviu Brucan, Viorel Roman, Paul Niculescu-Mizil, Cornel Burtică ori chiar Ulf Spineanu, mai treacă-meargă, dar pe rafturile și în depozitele ei există și altfel de carte.

Nimeni nu a cîștigat vreun război împotriva Cărții. Dacă a făcut-o, victoria a fost vremelnică, după care a plătit crunt. Pînă și Inchiziția a pierdut această partidă. Cine ridică mîna împotriva Cărții, de Carte piere. Nu există ghilotină mai ascuțită decît fila de carte căzînd pe gîtul agresorului – fie el în viață, fie deja trecut în lumea umbrelor. „Artileria tăcută a timpului”, după cum spunea un alt președinte, Abraham Lincoln, nu iartă.

Cartea este un nume generic. Ea înglobează totul: muzică, război, arhitectură, medicină, pace, literatură, grafică, Biserică etc. Nicolae și Elena Ceaușescu nu au pierit de mîna plutonului de „justițieri” condus de dl Gelu Voican-Voiculescu. Au murit de carte. De cartea pe care nu au învățat-o, de cartea pe care au

urît-o, de cartea pe care au prigonit-o, de mîna înlocuitorilor de carte sub călcîiul cărora au pus țara și Cartea. Elena Ceaușescu a murit chiar de o pagină a Micului Dicționar Enciclopedic. În „apărarea” de care proprietara Cabinetului 2 a avut parte la Tîrgoviște există și episodul în care este acuzată că și-a falsificat data de naștere din MDE spre a nu se vedea că e mai bătrînă ca Nicolae Ceaușescu. Cînd poți fi trimis în neființă (și) pentru așa ceva, ar trebui să fie limpede: cu Cartea nu e de glumit.

Excelență,

Dl Adrian Năstase este îngrijorat de securitatea membrilor cabinetului. Îl înțeleg, așa cum înțeleg și că Securitatea era grijulie cu viitorul viitorului premier. Domnia sa informează că pe Palatul Victoria s-a pus bulina roșie, semn că, la primul cutremur mai serios, sediul guvernului o poate îmbulina – cum pitoresc ar spune consilierul prezidențial Dan Iosif.

Soluția nu este evacuarea Cărții. Cum guvernul este practic o sumă de grupuri de interese, cred că activitatea cabinetului s-ar putea desfășura, în condiții de „confort sporit” și de „securitate mondială”, la domiciliile (înțeleg multiple) unor oameni cu dare de mînă ca dnii Năstase, Mitrea, Popescu, Hrebenciuc și alții, care s-au îmbogățit punînd copeică pe copeică din remunerațiile demnitarilor ori din salariile funcționarilor publici.

Unele lucruri din cele pe care le afirmă ori le face dl Adrian Năstase lasă impresia că guvernul ar fi proprietatea Domniei sale. De aceea, n-ar fi deloc nepotrivit să-și folosească reședințele personale pentru a adăposti activitatea membrilor cabinetului. Dacă Palatul Victoria e în mare pericol de prăbușire, mi se spune

că pavilionul de la Cornu este mai robust decît multe adăposturi antiatomice din Europa.

Excelență,

Acuzați că au trecut cu arme și bagaje de partea Excelenței Voastre, cîțiva cărturari au dat o explicație pe care eu unul nu am putut să o refuz. Spuneau că, atunci cînd le apăruse, după mari dificultăți, o carte ce îi înfuriase cumplit pe Ea și El, Ion Iliescu nu s-a sfiit să le strîngă mîna sau chiar să le trimită cîteva rînduri de admirație și solidaritate. Această imagine nu se potrivește de fel cu îngăduința Excelenței Voastre în fața surghiunirii Bibliotecii Naționale. Dacă, într-adevăr, directorul ei, dl Dan Ioan Erceanu, a picotit vinovat pînă în ultimul ceas, invitați-l să doarmă în continuare: destituiți-l! Dar nu destituiți Biblioteca Națională.

Apărați Cartea și ea vă va apăra. Cartea este infinit mai fidelă ca dl Năstase. Înfrunțați-o și ea vă va înfrînge. Deși poate părea o enormă exagerare, Cartea este, credeți-mă, mult mai puternică pînă și decît dl Năstase. Asemeni cărturarilor, politicienii vin și trec. De rămas, rămîne Cartea. Indiferent cum se vor numi formele alternative care vor prelua definitiv multe dintre prerogativele ei de azi și mai ales de ieri, ele nu vor uita din cine se trag. Cu cît mai sofisticate vor deveni aceste noi chipuri ale Cărții, cu atît mai devastatoare va fi pedeapsa administrată celor care au ridicat mîna împotriva ei.

Excelență,

Cartea e Timpul!

(*Cotidianul*, 8 august 2002)

Obstacolul Breban

Mă bucură invitația președintelui Ion Iliescu adresată dlui Paul Goma. Scepticismul, în varianta: „De fapt, ce urmărește, domn'le, Iliescu?”, trebuie ocolit. Om politic, dl Iliescu urmărește ceea ce consideră că îl avantajează. Om aparținând de acum istoriei și istoriei literaturii române, dl Goma are dreptul să accepte ori nu invitația. Nu voi mărturisi acum ce mi-aș dori să facă dl Goma. Deși relațiile dintre noi s-au stins, l-am sunat și i-am spus ceea ce cred. Deocamdată, e suficient.

Invitația dlui Iliescu vine cu o întârziere de peste doisprezece ani. Nu știu dacă o scurtă vizită ori revenirea definitivă a dlui Goma ar avea azi impactul pe care l-ar fi avut atunci. Nu știu nici dacă datoriile pe care România le are față de dl Goma mai pot fi plătite azi. După '89, am descoperit că dl Goma nu este un înger. Ne-am întristat, ba chiar ne-am revoltat, uitând că ultima recoltă de asemenea înaripați a fost înregistrată pe vremea alungării din Paradis.

Dacă o va face, cred că dl Goma va accepta cu greu invitația, de altfel foarte neclară în detalii. Ce fel de venire? În ce condiții? România este un cazan de buimăceală. Apoi, există și obstacole serioase în calea unei vizite ori reveniri definitive. Unele țin chiar de dl Goma – un om complicat. Altele țin de dl Iliescu și tot ceea ce reprezintă Domnia sa – un factor și el

foarte complicat. Alte obstacole nu țin neapărat doar de dl Iliescu ori doar de dl Goma. Dintre acestea din urmă, unul trebuie numit fără ezitare „obstacolul Breban”.

Simțind că se pregătește ceva, dl Nicolae Breban a devenit de o mărinimie suspectă. Chiar înaintea invitației trimise de către președintele Iliescu, a sugerat reîntoarcerea dlui Goma, pentru a cărui bunăstare s-a oferit să solicite o casă și o slujbă. Pe scurt, dl Breban a ținut să-l insulte încă o dată pe dl Goma. E vorba de un cinism de care numai un grobei poate fi în stare. Autoinvitarea în acest scenariu (și așa foarte încâlcit) sporește riscurile unui eșec.

La scurtă vreme după încheierea „Mișcării Goma”, act de imens curaj colectiv și mai ales individual, dl Breban s-a voluntarizat a fi un aprig denigrator al mișcării și al liderului ei. L-a urmărit pe dl Goma cu îndârjire, pretutindeni, înainte și după decembrie '89, aruncând asupra scriitorului și disidentului acuzații, suspiciuni, rafale ale deriziunii de cea mai joasă speță. De la presiunile făcute asupra dlui Noel Bernard de a nu-l mai mediatiza pe dl Goma, fiindcă, vezi Doamne, Goma se afla în eroare, în plus, nu avea nici prestigiu, nici talent, pînă la acuzațiile pe care i le-a adus și după decembrie '89, dl Breban nu l-a scăpat o clipă din colimator pe dl Goma.

În 1991, „întors” din „exil”, dl Breban anunță că îl va chema pe dl Goma în fața Juriului de onoare al Uniunii Scriitorilor și îl va palmui moral. Îi sugeram să se suie pe un scaun, pentru a nu se trezi lustruind o pereche de ghete. Scria dl Breban despre dl Goma (și nu doar despre el): „Există o mie de dreptăți, de răzvrătiri posibile; nici una, însă, contra gintei tale firești, contra poporului tău, chiar atunci cînd se află în «nedreptate»”. Înainte de a „intervenii în favoarea”

dlui Goma, dl Breban are obligația să explice când și cum s-a întors dl Goma împotriva intereselor poporului român.

În 1977, de Paște, dl Nicolae Pleșiță, ministru adjunct al Securității, îi administra niște palme și îi smulgea niște fire din barbă dlui Goma. Potrivit dlui Pleșiță, dl Breban îi era prieten, îi cerea case pentru amici și îi dăruia *Îngerul de ghips* cu dedicație. Astăzi, dl Pleșiță afirmă că dl Goma a fost omul Securității, ba chiar că l-a dus la aeroport cu mașina sa. Înainte de a se implica în (re)venirea dlui Goma în România, dl Breban este obligat să îl înfrunte public pe bunul său prieten, dl Pleșiță, pentru asemenea calomnii. Este dispus să o facă?

Dacă dl Iliescu vrea să existe o șansă ca dl Goma să vină la București, fie și măcar pentru o oră, îmi permit să-i sugerez emiterea unui decret prezidențial prin care li se asigură dlor Breban și Pleșiță aceeași oră la televiziunea națională, de unde să-și ceară scuze poporului român (pentru crasă dezinformare) și iertare dlui Goma (pentru tot ceea ce au întreprins împotriva sa); împreună sau pe cont propriu – nu știu. Îi privește. Altfel, dl Goma s-ar putea trezi întâmpinat la aeroport, cu pâine și sare, chiar de dnii Pleșiță și Breban îmbrăcați în costume naționale.

(*Cotidianul*, 18 iulie 2002)

Breban – fața fără chip

Editorialul meu din 18 iulie a.c. l-a iritat pe dl Nicolae Breban. Domnia sa îmi acordă joi, 26 iulie, un post-scriptum în *Cotidianul*. Folosind probe și argumente, dl Breban are dreptul să răspundă afirmațiilor pe care le consideră neadevărate. Dar, lipsit de respect pentru cei care îl citesc, Domnia sa procedează altfel. Discutării unor acuze mai vechi și mai noi pe care mi le aduce dl Breban, i-am consacrat un text care va apărea în *Adevărul literar și artistic*. Azi mă rezum la a răspunde câtorva dintre răbufnirile cărora s-a lăsat pradă dl Breban săptămîna trecută.

Spune Domnia sa că aș fi luptat aprig cu dictatura pentru a părăsi România. Dl Breban minte prin omisiune. Întîi am luptat cu dictatura tocmai pentru a-mi păstra țara. Cînd am înțeles că pierdusem bătălia, da, am luptat spre a mi se respecta cel mai trist dintre drepturi: dreptul de a emigra. Încă un enunț al dlui Breban este identic cu efortul Securității, care căuta să acrediteze minciuna că tot ce am făcut a fost spre a emigra. Ce triumf pentru dl Breban expatrierea mea: „Și a reușit pînă azi”.

Conducerea revistei 22 i-ar fi cerut scuze dlui Breban pentru a fi publicat un text de-al meu, iar astăzi s-ar afla în proces cu „sus-numitul poet”. Nu am cunoștință de scuzele cerute dlui Breban. Dacă ele există, cred că prezentarea lor a fost o eroare, fiindcă nu-mi amintesc

nici ca dl Breban să fi încercat, nici să fi reușit să dovedească vreodată că afirmațiile din răspunsul pe care i l-am dat în 22 erau neadevărate. De asemenea, nu am știință de vreun proces în care s-ar afla cu mine în ziua de azi conducerea revistei. Chiar de ar exista unul, el nu ar avea cum să urmărească apărarea onoarei dlui Breban, cum s-ar putea înțelege din galimatiasul Domniei sale.

De asemenea, dl Breban mai afirmă că „în tinerețe” aș fi fost „scos din mizerie de doi redactori-șefi” pe care, mai apoi, aș fi încercat să-i dau afară. Adevăratul moment de mari greutate (și nu doar materiale) al vieții mele l-a constituit perioada în care prietenul dlui Breban, fostul ministru adjunct al Securității, dl Nicolae Pleșiță, a conceput planul distrugerii mele.

Redactorii-șefi sub care am lucrat au fost dnii Nicolae Moraru, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoș și Nicolae Dan Frunteletă. Există două episoade la care s-ar putea referi dl Breban, dar cronicul dispreț al Domniei sale pentru adevăr face faptele de nerecunoscut. Primul – am protestat când Nicolae Ceaușescu l-a numit pe dl Nicolae Dan Frunteletă la conducerea *Lucefărului* prin încălcarea statutului Uniunii Scriitorilor. Al doilea – când dl Dragoș a nesocotit hotărîrea Consiliului Uniunii Scriitorilor de a tipări comunicatul privind dezavuarea plagiatului comis de dl Eugen Barbu, în Consiliu s-a propus sancționarea Domniei sale pentru încălcarea deciziei editorului. Da, am fost printre cei care au considerat că dl Dragoș era vinovat.

În editorialul care l-a „agatat”, consideram că dl Breban nu poate să se implice, credibil, în demersul revenirii dlui Goma în România, fără ca, în prealabil, să facă două lucruri. Mai întâi – să prezinte scuze dlui Goma pentru tot ceea ce a întreprins împotriva Domniei sale, înainte și după decembrie 1989. Apoi – să-l

înfrunte public pe dl Nicolae Pleșiță de la care aflăm nu doar că era prietenul dlui Breban, pe care îl ajuta în chestiuni de spațiu locativ și de la care a primit un *Înger de ghips* cu autograf, dar că l-a „brichisit” pe dl Goma, care a plecat în Occident condus la aeroport cu mașina chiar de către dl Pleșiță.

În fapt, îi ofeream dlui Breban o ultimă șansă. A ratat-o. Pentru mine, dintr-un imens semn de întrebare, Domnia sa devine un sumbru semn de exclamare. Fiindcă, ori accepti afirmațiile dlui Pleșiță, ori îți oferi serviciile pentru revenirea dlui Goma în țară. *Tertium non datur*. Despre care moralitate poate fi vorba, când, pe de o parte, accepti perpetuarea imaginii calomnioase a unui agent Goma, dar, pe de altă parte, te oferi să-i faci rost de casă și loc de muncă? Slavă Domnului, România nu de prosperi foști agenți ai Securității duce lipsă.

Este tot ceea ce găsesc potrivit să-i răspund, acum și aici, dlui Breban, această față fără chip a disidenței și rezistenței românești.

P.S. „Calomniez, calomniez, il va rester toujours quelques choses” (*sic!*) este o variantă jenant schilodită a celebrei: „Calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose”. Trist, dar cu totul previzibil la cel mai academician dintre autodidacții români.

(*Cotidianul*, 18 iulie 2002)

Ciufulici și Interim (I)

România are azi doi logicieni extraordinari. Primul dintre ei (dar, să fim bine înțeleși, *primus inter pares*, primul între egali) este ministrul Culturii și Cultelor, dl academician Răzvan Theodorescu. Întremat cu totul după extenuantul Forum Național al Culturii, spectacol în regia căruia mulți participanți au simțit fiorul Congreselor Culturii și Educației Socialiste, dl ministru ne iluminează cu privire la situația Bibliotecii Naționale Române. Personalitate tranșantă, dl Theodorescu ne spune, de la bun început, că toți cei care avem alt punct de vedere decît Domnia sa în această chestiune sîntem fie de „rea-credință”, fie de o „prostie crasă”. Mulțămim, boierule!

Ingenuitatea dlui ministru invită la sinceritate totală. Că sediul actual al BNR este impropriu, poate fi adevărat, dar să pretinzi că asta ar fi cauza potrivit căreia s-a hotărît surghiunirea instituției respective la Popești-Leordeni constituie o minciună. Apoi, declarațiile dlui arhitect Camil Rogulschi dovedesc că și afirmația dlui Adrian Năstase, cum că Palatul Victoria se poate prăbuși peste membrii Cabinetului la primul cutremur mai serios, este o gogoasă.

Cum putem noi, proștii și cei „de rea-credință”, să credem că un guvern avînd nu doar la moț, dar și la poale o seamă de profesori universitari „s-ar putea dezinteresa” de BNR, se întreabă patetic dl ministru.

Simplu, Excelență: și cel numit „îngerul morții”, Josef Mengele, era medic, depusese jurământul lui Hipocrat, și în loc să apere viața a promovat moartea, nu?

Mai grosolană decît eroarea în sine se dovedește explicația-pretext, de unde și proverbul: „Dacă tăceai, filozof rămînei”. Numai că unul dintre atributele dlui Theodorescu este tocmai limbuția. Nu am căderea să-mi dau cu presupusul cît va păstra istoria culturii românești din cărturăria dlui Theodorescu, sper că substanțial, dar o istorie corectă a României nu va putea omite, fie și ca o tristă notă de subsol, activitatea de diversionist a dlui Răzvan Theodorescu din zilele și nopțile Televiziunii Naționale Libere.

Puțini sînt cei care au zbirat mai tare și în falseturi istorico-isterice mai dezonorante decît a făcut-o acest distins cărturar. Printre cei care au dorit ca românii să nu vadă că în drumul ei spre a deveni o revoluție, revolta lor a fost șterpelită de un grup de oameni și de interese, dl Theodorescu s-a dovedit tenorul absolut.

Dl ministru are un talent special în a explica. Ieri, pentru demiterea dlui Lucian Pintilie ca represalii la filmul realizat de marele regizor despre Piața Universității, dl Theodorescu invoca un regulament. Acum, eliberarea dnei Florica Ichim din funcția de redactor-șef al revistei *Teatrul-Azi*, act de sorginte stalinistă, este drapată în același imperativ al restructurării: punerea la concurs a unor asemenea poziții.

Toate bune și frumoase, numai că interimatul nu i se oferă dnei Ichim, ci dlui academician Nicolae Breban, deținător și al unei mai vechi sinecuri din același buget. Sigur, unde-i lege, nu-i tocmeală, dar tocmeală nu poate fi nici cînd e vorba de alfabet ori valoare; pe cînd scoaterea la concurs a postului de redactor-șef al *Contemporanului*, căci revista dlui Breban vine,

Dorin Tudoran

alfabetic, cu mult înainte de revista *Teatrul-Azi*, iar ca valoare – foarte mult după revista dnei Ichim.

De o revistă *Teatrul* e nevoie ca de aer. De fantasma europeană a dlui Breban are nevoie doar dl Breban. A o pedepsi pe dna Ichim pentru că este un respectat gazetar profesionist și a-l recompensa pe dl Breban pentru că este un gazetar diletant, care distrează piața tipăriturilor cu o publicație de un cumplit umor involuntar, iată un aranjament care poate surveni doar la nivelul ciocoimii academice.

Dl Răzvan Theodorescu are obiceiul de a se enerva foarte repede și de a da în clocot mai abtîr decît un samovar imperial. Spre a evita să-l vedem din nou congestionat ca un gogoșar și cu părul vîlvoi, îi recomand, în spiritul faimosului adagiu pesedist: „Ciocu' (mai) mic, Ciufulici!”.

(*Cotidianul*, 15 august 2002)

Ciufulici și Interim (II)

Cel de-al doilea logician de vîrf al României de azi, dar un *primus tanpa pares* (primul fără egali), este dl Nicolae Breban. Joi, 8 august, Domnia sa anunță că polemica noastră a luat sfîrșit. Salut și accept hotărîrea dlui Breban, dar, asemeni Domniei sale, nu trag obloanele înainte de a face cîteva precizări.

„Neadevărul insolent” potrivit căruia dnii Breban și Pleșiță sînt prieteni nu îmi aparține, cum fals afirmă dl Breban. Nu sînt vinovat nici de informația eronată după care dl Breban i-ar fi dat dlui Pleșiță un exemplar cu autograf din *Îngerul de gips*, cînd, de fapt, era vorba despre un exemplar din *Bunavestire*. Citez din dl Pleșiță: „A ajuns la mine și Nicolae Breban. Era supleant în Comitetul Central. A rămas fără voia lui Dumitru Popescu-Dumnezeu în Germania. (...) L-au adus la mine pentru a fi părut, dar ne-am despărțit prieteni. Mi-a dat și cartea *Îngerul de ghips*, cu dedicație”. Cum se vede, în aceste chestiuni, dl Breban polemiza cu dl Pleșiță, nu cu mine.

Despre episodul confiscării manuscrisului *Bunevestiri*, aflat în autoturismul dlui René (nu René!) Coeckelberghs, dl Breban scrie: „La re-primirea manuscrisului am dat, cum am mai declarat-o public, singura filă de hîrtie cu scrisul meu oferită securității comuniste”; „...explicam dreptul meu de proprietate asupra textului”. Numai că, la Frankfurt, René îi

reproșa dlui Breban, în prezența mea și a dnei Gabriela Melinescu, că în hîrtia dată Securității îl înfundase: romancierul ar fi declarat că editorul suedez încercase să scoată din țară manuscrisul fără acordul său, afirmație pe care René o considera „o minciună monstruoasă”.

Firește, doar reproducerea textului olograf (se oferă cineva?) ne-ar putea lămuri cine minte – dl Breban ori dl Pleșiță, care va fi pus sub ochii anchetatului o falsă declarație a dlui Breban. Deocamdată, bunul-simț ne spune că e mai ușor de crezut că un autor îi încredințează editorului său un manuscris spre a fi publicat, decît spre a NU fi publicat.

Disidentul-șef al României, dl Breban, îl sună în 1977 pe ministrul adjunct al Securității despre care aflăm azi că nu-i era prieten. Îi cere eliberarea lui Ion Negoițescu și un „pașaport de plecare” pentru acesta din urmă. Îl sună și pe dl „Cornel Burtică, care l-a informat pe Ceaușescu”. Peste două zile, dl Pleșiță îl sună pe autorul *Bunevestiri*, dîndu-i vestea cea bună: „Negoițescu este liber și poate pleca în străinătate”.

Vi-l puteți închipui pe Soljenițîn sunîndu-i pe Andropov (la KGB) și pe Cernenko (la Propagandă) pentru a le cere eliberarea lui Bukowski și un pașaport pentru plecarea acestuia din țară? Dar pe Cernenko transmițîndu-i lui Brejnev cererea venită din partea inamicului numărul unu al sistemului? Și, *finis coronat opus*, vi-l puteți imagina pe Andropov sunîndu-l pe Soljenițîn, numai după două zile, și spunîndu-i: „Aleksandr Isaevici, Leonid Ilici vă transmite toate cele bune. Cererea dvs. a fost aprobată imediat – Volodea e liber și va pleca în străinătate cît ai zice pește. Și, ca de obicei, nu vă cerem nimic în schimb”? Haida-de!

S-ar părea că la noi nu doar democrația este originală, dar și teroarea. Apoi, dacă toți acești actori erau așa de cumsecade și receptivi la cererile inamicului public numărul unu al sistemului, de ce a mai luptat dl Breban împotriva lor pe viață și pe moarte? N-a fost ucis Ceaușescu pe degeaba? De ce îmi spunea dl Breban să nu-l mai atac pe Ceaușescu, nu mai întreb, căci se vede limpede azi din dedicațiile reproduse de ALA, „...rolul său istoric și sfânt!”. Dur de tot! Pe deasupra și cu î din i!

Precizările dlui Breban nu fac decît să confirme că Domnia sa a trăit într-o Românie foarte, foarte specială – într-o altă Românie decît ceilalți români și, mai ales, decît ceilalți disidenți și opozanți. România dlui Breban este și azi una foarte aparte, de vreme ce, ducîndu-se la dl Theodorescu să ceară o revistă pentru dl Goma, dl Breban se întoarce acasă cu încă o revistă pentru... Nicolae Breban. Dacă nu se pripea, și ar fi mers mai sus, s-ar fi întors deja la Fundata și cu proiectatul Institut Cultural Român în portbagajul Mercedesului. Este amuzant cum personalitatea cea mai puternică și originală a românimii se dovedește, scuzați-mi oximoronul, un etern Interim.

Și cu asta, basta! De la un punct, patologicul este mai plicticos ca moartea.

(*Cotidianul*, 22 august 2002)

Haiducul de salon – un megaloman la porțile disidenței

„În ce mă privește, îi compătimesc și, uneori, chiar îi disprețuiesc pe cei care «uită», sau mai grav, își falsifică memoria și trecutul.”

Nicolae Breban

(I)

Mottoul de mai sus constituie un exemplu perfect de „text în oglindă”, căci una dintre preocupările publicisticii postdecembriste a dlui Breban este tocmai rafistolarea propriului trecut. Mai grav, Domnia sa ține să retușeze și trecutul altora. Când, cu mai bine de un deceniu în urmă, publicam în revista 22 „Adio, Grobeimea Voastră!”, consideram că epuizasem orice răspuns pe care aș fi putut să-l dau unui lung șir de „imprecizii” la care ne supunea dl Breban pe mine și pe alți nevolnici precum dna Monica Lovinescu și dnii Virgil Ierunca, Paul Goma, Ion Negoitescu, Bujor Nedelcovici etc.

Mi-am propus atunci să nu mai intru în nici un fel de polemică pe această temă cu dl Breban, acceptînd atît diagnosticul pe care i l-a pus, public, unul dintre cei mai apropiați prieteni și suporterii ai Domniei sale, „un elefant megaloman”, cît și faptul că împotriva maladiei respective nu există leac. După apariția răspunsului meu, dl Breban a tăcut mîlc, rezumîndu-se

pentru o vreme să mă piște, cu o stîngace întorsătură de frază, în texte obscure. A așteptat să vadă cum se așează lucrurile: cine, cum și cît a pierdut; cine, cum și ce a cîștigat; cine, de ce și cît a uitat. Acum, Domnia sa pare a-și fi regăsit integral aplombul fostului important *aparatchik* comunist și elasticitatea carieristului atît de grăbit.

Cum dl Breban recidivează virulent, mă văd obligat să repun, încă o dată, în albia lor adevărată cîteva fapte. Dacă nu cred că megalomania este o maladie tratabilă, nu cred nici că ziarul în care semnăm amîndoi, *Cotidianul*, trebuie să promoveze dezinformarea. În continuu proces de rescriere a propriei biografii morale, dl Breban nu se rezumă la asemenea exerciții cosmetice, ci, încurajat probabil de lipsa-mi vădită de entuziasm pentru polemici futile, Domnia sa aplică încă o dată retușuri nesolicitate biografiei mele și a altora. Iritat că nu a fost poftit la întîlnirea consacrată de Academia Civică unui sfert de veac de la Mișcarea Goma, dl Breban semnează în *Cotidianul* un soi de mini-istorie a disidenței românești. Dar să o luăm puțin mai din urmă.

Într-un text din propria revistă, dl Breban scrie: „Apoi, dl Iorgulescu m-a mai atacat odată, cînd un «grup» parizian – P. Goma, Bujor Nedelcovici, Dorin Tudoran – s-au hotărît să mă «demoleze», prin '91, parcă...”.

Răspund: dl Breban minte. Nu am fost niciodată locuitor al Parisului; nici „prin '91”, nici în altă perioadă. Nu am cunoștință și, implicit, nu am vreun amestec în hotărîrea celorlalți complotiști. Nu știu ce voiau să demoleze. O ecvestră ori doar un bust Breban? Mințind grosolan despre mine, de ce ar fi adevărat ceea ce afirmă despre ceilalți demolatori? În sfîrșit, ar fi timpul ca dl academician Breban să privească adevărul în ochi și să-l accepte bărbătește: „un grup parizian” se acordă cu „s-a hotărît”, nu cu „s-au hotărît”.

Scrie dl Breban în *Cotidianul*: „...așa cum nu am răspuns la atacuri, unele ignobile – apărute acum câțiva ani în trei numere la rînd în 22, de fiecare dată cîte două pagini pline ochi cu minciuni, jumătăți de adevăruri, morți chemați să testimonieze etc., etc. (semnate Dorin Tudoran, ce nici pînă azi nu a retractat decît cu o jumătate de gură...”.

Răspund: dl Breban minte. Nu am retractat nimic, niciodată, din cele afirmate în răspunsul dat Domniei sale în acel text. Nici cu jumătate de gură, nici altfel. Nu aveam și nu am ce să retractez. Dl Breban a avut la dispoziție nu „cîteva ani”, ci mai bine de un deceniu în care să răspundă argumentelor mele. Nu a făcut-o, preferînd postura de victimă.

În privința morților pe care i-aș fi chemat să „testimonieze”, dl Breban se referă, bănuiesc, la dnii René Coeckelberghs și Noel Bernard. În primul caz, dacă cele relatate de mine ar fi fost neadevărate, dl Breban a avut la dispoziție, repet, mai mult de un deceniu spre a solicita soției celui dispărut, dna Gabriela Melinescu, să mă pună la punct, public. Nu a făcut-o. În cel de al doilea caz, chiar dacă dl Noel Bernard nu mai este printre noi, există o persoană care a „testimoniat” despre cele afirmate de mine. Și, cum se va vedea, este o relatare greu de „rejetat”, „repusat” ori „rebufat”, ca să mă aliniez lingvistic la franco-pășăreasca dlui academician Nicolae Breban.

(II)

Așadar, dl Nicolae Breban respinge afirmația că ar fi jucat murdarul rol al unui agent de influență. La comandă ori din inițiativă personală – îi privește pe Domnia sa și pe dl Nicoale Pleșiță, prietenul dlui Breban. Mă acuză de minciună, jumătăți de adevăruri

și afirmă că aş fi chemat oameni dispăruți să „testimonieze”. Înainte de a reproduce un text-mărturie, două lucruri trebuie adăugate.

Primul – așa cum am mai scris, nu cred că dl Breban a fost neapărat un simbriaș al Securității, semnînd condica și primindu-și regulat chenzinele. Victima unui ego cît Himalaya, de care „oamenii de meserie” au știut cum să profite, Domnia sa a acționat, totuși, ca un agent de influență. Atît în Cazul Goma, cît și în cazul meu, dl Breban a cheltuit prea multă energie spre a arunca în derizoriu subiectele respective pentru a nu stîrni suspiciuni îndreptățite. Că o asemenea „muncă patriotică” s-a potrivit exact cu planurile de compromitere a dlui Goma și a mea, întocmite și coordonate de șefii Securității, dnii Iulian Vlad și Nicolae Pleșiță, așa cum indică documente scoase la iveală, prefer să continuu a crede că a fost o simplă întîmplare. Nu-i pot împiedica, însă, pe alții să se îndoiască de asemenea imense coincidențe.

Al doilea – sper că, după citirea acestei mărturii edificatoare pentru eforturile unui clasic agent de influență, dl Breban mă va scuti de neplăcerea de a-i aminti, public și alte episoade de aceeași natură. Nu cred că e nevoie de alte argumente spre a demonstra scopul acțiunilor dlui Breban în situații de felul celei de mai jos. Relatarea vorbește de la sine:

„Un alt vizitator – de fapt, unul foarte frecvent, mai ales într-o anumită perioadă – a fost romancierul Nicolae Breban. Una din întîlnirile cu el – defășurată acasă la noi – mi-o amintesc deosebit de bine. Și asta pentru că de puține ori în viață m-am simțit atît de stînjenită ca atunci. Era prin vara lui 1977. Subiectul discuției au fost «Mișcarea Goma» și Paul Goma personal, ca scriitor disident. Breban i-a povestit lui Noel, cu lux de amănunte, toată istoria «cazului Goma»,

fiind de părere că el nu procedase bine și că, tocmai de aceea, nici nu i se alăturaseră decît cei care doreau să se folosească de acest prilej pentru a emigra. Noel argumenta că, indiferent de tactica folosită, importantă era inițiativa lui Goma și tăria și consecvența de care dăduse dovadă în ducerea pînă la capăt a acțiunii sale. Între timp, ne-am așezat la masă. Intensitatea discuției creștea. Tonul și temperatura se ridicau tot mai mult. Breban a aruncat în joc ultimul său atu: argumentul pe care îl considera decisiv. Goma ar fi acționat cu stîngăcie – susținea Breban – și în plus nu dispune nici de prestigiul necesar pentru a fi urmat de scriitori, pentru că nu are talent. La auzul acestui argument, Noel a văzut roșu înaintea ochilor. Nu-mi amintesc să-și mai fi pierdut vreodată cumpătul ca atunci. «De ce nu a acționat Nicolae Breban mai bine, dacă știe cum trebuie procedat și are prestigiul necesar?, a strigat Noel, scos din fire. Puțin importă dacă Goma are sau nu talent. El este singurul dintre voi toți care a avut curajul să stea în două picioare și să-l înfrunte pe Ceaușescu și Securitatea. Iar voi nu v-ați solidarizat cu el, nu pentru că îi lipsește prestigiul, ci din lașitate.» Breban s-a înroșit pînă în albul ochilor, iar eu, ca gazdă, simțeam că intru în pămînt de rușine”. (Ioana Măgură Bernard, 1994, *Directorul Postului nostru de Radio*, Casa de Editură Retromond, București, p. 46).

Punctum!

Dl Breban afirmă că mi-ar fi recomandat (ca și dlui Goma, de altfel) „a viza mai puțin persoana dictatorului, cît principiile și abuzurile sistemului”. Nu l-am ascultat și astfel m-am „autoizolat cumva”.

Răspund: dl Breban minte. Să presupunem însă că nu ar minți cu nerușinare. Atunci, bunul simț ne-ar obliga să parafrazăm întrebarea dlui Bernard: „Dacă

Goma și Tudoran nu au înțeles să atace sistemul și s-au mărginit să atace doar dictatorul, de ce nu a atacat sistemul marele Breban, alfa și omega disidenței românești?”.

Sînt dispus să cer *Adevărului literar și artistic* spațiu tipografic în care, săptămînal, pe trei coloane, dl Breban, dl Goma și subsemnatul să reproducem texte, de pînă în decembrie '89, în care am criticat atît dictatorul, cît și sistemul. Mi-e teamă că, după primul număr, una dintre coloane va rămîne goală pentru multă, foarte multă vreme.

(III)

Prilejul cel mai potrivit pentru dl Nicoale Breban de a ne fi dat „tuturilor” un exemplu de cum trebuie luptat împotriva sistemului și nu doar împotriva dictatorului l-a constituit reacția Domniei sale la „Tezele din iulie”, în 1971, pe care o numește „ruptura de sistem”. Numai că o asemenea ruptură implică exact ceea ce a uitat să facă dl Breban: renunțarea la calitatea de membru al PCR. La peste trei decenii de atunci, relatările dlui Breban referitoare la acest subiect rămîn de o neclaritate abisală. Cum adică: „...eu, de exemplu, am «ieșit» din PCR, am fost exclus înainte ca Goma să pățească același lucru”? Cititorului i se oferă un adevăr multiplu (ieșit-exclus) atunci cînd lucrurile sînt simple – dl Breban nu a ieșit din partid.

Riscurile pe care ți le asumai evitînd să nu intri în partid erau substanțial mai mici decît cele de a renunța la calitatea respectivă. De aceea, cei care au îndrăznit să iasă din partid au fost infinit mai puțini decît cei care au evitat să devină membri. Partidul era sistemul. Părăsindu-l, transmiteai un mesaj fără echivoc de refuzare a sistemului, intrai pe un drum fără întoarcere.

Delimitându-te tranșant ori criticînd o hotărîre, o teză a partidului, rămînei încă pe un teren „perfectibil”. Te agățai, încă, de „comunismul cu față umană” al lui Alexander Dubcek ori de eurocomunismul unui Santiago Carillio.

Este calea pe care a ales-o dl Breban și nu văd nimic imoral în ea. Ceea ce continuă să rămînă imoral (și asta de cîteva decenii) este minciuna dlui Breban potrivit căreia tocmai Domnia sa m-ar fi sfătuit să atac sistemul, iar eu nu am făcut-o. De la scrisoarea prin care explicam de ce ieșeam din partid, pînă la texte cum ar fi cererea de a emigra, rosteam limpede refuzul de a mai „coexista pașnic” cu sistemul pe care îl consideram imoral, ba chiar criminal. Oricine citește analizele, studiile ori cărțile unori autori care se ocupă de asemenea subiecte, de la dl Vladimir Tismăneanu la dl Mihai Pelin, observă că demersul meu de a refuza sistemul este înregistrat și comentat. Se poate afirma același lucru despre disidența dlui Breban?

Aș fi fost „asistat în acei ani și încurajat” de domnii Nicolae Manolescu și Nicolae Breban, scrie acesta din urmă.

Răspund: dl Breban minte. Fără a se hazarda la gesturi pe care eu am hotărît să mi le asum, dl Manolescu mi-a fost alături de la bun început și pînă în momentul în care, practic, am fost silit să părăsesc România, asumîndu-și riscuri majore. În schimb, dl Breban s-a „delimitat” de mine imediat ce discursul meu s-a asprit și critica sistemului, inclusiv a dictatorului, nu a mai recurs la nici un fel de prudență. Mai mult, dl Breban s-a voluntarizat în a răspîndi despre mine, așa cum o făcuse și în cazul dlui Goma, zvonuri dintre cele mai murdare.

Ultima oară cînd l-am întîlnit înainte de expatriere, dl Breban mi-a răspuns la întrebări privind tocmai

răspîndirea unor asemenea zvonuri tot prin... întrebări. Singurele enunțuri limpezi pe care mi le-a oferit au fost două. Primul – că mă aflu în eroare, fiindcă în România, intelectualul/poporul a fost întotdeauna cu Vodă. Al doilea – avertismentul de a nu mă alătura criticilor săi, ca dl Goma, fiindcă nu-mi va fi prea bine. Ce altceva ar fi trebuit să înțeleg din toate acestea decît ceea ce am înțeles?

Astăzi, dl Breban scrie despre mine în *Cotidianul*: „Dar... ca și în cazul lui Goma, eu nu sînt capabil să pronunț fraza: «Regret că l-am cunoscut pe cutare». Nu, nu regret, ambii meritau ajutorul și asistența mea, numai că o prietenie e altceva decît o complicitate; chiar și fără de tiranie sau de tiran!...”.

Răspund: ajuta-te-ar N. Breban! Și aștept o explicație: la care „complicitate” se referă? În ce doream să-l implic? Sau ne aflăm, iarăși, la faimoasa acuzație privind „răzvrătirea” mea și a dlui Goma „contra popoului” român?

Referindu-se la răspunsul pe care i l-am dat acum mai bine de un deceniu în revista 22, dl Breban afirmă: „Și cu criticul N. Manolescu, care, se pare, l-a împins la aceasta sau, mai știi, a fost pe dos: D. Tudoran l-a influențat pe mai vîrstnicul său prieten”.

Răspund: evident, dl Manolescu nu m-a împins la scrierea aceluia text. Și tot evident este că logica dlui academician Breban se află în aceeași „sufransă” în care se zbate româneasca Domniei sale: la ce l-am influențat pe dl Manolescu? Să scrie textul semnat de mine?!? Dl Breban se acoperă de ridicol.

(IV)

Sînt puțini intelectualii români care invocă mai des și mai apăsător ca dl Nicolae Breban practicarea unor înalte principii – morale, profesionale etc. Și tot atît

de puțini sînt cei care uită mai repede ca dl Breban înaltele imperative enunțate cu doar cîteva clipe în urmă. Cum se spune – teoria ca teoria, dar practica ne omoară.

Scrie dl Breban în *Cotidianul*: „Aș mai putea adăuga multe amănunte și fapte în legătură cu disidența curajoasă și plecarea din țară a lui Dorin Tudoran, dar, cum dînsul m-a atacat într-un mod penibil în revista 22 – trei numere la rînd! – și cum nu și-a cerut, formal, scuze, am întrerupt relația cu el!”.

Răspund: să presupunem că dl Breban a rupt relațiile cu un vecin. Acesta este acuzat de o crimă. Dl Breban este în posesia dovezilor că respectivul nu a comis crima. Cu toate acestea, tace mîlc. Ce poate vorbi mai limpede, oare, despre (i)moralitatea dlui Breban? Ce legătură poate fi între niște relații întrerupte și adevărurile pe care singur susține că le cunoaște, dar se abține de a le rosti? De ce a mai deschis această discuție despre disidența mea?

A pune sub tăcere adevăruri neconvenabile și a răspîndi neadevăruri convenabile – iată strategia publicistului Nicolae Breban. Deși cine cu cine a rupt relațiile nu are vreo importanță deosebită, menționez totuși că Domnia sa minte afirmînd că ar fi inițiat această ruptură după apariția textului meu în revista 22. În realitate, eu am fost cel care a rupt orice relație cu dl Breban și asta înainte de a fi forțat să părăsesc România, pe timpul cînd comentariile Domniei sale despre atitudinea mea anticomunistă și anticeaușistă coincideau prea mult cu strategia de discreditare hotărîită împotriva mea de capii Securității – dnii Iulian Vlad și Nicolae Pleșiță. Este un lucru de oarecare notorietate în lumea literară.

Limpede, dl Breban menționează numele meu în a sa mini-Istorie a disidenței românești doar spre a-mi

aplica încă o muștruluală publică. Așa cum dovedește textul Domniei sale, „faptele”, „amănuntele” despre ceea ce numește o „disidență curajoasă” nu apar. Numite sînt mai ales așa-zisele erori ale disidenței mele. Este felul perfid în care dl Breban „recunoaște” și meritele altora. Exemplul cel mai cutremurător este cel al regretatului Dan Deșliu, despre care, înainte de a spune cîteva cuvinte de bine, înșiră o lungă listă de păcate.

Insolent numit „disident paradoxal”, dl Deșliu este adus în pagină drept versificator modest, stalinist, propagandist. Motivul disidenței sale ar fi fost, chipurile, scoaterea din manualele școlare. După ce spune și cele cîteva cuvinte de bine, dl Breban sfîrșește nota despre disidența dlui Deșliu pe un ton de o ironie murdară: „a murit de o moarte romantică, înecat la țărmlul Mării Negre”.

Răspund în numele unei datorii proprii, dar și colective față de memoria dlui Dan Deșliu: consider comentariul dlui Breban absolut descalificant. Dan Deșliu rămîne unul dintre extrem de pușinii intelectuali care și-au plătit, în valută forte, cum se spune, erorile tinereții. Curajul, tenacitatea, exactitatea discursului prin care, ani la rînd, a demontat resorturile unui sistem nenorocit și ale unei dictaturi criminale îl recomandă drept unul dintre cei mai însemnați disidenți români. Este o monstruozitate ca tocmai cel numit, mai mult decît ironic, în studii de specialitate, „disident cu jumătate de normă” să-și permită asemenea comentarii.

„Eu, care în deceniul nouă veneam tot mai rar la București, nu eram încîntat de această alianță cu vechii staliniști, deși înțelegeam nevoia regrupării tuturor celor curajoși...”, scrie dl Breban despre dl Deșliu și disidența românească. Totuși, pe cine și de ce ar fi

interesat în acele momente extrem de dure, de radicalizare a unor conștiințe, ce credea cel practicînd disidența de la... distanță. Ar fi fost mult mai util ca dl Breban, această față fără chip a dizidenței și rezistenței românești, să ne fi explicat odată și odată cine și de ce îi asigura acel statut de „rezistent” operînd pe principiul „izmene pe călător”.

În sfîrșit, întreb: chiar nu poate Academia Română să organizeze niște cursuri, fie ele și foarte, foarte serale, de reîmprospătare a cunoștințelor de limbă română pentru „nemuritori” ca dl Breban? Fiindcă a venit vremea ca distinsul academician să afle că, în poziție adverbială, „formal” înseamnă exact contrariul celor pe care mi le solicită Domnia sa. Oricum, nu am ce scuze să-i cer dlui Breban – nici „expres”, nici „categoric”, nici „formulat precis”, cum ar visa, nici „de formă”, ori „de ochii lumii” – cum, vai!, spune textul fără voia autorului său.

(V)

În 1971, gestul de mare curaj al dlui Nicolae Breban de a critica, fie și de la Paris, „Tezele din iulie” a luat mai pe toată lumea prin surprindere. Arivismul feroce de care dăduse dovadă pînă atunci numai un asemenea gest nu anunța. Deși astăzi invocă des perioada în care conducea *România literară*, dl Breban uită esențialul: că a preluat conducerea revistei printr-o clasică lovitură de culise politică. Vila din cartierul ștabilor și celelalte „înlesniri la purtător” au venit după tipicul clasic.

Mai mult, cred că gestul de mare curaj al dlui Breban l-a luat prin surprindere chiar și pe dl Breban. Va fi crezut că dă o dublă lovitură: fascinați de gestul său, ocidentalii îi vor întinde la picioare covorul roșu al

favorurilor și mult visata glorie internațională; acasă, colegii și prietenii se vor năpusti să facă front comun în jurul ideilor sale. Cumplită eroare psihologică din partea unui autor de universuri abisale.

Reîntoarcerea în țară a surprins în egală măsură. Și a trezit multe și grele suspiciuni. Explicațiile pe care le dă azi dl Breban sînt rizibile. Simplu – acasă l-a adus foamea. Deși autor interesant, editurile occidentale nu s-au bătut pe cărțile sale. Nu o fac nici acum, cînd dl Breban a devenit, cu adevărat, un scriitor important. Afirmările de felul: „după ce m-am întors în matricea mea națională și culturală, crezînd încă o dată, deși am anumite oportunități de a publica și în altă parte...”, constituie triste autosorcoveli.

După atîția ani de navetă București – Paris și retur, cota literară a dlui Breban în Occident este aproape egală cu a unui autor căruia nu i-a apărut nimic în Vest. Iată încă un adevăr pe care orgoliul permanent inflammat al dlui Breban nu vrea să-l accepte. De aceea comite și eroarea de a spune: „Kundera, care stă în același cartier cu mine la Paris...”. Din păcate pentru dl Breban, ca și pentru cultura română, Domnia sa stă în cartierul unde locuiește Kundera la Paris, și nu invers. Drept, nedrept – așa stau lucrurile. N-ar fi exclus ca, pînă și în România, fieful dlui Breban, în unele grupuri de cititori, Milan Kundera să aibă mai mulți admiratori decît autorul *Buneinvestiri*. Nimic grav. Nu e motiv de întors lumea pe dos.

Ajungînd cîndva la întrebarea dacă ne-ar interesa să ne mai naștem o dată, dl Breban mi-a răspuns prompt: „Nu. Fiindcă nu știu dacă aș mai avea șansa să mă nasc scriitor”. Răspunsul Domniei sale m-a tulburat. Mă tulbură și azi. Dar șansa dlui Breban de a trăi în Occident numai din scris nu a existat niciodată. Deși de o inteligență și rapiditate a ideii remarcabile, dl

Breban rămîne un autodidactat. În afară de a scrie proză, nu știe nimic altceva. Și nici nu dorește să învețe. Ar mai fi ceva la care se pricepe – să pontificeze. Din nefericire pentru dl Breban, numai de așa ceva – pontifi de mucava – nu duce lipsă Parisul. Reîntoarcerea era inevitabilă.

Amici, colegi, ca să nu mai vorbesc de foști camarazi de Comitet Central, au fost probabil mai surprinși chiar de reîntoarcerea dlui Breban decît de criticarea „Tezelor din iulie”. După revenire, viața dlui Breban nu a fost o sărbătoare. O știu bine, fiindcă tocmai atunci, cînd foștii săi prieteni și admiratori îi întorceau spatele, s-a legat prietenia noastră. Ea s-a dezlegat cînd am înțeles că dl Breban nu exagera spunînd că pentru opera sa face orice.

Eroarea teribilă a dlui Breban este că, în sinea sa, continuă să reproșeze românilor că nu au făcut front comun în jurul Domniei sale în 1971. Asta este ceea ce-l roade. Clamarea zgomotoasă a meritelor – reale și mai ales imagine – trădează tocmai această nefericită incapacitate de a accepta că nu mai poate schimba nimic din ceea ce s-a întîmplat. În loc să accepte că a calculat greșit, dl Breban continuă să creadă că restul lumii – fie ea lumea românească, fie ea lumea occidentală – a fost în eroare. Chiar și incapacitatea de a duce pînă la capăt crucea pe care i s-a năzărit că o alesese în 1971 este trecută pe lista slăbiciunii celorlalți. Cîtă vreme dl Breban nu reclamă merite imaginare, nici un om de bună-cuviință nu-i poate reproșa că, după întoarcere, a tăcut mîlc, rezistînd „numai” prin cultură. Cei mai mulți am ales această cale. Dar dl Breban e făcut să pluseze, chiar dacă așa ceva îl aruncă în minciună ori doar în ridicol.

O Istorie (ori doar un compendiu pentru gazetă) a disidenței românești scrisă de un megaloman este o

contradicție în termeni. Disprețul pentru informația exactă și umorile nestăpînite distrug un demers analitic de felul celui la care mimează că s-a înhămat dl Breban. Să spunem că nu contează prea mult dacă primul scriitor român disident nu a fost regretatul A.E. Baconski, cum crede dl Breban, ci Radu Cosașu, care invoca „adevărul integral”. Șochează, însă, faptul că, atunci cînd prietenul dlui Breban, dl Pleșiță, fost ministru adjunct al Securității, afirmă că „A.E. Baconsky lucra organizat cu noi, dar să nu scrii treaba asta”, istoricul disidenței românești, Nicolae Breban, tace ca mormîntul.

(VI)

O preocupare care revine frecvent în publicistica postdecembristă a dlui Nicolae Breban este unitatea scriitorilor. Numai că, atît de necesara solidaritate este văzută de dl Breban într-un chip emblematic pentru gîndirea Domniei sale: unitate de fier în jurul lui Nicolae Breban. În lipsa unei asemenea structuri – incluzînd mica și marea curte, periute umane ori electrice de lustruit și gîdilat orgoliul, pelerinaje etc. – nu se poate vorbi de solidaritate.

Lumea anecdotei urmează ori chiar anunță desfășurările politice. Astfel, în „Era Ceaușescu”, odată cu dezvoltarea celui de-al doilea pol al dictaturii, Elena, de la sloganul oficial: „Trăiască PCR, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu”, s-a trecut la sloganul *underground*: „Trăiască tovarășul Nicolae Ceaușescu, în frunte cu tovarășa Elena Ceaușescu”.

Unitatea scriitorilor, așa cum o vede dl Breban, nu poate avea decît un singur slogan: „Trăiască Nicolae Breban, în frunte cu Nicolae Breban”. Numai că, o personalitate de calibrul dlui Breban, purtînd în frunte un hematom de mărimea dlui Breban, ar fi un soi de

struțo-cămilă care ar putea descuraja pe toată lumea – nostalgici ai protocronismului, campioni ai „defenestrării”, pionieri ai postmodernismului politic, trupeți și generali ai corectitudinii politice.

Din motive bine-cunoscute, antisemitismul este o etichetă de care mai tot omul se teme. Eșuînd în lupta cu antisemiți viguroși, un grup de cercetași care ar muri de foame în lipsa „implementării” stupidei corectitudini politice nu a putut renunța la „studiul de caz” România, așa că a confecționat, fără rușine, false cazuri de antisemitism. Printre victimele cabalei – dnii Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu. Deși încă timidă în a reacționa prompt în fața unor atacuri de asemenea perfidie, lumea românească de bună-cuviință a înțeles că avea de-a face cu un joc cumplit de murdar. Cum a reacționat dl Breban?

Directorul *Contemporanului*. *Ideea Europeană* a pus în scenă un fel de „spectacol de sunet și lumină” în care, firește, sunetul major a fost vocea dlui Breban, marea conștiință românească de azi, iar proiectoarele puneau sub reflector inculpații la indicațiile mășcăricilor de serviciu. Spectacolul s-a intitulat *Democrație și antisemitism în România*. Evident, democrații erau dl Breban & Comp., antisemiții – dnii Manolescu, Liiceanu și alții. Invitat de onoare, dl Edgar Reichmann, prezentat dlui Marin Mincu la Paris, acum vreo două decenii, de dl Nicolae Breban, drept „omul nostru care scrie despre noi la ziarul *Le Monde*”. Numai că, așa cum își amintește dl Marin Mincu, într-un excelent text publicat în *Cotidianul*, când a încercat să paseze dlui Reichmann, în prezența dlui Breban, într-un bistrou parizian cîteva „fotografii care-i încredințau pe soții Ceaușescu”, a fost „consiliat «amical» să renunțe la asemenea acte de «vitejie»”. Titlul articolului semnat de dl Mincu era: „De ce îl «protejează» Nicolae Breban pe Edgar Reichmann?”.

Dl Breban nu încerca atît protejarea dlui Reichmann pentru felul în care acesta din urmă prezentase în *Le Monde* un act de diversiune semnat de dl George Voicu în *Les Temps Modernes*, cît înfundarea definitivă a dlor Manolescu și Liiceanu. Asta, așa, pentru întărirea unității scriitorilor. Gospodar ardelean, dl Breban își făcea planul că, odată legată de gîtul unor oameni o ghiulea ca antisemitismul, termina definitiv cu ei. Prea îl „agasaseră” în ultimul timp.

Victimele acestui proces-mascaradă, de tip stalinist, au refuzat să se prezinte în fața procurorilor, drept pentru care, autodeclaratul procuror-șef, dl Nicolae Breban, și-a adus aminte de vremurile cînd era membru supleant în CC al PCR și de arsenalul din dotare pe atunci: „Noi am invitat expres pe dnii Liiceanu și Manolescu, ca să dezbatem acest scandal. Ar fi fost potrivit ca cei (diafanele cacofonii ale academicianului Breban!) doi să vină aici, ca să-i apărăm. Nu putem să-i apărăm dacă ei lipsesc. Dacă ei lipsesc, vom fi noi aici. Mai puțin amabili, pentru că amîndoi au avut derapaje”.

Interesant, nu? Apăra-te-ar N. Breban!

„Și dl Liiceanu se face vinovat de anumite neglijențe. De exemplu, a publicat Editura Humanitas cărți ale unor extremiști de dreapta, ale unor fasciști legionari, ale unor profasciști, fără să avertizeze lectorul, și care se vînd în România unor oameni care nu cunosc bine problema și care pot fi induși în eroare de asemenea texte, care pot părea propagandă”, a continuat dl Breban, căruia mai noul cadru al Procuraturii Volante, dl George Voicu, i-a dat un sprijin de nădejde, atrăgînd atenția asupra altor erori și orori comise de inculpatul Liiceanu Gabriel, cum ar fi afirmația aberantă că „evreii au participat la teroarea comunistă și la instaurarea regimului comunist” în România.

Revenind la cazul inculpatului Manolescu Nicolae, indignarea dlui procuror-șef Nicolae Breban atinge cote atât de înalte, încît comite chiar un sublim și involuntar act de autocritică. Cel numit în 1970 redactor-șef al *României literare* chiar de dictatorul Nicolae Ceaușescu declară: „Nu poți, în numele *României literare* care 30 de ani l-a lins în fund pe Ceaușescu cu nerușinare fără margini, sigur, ajutînd pe unii scriitori români, publicînd unele texte bune, să dai lecții *Le Monde*-ului, nu numai cel mai important ziar din Franța, dar unul dintre ziarele mari ale Europei”.

Cum se zice, limba (ce-i drept, cam încărcată prin practicarea sportului mai sus mărturisit de dl Breban) păcătosului adevăr grăiește.

Într-un număr al *Cotidianului*, inculpații Manolescu Nicolae și Liiceanu Gabriel sînt luați la refec și pentru sabotarea limbii române. Scrie dl Breban: „Curios e faptul că, deși Academia Română a stabilit elementele esențiale de grafie a limbii literare, unele edituri – Humanitas – și unele reviste literare – *România literară* etc. – printr-un fel de frondă pe care nu o înțelegem, se încapățînează să respecte coloratura pro-slavă a lui Al. Graur!...”.

Nu doresc să-mi spun părerea aici despre disputa între susținătorii lui „î” și cei ai lui „i”, dar cum dl Breban se ascunde, încă o dată, după poalele Academiei Române cînd lansează asemenea atacuri, ar fi cîteva lucruri de spus.

Primul – dacă ar fi consultat colecția *Vieții Românești* din perioada Iași, ar fi văzut că grafia cu „î” era folosită în acea revistă de căpătîi a culturii române înainte de „coloratura” lui Al. Graur. Al doilea – cînd minți cu grosolănia de care se dovedește capabil dl Nicolae Breban, mai contează că o faci cu „î” sau cu „â”? Al treilea – în ce limbă este scris pasajul: „Apoi, foarte

multă lume, printre care și foștii mei amici și «complici» ai disidenței mele (ca dl Manolescu sau G. Liiceanu!), îmi ascund propriul meu nume, în această calitate, deși...”, fiindcă nu cu limba română avem de-a face aici.

Cum adică „îmi ascund propriul meu nume”? De cine i-l ascund? De chiar Domnia sa, dl Breban? Când scrii românește ca dl Breban și mai ești și membru al Academiei Române, mai înțelept este să faci „ciocu’ mic”, dacă tot nu ai curaj să-i ceri dlui Manolescu niște meditații gratuite ori să te adresezi chiar Academiei spre a-ți organiza niște cursuri, cum spuneam, fie și foarte, foarte serale, de acomodare cu limba pe care o tot aperi atît de zgomotos.

Revenind la chestiunea unității scriitorilor, dl Breban i se adresează patetic, în *Cotidianul*, dlui Octavian Paler: „Nu, domnule Paler, prietene, Breban nu se răzbună și nu o va face niciodată sau, cînd o face – și a mai făcut-o! –, alege forme paradoxale, invitîndu-i pe vechii adversari să i se alătore...”. La-la-la.

Evident, după ce i-a apărât pe rupte, dnii Manolescu și Liiceanu chiar s-ar dovedi niște lichele, dacă nu i s-ar alătura cu grăbire dlui Breban și n-ar urla din toți răunchii: „Trăiască Nicolae Breban în frunte cu Nicolae Breban!”.

(VII)

„...Oricum, dacă aș scrie vreodată un roman al ingratitudinii, nu l-aș alege pe Tudoran drept erou...”, scrie dl Breban în *Cotidianul*.

Răspund: iată unul dintre puținele lucruri în care nu pot fi în dezacord cu dl Breban. Firește, nu neapărat din motivele invocate de Domnia sa: „e mult prea agitat ca să fie verosimil și un prea prost actor al

acelei ambiții pe care o cunoaștem cu toții, ce reclamă: «Dă-te la o parte (în numele «dreptății») să mă așez eu!»». E inutil să-l întreb pe dl Breban când, cum și al cui loc am încercat să uzurpez.

Evident, ar fi la fel de inutil ca dl Breban să mă aleagă drept erou, mai ales pentru un roman al ingratitudei, atîta vreme cît îl are la îndemîină chiar pe Nicolae Breban. Cel pe care îl urmărește astăzi cu o furie aiuritoare, dl Nicolae Manolescu, i-a stat alături decenii la rînd. Atunci cînd dl Breban era la mare ananghie și în presă îl pășteau atacuri distrugătoare, bine orchestrate, criticul Nicolae Manolescu își asuma riscul de a scrie o cronică de mare curaj. Ea începea, dacă nu mă înșel, cam așa: „*Bunavestire* este un roman extraordinar!». Am greșit crezînd că dl Breban nu va uita niciodată imensa gură de oxigen pe care i-a oferit-o cronică dlui Manolescu fără de care nu știu cum ar fi depășit acel moment.

Un alt intelectual pe care dl Breban în readuce sub limbuția cravașei sale este dl Andrei Pleșu, care, pe cînd era ministrul Culturii a pus în mîinile dlui Breban o revistă de la buget. Evident însă, pentru gluma de prost gust care se numește *Contemporanul. Ideea Europeană*, dl Pleșu nu are nici o vină. Toate meritele îi revin dlui Breban.

Și încă o dată, îi dau dreptate dlui Breban că nu are de ce să mă aleagă erou de roman, pentru simplul motiv că Domnia sa nu mai este capabil să aibă drept erou – de proză ori publicistică, nu contează – decît pe Nicolae Breban. O teribilă clonare lovește imaginile care ies de sub pana Domniei sale, încît, tot ce mișcă în pagină sînt doar niște grobei, purtînd un radio cu tranzistori (marca Breban), agățat de gît (design Breban), la care radio cu tranzistori nu se prinde decît un singur post de radio – PRO Breban –, care

nu difuzează decît o singură melodie – „Breban am fost, Breban sînt încă” – și care nu acceptă decît o singură reclamă: „Trăiască Nicolae Breban, în frunte cu Nicolae Breban”. Unde ar mai avea loc și restul umanității?

Ceea ce duce la performanță în proză, poate duce la dezastru în publicistică. În urmă cu decenii, românii aveau posibilitatea să afle, din buletinele de știri ale postului de radio național, că Republica Populară Chineză dădea al 300-lea, al 500-lea ori al nu-știu-cîtelea „avertisment serios imperialiștilor americani”. Azi, dacă ar face o pauză în alcătuirea de rezumate școlarești din Nietzsche pentru prima pagină a *Contemporanului*, europeanul Nicolae Breban ar putea nimeri peste un Mark Twain și îndemnul adresat de către acesta publicistului: *Mai întîi prezintă faptele așa cum sînt. Apoi, n-ai decît să le distorsionezi cum dorești!*

Deocamdată, publicistul Nicolae Breban începe mai întotdeauna cu distorsionarea faptelor și nu mai află drumul prezentării lor așa cum sînt. Din a doua natură, acest impas a devenit chiar natura dlui Breban. Și, cum bine știm, împotriva naturii nu se poate face nimic; aproape nimic.

Megalomanul Nicolae Breban bate cu o furie, de-acum indecentă, la porțile disidenței. Dacă, în loc să facă un asemenea tărăboi asurzitor, acest haiduc de salon ar citi ceea ce scrie deasupra porții la care bubuie zi și noapte, ar realiza că este vorba despre *IEȘIRE* și nu despre *INTRARE*.

Disidența a trecut de mult. Pentru dl Breban, chiar ca un vis.

(*Adevărul literar și artistic*, 6 august 2002)

Azimutul

Cu tot „rolul istoric și sfânt!” al Tovarășului, îngrădirea și dirijarea politică a presei în anii dictaturii comuniste constituie amintiri de coșmar. Sigur, pentru cei care au participat la siluire, nostalgia acelor timpuri rămîne sfișietoare. Dovada o constituie chiar publicațiile conduse de către asemenea ipochimeni ori vlăstarele lor spirituale. Acolo, „unitatea de monolit” în jurul obsesiilor și intereselor patronului, directorului ori redactorului-șef constituie singura îndatorire „deontologică”.

În grade și nuanțe foarte diferite, cu succes variabil și cu o credibilitate greu de măsurat, multe ziare și reviste românești de azi au optat pentru modelul de „publicație deschisă”. Numai că, obișnuitele tensiuni de redacție, naturalele divergențe de opinii între colaboratori etc. devin atît de acute, încît e greu să nu-ți pui două întrebări. Prima – de ce este considerat astăzi „depășit” modelul unei bune publicații de direcție? A doua – cît de deschisă poate fi o publicație, fără a risca să se atomizeze complet?

În martie 2001, dl Octavian Paler m-a invitat să mă alătur editorialiștilor *Cotidianului*. Am cerut timp de gîndire, anumite rețineri stînd în calea acceptului imediat. Am vrut să fiu sincer, nu complezent. M-am hotărît abia peste un an, dar nu la Editorial, ci la o rubrică – „Oblio”. Peste un timp, invitația de a semna în caseta editorialului a fost reînnoită. Am reamintit

cele câteva îndoieli care mă urmăreau. Dar, când am acceptat, am făcut-o cu toată inima, lăsînd deoparte rețineri, idiosincrazii și chiar amintiri extrem de dureroase.

Editorialul constituie o răspundere fără egal în viața unei publicații. O tabletă ori o rubrică dă seamă, în primul rînd, de marca autorului. Un editorial poartă, mai înainte de orice, răspunderea pentru credibilitatea publicației. Evident, nici măcar în cazul publicațiilor de direcție nu există un anturaj perfect. Dar, mai devreme ori mai tîrziu, înțelegi că orice vecinătate implică.

Editorialistul se află sub o presiune mult mai mare decît colegii lui de ziar. Cum poate să vorbească netulburat despre și în numele adevărului, cînd la două degete de caseta editorialului un impostor minte sistematic de îngheață apele? Credibilitatea unui editorialist este dată nu doar de inclemența privirii țintind „de partea cealaltă a gardului”, dar și de responsabilitatea retinei care scrutează „curtea de idei” de la care se revendică editorialistul.

Dl Dumitru Țepeneag are dreptate: nu e potrivit ca oameni care semnează în același ziar să se atace reciproc chiar în paginile care-i găzduiesc cu egală generozitate. Greșește, însă, cînd arată cu degetul spre editorialul de joi. Dacă în *Cotidianul* se dă „la țurloaie”, se mușcă „de nas”, se „înjură” ori se produc „atacuri la persoană” împotriva altor colaboratori, nu în editorialele respective se folosesc aceste trucuri. În editorialele de joi s-au pus întrebări exacte, s-au adus argumente, s-au dat exemple și citate. Ținta acelor texte au fost mentalități devastatoare și nu persoane demne de toată uitarea.

Nu pot împărtăși nici visul dlui Țepeneag – un „ziar ca un tramvai” – atîta vreme cît invocata „solidaritate

internă” poate să însemne și un consens de a ataca în haită oameni din afara ziarului – fie ei Nicolae Manolescu, Monica Lovinescu, Gabriel Liiceanu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Augustin Buzura sau alții.

Este imoral să consacri un editorial apărării propriei iubite, care, liberă și nesilită de SRI, mărturisește presei: „Am fost amanta președintelui E.C...”. Dar la fel de jalnică rămîne și folosirea unei rubrici săptămîinale pentru a te plînge ba că nu ai fost introdus în manualele școlare, ba că nu ai fost invitat la nu știu ce sindrofii, ba că nu ți se recunosc merite de pionierat, ba că nu ai statuie în Cișmigiu etc., cînd problemele Romîniei sînt de o gravitate atroce.

Pericolul care pîndește o publicație deschisă este că noblețea ei poate fi înlocuită de o caricatură. Cînd polifoniei i se substituie cacofonia, o redresare a „cursului de zbor” devine imperativă. Cineva trebuie să stabilească azimutul. Cred că tinerii, foarte tinerii redactori ai *Cotidianului* și conducerea ziarului au nevoie să decidă asupra profilului publicației lor. Colaboratorii trebuie să le respecte acest drept și să le dea timpul să opteze. Este exact motivul pentru care îmi încetez azi colaborarea la *Cotidianul*, căruia îi doresc să devină ceea ce merită cu prisosință.

(*Cotidianul*, 29 august 2002)

Linșajul

Om de o perfectă civilitate, chiar și atunci când îi spunea preopinentului său un lucru dintre cele mai neconvenabile, Ronald Reagan o făcea cu pasiune, convingere, dar nu cu patimă. De cele mai multe ori, o făcea cu un umor fără pereche. Pentru el, nu a fi în dezacord era problema, ci felul dezagreabil, chiar penibil, în care ne puteam înfățișa atunci când o facem: „Disagreeing is OK. But, let's disagree without being disagreeable”.

Mi-am amintit acest îndemn al lui, pe când îmi făceam niște note pentru a scrie despre cartea de convorbiri între președintele Ion Iliescu și dl Vladimir Tismăneanu. Multe dintre nedumeririle mele i le-am împărtășit dlui Tismăneanu în câteva lungi discuții ca și consternarea produsă de către un episod care nu are nici o legătură cu cartea. Dar am amînat să-mi fac publice gândurile despre *Marele Șoc*, după ce am observat – mai întâi cu un amuzament ușor inconștient, apoi cu o amărăciune îngrijorată – că prea multe texte avîndu-l în atenție pe dl Tismăneanu dau azi impresia unui tir concentric.

Ar fi stupid să acuz un complot, o decizie prin consens. Numai că linșajul e rareori rezultatul unei decizii colective. Sînt suficiente existența unei mase critice a nemulțumirii și gestul de a arunca primă piatră. Celelalte încep să vîjîie prin aer cît ai zice pește. Toți

putem deveni controversabili într-un moment sau altul. Toți putem călca în străchini. Toți putem fi ori doar părea alienați de propriile noastre credințe sau principii. De ce nu sîntem cu toții obiectul unei lapidări? Cum s-a născut această masă critică a nemulțumirii, a dezamăgirii față de dl Tismăneanu?

Nu voi intra acum în toate detaliile care mă frămîntă. Mă rezum să spun că, da, îi înțeleg pe cei care au rămas descumpăniți să-l audă pe dl Tismăneanu declarîndu-l pe dl Becali om politic și creștin-democrat. Da, am suspinat și eu cînd dl Tismăneanu a invocat motivul vizitei la Pipera, căci, la urma urmelor, sîntem liberi să vizităm pe cine vrem. Da, cred că profesorul britanic Tom Gallagher ridică în afurisirile sale fluviu și chestiuni care merită, trebuie discutate.

Dar mi se pare inacceptabil să-l văd pe reputatul politolog îmbrîncit din Consiliul Consultativ al unei publicații pentru care a făcut extrem de mult, luat în tărbață de autoproclamatul comisar pentru România cu problemele imbecilei corectitudini politice, urecheat de bursierul tuturor ligilor de apărare împotriva licuricilor naționaliști români ori zeflemisit de pretutindenarul care nu mai știe diferența (toate numele invocate sînt respectabile) între Nestor Rateș și Petru Rareș ori Visteriile Mușat și Petru Mușat.

Unul dintre motivele pentru care am acceptat o mai veche invitație de a scrie în acest ziar a fost acela de a-mi declara solidaritatea – nu cu tot ceea ce publică dl Vladimir Tismăneanu, nu cu toate concluziile la care ajung analizele Domniei sale, nu cu toate relațiile pe care le cultivă, ci solidaritatea cu setul de valori democratice pe care le slujește strălucit prin scris de peste două decenii. Solidaritatea cu dreptul Domniei sale de a se afla în eroare, fără a fi decapitat pentru

trădări nedovedite, comploturi imaginare sau presupus haimanalîc profesional și etic.

Dacă astăzi acceptăm linșajul împotriva cuiva, practic acceptăm legitimitatea lui împotriva fiecăruia dintre noi. Cînd sîntem mai înclinați să scuipăm decît să îmbrățișăm, cînd sîntem extrem de preocupați de vinovăția altora față de noi, dar dormim fără vise cu capul în poala vinovăției noastre față de alții, ceva nu e în regulă cu noi.

(Jurnalul Național, 25 iunie 2004)

O nouă paradigmă?

Slăbiciunea cea mai mare a societății civile se află tocmai în dificultatea definirii acestui concept occidental. Definițiile nu lipsesc. Dimpotrivă – prisosesc. Și tocmai asta face greu de obținut un consens. Ceea ce Aristotel numea *politike koinonia* avea să devină în latină *societas civilis*. În engleză termenii sînt fie *civil society*, fie *public sphere*, fie *third sector*. Pentru unii, societatea civilă înflorise bine pe la sfîrșitul Evului Mediu, pentru alții se naștea odată cu Epoca Luminilor.

Marx și Hegel caracterizează societatea civilă drept „societate minus stat”, în timp ce Gramsci este cel care poziționează societatea civilă ca fiind al treilea sector societal – „societatea civilă se află între structura economică și stat, cu legile și restricțiile lui”. Tocqueville este intrigat de „arta asocierii” dovedită de o Americă atît de tînă, cu atît mai mult cu cît, observă el, în ajunul Revoluției Franceze „nu existaseră zece francezi care să se fi putut asocia pentru o cauză comună”.

Kant și Fichte, Hume și Ferguson, Paine, Hobes și Locke, urmați de Jean Cohen, Andrew Arato și Ralf Dahrendorf – spre a menționa doar cîteva nume –, toți se luptă cu desenarea conceptului și importanța societății civile. În ceea ce îl privește, Ernst Gellner nu poate fi mai explicit cînd spune „no civil society, no democracy” – fără societate civilă nu există democrație.

Există, ce-i drept, un numitor comun tuturor definițiilor încercate – „precondiția existenței societății civile este un consens normativ al membrilor ei”. În vreme ce societatea civilă operează prin includere, pentru opusul societății civile – societatea administrată –, există un alt *modus operandi*, excluderea. Societățile civile imature facilitează apariția societăților închise. De aceea s-a spus că totalitarismul este triumful societății închise asupra societății civile. Contribuțiile teoretice ale lui Karl R. Popper și eforturile practice ale elevului său, George Soros, rămân fundamentale pentru evoluția societății deschise.

Care este starea societății civile astăzi? Unii consideră că ea se află sub un asediu feroce al societăților închise și al guvernelor centralizate. Alții cred că, dimpotrivă, societatea civilă este mai înfloritoare ca niciodată. Nu lipsesc voci care vorbesc despre un „spleen” al societății civile, referindu-se la înclinația acesteia din urmă de a dezvolta o sterilă „cultură a protestului”.

De o bună bucată de vreme, analiști politici și sociologi menționează necesitatea ca societatea civilă să își recalibreze arsenalul atât de eficient în anii '80 și '90 ai secolului trecut. Cel mai frecvent sînt aduse în discuție două concepte care au subminat „în mod eroic” regimurile totalitare europene: „a trăi în adevăr” (Václav Havel) și „antipolitica” (Kyörgy Konrád).

Juan J. Linz și Alfred Stepan avansează următoarea idee: „Societatea civilă etică reprezintă «adevărul», în vreme ce, într-o democrație consolidată, societatea politică reprezintă «interese»”. Mai mult, ei adaugă: „Antipolitica este periculoasă pentru politica democratică. În noile democrații, efortul nu ar trebui să mai fie de a trăi în paralel cu puterea statului, ci de a cuceri și direcționa puterea statului. În fapt, cele mai multe dintre valorile și discursurile societății civile

Dorin Tudoran

etice, care au fost atît de folositoare scopurilor opoziției, sînt disfuncționale pentru o societate politică într-o democrație consolidată”.

Se recunoaștem – o dezbatere nu dintre cele mai confortabile!

(Jurnalul Național, 9 iulie 2004)

România: o tragedie cu ieşire la mare

Una dintre dificultăţile ţărilor „în tranziţie” este că, în vreme ce oamenii cred că ştiu ceea ce nu mai vor, de fapt foarte puţini dintre ei au o idee clară despre ceea ce vor cu adevărat şi cum pot să ajungă acolo. Am o părere execrabilă despre dl Silviu Brucan, dar trebuie să recunosc că multe dintre cele întâmplate în ultimii cincisprezece ani spun că poate nu se înşela cu totul atunci când afirma că decembrie 1989 a fost mai degrabă o revoltă împotriva lui Ceauşescu, decât o revoluţie anticomunistă.

Sosit la La Paz, unul dintre cei mai cunoscuţi consultanţi politici americani este întâmpinat cu un umor neaşteptat de către noul şef al statului bolivian: „Bine aţi venit, Señor! Sînt Hugo Banzer Suárez, fost dictator; în prezent, preşedintele democratic ales al Boliviei”. Şi mai surprinzător: cine şi-ar fi imaginat că, după ce în anii '70 dictatorul bolivian devenise un paria al „lumii civilizate”, acuzat fiind de crime, tortură, dispariţii ale oponentilor politici, execuţii şi deportări, avea să fie distins în anul 2001 de către Asociaţia Internaţională a Consultanţilor Politici cu medalia „Democraţiei” pentru „succese în reinstaurarea democraţiei în Bolivia”?

Nu mai sînt sigur că, de nu ar fi fost pus la zid cu o grabă de acum istorică şi ca urmare a unui simulacru de proces, Nicolae Ceauşescu nu ar fi redevenit

președinte al României, de data aceasta prin alegeri libere și corecte. A fost exact felul în care a revenit la putere Banzer: sătui de incompetența și lăcomia „democraților” care-i urmaseră lui Banzer la putere, bolivienii l-au readus pe dictator în palatul prezidențial prin clasicul *vot al nemulțumirii*. Cum tot votul nemulțumirii l-a readus pe dl Ion Iliescu la Cotroceni, după eșecul CDR-ului de a administra țara mai bine decât o făcuseră „structurile”.

Unde sînt oamenii „de bine”, capabili de a determina schimbări de fond? Unii, foarte puțini din păcate, au încercat politicul și s-au ales cu ghionții ridiculizărilor noastre. Alții, despre care credem că ar trebui să intre în joc, își ascund refuzul în spatele celebrei „politica e o tîrfă”. Este. Cu ce nu mă împac însă rămîne ideea că politica ar fi o abstracțiune, o tîrfă în sine și de la sine. Nu este. Politica este ceea ce sînt oamenii care o practică, o slujesc sau se slujesc de ea. În vreme ce oamenii „de bine” continuă să stea pe tușă, „ăilalți” își văd de ale lor: premierul ne invită să-i numărăm ouăle cu abacul. Asta, zice-se, pentru că dna Năstase e ocupată cu numărătoarea electronică a celorlalte ouă de familie, Fabergé-urile, abia salvate din ghearele corupției. Noroc că nimeni nu a dat curs invitației dlui prim-ministru, altfel s-ar fi aflat astăzi într-o teribilă schimbare de voce. Și asta l-ar fi dezavantajat în războaiele orale pe care le tot poartă la intervale ciudat de fixe (cumva, după un orar electoral?) cu președintele.

La rîndul său, părintele „democrației originale” românești șoptește enervat presei că nu o privește ceea ce se întîmplă la vîrfurile partidului de guvernămînt. Ba, există și temeri că mandarinii opoziției – opoziție care își zice, cu o autoironie de zile mari, Alianța pentru Dreptate și Adevăr – își ascut geluții și dinuții

pentru a mai tofăni și patriciza ceea ce a mai rămas de tenderit.

În sfârșit, sîntem amenințați cu iminenta înviere din morți a „României profunde”. Pînă cînd acest miracol se va împlini, România rămîne uneori o nedumerire cu vedere la deltă, alteori o tragedie cu ieșire la mare. Un somnabulism politic, social și economic pentru care terapia întîrzie să apară.

(Jurnalul Național, 16 iulie 2004)

Securiști și sinecuriști

Despre securiști s-a scris cu furie. Se scrie cu destulă toleranță. Se va scrie cu admirație. În lipsa unei legi a lustrației, ceea ce a rezultat nu a fost o reconciliere națională asigurată de omenia victimelor oferind o șansă foștilor călăi, ci o a doua propășire a multora dintre cei care ne-au mâncat zilele. Partidele politice duduie de prezența lor, structurile guvernamentale nu pot funcționa fără ei, parlamentul îi lăfăie în mașini de lux, diplomația îi plimbă în pantofi Bally, televiziunea și radioul național nu pot emite în absența lor, iar economia de piață i-a îmbogățit după regula „gradul și miliardul”.

O conferință ținută prin Grecia parcă relansează ideea unei legi a lustrației – un efort similar pompării de viață în cadavrul lui Lenin. Un partid cîndva istoric încearcă, printr-o conducere nouă, să renască din propria-i cenușă. Numai că a milita pentru promulgarea unei legi a lustrației, la 15 ani după decembrie '89, mi se pare un efort la fel de sortit succesului ca încercarea înecatului de a se agăța de un pai. Cum și pe cine să mai lustrezi astăzi, după ce ei au lustrat ori lustruit memoria colectivă în asemenea hal încît mulți dintre cei care-i căutau în decembrie '89 pentru a-i linșa astăzi îi aplaudă și îi votează orbește?

Într-un deceniu și jumătate, societatea românească nu a fost capabilă să stopeze nici măcar ascensiunea

celelalte categorii – *sinecuriștii*. Pe unul dintre cei mai faimoși îl știu de pe vremea cînd bătea piuneze bulgărești în blugi polonezi pe care îi vindea la preț de speculă drept *dangarezi americani*. Pica de fiecare dată în aceeași cursă pe care i-o întindea un vecin de cartier: „Bă, Ioșca, vezi că te caută Interpolul”. „De ce, domn'le?”, întreba consilierul prezidențial de azi. „Pentru port ilegal de creier, bă. Ha! Ha! Ha!”, răspundea amuzat vecinul șugubăț.

Totuși, înțelepciunea populară este imbatabilă. Nu spune ea că: „Cine rîde la urmă, rîde mai bine”? La urmă, adică astăzi, rîde Ioșca: din baruri de noapte unde taxa de intrare e mai mare decît pensia unui profesor universitar, din automobile pe care fostul lui vecin de cartier nu și le poate cumpăra nici după un secol de muncă, de la Cotroceni și, mai ales, din spatele cărții de vizită pe care scrie „Erou al Revoluției”. Pe drept ori nu, actele de eroism ale temutului bișnițar au fost contestate nu o singură dată. Martori oculari susțin că „ieroul” a împușat 29 de oameni nevinovați fiindcă „teroriștii” nu se dădeau prinși. Alții cred că revolta a izbucnit într-un moment în care bișnițarul nostru era beat mort și că omul a pus mîna pe armă crezînd că e o sticlă de Johnny Walker, trecînd cu tot trecutul, prezentul și viitorul de partea „revoluției”. Apoi și-a primit toate sinecurile.

Sigur, ei n-au ucis cîte 29 de „teroriști”, totuși, ce au primit cei fără de care radicalizarea conștiinței colective s-ar fi produs mult mai greu, iar revolta ar fi izbucnit mult mai tîrziu? Ce scutiri, indemnizații, permise, locuri de case au primit Carmen Popescu, Gheorghe Calciu și Vasile Paraschiv, Ionel Cană, Doina Cornea și Gheorghe Brașoveanu, Gabriel Andreescu, Paul Goma și Dan Deșliu?

Dorin Tudoran

Dl Ion Iliescu ține morțiș să intre în istorie la braț cu un pretorian agramat, care, luat la bani mărunți, fie înjură de mamă, fie urlă: „Actele vorbește!”. Și atunci, ce rost mai are să ne întrebăm de ce în decembrie 1989 revolta a fost deturnată în lovitură de palat, după care a primit sinecură pentru exact ceea ce a fost împiedicată să devină – o revoluție?

(Jurnalul Național, 13 august 2004)

Hannah Arendt, pelicanul sau babața (I)

În România acestui an electoral, moda pare a fi dictată de sila față de oricine, indignarea față de orice și o desăvârșită uitare de sine. Oameni care au trecut pe la Putere cu intenții stimabile, dar cu performanțe între deplorabile și dezastruoase tună și fulgeră azi, de la tribune de chirpici, împotriva imoralității în politică. Dur de tot.

„Efervescenta politică a ultimelor luni” îi pare dnei Zoe Petre „un fel de Isarlık”. Domnia sa își reamintește că „primele simptome” ale acestui Bazar s-au simțit „înainte de alegerile din 2000” când „întîlneam în fapt de seară cîte un amic, persoană însemnată și onorabilă, care se întorcea pîș-pîș de la Bazar cu cîte o achiziție sub pulpană: ba un partiduleț falimentar cumpărat de la solduri, ba un fost ministru”.

O imagine adevărată, dar desenată într-o repriză de amnezie selectivă. Simptomele descrise de dna Petre, cu „țîpuiturile” lor cu tot, s-au manifestat și înainte de alegerile din 1996. Ne amintim că și pe atunci, nu doar în 2000, te puteai întîlni cu persoane însemnate și onorabile, cărînd trofee bizare. De pildă, ca prim semn de război pe viață și pe moarte declarat de către administrația Constantinescu nepotismului, proaspătul consilier principal al președintelui, Zoe Petre, pleca de acasă, în zori, cărînd în sacoșă un fiu

și se întorcea, „pîș-pîș”, de la Cotroceni, „în fapt de seară”, purtînd în Opel un consilier prezidențial.

Sper că dna Petre își amintește acest episod dintr-un Isarlık „cît se poate de sordid”, cum îl numește azi, unde Bazarul „în care se încrucișează oferte și prețuri, arvune și peșcheșuri” fusese mutat chiar la Cotroceni cu viteza fulgerului, ca nu cumva locul cu pricina să-și piardă năravurile „pitorești”. Nu de alta, dar dna Petre aruncă în discuție autoritatea unor analiști politici pe care eu unul îi știu pe dinafară, de n-ar fi vorba decît de Urmuz, tragicul „muzicant și grefier la Curtea de Casație”, cum îl numea într-un meda-lion extraordinar Tudor Arghezi.

Iată cum își începe Urmuz „Fuchsiada, Poem eroi-co-erotic și muzical, în proză”: „Fuchs nu a fost făcut chiar de mama sa... La început, cînd a luat ființă, nu a fost nici văzut, ci a fost numai auzit, căci Fuchs cînd a luat naștere a preferat să iasă prin una din urechile bunicii sale, mama sa neavînd deloc ureche muzicală...”.

Cît privește performanțele fostului consilier prezidențial, fiu de consilier principal prezidențial, unii își amintesc – loviți și ei fie de amnezie selectivă, fie din amor pentru minciună – doar două lucruri: felicitările de Crăciun trimise unor cancelarii musulmane și practicarea, pînă la ameteală, a jocurilor electronice pe computerele președinției. Asta mă trimite înapoi la Urmuz și la relatarea aventurilor lui Fucsh după ce a fost trimis la Conservator: „Aci luă formă de acord perfect, și după ce din modestie de artist, stătu mai întîi trei ani ascuns în fundul unui pian [era să transcriu «în fundul unui computer»], fără să îl știe nimeni, ieși la suprafață și în cîteva minute termină de studiat armonia și contrapunctul și absolvi cursul de piano...”.

Vicepreședintă a unui petecuț politic care se sufocă sub adorațiunea fierbinte a 0,5% dintre români, dna Petre deplînge faptul că, în afară de AP, mai toate celelalte formațiuni politice au jucat „la două capete”. Cum de uită tocmai un învățat de talia dnei Petre că, de cele mai multe ori, politica se face, cum spune franțuzul, *donnant-donnant*? Și-apoi, dacă tot vrei să joci la un singur cap, cum să câștigi jucînd la capul lui Ciuvică?

(Jurnalul Național, 29 octombrie 2004)

Hannah Arendt, pelicanul sau babața (II)

Dna Zoe Petre numește cu exactitate câteva dintre simptomele acestui „pitoresc bîlci al deșertăciunilor” care se dovedește a fi scena politică autohtonă („indulgența complice”, „voioasa empatie față de iscusința și de venalitatea flagrantă”, epidemia „schimbărilor la față”), se declară „stupefiată de cantitatea de energie – și de venin – oricînd disponibile cînd vine vorba de Emil Constantinescu”, și denunță „elanul de intransigență” dovedit de opinia publică „jurnalistică și politică” față de fostul șef al statului.

E multă dreptate în cele scrise de către dna Petre. Și nu puțină eroare. Parte din timpul pe care Domnia sa îl dedică listării realizărilor administrației Constantinescu – multe dintre ele reale și importante – ar fi trebuit alocat descifrării motivelor care au declanșat și întreținut ostilitatea față de dl Constantinescu.

În 1996, tot ceea ce era speranță, descătușare și entuziasm a fost pus în votul care l-a adus la Cotroceni pe dl Constantinescu și a pus bagheta parlamentară în mîinile Convenției. Elanul a fost atît de fierbinte încît publicații precum 22 și mai ales *România liberă* s-au transformat în portavoci ale Convenției. Două secții de limbă română ale unor posturi de radio occidentale au „tras pe față” pentru dl Constantinescu și

CDR. Din păcate, imediat după intrarea în pâine, câștigătorii s-au dovedit o trupă de diletanți țifnoși.

În sânul Alianței Civice s-a încins lupta între „politici” și „civici” terminată într-o baltă de sânge fratricid în care murea imaginea societății civile ca alternativă la mizeria politicianismului. Premieri bizari au adus Palatul Victoria sub pragul ridicolului. Convenția a devenit sinonimă cu sportul înjunghierilor reciproce între guvernanți. Șefa departamentului de știri al televiziunii naționale venea în papuci la Cotroceni spre a afla de la dna Petre ce intră și ce nu intră pe post. „Am dat mere pă pere”, și-au spus din ce în ce mai mulți.

Citind amintirile așternute pe hîrtie (despre intervalul 1996-2000) de oameni ca dnii Emil Constantinescu, Radu Vasile și Victor Ciorbea, nu te poți sustrage uluirii. Cei trei actori principali ai perioadei par a fi trăit în România diferite. În vreme ce au „tăria” de a-i condamna la fiecare pagină pe „ceilalți”, nici unul dintre ei nu are „slăbiciunea” de a-și privi prestația dintr-un unghi critic. Rămîi cu senzația că în acei ani România s-a aflat pe mîna unor lunatici. Dnei Petre pare să nu-i treacă prin minte că intoleranța față de dl Constantinescu are (și) asemenea rădăcini. Preaplinul simpatiei, încrederii și speranței s-a transformat în preaplinul repudierii. Așa s-a ajuns la finala Năstase vs Băsescu.

Rolul unui om ca dna Petre este și azi ceea ce ar fi trebuit să fie și în acei ani – unul de consilier lucid. Numai că Domnia sa preferă să îl suie încă o dată pe dl Constantinescu într-o șa de ciulini, să-i pună în dreapta o ciuvică drept lance și în stînga un gogoșar drept scut. Apoi, îi trage peste chip viziera de carton și, aprinzînd cu bricheta coada mîrtoagei de paie, strigă din toți rărunchii: „Pă ei, Milucă, fă-i praf!”.

Dorin Tudoran

De cine se alege încă o dată praful nu mai contează, atîta vreme cît dna Petre are pe cine da vina pentru „mlaștina de indulgență” în care bălțește azi țărișoara. „Profundă” ori doar „pitorească”, România este psihanalizată de către dna Petre cu morgă de Hannah Arendt, ambiții de Indira Gandhi și stofă de Ana Pauker. *Finis coronat opus*, dna Petre strigă „săriți, Securitatea!” din chiar ziarul unui fost informator (dovedit) al „monstruoasei instituții”.

A se scuti, Stamate...

(Jurnalul Național, 5 noiembrie 2004)

Cleptocratul politic

„Comunismul înseamnă puterea sovietică plus electrificarea întregii țări”, proclamă Vladimir Ilici Lenin. Se înșală. „Comunismul se află în conflict cu natura umană”, crede Ernest Renan. Are dreptate. Nu mă credeți? Ascultați ce spune rockerul Frank Zappa: „Comunismul nu ține, fiindcă oamenilor le place să aibă”.

„Comunismul nu este dragoste. Comunismul este un ciocan pe care noi îl folosim ca să ne zdrobim inamicul”, tună Mao Tze-tung. E cinic, dar, în același timp, are dreptate. „Chiar nu văd comunismul drept ceva rău”, gîndește profund Whoopi Goldberg. Și ea este cinică, dar nu are dreptate. Specialitatea Hollywood-ului este ficțiunea nu realitatea.

„Pentru noi, în Rusia, comunismul este un cîine mort. Pentru mulți oameni în Occident, comunismul este încă un leu viu”, scrie Alexander Soljenițîn. Are dreptate. „De cine să-ți fie mai multă milă, de un scriitor găbjit de polițiști care îi pun căluș în gură ori de un scriitor trăind într-o libertate perfectă și care nu mai are nimic de spus?”, se întreabă Kurt Vonnegut. Omul e „confuzionat” rău de tot, nu-i așa? Ce ți-e și cu „drama opțiunii”!

„Cruciada împotriva comunismului a fost chiar mai imaginară decît stafia comunismului”, spune A.J. Taylor. Despre zicerea asta chiar nu știu ce să spun. Îmi

trebuie ceva timp de gîndire. „Comunismul distruge democrația. Dar și democrația poate distruge comunismul”, crede André Malraux. Pentru asta nu-mi trebuie timp de gîndire – Malraux are dreptate.

„Hai să nu mai discutăm despre comunism. Comunismul a fost doar, așa, o idee; vorbă-n vînt”, mărturisește Boris Elțin. Țarul Boris e doar, așa, băut un pic cam mult. „Comunismul înseamnă coruperea unui vis despre dreptate”, scrie Adlai E. Stevenson. Și parțial are dreptate. Că tot veni vorba, în timp ce visul a dispărut, corupția e bine-mersi și devine din ce în ce mai mare și mai trainică pe zi ce trece.

Multe lucruri nu sînt în regulă cu țările postcomuniste, dar nimic nu este mai devastator decît corupția care le bîntuie. Profesorul Robert Klitgaard are dreptate cînd ne oferă formula corupției: „monopol + putere discreționară – răspundere”. Este exact rețeta după care încrunțații ideocrați comuniști s-au transformat peste noapte în cleptocrați jechoși, putred de bogați.

Cleptomania este o boală mintală. Cleptocrația nu este. E altceva. Un cleptoman „nu fură obiecte pentru imediata lor folosire sau pentru valoarea lor”, ne explică un psihiatru. Un cleptocrat tocmai asta face. Cleptomania este individuală. Cleptocrația este și individuală și colectivă. E greu de crezut că un grup de cleptomani ar putea să înființeze un partid politic, să fraudeze alegeri și să folosească resursele naționale ca pe propriile lui conturi în bancă. Cleptocrații pot. Cleptomanii sînt ființe dezorganizate. Cleptocrații sînt organizatori superbi.

Să fie cleptocratul politic actorul cel mai important produs de această dureroasă, prelungită mahmureală cunoscută și sub numele de epocă postcomunistă?

(Jurnalul Național, 4 februarie 2005)

Cioroipanul și Țara minunilor

În vremuri paradisiace, cînd corectitudinea politică nu teroriza plaiurile mioritice prin vigilența unor comisari străini și autohtoni, printre cimiliturile benigne ale zilei circula și aceasta: „Ce ne facem noi, țiganii,/ Dacă vin americanii?/ Că ne scui pă din service/ Și ne-mpușcă cu alice”. Deși mulți dintre bunicii noștri, de diferite etnii, dar cu toții cetățeni români, jucau table, așezați pe taburete în jurul Arcului de triumf, așteptîndu-i pe americani, aceștia n-au apărut. Au venit ceva mai tîrziu, după ce cu scuipatul oamenilor „din service” și împușcarea lor pe bune se ocupaseră tovarășii sovietici și „structurile” românești pe care le înființaseră.

Înțeleg că dl Adrian Cioroianu e de meserie istoric. Înțeleg că a devenit și senator. Ce nu pricep este de unde i se trag unui istoric senator (sau senator istoric, doar timpul va da verdictul!) goma și sictirul. Pe scurt, senatorul vrea să călătorească în Statele Unite. Află cu uimire, în ultimul moment, că, deși posesor de pașaport diplomatic, are nevoie de viză americană. Se duce la ambasada Statelor Unite unde ori îi pute totul, ori totul îl amuză.

De necrezut, dl Cioroianu trebuie să stea la coadă ca tot românul care l-a trimis în parlament; trebuie să se supună regulii de „numai cinci persoane, vă rugăm”; trebuie să accepte să i se ia amprente, fapt de

neconceput, mai ales că funcționara americană însărcinată cu delicata treabă este „o tânără de culoare, foarte *cool* în chinul ei de a pronunța nume verzi românești”. Cum ar veni, o țigăncușă care știe să facă față situației imposibile de a nu pronunța „ca pe apă”, numele celor numiți, tot într-o cimilitură, „ai noștrii ca brazii, cu mucii pe piept”.

Între timp, „nea Gabi”, șoferul senatorului, e trimis de șefu' la bancă să achite pentru dl Cioroianu taxa de viză. Cei care l-au trimis în parlament pe istoric, inclusiv „nea Gabi”, se duc de unii singuri să-și plătească taxele, când au din ce. Inacceptabil, la ghișeul nr. 1, importantisimul senator român trebuie să stea de vorbă cu „o tânără americană plătind ieșită, acum vreo 30 de ani, din părinți japonezi”.

Cum ar fi, dacă tînăra cu pricina și-ar serializa memoriile tot în *Dilema*, și, deși profund vinovată că nu știe că domnul senator este membru *pi-en-el* și nu *pi-di* (*pi* dracu, ca și cum ar fi vreo diferență istorică), ar *raconta* că veni după viză unul care se dă român, dar, de fapt, e „un tînăr plătind ieșit, acum vreo (cîți ani, dom' senator?) din părinți țigani”? Și asta, doar așa, pe baza faptului că funcționara respectivă a auzit că Cioroianu este un nume țigănesc, așa cum și alte cuvinte și expresii ca baragladină, cioroipan, cioropină, mînca-ți-aș ciocu', mișto și sanchi au cam aceeași origine?

O să mă întrebați, care este, totuși, morala acestei fabule cu un senator român plin de ifose? *Oo-key*, *oo-key*, cred că domnul senator este dintre cei care, vorba lui Arghezi, una spun și alta fumează. În discursuri politice, e mare admirator al statului de drept, dar cînd dă cu nasul de unele reguli – statul la coadă, de pildă, este și el o regulă, fie ea și „colaterală”, a

statului de drept – istoricului nostru senator îi cam pute statul de drept.

Dacă tot s-a hotărât că vrea să călătorească în „țara tuturor posibilităților”, domnul senator ar trebui să învețe că America e și un fel de Țară a minunilor, în care *trendul* este respectarea de către toți a regulilor, fără crampe de orgoliu și ifose de primadonă. Excepțiile există (și nu sînt puține), dar România are nevoie să scape de păgubosul ei „exceptionalism”, nu să importe ifosele altora. Pînă România va reuși să trimită o Leona Helmsley (care credea că doar prostimea trebuie să plătească taxe) autohtonă după gratii, aș recomanda domnului senator practicarea istoricei terapii de șoc: „Ciocu’ (mai) mic, cocoș!”.

Comunicat: Poporul american îi este profund îndatorat senatorului Cioroianu pentru călătoria efectuată în Statele Unite și apreciază în mod pozitiv faptul că, la solicitarea vizei, domnul senator nu și-a trimis amprente prin „nea Gabi”, ci a venit de unul singur, cu ele în buricele propriilor degete.

(*Jurnalul Național*, 11 martie 2005)

Simpatic, simpatetic și parasimpatic

Există două căi de recurs pe care le am la dispoziție spre a răspunde notei de subsol prin care, cu talent și umor, dl Adrian Cioroianu mă trimite în *basement*-ul atenției publice (*Dilema*, nr. 61). Dilematic și eu, le voi folosi pe amîndouă, lăsîndu-i dlui Cioroianu privilegiul să o ia în serios pe cea care i se pare mai potrivită sau să le refuze cu umor pe amîndouă.

Prima: Se zice că, dacă trei oameni îți spun că ești beat, e bine să te duci acasă și să te culci. Cum mai mult de trei prieteni, cărora le recomand de ani de zile să-l citească pe dl Cioroianu, m-au întrebat: „Ce te-a apucat? De ce ești tocmai tu așa de nedrept chiar cu Cioroianu?”, nu-mi rămîne decît să mă duc acasă și să mă culc. Nu înainte de a semna, cum mă numește dl Cioroianu, „*acel Dorin Tudoran*”.

A doua: Mecanismul pamfletului este excesul. Un exces ce răspunde, de obicei, altui exces. Cînd este scris cu bună-credință și simpatie, principala menire a pamfletului nu este de a răni, ci de a ajuta. Chiar rănit de un pamflet, nu e bine să te autoconvingi că ai fost acuzat de lucruri de care nu ai fost învinuit. Nu l-am descris pe dl Cioroianu „ca pe un dinozaur bolșevic, ajuns să ofenseze SUA” și nu am insinuat că numele său ofensează „chiar acvila de pe steagul lor”. Tot ce făceam era să întorc pe dos mînușa în care dl Cioroianu ținea pensula și să-i sugerez că,

folosită în chip riscant, pensula se poate întoarce împotriva-i ca un stilet: „Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”.

Mă bucur că „*acel* Dorin Tudoran”, din anii '80, are încă stima dlui Cioroianu, și nu mă deranjează că toate „proiectele post-2000 ale *acestui* domn Tudoran” îi sînt necunoscute, „cu excepția unei scurte și ne-vioaie cariere de consilier politic al liderului PUR”. Dl Cioroianu este un om foarte ocupat, dar nu trebuie să uite că nu am fost niciodată consilier *politic* al președintelui PUR, ci consilier al PUR.

Vioaie ori nu, scurtă ori de durată, deocamdată cariera mea nu poate fi cea de consilier politic al unui partid, căci, zău, am alta. Cum tot așa, cariera dlui Cioroianu nu este aceea de consilier politic al dlui Stolojan, ci alta. Că tratativele între Alianța D.A. și PUR nu s-au soldat cu o alianță electorală nu a fost nici vina consilierului politic Cioroianu, nici a „*acestui* domn Tudoran”*.

Cînd m-am lămurit încotro se îndreaptă lucrurile, mi-am văzut de-ale mele. Dl Cioroianu însă s-a trezit coleg de guvernare cu cei care făcuseră alianță electorală cu PSD. Azi, pe cînd dl Băsescu încearcă să determine declanșarea anticipatelor, spre a scăpa de la guvernare de PUR, partidul dlui Cioroianu, PNL, se opune vehement anticipatelor. Nu e ironia sorții (politice) un bici mai vioi decît orice pamflet?

* Evident că dl Cioroianu glumea scriind că la Armstrong Middle School din Starkville, Mississippi, „o fetiță de ciocolată” l-a întrebat: „Ce mai face Dorin Tudoran?”. Iată, în transcriere fonetică, un *verbatim* al incidentului real: „Iu gat tu caț, Safi end Rafo?” „Nău. Bat Dorin Tudoran gat ă dog, Crescent.” „Fencs ă lat for leting mi nău.” „Plejăr iz main, scumpete.”

Sînt absolut sigur că dl Cioroianu a primit după publicarea acelei povești americane mesajul „elegant și simpatetic” pe care-l menționează. Unul dintre motivele pentru care nu îl face public este că ar fi vorba despre „un mesaj privat”. Exact din același motiv, nici eu nu pot reproduce cele cîteva mesaje de mulțumire pentru editorialul „ignobil”. Morala? De-ar fi numai una! Dar una dintre ele este că ar fi bine să fim prudenți cu mesajele. Deși diferite, multe dintre ele pot proveni cam din aceleași surse. În fond, pamfletul meu purta un subtitlu scris în cerneală simpatică: „Despre prudență”.

Dacă mai am ceva credit în ochii dlui Cioroianu, l-aș ruga să mă creadă că *simpatetic* rămîne încă un cuvînt incert în limba română. Dar e o certitudine că numele unei părți a sistemului nostru nervos nu este parasimpatetic, ci parasimpatic.

Cu multă simpatie.

(*Jurnalul Național*, 8 aprilie 2005)

Tacă-ți fleanca și cîntă!

Sînt puține arenele în care imbecila (in)corectitudine politică se îmbină mai bine cu spiritul de gașcă decît spectacolul prefațat de două paparude – Joan (mamă) și Melissa Rivers (fiică). În acest an, rolul de prezentator i-a fost dăruit unui măscărici – Chris Rock. După ce a șters podeaua cu George W. Bush, lucru care nu a suprins pe nimeni, scălămbăul a deschis tirul împotriva unor actori importanți. A fost nevoie de intervenția lui Sean Penn, pentru ca dulăul să fie pus cu botul pe labe.

Motivele discutate public pentru care Martin Scorsese nu a primit niciodată un Oscar nu sînt nici singurele, nici cele mai importante. Newyorkez, Scorsese nu a fost niciodată „the cup of tea” al celor din Los Angeles. Acceptînd, în 1999, să înmîneze, împreună cu un alt newyorkez, Robert De Niro, premiul pentru întreaga operă titanului Elia Kazan, în fața unei asistențe din care o jumătate nu s-a ridicat de pe scaun și nu a aplaudat în semn de protest, șansele lui Scorsese la un Oscar au devenit aproape nule. După ce a confirmat simpatiile comuniste ale unor oameni „de film” aflați pe listele negre ale autorităților federale și apartenența altora chiar la un partid comunist, Kazan a fost declarat un paria și crucificat. Dacă ar fi „rănit” simpatizanți naziști ori membri ai vreunui partid fascist, ar fi devenit un erou.

Că anul acesta Scorsese nu a luat Oscarul nu e o nedreptate, căci *Million Dollar Baby* e un film extraordinar, dar când *Gangs of New York* a fost ras cu sânge rece (și cu el un actor genial ca Daniel Day-Lewis) s-a văzut ce pot face oamenii de artă deveniți comisari politici. Cu câteva zile înaintea decernării acelor Oscaruri, mirosind ceea ce se pregătește, regele interviurilor, Larry King, l-a invitat pe Scorsese la un talk-show. Ajungînd la Daniel Day-Lewis, Larry King i-a spus lui Scorsese cam așa: „Dacă nici el nu va lua Oscarul, chiar nu văd cine și pentru ce ar putea lua un Oscar pe lumea asta”. Scorsese a zîmbit cu o resemnare de-acum istorică. Oscarul a revenit unui actor foarte bun, dar nici pe departe de talia lui Day-Lewis. Halle Barry a luat și ea Oscarul pentru un film în care a gemut cam trei, patru minute într-o partidă de amor. Și atît. La aceeași ediție, Danzel Washington, altfel un actor foarte bun, lua Oscarul deși nici pe departe pentru cel mai bun rol al său ori pentru cel mai bun rol principal din filmele acelui an. Halle Barry avea să ne și spună în speech-ul ei de mulțumire – unul despre rasă, nu unul despre artă – cam de ce meritaseră ea și Washington Oscarurile în acel an.

Politica murdară a Oscarurilor nu va înceta, atîta vreme cît va primi o mîină de ajutor chiar de unde nu te aștepți. Unul dintre cei mai ocoliți actori de către politicienii oscarezi este un alt genial – Peter O’Toole. Pentru a drege busuiocul unei ediții a Oscarurilor, lui O’Toole i s-a decernat un Oscar onorific. Jignit și înțelegînd ce se vrea prin acest premiu, britanicul a răspuns inițial cum se cuvine – a refuzat premiul și a explicat cu umor că de nu a fost capabil să ia pînă la acea vîrstă un Oscar pentru interpretare înseamnă că mai are mult de lucru pînă la a merita unul pentru

întreaga activitate. Pînă la urmă, a cedat demersurilor de toate felurile și s-a prezentat să-și ia premiul. Mare tristețe!

Așa cum jocurile politice nu pot fi ținute în frîu decît de oamenii politici, murdara politicie a Oscarurilor nu poate fi exorcizată decît dinăuntrul lumii filmului. Dar mințile de celuloid ale activiștilor politici de la Hollywood sînt programate pe lungă durată. Gîndindu-mă că ei doresc să controleze și scena politicii adevărate, mă întreb dacă nu cumva există o doză de dreptate în cartea Laurei Ingraham intitulată *Shut up & Sing* (*Tacă-ți fleanca și cîntă*). Mă grăbesc să reascult *Somewhere Over the Rainbow* cu Barbara Streisend, că de activista politică ce răspunde la același nume mi-e lehamite.

(*Jurnalul Național*, 15 aprilie 2005)

Reauavestire

Încă o veste proastă pentru breasla scriitoricească: dl Eugen Uricaru, președintele demisionar al Uniunii Scriitorilor, ar fi fost informator al Securității, sub numele de cod „Udrea”, și ar fi lăsat urme ușor identificabile în dosarul de urmărire al celebrei disidente Doina Cornea. Confruntat de mulți ani cu „vorba târgului”, dl Eugen Uricaru a negat întotdeauna că ar fi infamul „Udrea”. O face și astăzi cu aceeași fermitate. Numai că azi mai face un lucru – demisionază din fruntea Uniunii Scriitorilor.

Nu am în acest moment datele necesare spre a-mi da cu părerea dacă dl Uricaru a fost ori nu informator al Securității. Felul în care continuă să opereze o instituție precum CNSAS mă face extrem de prudent în a comenta asemenea situații. Sper că timpul va putea să clarifice lucrurile, îndepărtând orice incertitudine.

Ca și cum acuzația adusă public dlui Uricaru nu era de ajuns, iată o altă veste proastă: președintele interimar al Uniunii Scriitorilor devine dl Nicolae Breban. Dacă asupra colaborării dlui Uricaru cu Securitatea rămân de clarificat elemente importante, în privința duplicității dlui Breban, a rolului de agent de influență pe care l-a jucat (involuntar ori nu, doar năvăstul cu același nume știe) lucrurile sînt limpezi de foarte multă vreme.

Înmulțindu-și la o scară aiuritoare merite reale și, mai ales, inventîndu-și nesfîrșite merite care stîrnesc

perplexități, dl Breban continuă să-și rescrie rolul jucat sub dictatura comunistă cu pana unui megaloman inpenitent. Sub titlul „Nicoale Breban – o larvă care nu va deveni fluture”, într-o pagină din 13 august 2002 a *Adevărului literar și artistic*, dl Alex Pantazi, muzeograf pensionar, făcea o radiografie a „animalului bolnav” Nicolae Breban. Fotocopiile a patru dedicații oferite de „haiducul de salon” Nicolae Breban, Elenei și lui Nicoale Ceaușescu de-a lungul mai multor ani însoțeau textul dlui Pantazi. Iată-le:

„Pentru aniversarea zilei de naștere a unuia din bărbații istoriei de aur a României, tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președintele nostru, mulți ani de sănătate și putere pentru binele întregii națiuni, împreună cu omagiul adânc respectuos, de o viață, al lui...”; „Președintelui Nicolae Ceaușescu, istoriei prezente și viitoare pe care o poartă pe umerii săi uriași, umerii națiunii, această carte ce există și datorită Lui, Conducătorului înțelept și tânăr. Cu recunoștința profundă a lui...”; „Tovarășului Nicolae Ceaușescu, simbol și garanție a unei României comuniste, demne și libere în Europa, roului Său istoric și sfânt, adâncul omagiu al autorului, care-I mulțumește fierbinte pentru apariția acestei cărți...”; „Tovarășei Elena Ceaușescu, neobositei Sale activități în slujba științei și umanizării relațiilor noastre socialiste, protectoare a Artelor, profundul omagiu al autorului...”.

Dacă am mai reproduce și dedicația oferită inenarabilului prieten și binefăcător al dlui Breban, trogloditul Nicoale Pleșiță, tacîmul ar fi complet. Dl Breban se trezește astăzi păstor al Uniunii Scriitorilor, funcție la care a visat și a încercat să acceadă cu o ambiție legendară. Iată un rău imens pe care dl Uricaru îl face colegilor săi, mulți dintre ei, presupun, și așa stresați de internaționalizarea rapidă a unui scandal de proporții.

Citind cu atenție una dintre primele declarații prezidențiale ale dlui Breban, nu poți decît să admiri consecvența personajului. La conferința USSR, ne informează dl Breban, relațiile scriitorilor cu fosta poliție politică nu vor fi discutate. Și precizează: „Subiecte ca (sic!) cele despre care vorbiți nu ne interesează”. Punînd un semn de egalitate între situații care nu au nimic în comun, dl Breban declară: „Nu ne interesează că Eminescu bea sau că Blaga era bîlbîit, ne interesează valoarea, cine au fost ei ca scriitori”.

Una este să bei un pahar în plus – ca să nu mai spun că nu ai vreo vină că te-ai născut bîlbîit – și alta este să fi fost un harnic informator al Securității ori un febril agent de influență. Frecvența de undă socială pe care o recomandă dl Breban colegilor săi de breaslă este deprimantă – între amoralitate și imoralitate. Asumîndu-și un asemenea rol „istoric și sfînt”, dl Breban nu poate fi luat în serios cînd se declară uimit că ofițerii de Securitate („acești măgari, ticăloși”) „sînt crezuți pe cuvînt”, iar scriitorii, nu.

(Jurnalul Național, 20 mai 2005)

Levantu' din fire n-are lecuire

În afara celor concepute ca mijloace de represiune, nici o instituție nu este, în sine, nedemocratică. De la cimitire la bordeluri, de la biblioteci la cherhanale și de la universități la aeroporturi, caracterul democratic ori nedemocratic al unei instituții e dat de oamenii care o populează. Nu instituția în sine are o mentalitate; mentalitatea este a oamenilor care sînt instituția cu pricina. Fără oameni, instituția e o abstracțiune. Și o abstracțiune nu poate fi nici democratică, nici nedemocratică.

Dezastrului financiar și administrativ al Uniunii Scriitorilor – niciodată înfruntat cu metode adecvate – i-a pus capac ceea ce ar trebui să fie un dezastru moral. Numai că sîntem Levant, adică o umanitate șarmantă al cărei *modus operandi* este „lasă-mă să te las”. Pretindem că disprețuim un asemenea tip de existență, dar altul nu cunoaștem.

Cu un președinte nevoit să demisioneze sub presiunea informației publice că ar fi fost informator al Securității și cu un interimar de o ambiguitate morală epopeică, Uniunea Scriitorilor este azi ținta unui foc din toate pozițiile. Există însă și o nedreptate care trebuie combătută. Nu mă poate bănuși nimeni că aș avea tocmai eu interesul să apăr pripit această instituție, căci, drăguța de ea, m-a exclus din sînul ei sănătos, la mijlocul anilor '80, din motive de care vreau să uit.

Cred însă că e rațional să ne amintim nu doar deceniile negre ale Uniunii Scriitorilor, dar și clipele în care în structurile acestei instituții (de la o anumită vreme, liber alese) s-au luat atitudini de un curaj inimaginabil în alte comunități profesionale. Am fost eu însumi parte a unor înfruntări ale căror ecouri mulți maeștrii ai scrisului de astăzi le așteptau cu sufletul la gură. Mulți dintre ei, chiar în atît de miștocăritul, azi, restaurant intrat în istoria literară sub numele de *La Doamna Candrea*.

Deși ar putea suna arogant, îmi asum riscul de a spune că, pe lîngă datoriile morale imense pe care breasla scriitorilor continuă să le aibă, din această breaslă au ieșit și scînteii care au grăbit, fie și cu un ceas, prăbușirea dictaturii. Și nu-mi amintesc ca vreuna dintre aceste atitudini să fi aparținut nici celor ce se uită azi prea de sus la Uniunea Scriitorilor, nici celor care s-au îmbogățit din sărăcia ei postdecembristă.

A lăsa să se înțeleagă azi, cînd ești scriitor de primă linie, internaționalizat și cu un nivel de trai de invidiat că, de fapt, nu te-a interesat niciodată prea mult membria în Uniunea Scriitorilor, mă face să zîmbesc. Am prea multe amintiri despre debuturile multora dintre senatorii de drept ai literaturii române de azi ca să nu opun unor excese critice un prietenesc „haida-de!”.

Un concurs pentru cel mai bun plan de redresare administrativă (*business plan* de tip occidental), selecția managerului căruia să i se dea mîină liberă în alegerea tehnicienilor de care are nevoie este singura soluție. Un mare scriitor președinte ori un scriitor cumsecade președinte este o idee falimentară. Administrarea Uniunii Scriitorilor nu mai poate fi un joc de-a operă fără om ori om fără operă la vîrfurile instituției. Prestigiul literar al unui președinte ori cumsecădenia altuia nu ține de foame nimănui. Timișoreanul

Ioan Holender nu a devenit directorul Operei din Viena pentru că „sună” mai bine ca Pavarotti ori e mai blînd ca Maica Tereza, ci pentru că este un manager excepțional.

Chiar și în ceasul al doisprezecelea se vehiculează soluții aiuritoare prin inadecvarea la timpul real. Găselnițe de tipul Nae-Niebelungul ori Coriolan Zdrăngănescu nu sînt parte a soluției, ci parte a problemei. Un poet excepțional, dar cunoscut și sub numele de „omul cu ranga” (pe vremuri, a tăiat o bucată dintr-o rangă, a ascuns-o în husa unei miniumbrele și își altoia inamicii cu ea) declară că motivul pentru care intenționează să candideze la Președinția Uniunii Scriitorilor este că s-a săturat de atîtea conflicte interne și vrea să aducă pacea în instituție. De ce n-ar candida și Ossama bin Laden la Președinția Crucii Roșii Internaționale?

După cum arată lucrurile, tot ceea ce poate aduce luna iunie la Uniunea Scriitorilor este o nouă Ciolaniadă de Vară.

(Jurnalul Național, 27 mai 2005)

Pacientul național

Este rîvnit de ospicii și pușcării, dar libertatea de care se bucură îl ajută să facă el viața politică asemănătoare unui ospiciu ori unei pușcării. Nostalgiile unora pentru groapa de gunoi a istoriei continuă să-l trimită în parlament, instituție pe care a reușit să o transforme într-un circ al cărui unic rol este să-i asigure imunitate. Are mîinile încălțate în Rolexuri de aur, fiindcă, vezi Doamne, cătușele de oțel sînt prea dure pentru încheieturile sale. E cărat în mașini de lux, cînd singurele mijloace de transport pentru care se califică sînt cămașa de forță și zeghea.

Vehicule de mare tonaj circulă încă pe dîrele lăsate în urmă de această tîrîtoare. E un carosabil de o trăinicie pe care nici măcar o firmă ca Bechtel nu o poate garanta. Pe vremea dictaturii și a soțului ei, Nicolae construisese între propriul bîrlog și Cartierul Primăverii un soi de autostradă particulară, mai trainică decît linia Maginot. Osanalele ridicate dictaturii de această inflamată limbă de pantofi se dovedesc și azi o investiție mai însemnată decît 15 ani petrecuți în pușcăriile comuniste.

Pentru a proba că ipochimenul a făcut și poliție politică, oameni serioși și-au pierdut vremea și sănătatea cotrobăind prin arhivele atît de parțiale – și astăzi, și mîine, mereu! – care au fost puse la dispoziția unei instituții aproape imaginare de către o alta, pare-se

eternă. De fapt, tot ceea ce trebuia întreprins spre a dovedi că bîțitul a practicat poliție politică ar fi fost fotocopiarea colecției acelei fițuici săptămînale în care a tunat și turnat împotriva „dușmanilor poporului”, cum numai șeful său de bîrlog mai era capabil să o facă.

Anti – cînd bea șpriț, *filo* – cînd consumă halucinozene, acest maldăr de nerușinare își trage peste burta-i de aramă ba izmana morții, ba cămăși de mătase cu imprimeuri talmudice. Se înconjoară de tembeli agitați pe care-i declară oameni „de vază”, pentru ca, atunci cînd îl zguduie o nouă criză a bolii lui Calache, să-i excomunicе, lipindu-le pe frunte etichete infamante sau adevăruri pe care le nega pe cînd excomunicații erau încă în grațiile sale.

Și-a început cruciadele postdecembriste întocmind „liste ale rușinii”, el, emblema celei mai crase nerușinări. Cere curajuri imposibile și virtuți fără limite. Cu toate acestea, stenograme care au devenit de consum public dovedesc că „incoruptibilul” aflat mereu în stare de clocot e un nevoiaș băiat de mingi, pe care partidul tuturor partidelor îl trmitea după semințe și țigări.

Singura categorie de compatrioți mari și de partid care rezistă spasmelor acestui zgîlțit de gradul 9 pe scara Richter sînt lăutarii. Ei deschid și închid lucrările ședințelor, consiliilor ori congreselor în care Marele Apucat intră președinte și iese papă. El însuși unul dintre cei mai zgomotoși lăutari ai „Ceahlăului gîndirii” românești și a consoartei sale, „Savanta de renume mondial”, doamna Codoi, neînfricatul lider al tuturor fricilor clinice și patologice nu putea dichisi o infrastructură organizatorică mai potrivită decît cea bazată pe „Mache, zi-o p-aia cu «Afundă-mă, române, în visul meu de lepră...»”.

Dorin Tudoran

Retoric ca un pisoar, contagios ca holera și etern ca moartea, de la o vreme pacientul național a început să semneze cu titlul de... Doctor. Părea că începe să se ducă, dar, rămas fără costisitoarele-i sedative de import, s-a răzgândit. Revenirea pacientului național pe tronul rigolei politice amîna ceea ce părea că ar putea deveni posibil: reabilitarea conceptului de ticăloșie.

(Jurnalul Național, 10 iunie 2005)

Sandiganbayan

Depășiți de realitățile zilei, mulți români se predau rostind: „Ca la noi, la nimenea!”. Turismul de tip frivol întărește ideea unicității negative. Se cimentează astfel nefericitul: „Domn'le, nu e nimic de făcut”. Dacă faci însă din călătorit o unealtă de cunoaștere, dacă îi adaugi curiozitatea de a studia lucruri care, la o primă vedere, ți se par foarte diferite de ceea ce știi de acasă, există șanse să înțelegi că realitatea e ceva mai complexă.

Lucrez pe un articol care se ocupă de corupția din Filipine. Autorul este o somitate – Ranhilio Callangan Aquino, cancelar asistent pentru Afaceri Academice din cadrul Academiei de Studii Juridice a Curții Supreme din Filipine. De la „grotesca formă de paradox” care îl face atât să deplîngă actele de corupție, cât și să contribuie la ele, filipinezul mediu nu pare a fi prea diferit de românul mediu.

Și în Filipine se admite că mai periculoasă chiar decât actul de corupție la nivel guvernamental rămîne cultura care tolerează corupția și o acceptă drept „un dat ineluctabil”. Și în Filipine există bani negri care ung roțițele guvernamentale în procesul competiției pentru contracte cu instituțiile statului. Mai mult, în Filipine există o consternantă schimbare de atitudine față de corupție. Citez: „În trecut, cînd un oficial guvernamental era condamnat pentru că ar fi

trădat încrederea instituției pe care o reprezintă, situația era considerată *nakakahiya* – adică rușinoasă, de neacceptat. Astăzi, când un oficial guvernamental este condamnat pentru aceeași infracțiune, el este numit *mahina* – adică un prost care se lasă prins și pedepsit. În sfârșit, oficialul guvernamental corupt care poate să acumuleze o avere uriașă și să se bucure de ea nederanjat de nimeni este aplaudat drept *magaling* – adică drept deștept!”. Cu ce se deosebește ultima constatare de româneasca: „Bravo lui, domn’le, băiat deștept!”?

Nici în cazul discuției privind necesitatea înăsprii legislației și a aplicării ei lucrurile nu par prea diferite între Manila și București. Căci, scrie Aquino, „aplicarea legii este ea însăși susceptibilă de acte de corupție”. Nici felul în care procedează presa filipineză vizavi de corupție nu e deloc diferit de iresponsabilitatea presei românești. Citez: „În general, filipinezii percep structurile guvernamentale ca fiind mai corupte chiar decât sînt. Rezultatul este un cinism generalizat, distructiv, față de instituțiile guvernamentale. Această percepție a corupției larg răspîndite este alimentată de presa filipineză care este printre cele mai abuzive din regiunea Asiei de Sud-Est. Ea scapă nepedepsită, oricît de mincinoase și malițioase ar fi reportajele ei. Este notorie pentru senzaționalismul practicat și pentru neînțelegerea noțiunii de obiectivitate. Pe scurt, este lucrativă, dar nu profesională”.

În indexul reflectînd percepția corupției pe 2005 întocmit de *Transparency International*, România stă mai bine (locul 87) decât Filipine (locul 117). Totuși, pentru mulți cercetători, demersurile împotriva corupției la vîrf sînt cu mult mai vizibile în Filipine decât în România. De ce? Unul dintre răspunsuri poate sta în existența curții speciale care judecă în Filipine cazurile

în care sînt implicați oficialii cu funcțiile cele mai înalte – Sandiganbayan. În aceste cazuri, jurisdicția Sandiganbayanului este exclusivă. Oficialii de ranguri mai mici sînt judecați de curți obișnuite, iar Sandiganbayanul operează ca o Curte de Apel.

A accepta retoric zisa Constituției – „Nimeni nu e mai presus de lege” –, cînd, de fapt, prea mulți se consideră însăși Legea, a devenit o farsă devastatoare. Pe cînd un Sandiganbayan și în România?

(Jurnalul Național, 25 noiembrie 2005)

VI

Presa *vs* presa

Procesomania

Este reconfortantă solidaritatea de breaslă a jurnaliștilor români față de neinspirata Lege Pașcu. Excesul de a lua drept amenințare cu moartea neroziile comise prin umorul scremut al ministrului Apărării nu a diminuat însemnătatea campaniei. Această reacție în bloc a determinat publicații occidentale și organizații internaționale de prestigiu să semnaleze Bucureștiului că trebuie să stopeze inițiativa legislativă a dlui Pașcu, dacă nu vrea să-și atîrne de gît o ghiulea tocmai înaintea comunicării deciziei NATO de a invita România la aderare.

Inițiativa dlui Pașcu nu s-a născut din spuma mării. Ea a fost încurajată, psihologic, de o maladie cruntă care scutură societatea românească: *procesomania*. De la vlădică la opincă, pentru te miri ce, extrem de mulți români fug cu jalba în proțap la cea mai apropiată judecătorie. Deseori, tocmai cei a căror onoare poate fi detectată greu pînă și la o ecografie sofisticată cer sume exorbitante, ca și cum sutele de milioane pot fi folosite drept prișnițe pentru leziuni mai mult sau mai puțin imaginare.

Trista realitate economico-socială îi face pe mulți să creadă că procesomania este o sursă de existență mai sigură și mai avantajoasă decît munca. Interesați financiar, rechini ai barourilor autohtone îi încurajează în această stupiditate, astfel încît granița dintre calomnie

și altceva dispăre în ochii celor puși pe făcut bani în sălile de tribunal. Interviu realizat de către dna Laura Lica, pentru *Evenimentul zilei*, cu dl Richard N. Winsfield, celebru avocat în legislația de presă, dovedește cât de mult sînt îmbrobodiți procesomanii de „analizele” unor celebre trusturi de avocatură autohtone.

Uneori, tocmai jurnaliștii se află printre pionierii tentativei de îmbogățire nu prin muncă, ci prin hotărîre judecătorească. Atîta vreme cît Dumnezeu ți-a dat harul – mai mic ori mai mare, nu contează – de a folosi un plaivaz, un microfon ori o cameră de filmat, cred că ai tot ce-ți trebuie spre a-ți apăra onoarea. Jurnaliștii ar trebui să-i lase pe ceilalți muritori să-și apere demnitatea în sălile de tribunal.

Că este vorba mai degrabă de dorința de a face un ban nemuncit o dovedesc chiar pretențiile exorbitante ale atîtor pîrîtori. E dreptul oricui să-și apere onoarea într-o sală de tribunal, mă întreb, însă, care sînt calculele pe baza cărora asemenea oameni își evaluează financiar onoarea? Dacă ar fi vorba despre onoare, tot ce ar trebui să ceară un jurnalist adresîndu-se unui tribunal este suma simbolică de un leu și acoperirea cheltuielilor de judecată. Numai că, azi, procesomanul român cere sute de milioane. Mîine – chiar miliarde. Nu restabilirea unui adevăr agresat urmărește procesomanul, ci falimentarea adversarului. Și cînd un jurnalist se pretează la așa ceva, este, scuzați-mi „calomnia”, un găinar.

Cît face onoarea unui condeier care se consideră jignit de un alt jurnalist? Cînd toate drepturile de autor pe care le-a încasat pînă azi nu s-au ridicat la mai mult de o mie de dolari, mi se pare aberant să ceară de cincizeci de ori mai mult. Văd aici o înțelegere eronată a ideii de mic întreprinzător. Afirmi despre cineva că, atîta vreme cît scrie „PCR și Partidul

Comunist Român au făcut...”, nu ai ce discuta cu el despre politică, întrucît e un semidoct care nu știe că PCR este acronimul pentru Partidul Comunist Român. „Agresatul” te dă în judecată pentru calomnie, jignire și alte vătămări și-ți cere o jumătate de miliard. Atunci, pentru jignirea meseriei de jurnalist prin prostie ori semidoctism, cam la cît ar trebui condamnați imbecilii din presă?

Am vrut să public aceste rînduri mai de mult, dar în acel moment dl Cristian Tudor Popescu mi-a suflat subiectul, publicînd un articol senzațional despre ridicolul în care se aflau toate părțile unui proces de presă – pîrît, pîrîtor și curte. O fac azi, salutînd poziția ambasadorului Statelor Unite la București față de tirul ignobil la care a fost supus de către dl C.V. Tudor. Nu doar că nu intenționează să se adreseze justiției, dar dl Guest consideră că legea despre insultă ar trebui abrogată. Deși pare că este o idee prea radicală, miezul ei ar trebui să dea de gîndit jurnaliștilor români care se reped cu jalba la tribunal împotriva colegilor lor mai repede decît trag pistolarii faimoși în westernurile americane. Altfel, într-o zi, Legea Pașcu va deveni fapt împlinit. Și vinovat nu va fi dl Pașcu.

(Cotidianul, 25 iulie 2002)

Impasurile presei

În finalul unui editorial intitulat „Momente periculoase pentru presă” (*Ziua*, 14 septembrie), dl Sorin Roșca Stănescu avertiza: „Se anunță un final de an periculos pentru libertatea presei”. De acord cu Domnia sa. Există însă o diferență foarte importantă între genul de pericole care poate fi subsumat titlului și cel enunțat în finalul articolului.

Dacă lucrurile stau numai așa cum le prezintă dl Petre Mihai Băcanu, ingerințele trustului german WAZ, (patronul ziarului) în politica editorială a *României libere* constituie semne de foarte prost augur. La fel, dacă lucrurile stau numai așa cum le prezintă redactorii *Evenimentului zilei*, presiunile trustului elvețian Ringier (patronul ziarului) asupra colegilor noștri sînt inacceptabile.

Peste toate importurile neinspirate, asta îi mai lipsea României – un mecanism de îngrădire a libertății presei care să funcționeze cu precizia unui ceas elvețian și cu aplombul unui autoturism german. Un mecanism ale cărui roțițe și resorturi să fie lubrifiate cu istorica șmecherie locală. Într-un an electoral, o asemenea situație poate avea efectul unei bombe cu ceas.

Nu e mai puțin adevărat însă că nimeni nu poate crea pericole mai mari pentru presă decît presa însăși – jurnaliștii și colaboratorii ziarelor, posturilor de radio

și televiziune. Din păcate, anul electoral a exacerbat vocația sinucigașă a presei românești, pentru care un proaspăt adoptat cod deontologic valorează mai puțin decît o ceapă degerată.

Urmăresc presa românească zilnic. În scurta perioadă în care am oferit consultanță unui partid politic, am citit, ascultat și privit la informația oferită opiniei publice mai mult decît mi-aș fi dorit. Credeam că există puține lucruri care m-ar mai putea surprinde, dar trebuie să recunosc că m-am înșelat. Iresponsabilitatea, reaua-credință, partizanatul mocirlos, manipularea, febrilitatea de a prelua informații neverificate, extazul în fața calomniei, substituirea reportajului cu colportajul și, deseori, o incultură crasă a unor „formatori de opinie” se dovedesc în acest an electoral inepuizabile. O altă bombă cu ceas.

Peste nivelul intereselor, pentru care trusturi media de tipul WAZ și Ringier ar putea fi dispuse să saboteze libertatea presei în România, se suprapune (vai!) nivelul intereselor unora dintre cei care construiesc această presă. Interese cu nimic mai curate decît cele pe care le acuză la patronii lor occidentali ori locali.

Nemuțumiți că presa este doar a patra putere în stat, prea mulți jurnaliști doresc să o transforme într-o megaputere, care să le asigure posibilitatea de a fi – pe rînd sau simultan, în funcție de interese – și judecători și procurori, și avocați și membri ai Parchetului Național, și polițiști și călugări, și membri ai plutonului de execuție și operatori de televiziune care să înregistreze execuția, și distribuitori ai peliculei. Și, mai mult decît orice, își doresc imunitatea morală la umbra căreia să strîngă ei înșiși averi considerabile plîngînd zilnic, cu lacrimi de crocodil, pe umărul săracului.

Dorin Tudoran

Ce ar putea aduce în plus interesele unor patroni occidentali nu e decît frișca alterată de pe acest tort urît mirositor. Tortul este opera unor „formatori de opinie” autohtoni, al căror vis suprem pare a fi transformarea opiniei publice într-o imensă masă de manevră care să-i propulseze în liga financiară și socială a marilor patroni de azi. O masă de manevră care rămîne și pentru marii rechini transnaționali și pentru cîrdurile de pești pirahnia autohtoni același lucru – „prostimea”.

(Jurnalul Național, 1 octombrie 2004)

Io, Saturnalia!

Era pe la sfârșitul anilor '70. Scrisesem unul dintre poemele care mi-au adus mari neazuri. Se intitulează „Despre Saturnalii”. Fericit că mă aflam în orașul de baștină, Timișoara, am citit poemul cu o voce subversiv liniștită, spre neliniștea unei părți a asistenței. Seara, la restaurantul Bastion, am fost atenționat că „vor fi repercusiuni”. Au fost.

A povesti un poem e un tembelism. Tot ceea ce vreau să spun este că textul încerca să sugereze că vârful pierduse „legătura cu masele”. Și că anticul obicei al Saturnaliilor, zile în care stăpînii spălau picioarele celor care-i serveau în tot restul anului, fusese una dintre cele mai înțelepte sărbători. Sociologia modernă ar putea considera Saturnaliile o supapă care eliberează cantitatea necesară de presiune pentru ca oala socială să nu plesnească.

După ce în decembrie '89 oala românească a plesnit, am lucrat vreme de șapte ani în România și Republica Moldova. M-am ocupat și de programe dedicate renașterii și consolidării societății civile. Destul de repede, am început să fiu îngrijorat de prăpastia din ce în ce mai mare dintre autodeclarații mandarina ai societății civile și pălmașii celui de „al treilea sector societal”. Am dat un țipăt, două. „Repercusiunile” au apărut cu promptitudine. O mandarină chiar s-a plîns la tribunal.

Într-un acces de tembelism, am gîndit „un proiect populist”, cum mi s-a atras atenția. Imaginasem un Birtuleț de Idei – La Saturnalii. Contra unor costuri simbolice, oameni interesați să schimbe opinii, să discute într-o ambianță amicală și civilizată cu Liiceanu, Manolescu, Pleșu, Dinescu, Patapievici, Bernea, Blandiana ar fi putut comanda o ciulama gătită chiar de Gabriel, o saramură preparată chiar de Mircea, două clătite bibilite chiar de Andrei ori doar o cafea tare învîrtită chiar de Ana, aduse la masă de mine, Iosif Sava, Biju Morar, Mihăieș ori C.T. Popescu.

Desenasem șervețelele, schișasem niște postere, găsisem niște șorțuri de bucătărie foarte amuzante ba chiar și un prieten cu bani care să sponsorizeze această aventură. Nu am apucat să prezint „proiectul populist” decît cîtorva prieteni. Destul de prins de idee, N. s-a arătat însă sceptic în privința disponibilității „angajaților”. În schimb, M. vedea birtulețul ca și deschis. Din varii motive, am lăsat-o baltă.

Forumurile inițiate azi de publicații românești pot juca și rolul unui pod cibernetic peste prăpastia care îi desparte deseori pe cei care publică de cei care îi citesc. Vrei să te angajezi în dialog, bine. Nu vrei – e în regulă. Dar nu are cum să-ți strice să vezi ce reacții stîrnesc opiniile tale.

Se întîmplă că, luați de vîntul „defenestrării”, unii forumiști fie vorbesc în dodii, fie își descarcă amărăciunile într-un limbaj prea frust, simțind nevoia să-i calce în picioare (deocamdată doar la figurat) pe cei pe care îi citesc în ziar. Dar asta nu trebuie să determine publicațiile să renunțe la forumurile postate direct sub fiecare articol.

Pudibonderia nu a sporit niciodată numărul fecioarelor, iar prohibiția americană nu a diminuat numărul alcoolcilor. Și-apoi, chiar e mai de „Doamne ajută”

să semnezi în gazetă că tot ce ți-a dat prin cap intrînd în Biroul Oval a fost să vezi dacă ești închis la prohab decît haiosul îndemn electronic adresat editorialiștilor: „Bey, mataputzelor, mai tăceți dreak’ din gură!”?

Sătul de sofisticăriile celor mai moderne teorii ale comunicației, mă întorc la limpedele Montaigne: „Cu-vîntul este jumătate al celui care-l rostește și jumătate al celui care-l ascultă”. Deci, mai încerc o dată: *Mr. Tucă, tear down this (fire)wall!*

(Jurnalul Național, 20 august 2004)

Prezumția

Acolo unde statul de drept constituie o realitate, un instrument fundamental prin care funcționează îl constituie prezumția de nevinovăție. Acolo unde statul de drept este mai mult o temă pentru discuții purtate în mass-media, în sălile unor colocvii și conferințe, primatul este cel al prezumției de vinovăție. Nu are rost să adaug în ce categorie se află România. Ce sînt obligat să observ este că aberantul loc ocupat de prezumția de vinovăție este sprijinit și de cine nu te aștepți.

„Faptul că Dan Voiculescu a cîștigat procesele cu Petre Mihai Băcanu și Cornel Nistorescu, care îi puneau în discuție trecutul, reprezintă o rușine a justiției românești”, scrie, la 9 septembrie, în ziarul *Ziua*, dl Gabriel Andreescu. Justiția română trebuie muștruluită la sînge, atunci cînd o merită, dar a-i administra asemenea perechi de palme chiar și atunci cînd face exact ceea ce trebuie să facă – în cazul de față, penalizarea celor care aduc unui om acuzații foarte grave fără a le putea dovedi – mi se pare inacceptabil, o invitație la a nu-și face datoria.

Să presupunem că lucrurile ar sta în cazul respectiv exact cum le califică dl Andreescu: „O dublă dovadă privind dependența acesteia (Justiției, n.n.) de comanda politică și economică și, nu mai puțin, gravele tare profesionale ale judecătorilor români”. Atunci cum

se explică faptul că dl Dan Voiculescu a câștigat și la Paris un proces intentat, pentru aceleași acuzații, ziarului *L'eveniment de Jeudi*? Se află și justiția franceză sub dubla dependență a puterii politice și economice din București?

Cei care au pierdut procesele intentate de dl Dan Voiculescu nu au făcut ceea ce îndulcește astăzi printr-un eufemism periculos dl Andreescu. Nu de o „punere în discuție a trecutului” unui om a fost vorba, ci de o campanie de acuzații în toată puterea cuvântului. Dacă nu mă înșel, pentru o acuzație imprudent adusă dlui Andrei Pleșu, un om de statura morală al dlui Andreescu a pierdut el însuși un proces. Chiar nu putem învăța că există limite pe care este ilegal, imoral să le forțăm?

Dl Andreescu consideră că prin răspunsul dat de Colegiul CNSAS, la 12 februarie 2004, ziarului *Ziua*, potrivit căruia „Dan Voiculescu nu a fost agent/colaborator al Securității ca poliție politică”, dl Gheorghe Onișoru și colegii săi ar fi comis „o mare gafă” și ar fi făcut o „incredibilă afirmație”. Slăbiciunea majoră a raționamentului dlui Andreescu vine din ipocrizia noastră, a tuturor: cînd ne convin verdictele date de Colegiul CNSAS, le folosim ca termene de referință în demonstrațiile noastre. Cînd nu ne convin, le respingem acuzînd mecanismul pe baza cărora au fost emise. De aceea, Colegiul CNSAS pare o structură născută nu atît din voința noastră de a afla adevărul, cît din amuzamentul de a putea contesta adevărurile care nu ne plac.

Pe de altă parte, înțeleg nemulțumirea dlui Andreescu. Nu de puține ori, membrii Colegiului CNSAS sînt primii în a afirma, că de fapt, nu au la dispoziție întreaga informație de care au nevoie spre a ajunge la o concluzie, informație de care pretind că au

Dorin Tudoran

cunoștință că se află în alte custodii decât în cea a instituției lor. Mai mult, după elaborarea unor rezoluții, tot ei sînt primii care aruncă dubii asupra solidității concluziei la care au ajuns, prin declarații de presă individuale.

Așa cum funcționează azi, acest Colegiu nu este o sursă de clarificări necesare, ci una de tensionări „armagedonice” ale societății. Oameni nevinovați își pot vedea numele terfelit, iar vinovații încă nedovediți pot prospera în voie. Chiar nu e nimic de făcut?

(Jurnalul Național, 8 octombrie 2004)

Silogismul

Una dintre metodele substituirii prezumției de nevinovăție cu prezumția de vinovăție este folosirea silogismului. Procedeu rămîne extrem de parșiv căci nu tot omul de bună credință poate deosebi, de la prima ochire, substituirea unui silogism adevărat cu unul fals. Prin anii '70, un poet scria cam așa: „Toți oamenii au problema Venetiei./ Numai venețienii nu au problema Venetiei./ Deci, venețienii nu sînt oameni”. Cum poetul mai semnase și versul: „Miroase a sarmale peste munții Carpați”, care lăsase muți de admirație cîțiva dintre prietenii mei, falsul silogism despre venețieni i-a cucerit definitiv.

Noroc cu Internetul, prin intermediul căruia azi ne putem verifica cunoștințele în domenii care nu ne sînt foarte apropiate. Iată o comparație simplă din care se poate învăța diferența de mecanism dintre silogismul adevărat și cel fals. „P1” reprezintă prima premisă. „P2” reprezintă a doua premisă. „C” reprezintă concluzia. Silogismul adevărat – P1: „Toți oamenii sînt muritori”. P2: „Socrate este om”. C: „Socrate este muritor”. Silogismul fals – P1: „Am tot ce nu am pierdut”. P2: „Nu am pierdut un milion de dolari”. C: „Am un milion de dolari”. Dacă subscriem logicii falsului silogism, sîntem mai toți milionari în dolari. Sîntem? Un dibaci practicant al falselor silogisme se vedește dl Sorin Roșca Stănescu în reînnoita sa cruciadă

pentru a demonstra că dl Dan Voiculescu a fost securist sau a colaborat cu Securitatea. Iată trei dintre ele. Primul – „Voiculescu spune că din livretul său militar nu rezultă vreo legătură cu Securitatea și că el are doar gradul de sublocotenent. Exact același lucru scrie și pe livretul meu militar. Iar eu am avut legături cu Securitatea”. Concluzia? Și Voiculescu a avut legături cu Securitatea.

Al doilea – „Voiculescu se apără, afirmînd că a fost urmărit informativ de Securitate și, prin urmare, nu putea fi colaborator sau angajat al ei. Eu am fost urmărit de Securitate, dispun de toate probele în acest sens și, totuși, am fost colaborator al acestei monstruoase instituții”. Concluzia? Și Voiculescu a fost colaborator al „monstruoasei instituții”.

Al treilea – „Voiculescu arată că dispune de un certificat de bună purtare, emis de CNSAS, conform căruia el nu a colaborat cu Securitatea ca «poliție politică». Eu dispun de un certificat și mai puternic, care spune că nici măcar nu am fost informator al Securității. Și am fost”. Concluzia? Și Voiculescu a fost informator al Securității.

De fapt, concluzia cea mai periculoasă a celor trei false silogisme ar putea fi că și noi, toți ceilalți care nu avem de-a face cu conflictul dintre cei doi, am fost ceea ce recunoaște că a fost directorul ziarului *Ziua*. Și asta pentru că – începînd cu actele de botez, trecînd prin livretele militare și sfîrșind cu certificate obținute de la CNSAS – documentele noastre spun că sîntem curați. Este o clasică amestecare a vinovățiilor personale cu vinovății colective, din care trebuie să reiasă că: „Lasă, domn'le, toți am/au fost niște canalii”. Și acolo unde toți sînt vinovați de toate, nimeni nu e vinovat de nimic.

Un alt element care mă obligă să fiu precaut față de felul în care înțelege dl Stănescu să „dovedească” vinovățiile dlui Voiculescu este faptul că cel dintâi minte prin omisiune. „Am recunoscut public și am regretat această colaborare”, scrie Domnia sa. Adevărat. Numai că uită să adauge tocmai esențialul – a recunoscut public abia *după* ce dosarul său a fost scăpat „din greșeală” pe piață de „monstruoasa instituție” pentru care a lucrat.

Îi asigur pe dl Stănescu și pe admiratorii Domniei sale că, de apar probe irefutabile în legătură cu acuzațiile care i se aduc astăzi dlui Voiculescu, voi fi primul care își va scoate pălăria în fața directorului de la *Ziua* și îl voi arăta cu degetul pe dl Voiculescu așa cum nu a fost încă nimeni capabil să o facă pînă acum. Pînă atunci însă pentru mine unul prezumția de nevinovăție rămîne în picioare.

(Jurnalul Național, 15 octombrie 2004)

Puțoiul zilei

Pare o competiție. Tristă și acerbă. Un fel de „cine scui pă mai departe și mai gros”. Chiar mă întreb dacă merită scris despre ea, deoarece rădăcinile unei asemenea situații sînt eterne: lipsă de caracter, lipsă de educație, dorință de a-ți face un nume cu orice preț și, mai ales, o crasă lipsă de deontologie profesională. Or, pînă la urmă, nimeni nu-ți poate băga în buzunar calități pe care nu le ai, cum tot nimeni nu mai pare azi interesat în presa românească de a îndruma pașii „lupilor tineri” încît să-i ferească de a deveni, prea repede, „jigodii bătrîne”. Să fi dispărut, oare, o întreagă școală, odată cu moartea unor oameni ca Mircea Grigorescu? Le spune ceva tinerilor gazetari de azi numele acestui uriaș om de presă? Probabil că nu.

Prima lecție despre ceea ce se face și nu se face pentru a nu mînji numele de gazetar am primit-o de la dl Grigorescu, într-o dimineață de vară, în Piața Amzei. M-a invitat la „roșii cu brînză și un castravete”. Le-a cumpărat de la țărani săi preferați („Puștiule, de la ăsta să iei mereu roșiile și castraveții. De la ăllalt, brînză și cașul. Ne-am înțeles?”), le-a tăiat cu atenție, le-a aranjat pe o hîrtie curată. A scos din buzunar cîteva foi de hîrtie dactilografiate. Le-a întins lîngă hîrtia cu „de-ale gurii”. Le-a netezit. S-a uitat la mine și a zis: „Dacă ești din ăia care cred că tot ceea ce-ți trebuie e doar talent, apucă-te de altceva. Dacă nu,

ascultă bine la ceea ce-ți spun acum. Și, fii atent, una e să fii tânăr și alta e să fii un puțoi. Ne-am înțeles?”. Mă uit la fotografia unuia dintre puțoiile zilei. Ai zice că poartă pe umeri povara planetei, așa arată de torturat. Dintr-un scuipat, pune la zid „simbolurile căderii”. Care cădere? „Căderea morală a României”. Adrian Mutu și Ion Iliescu, Dorin Tudoran și Ion Țiriac, Dan Pavel și Vadim Tudor. Contribuția mea în această tochitură indigestă? „Dorin Tudoran și alți amici ai lui, intelectuali fini, au desăvârșit haosul moral”, bocește scuipăriciul prost travestit în Casandră.

Mă uit la fotografia altuia. Își ține bărbia în palmă. Fața neprihănită, de heruvim, înfruntă aceeași mizerie a lumii. Greu de crezut că e unul și același cu personajul grobian care, primind un telefon în legătură cu un drept la replică, răspunde sictirit nevoie mare: „Zi-i, că n-am timp!”. „Zi-i, băi, odată!” A primit dreptul la replică? „L-am primit. N-am avut timp să-l citesc. Nici mâine n-am timp. Poate poimâine.” Totuși, are de gând să-l publice, sau cea care îl solicită trebuie să apeleze la instanțele judecătorești? „Auzi, măi – grohăie plictisit heruvimul –, „poți să trimiți poliția, salvarea, pompierii, nu mă interesează... La revedere.”

Vezi bine, puțoiul zilei nu are vreme să se facă respectat. Tot ceea ce vrea e să fie temut. I-a spus lui bosu' că „marele gazetar n-are mamă, n-are tată”. Face ochii roată și vede că tot ce e „os domnesc” al presei operează pe principiul „fiindcă așa vrea mușchii mei”. N-a aflat că și obrazul e un mușchi și, fără o igienă de întreținere, devine șorică. Îmi închipui ce plictisit ar fi să audă ce-mi recomanda „însuși reporterul”, F. Brunea-Fox: „Băietă, înainte de a privi de sus la unul mai bătrîn ca tine, gîndește-te că poate a citit mai multe cărți și a iubit mai multe femei ca tine. Nu

Dorin Tudoran

scrii decît ce ai văzut cu ochii tăi și ce ai auzit cu urechile tale”.

Dar cine mai visează azi să fie Mircea Grigorescu sau F. Brunea-Fox, cînd tot puțoiul poate fi „al zilei”? Chiar dacă la sfîrșitul ei, cei ce păreau în zori „lupi tineri”, pe înserat au și ajuns „jigodii bătrîne”.

Marș!

(Jurnalul Național, 26 noiembrie 2004)

Dușmanul presei – presa

Am fost convins că nimeni nu poate face mai mult rău României decât politicienii ei. M-am înșelat – în acest an, oamenii „de presă” s-au dovedit „mai performanți”. Detestații politicieni au armate de sosii în mediile de informare în masă. Rezultate ale unor șapirografieri primitive ori ale unor clonări sofisticate, aceste duplicate s-au dovedit nimic altceva decât cele mai performante tulumbe de produs ceață electorală din dotarea politicienilor.

Este aproape imposibil să-ți dai seama dacă un jurnalist tună și fulgeră împotriva aroganței dlui Năstase pentru că disprețuiește atitudinea respectivă sau pentru că nu a ajuns încă să fie la fel de arogant ca dl Năstase. Este la fel de greu să înțelegi dacă un jurnalist român îl acuză pe dl Băsescu de bătăranie convins fiind că bătărania „nu se face” sau doar din frustrarea că nu este încă la fel de bătăran ca dl Băsescu.

Nu altfel stau lucrurile în legătură cu averile mirobolante ale unor politicieni. Sînt aceștia acuzați de jecmăneală fiindcă jurnaliștii care-i demască urăsc averile inexplicabile sau pentru că averile acestora din urmă nu sînt încă în aceeași ligă cu cele ale politicienilor straniu de bogați? A jeli zilnic pe umărul milioanele de oameni trăind sub sau la limita sărăciei, dar a folosi serile la numărul milioanele de euro sau dolari a devenit un sport răspîndit printre boșii „de presă”.

Mulți politicieni sînt arătați cu degetul de numeroși jurnaliști pentru luxul de a-și trimite copiii la studii în Occident. Nu de puține ori asemenea demascări sînt transmise din hoteluri de lux occidentale unde tătici și mămică de presă își întîlnesc odraslele aflate la studii. Cam așa stau lucrurile și în privința colecțiilor de tablouri, galeuri, tapiserii, automobile de lux, vile în intra și extravilan sau chiar pe coaste exotice unde româna nu e încă *lingua franca*.

Am crezut că nimeni nu poate face mai mult rău presei românești decît politicienii. M-am înșelat – în acest an, oamenii „de presă” s-au dovedit cei mai înverșunați dușmani ai presei. Cu cît mai tare strigau împotriva imixtiunii politicului și a șantajului economic, cu atît mai mulți boși de presă se aliniau la interesele unor grupuri de politicieni și sindicaliști cu dare de mînă. Trupeții s-au uitat la generali spre a înțelege cum să ia azimutul. Și l-au luat cu grăbire.

După alegeri, mulți adversari politici se vor îmbrățișa. Își vor repartiza hălcile de bunăstare. Jurnaliștii care i-au slujit vor rămîne certați multă vreme. Sau, mai știi, amintindu-și că nu sînt decît sosiile acestor politicieni, își vor împărți și ei frățește bunăstările care-au mai rămas disponibile după redistribuirile „la vîrf”.

Sinceritatea de ultim moment a dlui Băsescu, disperat de bine regizată, a lăsat mulți jurnaliști cu gura căscată de admirație și pe dl Năstase, perdantul, *bouche bez* de invidie. E rîndul presei să caște gura și să spună care a fost contribuția ei la năpasta româniilor de a fi avut de ales între doi comuniști „pocăiți” prin fesenzare – unul fără față, celălalt fără obraz de președinte. Nu aceleași Mării cu alte pălării au fost alese, ci unele cu pălării trase bine peste ochi, ca să nu vedem că nu au ochi pentru Măria sa, Electoratul.

2004 putea fi un an istoric. S-a dovedit doar unul istoric. Și contribuția presei la acest eșec a fost esențială. Prea mulți jurnaliști s-au aruncat cu entuziasm sub incidența acelor „dricari ai vieții publice”, etichetă lipită pe fruntea gazetarilor vremii sale tocmai de cel care a apărut ca nimeni altul libertatea presei – Thomas Jefferson.

(Jurnalul Național, 17 decembrie 2004)

Turturică, mută-ți cuibu' și te du...

Trustul Ringier i-a făcut cadou de Crăciun redactorului-șef al *Evenimentului zilei* un CD cu „varianta tipizată” a unei cunoscute romane plus un bilet de tren pînă la Bacău. Cum se cuvine la casele mari, perna din camera de hotel poartă pe ea în fiecare seară o trufă de ciocolată amăruie Lindt. Pe noptieră – o ediție completă Bacovia, tipărită pe foiță de Letea. Semnul de carte mîngîie pagina la care ziaristul poate citi resemnat: „Cînd orice se vinde,/ Cînd orice e marfă –/ Trezește un sunet bătrîn/ Din antica harfă”.

Episodul mătrășirii dlui Turturică încheie un spectacol jalnic, în care nici una dintre părțile implicate nu a ezitat să se facă de băcănie – nici o aluzie la circul de la *România liberă*. Ringier și-a acordat reacțiile față de echipa editorială mai mult în funcție de interesele politice ale PSD-ului și de cele financiare ale unor intermediari extrem de influenți, decît în funcție de performanțele ori contraperformanțele ziarului. Un comportament lamentabil!

Pe de altă parte, rolul dlui Cornel Nistorescu a fost decisiv în toată această dramă. Talentul și un dar special în a se gospodări financiar au făcut din Domnia sa unul dintre baronii presei postdecembriste. Din nefericire, aceste calități s-au dovedit un cocteil amețitor. Excesele ca și interesele personale nu au întîrziat să-și scoată coarneau.

Multe dintre cruciadele conduse de dl Nistorescu împotriva Răului se arată subiective. Simpatiile și antipatiile politice – evidente. Cu cât se apropie alegerile, derapajele profesionale se înmulțesc. Ziarul devine unul de partid, dar nu al partidului sprijinit de Ringier. Ruptura este inevitabilă. În final, atât proprietarul cât și echipa redacțională își pierde credibilitatea.

Din păcate, bibliografia pentru viitorii studenți ai facultăților de ziaristică din România va putea folosi numeroase texte semnate de Traian Ungureanu, Sabina Fati, Andreea Pora, Dan Tăpălagă, Dan Cristian Turturică și alții pentru un curs de importanța *Anatomiei patologice* în școlile de medicină. Oricât de odios ar fi fost „partidul-stat”, și a fost cu asupră de măsură, transformarea gazetăriei în delir nu e niciodată parte a soluției, ci totdeauna parte a problemei.

Deseori, analizei îi ia locul isteria, reportajul este înlocuit de colportaj, relatarea este substituită de croșetări tendențioase, dreptul la replică este batjocorit, iar echidistanța e repudiată drept slăbiciune. Jenant, autosorcoveala atinge proporții epidemice. De la Vlădică la opincă, mai toți evenimentii și mai toate evenimentele zilei se autodeclară cea mai corectă, cea mai talentată, cea mai profesionistă și cea mai coerentă echipă. Haida-de! Chiar nu mai e loc nici măcar pentru un dram de modestie?

Intangibil, grație unei inspirate clauze contractuale, dl Nistorescu nu a pierdut decît titlul de director al ziarului. În rest, pentru Domnia sa totul curge ca înainte. Ocoliți de asemenea clauze, colegii săi pot pierde foarte mult. Unii dintre ei îmi par a fi pierdut deja Nordul. Lăsați cu ochii-n soare, ei continuă să fie încurajați în tragica iluzie că sînt victimele absolut inocente ale luptei împotriva Răului.

Dorin Tudoran

Țin prea mult la dl Cornel Nistorescu spre a nu-i spune că are datoria să-i ia în brațe pe acești oameni, să-i scuture cu dragoste, să-i scoată din transa în care i-a împins și să le spună: „Copii, îmi pare rău. Și-acum, hai la treabă, că avem multe de făcut! Nimic nu începe și nimic nu sfârșește cu Ringier, PSD, cu Năstase ori Băsescu”. Mai ales libertatea presei.

(Jurnalul Național, 7 ianuarie 2005)

Jimmy, hopa!

Deschid *The Washington Post*. Titlul unui comentariu îmi atrage atenția – *Ascensiunea lui Hoffa*. Să fi reapărut, miraculos, cel considerat a fi fost cel mai puternic lider sindical al Americii – James Ridlle Hoffa –, dispărut în 1975 din parcarea unui restaurant și declarat mort, în mod oficial, în 1983, chiar dacă nimeni nu a dat de urma cadavrului său? Să fi reapărut cel pe care Robert Kennedy, ministrul Justiției în administrația fratelui său, John Fitzgerald, a reușit cu greu să-l trimită după gratii de unde l-a scos grațierea semnată de președintele Nixon? Să fi reapărut cel considerat a fi fost ucis de Mafia cu care ar fi avut relații „fluctuante”?

„Baronii mișcării sindicale americane”, spune primul paragraf al articolului, „s-au strâns aici la 10 ianuarie, în fortăreața AFL-CIO (Federația Americană a Muncii-Congresul Organizațiilor Industriale), în spatele ușilor închise, ca de obicei, publicului”. Mă dumiresc – este vorba despre James P. Hoffa, fiul lui Jimmy, astăzi el însuși liderul temușilor sindicaliști din Teamsters, sindicatul camionagiilor. Hoffa cere o reformă radicală a AFL-CIO, descentralizarea puterii acaparate de această instituție și anunță că, după el, AFL-CIO nu trebuie să primească mai mult de jumătate din banii pe care astăzi sindicatele îi varsă în conturile AFL-CIO.

Deschid un ziar românesc și citesc despre o federație sindicală care se lăbărțează zilnic, devenind (hodoronc-tronc!) o imensă caracatiță a lumii mediatică. Firmei sindicatelor din industria petrolieră, Global Media, nu-i era de ajuns că „deține Realitatea TV, Alfa TV, Radio Total, ziarul *Ziua* și o salbă de televiziuni și posturi de radio locale”.

Aflăm că „sindicaliștii conduși de Liviu Luca au cumpărat, luna aceasta, încă 30% din acțiunile ziarului *Ziua*, astfel încât acum cotidianul le aparține în totalitate” și că negociază „preluarea pachetului majoritar de acțiuni la ziarul *Independentul*”. Ni se reamintește că „Liviu Luca, liderul sindicaliștilor petroliști acționari la Global Media, este una dintre cele mai influente persoane din viața publică. Pe lângă mass-media cumpărate, trustul are un parteneriat cu Prima TV și Radio Star – ale lui Cristian Burci. De altfel, Global Media sînt asociați în Graffiti Press, axată pe editare”.

În septembrie trecut, un alt ziar românesc observa că, în vreme ce în Occident patronatele reprezintă o forță extraordinară care aproape dictează politicile economice, în România pre-electorală ditamai confederațiile patronale se căciuleau pe la ușile partidelor politice și negociau de o manieră „jenantă”. „Știți care este rezultatul acestor temeneli?”, se întreba autorul articolului. Și răspundea: „Pe de-o parte, întrevederile respective (între liderii patronali și cei politici) se încheie cu minunate și nemaiuzite promisiuni electorale, care (culmea!) poartă și girul acestor organizații de afaceri, iar pe de altă parte, orice om politic se va putea lăuda cu ideea că, uite, la mine vin businessmenii să-mi ceară aia și aia...”. Titlul articolului – „Ce caută patronatele printre partide?”.

Urmînd firul analizei comparative între ceea ce se întîmplă în România și „acolo unde vrem noi să

ajungem”, lumea occidentală, mai pot fi exprimate niște întrebări: „Ce caută federațiile sindicale printre proprietarii de trusturi media? De unde și pînă unde trebuie Federația Sindicală Independentă PETROM să devină un imperiu media?”.

Menirea sindicatelor nu este aceea de a se număra printre cei care își împart monopolul presei. O presă aflată în mîinile sindicatelor nu poate fi cu nimic mai curată decît o presă aflată în mîinile partidelor politice. Pericolul reprezentat de manipularea presei de către sindicate nu este cu nimic mai redus decît cel constituit de manipularea mijloacelor de informare în masă de către partidele politice. Dimpotrivă. Cînd baronii sindicali devin și baroni media, presa adevărată ar trebui să aibă insomnii.

Cineva ar trebui să-și ia inima în dinți și să spună: „Jimmy, hopa!”.

(Jurnalul Național, 28 ianuarie 2005)

La cine scrii, domn'le?

Mă aflu în grădina unui restaurant bucureștean. Un prieten ține morțiș să-mi prezinte un posibil investitor, om doldora de bani, gata să finanțeze un ziar „ca lumea”. Ne cîntărim reciproc pe sub ramele ochelarilor de soare. Spre finalul mesei, învîrtind coniacul în paharul bulbucat, mă întrebă scurt: „La cine scrii, domn'le?”.

„La nimeni”, răspund. Răspunsul îl amuză. Mă amuză amuzamentul său. Deschide o mapă așezată tacticos pe masă. „Păi, uite aici articolele dumitale din...” „Oh – spun –, voițați să întrebați «unde scrii?»”. Prietenul meu, intermediarul întîlnirii, diplomat din naștere, dă s-o dreagă: „Ei, chestiune de semantică”. „Da”, zic eu. „Stați puțin”, replică potențialul patron de gazetă. „Lăsați chestia asta cu semantica.”

Cum semantica mi se pare o chestie bună, eu unul nu o las și încep să-i explic celui pe cale de a deveni un Rupert Murdoch al românilor că mai interesant ar fi să ne întrebăm pentru cine scriem, cui ne adresăm, adică. „Vrei să spui că Cutare nu-ți spune ce și cum să scrii?”, mi-o taie preopinentul. „Exact.” „E un prost.” „Dimpotrivă, e deștept.” „Păi, dacă vreau, eu pot să fiu și mai deștept.” „Da?” „Da. Nici eu nu o să spun oamenilor ce și cum să scrie. O să-ți spun dumitale și dumneata le spui lor, că doar ești directorul ziarului.” „Care ziar?” „Ziarul meu. Îi dăm drumul în trei luni.” „Fără mine.” Rîde.

„Bine. Cît iei pe articol acum? Eu îți dau dublu. Chiar triplu, dacă e nevoie.” „Nu e nevoie, e doar imposibil.” „Zi, domn'le. Nu mă toclesc. Cît iei acum?” „Nimic. Scriu de plăcere.” E prima oară într-un ceas de vorbă cînd îl simt pierdut. E prima oară în viața lui cînd nu poate da dublu, triplu „dacă e nevoie”. Și pentru asta nu mă va ierta vreodată.

Îmi aduc aminte de acest episod la o sticlă de Herradura Añejo, pe terasa unui restaurant din Coyoacan – nu departe de *Casa Azul*, cuibul Fridei Kahlo și a lui Diego Rivera – unde prietenul meu, Carlos F., tocmai îmi descifrează războiul de presă dintre susținătorii și detractorii controversatului primar al capitalei mexicane.

Întors la hotel, îmi iau poșta electronică și mă amuz citind un articol trimis din București. Un gazetar zglobiu scrie în bășcălie despre alt gazetar zglobiu, acuzîndu-l că „scrie la Cutare”. Mă întreb cît de repede va veni replica: „Tocmai el vorbește, care scrie la Cutare...”. Abia ajuns în Washington, găsesc replica atît de previzibilă în altă tranșă de mesaje electronice.

Românii se căsăpesc reciproc pe ce nu au – bani. Se căsăpesc și pe ce au – bani. Între timp, presa scrisă, văzută și auzită a încăput pe mîinile celor care au făcut bani frumoși, aiuritor de mulți bani. Și într-o țară foarte săracă, dar garnistă cu o trupă de miliardari – azi în lei, mîine în euro și dolari – percepția este că toți banii frumoși se fac urît. Așa că, oriunde scrii astăzi, oriunde apari pe sticlă și orice microfon ronțai, nu poți scăpa de colierul suspiciunilor care ți se atîrnă de gît.

Ciudad de México (Distrito Federal). Mă uit pe geamul hotelului de cinci stele. În spate se află fostul sat olimpic. Închid ochii și le revăd pe Lia Manoliu

Dorin Tudoran

(58,28 m) și Viorica Viscopoleanu (6,28 m) câștigând aurul în '68. Și-l mai văd pe Bob Beamon plutind și amuțind planeta preț de 8,90 m! Mă revăd citind cronicile sportive ale unor Petre Gațu, Ioan Chirilă, Emanuel Valeriu ori Radu Urziceanu. Dar mi-e imposibil să mă imaginez cu aproape patru decenii în urmă, terminînd o altă tabletă semnată Radu Cosașu, punînd mîna pe telefon și stropșindu-mă la autorul ei: „La cine scrii, nea Relu?”. Eram fericit să-l citesc. Sînt și azi. Oriunde ar scrie.

Unii cred că libertatea a complicat viața multora. Eu cred că prostia.

(Jurnalul Național, 7 octombrie 2005)

VII

Cvasiportrete

„Omul, acest dușman”

Înainte de Havel și Michnik, de Konrád și Kuron, de Iosif Brodski și Danilo Kiš, înainte de Soljenițin, Kolakowski și chiar Djilas cu a sa *Noua clasă: O analiză a sistemului comunist* (1955), a fost Czesław Miłosz. În anumite privințe, pentru mine el a rămas întotdeauna acolo – înaintea multora.

Pe vremea când modestul meu eseu *Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi* apărea în traducere franceză și era difuzat în foileton de Europa liberă, un comentator occidental observa influența pe care o exercitase asupra mea *Gîndirea captivă*. Comentatorul menționa și câteva contribuții inedite, foarte incitante, pe care le-aș fi adus liniei de gîndire și analiză a lui Miłosz.

M-am îngrozit din două motive și în două situații diferite. Prima oară, în buncărul meu bucureștean de paria al societății comuniste nu citisem pînă atunci cartea lui Miłosz, dar nu m-ar fi crezut nimeni. La urma urmelor, puteam fi doar un plagiator norocos, nu?

A doua oară, după ce am ajuns în America. Prima carte pe care o cumpăram era, cum altfel, *The Captive Mind*, by Czesław Miłosz, apărută la Vintage Books în 1981, tradusă de Jane Zielonko. Chiar și Vladimir Tismăneanu, care avea să traducă peste cîțiva ani eseuul meu în engleză, pefațîndu-l cu un text foarte generos,

va fi avut îndoieli că nu-l citisem pe Miłosz în România. Așadar, șocul meu american începea chiar de la cartea lui Czesław Miłosz, căci înțelegeam definitiv modestia demersului meu eseistic.

Peste o vreme, aveam nu doar să-l cunosc pe Miłosz, ci chiar să am onoarea de a-i fi coleg pentru câțiva ani într-un prestigios comitet. Ne întâlneam cam de două ori pe an. După apariția ediției engleze a textului meu, i-am trimis un exemplar. Cîteva luni mai târziu, aflați la New York, mă invita la masă pentru a-mi împărtăși cîteva gânduri despre volumașul meu. Cu politețea fostului diplomat, Miłosz avea să-mi spună că s-a bucurat să aibă încă o dovadă despre cît de mult influențase cartea scrisă de el în 1951/1952, într-un Paris total fascinat de Stalin, intelectuali central și est-europeni din generații diferite. A rîs copios aflînd că nu îl citisem decît după ce ajunsesem în America.

Scriu aceste rînduri într-o duminică senină, abandonînd făcutul bagajului pentru o vizită la București, după ce ziarul de dimineață aduce știrea trecerii lui Miłosz în neființă. Întrebat despre cauzele morții, asistentul său răspunde celor de la *Associated Press* cu o simplitate nu tocmai comună situațiilor cînd dispar personalități de acest calibru și amănuntele devin de-a dreptul indecente: „E vorba de moarte, pur și simplu moarte. Îi venise timpul – avea 93 de ani”.

Unul dintre giganții secolului trecut, Czesław Miłosz află de la un alt uriaș al aceluiași veac infernal, Papa Ioan Paul al II-lea, că: „În poezia dumneavoastră, faceți doi pași înainte și unul înapoi”. Amuzat de această imagine care sugerează „tangoul leninist”, Miłosz răspunde: „Sfinte Părinte, cum aș putea proceda altfel în acest secol?”.

Care secol? Ce fel de secol? – se vor întreba cei norocoși a fi atât de tineri spre nu a-și aminti chipul veacului cu un obraz devastat de fascism și cu celălalt mâncat de comunism. Secolul în care Miłosz avea să descopere „incredibila inumanitate de care este capabilă ființa umană”. Unul dintre capitolele *Gîndirii captive* se intitulează: „Omul, acest dușman”.

Cine a uitat sau nu știe, dar vrea să afle ce a fost comunismul nu are nimic de făcut decît să citească acele pagini. Este una din șansele de a evita noi captivități ale gîndirii.

(Jurnalul Național, 27 august 2004)

Mai blînd și mai drept

Pe 25 decembrie, Ioan Alexandru ar fi împlinit 63 de ani. Există undeva cîteva fotografii deja îngălbenite. Sîntem patru – Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru și eu, colegi în grupa 503, Filologie Română, promoția 1968. Rîdem cu gura pînă la urechi. Părem a nu avea habar ce ne va aduce viața, ca să nu mai spun că sîntem absolut „în necunoștință de cauză” de ceea ce aveam să ne aducem unii altora, luînd cărări atît de diferite și supunîndu-ne la atîtea rupturi violente și definitive. Închid ochii și îl aud pe cel dus dintre noi bolborosind ca în transă: „Lumină lină lini lumini/ Răsar din codrii mari de crini/ Lumină lină cuib de ceară/ Scorburi cu miere milenară”.

Una dintre puținele cărți pe care am dorit să le iau cu mine, atunci cînd a trebuit să părăsesc România – 24 iulie 1985 –, era culegerea de *Colinde* întocmită de G. Breazul, scoasă în colecția „Cartea Satului” de Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, în 1938, la Scrisul Românesc SA din Craiova. Mi-a fost „reținută” la Aeroportul Internațional Otopeni. Am recuperat-o. O răsfoiesc mai ales de Crăciun și de Paști. Desenele lui Demian sînt o splendoare.

La sfîrșitul acestui an, după atîtea luni de furii, patimi și orbiri, aș dori să-i invit pe cititorii *Jurnalului Național* să-și plece ochii, în seara de Ajun, pe varianta moldovenească a unui colind care se numește „Maria se

preumbla”, cules de G. Cucu. Rămîn suficiente zilele anului cînd, din acest colț de pagină ca și din altele, cei care ne citesc sînt bombardati cu neliniști și vești proaste pentru a ne datora unii altora, ca și nouă înșine, un moment de liniște.

E mare nevoie (nevoie ca de aer!) și de vești bune. Vestea pe care o aduce acest colind ne ajută, în fiecare an, să simțim dramul de dumnezeire care a fost pus în sufletul nostru, miracol pe care ne pripim prea din cale afară să-l batjocorim peste an. Cu sau fără zăpadă, cu sau fără cetina verde a bradului, în aceste zile avem șansa să reaprindem în sufletul fiecăruia dintre noi acea lumină lină fără de care nu putem vedea, nici măcar pentru o clipă, diferența dintre noi și o haită de fiare:

Coborît-a, coborît,	Dar iată, că pe'nserat,
Coborît-a Duhul Sfînt,	Într'un grajd s'a așezat;
La ușa bisericii,	Și-a născut, pe fin uscat,
La icoana Precestii.	Prunc frumos și luminat.

Icoana maichii 'ntrebară	Frumos nume ce I-a dat:
„Ce veste-ai adus în țară?”	„Isus Cristos, Împărat”.
Veste bună aduce'n țară,	Frumos nume ce I-a pus:
Duhul Sfînt, cînd se coboară.	„Isus Cristos, Iisus”.

Sfînta Fecioară Maria
Va să nască pe Mesia;
Și umblă din casă'n casă
Și nimenea nu o lasă.

Sărbători fericite și un 2005 mai blînd și mai drept cu noi toți!

(*Jurnalul Național*, 22 decembrie 2004)

Mirarea Pacepa

Printre atâtea uriașe mirări ale lui ianuarie 1990, cea provocată de faptul că urma să realizez tocmai eu primul interviu pe care îl acorda dl Ioan Mihai Pacepa după evenimentele din decembrie 1989 a fost poate cea mai șocantă. Mă revedeam în acel avion al companiei Austrian Airlines în care părăseam România în ziua de 24 iulie 1985, după ani de hărțuială și o grevă a foamei de 40 de zile, și acea imagine a unei familii împrăștiată de frică și incertitudini nu se potrivea deloc cu imaginea unor Ioan Mihai Pacepa și Dorin Tudoran petrecând o jumătate de zi împreună pentru a discuta și imprima un interviu.

În cei patru ani și jumătate pe care îi trăisem deja în America avusesem șansa să aflu de la oameni demni de toată încrederea nu doar în ce constaseră eforturile dlui Pacepa de a trezi la realitate autoritățile americane în legătură cu Ceaușescu și regimul său criminal, dar și despre furcile caudine pe sub care continua să treacă ciclic fostul Șef al Direcției de Informații Externe a Securității. Totuși, viețile noastre fuseseră prea diferite pentru ca Dorin Tudoran să nu aibă mai mult decât o strângere de inimă împărțind cu Ioan Mihai Pacepa o jumătate de zi de discuții.

După politicoasele, protocolarele formule de introducere, m-am trezit – ca de atâtea ori în viață – făcând „ce nu se face”: i-am mărturisit dlui Pacepa starea

mea de inconfort. S-a uitat la mine mai mult pe sub ochelari decît prin lentila lor, a zîmbit cu o tristețe discretă și mi-a spus: „Vă înțeleg. E normal. Din păcate nu avem timp acum să discutăm motivele reacției dumneavoastră. Haideti să încercăm să realizăm acest interviu. Dacă reușim, bine. Dacă nu – renunțăm. Dacă reușim, avem șanse să discutăm și alte lucruri, altădată și pe îndelete”. Am reușit. Sînt și astăzi bucuros că am trecut peste un prag al reținerilor care îmi părea inițial mai înalt și mai strașnic ca Zidul Chinezesc.

La 15 ani după înregistrarea și difuzarea acelei discuții, iată că *Jurnalul Național* este interesat să publice astăzi cea mai mare parte a interviului și să retipărească un text al dlui Pacepa publicat în 1996, simultan în ziarul *Ziua* și săptămînalul newyorkez de limbă română *Lumea liberă*. La șase ani după discuția noastră, dl Pacepa încerca să atragă atenția încă și încă o dată că demantelarea Securității nu prea începuse.

Cînd mi-a împărtășit gîndul de a oferi *Jurnalului Național* spre publicare și republicare paginile de astăzi, l-am întrebat de ce o face. Mi-a răspuns succint, așa cum îi este obiceiul: „Paginile acestea sînt încă de stringentă actualitate, deoarece telefoanele continuă să fie interceptate ilegal în București și România continuă să fie singura țară din Europa care are 9 servicii secrete – toate pline ochi cu foști securiști”.

Cu puțin timp în urmă, dna Zoe Petre, fost consilier principal al fostului președinte Emil Constantinescu, scria în *Ziua* că telefonul Domniei sale continuă să fie ascultat. Cînd informația despre o astfel de practică abominabilă vine de la un fost șef de servicii secrete, cu prostul obicei de a se ține la curent cu ceea ce se întîmplă în România, și de la un fost consilier prezidențial, teamă îmi este că informația

cu pricina este adevărată. În timpul mandatului prezidențial al dlui Constantinescu s-a făcut reanalizarea dosarului de condamnare a dlui Pacea și s-a dat decizia pentru care a mai fost nevoie de ani buni pentru a fi pusă în aplicare.

Dacă nu mă înșeală memoria, la sfârșitul mandatului său, dl Emil Constantinescu avea să spună, parcă, ceva de genul: „M-a învins Securitatea” sau: „M-au învins structurile...”. Nu cred că toate neîmplinirile administrației Constantinescu pot fi explicate prin forța deținută încă de către membrii nu tocmai ai fostelor servicii secrete, dar nu poate fi nici o îndoială că asemenea „cîrțițe” – mîncînd un cozonac bun în toate formațiunile politice românești – s-au simțit pentru singura dată amenințate serios în acei ani și au reacționat cu o duritate și solidaritate de care nu au avut nevoie în celelalte administrații postdecembriste. Dl Pacea are dreptate din nefericire unele pagini sînt încă de mare actualitate pentru ca o filă a istoriei românești să poată fi, în sfîrșit, întoarsă.

Din motive de spațiu tipografic, am înțeles decizia dlui Pacea de a publica doar o parte a discuției noastre. Din ceea ce a rămas pe dinafară, cea mai bună parte este compusă din întrebări ale mele. Mai importante sînt răspunsurile, ele existînd aproape în totalitate în textul încredințat spre publicare *Jurnalului Național*. La rîndu-mi, i-am cerut dlui Pacea să fie de acord să reproduc în această prezentare una dintre întrebările mele și răspunsul la ea (care nu și-au găsit loc în textul oferit *Jurnalului Național*) de către dl Pacea. Le reproduc mai jos, cu speranța că ele pot oferi imaginea vîltoarelor prin care au trecut oameni ca dl Pacea, după ce au hotărît să rupă cu un regim criminal:

Dorin Tudoranu: *Din cîte știi, ați luat atitudine publică numai în 1985. Ce s-a întîmplat pînă atunci?*

Ioan Mihai Pacepa: După ce am obținut azilul politic în Statele Unite, am făcut tot ce am putut ca să prezint autorităților americane adevărata față a lui Ceaușescu. Din păcate, însă, președintele american Jimmy Carter, care a fost gazda lui Ceaușescu numai cu trei luni înainte de a-mi acorda azilul politic, a fost un om mult prea onest ca să poată crede că președintele României nu putea dormi noaptea, dacă nu mințise pe cineva în timpul zilei. De fapt, președintele Carter nu a crezut o singură vorbă din tot ce am raportat autorităților americane despre Ceaușescu.

În decembrie 1989, dubiile care mai rămăseseră în legătură cu acuratețea informațiilor oferite de către dl Pacepa autorităților americane aveau să dispară cu totul. A fost, de altfel, și motivul pentru care în acea perioadă dl Ioan Mihai Pacepa a fost redescoperit de mulți Toma Necredinciosul iar fostul Șef al Direcției de Informații Externe a Securității a fost solicitat intens să analizeze moștenirea post-Ceaușescu și caracterul deciziilor ori lipsa unor decizii a noilor guvernanți de la București.

În România, dl Ioan Mihai Pacepa continuă să fie crezut de unii și necrezut de alții. Declaratele motive ale desprinderii sale de un sistem abominabil sînt considerate sincere de unii și nesincere de alții. Contribuția sa la prăbușirea lui Ceaușescu și a sistemului său este recunoscută de unii și negată de alții. Pentru unii, este un om care a dovedit că se poate rupe cu un sistem criminal, chiar și atunci cînd ai ajuns într-o funcție amețitoare, pentru alții rămîne un trădător.

Lucrurile vor sta astfel pentru foarte multă vreme și numai arhivele timpului – a căror deschidere nu o poate pripi nimeni – vor aduce răspunsurile pe care mulți le mai așteaptă cel puțin la unele dintre mirările lor.

Dorin Tudoran

Dl Ioan Mihai Pacepa are astăzi o experiență de viață mult prea întinsă spre a nu accepta o asemenea realitate. Ce pare că nu acceptă este doar să i se refuze dreptul de a-și apăra adevărul. Că adevărul său se va suprapune într-o bună zi cu ceea ce vom considera, cei mai mulți dintre noi, că este adevărul-adevărat este o decizie a timpului și a felului în care sîntem capabili să scriem și să ne asumăm istoria.

(Jurnalul Național, 14 ianuarie 2005)

Noapte bună, domnule profesor!

Abia îmi apăruse o carte la Dacia și directorul editurii mă suna să-mi spună: „Dorine, e de rău. Vor s-o topească...”. Venea a doua zi la București pentru discuții la Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Urma să mă sune cum termină și să ne întâlnim. M-a sunat. Ne-am întâlnit „La Doamna Candrea”. Am vorbit. Am băut aspru. Lucrurile nu arătau vesel. „Și, apropo – îmi spune Sandy –, un om foarte serios vrea să-ți vorbească în această seară.” Așa am stat de vorbă, pentru prima oară pe îndelete, cu Adrian Marino.

Întâlnirea cu omul din ale cărui tomuri învățasem mai multă carte decât în lungi cursuri la universitate a fost un eșec. Ținuse să-mi spună că aș putea evita multe necazuri, dacă nu aș fi atât de apropiat de grupul parizian Ionesco, Cioran, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Era păcat de marele meu talent și nu avea nici un rost să-mi fac rău pentru... Șocat, l-am repezit cu iuțeala imbecilei tinereți. Voiam să fie limpede că apropiat ori nu de toți cei menționați, prețuirea mea pentru ei nu avea cum să se schimbe.

La prima sa vizită postdecembristă în Statele Unite, dl Marino mi-a transmis că ar vrea să mă vadă. Am refuzat cu o impolitețe de care nu mă credeam în stare. Peste puțină vreme, viața m-a relocalat pentru șapte ani în România și Basarabia, ani în care am citit mai tot ce a publicat. Descopeream în noul Adrian

Marino un critic al ideologiilor avînd la dispoziție un aparat de interpretare excepțional și o exemplară deschidere spre valorile liberalismului. Dar mai descopeream, dezgustat, și inapetența formațiunilor politice istorice – altfel, colcăind de impostori și analfabeți politici – pentru o minte care le-ar fi putut pune la îndemîna o înțelegere profundă a politicului.

În 1999, între două zboruri, aveam să aflu că primisem Marele Premiu ASPRO. Președintele juriului, Adrian Marino, scrisese un *Argument* extrem de generos. Ajuns la Chișinău, l-am sunat să-i mulțumesc. Spre surprinderea mea, dl Marino a început printr-o scuză: „Vă rog foarte mult să mă iertați pentru mojicia insului care v-a...”. I-am spus că deja uitasem reacția aceluia bețiv imbecil și că oricum nu el, Adrian Marino, era responsabil de cele întîmplate. Dar el se simțea responsabil.

Pînă la reîntoarcerea la Washington, contactul meu cu dl Marino a rămas foarte strîns. Am schimbat cărți, articole, comentarii, gînduri și îngrijorări. Discutam la telefon ore întregi. Semn că izolarea își lua tainul, de fiecare dată cînd terminam îmi spunea: „Mă sunați săptămîna viitoare, nu-i așa?”. „Bineînțeles, domnule profesor.” Nu înțelegea de ce continuam să-i spun „domnule profesor”, doar îmi spusese că nici o universitate din România nu-i oferise o poziție de predare. Îi mărturisisem că birocrăția administrativă nu mă interesa. „Excepționalismul” românesc se manifestă și prin prezența unor Ion Dodu Bălan și Ghiță Florea printre universitari și cu ținerea lui Adrian Marino la distanță de o catedră. Dimitrie Cantemir la grajduri și struțo-cămilele în jilțurile Academiei Române este oricînd o posibilă siglă a insanității noastre socioculturale.

I s-au reproșat multe dlui Marino. Nu sînt Dumnezeu și nu am căderea să judec ceea ce nu știu pînă la capăt. Știu, în schimb, că sîntem prea mulți cei vinovați de a fi trecut pe lîngă acest mare cărturar cu superficialitate și suficiență. Mă simt vinovat că a murit nerevendicat cum se cuvine de o Românie care se vrea profundă, dar continuă să mizeze pe nimicuri. Mă apasă greu vinovăția că nu am ascultat repetatele rugăminți ale cărturarului de a dedica „trei ore, numai trei ore pe zi, dle Tudoran”, pentru a termina o anume carte pe care el era convins că o pot duce la capăt. „Doar singur ați scris acel vers: «Murdărit de toate clipele zilei, am uitat gustul eternității»”, încerca el să mă convingă.

De ce n-am considera eternitatea drept lucrul dus la capăt în chip desăvîrșit? Adrian Marino a avut obsesia lucrului temeinic făcut – o stare nenaturală pentru români. Nu-i pot promite nici acum că voi găsi vreodată acele trei ore pe zi. Tot ceea ce pot face este să șoptesc: Noapte bună, domnule profesor. Odihniți-vă în pace...

(Jurnalul Național, 25 martie 2005)

O națiune imaginară: Basarabia, *mon amour*

Cei șapte ani petrecuți în Republica Moldova m-au învățat că, deși rămîne pentru mulți locul în care nu se întîmplă nimic, mai ales nimic din cele ce se întîmplă la alții, Basarabia este un spațiu în care se întîmplă ceva, și încă ceva foarte serios – o cumplită criză de identitate.

Înțelepți de toate felurile și de pretutindeni nu mai prididesc să le explice basarabenilor cine sînt. Demersul este cumva facilitat de faptul că basarabenii nu se prea pricep să spună ei înșiși cine sînt, pentru simplul motiv că par a nu mai ști cine sînt. Dincolo de nivelul retoric, încărcat de toate mitologiile de rigoare parafate de celebrul verdict eminescian: „Noi sîntem români și *punctum!*”, materialul rămîne șubred. Un brutal ping-pong între pumnii de fier ai istoriei a transformat milioane de oameni într-o națiune aproape imaginară.

Am citit mai tot ceea ce cred elitele basarabene despre identitatea locului. Am rezistat la un registru întins de tînguieli ori răsteli, de la resemnarea mioritică fără mioare la ideologii create de analfabeți hiperactivi. Am închis ochii la postmodernismul unor oameni fără experiența modernității și am descurajat somnambulismul epistemologic al unor rătăciți cumsecade. M-am făcut chiar că nu văd stupiditatea unor eforturi

deconstructiviste săvârșite pe buza prăpastiei. Am văzut carismatici locali fierbînd împotriva foștilor comuniști basarabeni pentru a se arunca apoi la picioarele șleahței comunisto-securiste din „țărișoară”.

Citesc destul de regulat cîțiva dintre scriitorii de vîrf ai Basarabiei. Sînt îndrăgostit de tablourile cîtorva pictori basarabeni. Continuu să fiu, pe cît posibil, aproape de oameni care au crescut sub ochii mei, devenind subtili analiști de fapte și împrejurări politice. Îmi lipsesc nesfîrșitele conversații la un urcior de „jin negru de Primae”, pe malul Nistrului, rîu despre care, la supărare (și cînd nu e el supărat?) prietenul meu Gicu Chiriță nu mai știe de curge la vale sau la deal. Totuși, imaginea cea mai percutantă – nici oftată, nici semețată – despre ceea ce este Basarabia o dă un cantautor straniu, cu o voce mai behăită, mai plină de falsete decît cea a lui Serge Gainsbourg și cu înfățișarea unui *raket* mucalit.

Născut în 1970 în satul Nișcani, raionul Călărași, Pavel Stratan nu filozofează la nesfîrșit în legătură cu ceea ce ar fi putut sau ar fi trebuit să fie Basarabia astăzi. Nu se întrebă nici măcar cine ar fi putut fi el însuși. Nu se omoară să dea un răspuns la întrebarea „persană” cum poate cineva să fie basarabean. Cu o intuiție extraordinară, el merge direct la țintă, povestind cine este. Asemeni celebrului personaj *Forrest Gump*, Stratan este cel mai bun Stratan care poate rezulta din multele, iremediabilele lui handicapuri. „Dacă” nu intră în ecuația artistic-existențială a acestui trubadur de o sinceritate dezarmantă. Și singura epidemie de care are nevoie Basarabia în acest moment este una de sinceritate, de asumare a propriei identități.

Basarabia este ceasul nostru cu cuc. Doar Dumnezeu știe dacă pasărea cu pricina e moartă ori nu. Dar, ce

e valabil pentru vultur – „vulturul mort nu cade niciodată din cuib” – ar trebui să fie adevărat și pentru cuc. Cît privește ceasul lui Stratan, între două strofe ale acestui pictor nu mai naiv decît Rousseau Vameșul și trăgînd cu ochiul la suprarealitatea diavolească a lui Dali („Ceasul nu mai bate/ Oară'i douăsprăzăș' fix./ Doamne, ce înseamnă/ Oare semnul X?” și „Mai cîntă o dată./ Fix la douăsprăzăș' fix./ Cred că oricum ceva înseamnă/ Semnul ista X.”), uluitor rămîne că, pentru basarabeni, al doisprezecelea ceas pare să nu (mai) aibă semnificația pe care o are pentru cei la ale căror isprăvi se uită cu jind.

„La vale, e'aș vre' să mărg numai la vale/ C'la vale oleacă-i mai ușor dă mărș./ Și dacă-i vorba de parale, eu vreau nu vorbe, da' parale!/
Și-n vale să mă aștăpte-un «Mărsădăș»!”, bolborosește Stratan. Dacă trebuie să faci ceea ce spune nu ceea ce face doctorul, basarabeni e bine să asculte la ce cîntă Stratan, dar de mers să încerce a merge ș'olecuță la deal. Nici măcar populația „țărișoarei” nu-i formată din 22 de milioane de păstori Becali, îmbrăcați în Hugo Boss pe care, în vale, să-i aștepte 22 de milioane de „Mărsădășuri” Maybach.

(*Jurnalul Național*, 1 aprilie 2005)

Harul divin și dreptul divin

Lovit de tragedii care l-au lăsat singur pe lume foarte devreme, Karol Wojtyła și-a căutat familia în legea lui Dumnezeu. A găsit-o și, după ce a devenit conducătorul Bisericii catolice, a impus un model greu de egalat, în care forța morală, curajul și umilința s-au regăsit de minune. Părăsindu-ne, cel care în 1979 spunea polonezilor sufocați de comunism: „Nu trebuie să vă temeți!”, a lăsat în urma sa cam tot atâtea bunuri lumești cît un modest pensionar din Gdansk. Karol Wojtyła a reprezentat măreția născută din tragedie și accesul la harul divin.

De partea cealaltă a unui canal nu mai lat decît o mîneacă s-a jucat ceea ce britanicii speră să fie ultimul act al unei tragi-comedii născute din măreție. Tragedia este cea a unui om neavînd nici un fel de vocație pentru partitura destinată lui de un fost imperiu. Măreția – cîtă mai este – aparține unei coroane pe care episoade dintre cele mai jenante au făcut-o uneori să arate ca felinarul unui bordel.

Recăsătorindu-se, după lungi decenii de adulter, prințul Charles încearcă să pară, în sfîrșit, pregătit pentru Tron. Apărătorii prințului ne atrag atenția că dreptul de a avea amante a constituit dintotdeauna un „drept divin” al regilor, dăruit lor ca răsplată pentru că au fost obligați de atîtea ori să accepte căsătorii în care primează „rațiunea de stat”.

Presa a readus pe tapet episodul în care, înțelegînd că tînăra mireasă, Diana, aștepta ca soțul să-i fie fidel, Charles ar fi întrebat-o uluit: „Chiar aștepți de la mine să fiu primul prinț de Wales din istorie care să nu fi avut o amantă?”. Ceea ce a urmat e de-acum istorie, și nu neapărat una glorioasă, gîndindu-ne fie și numai la cîtă suspiciune va continua să planeze asupra condițiilor în care a murit prințesa Diana. Cît despre Camilla Parker Bowels, ea este o variantă pe dos a Penelopei – Camilla nu a *penelopat* în așteptarea soțului, ci în așteptarea amantului.

În testamentul său, la care a început să lucreze la un an după ce a devenit Suveran Pontif, Papa Ioan Paul al II-lea și-a cerut iertare de la noi toți.

La cererea episcopului David Stancliffe, prințul Charles a trebuit să-i ceară iertare fostului soț al Camillei, Andrew Parker Bowels, pentru adulter și ruinarea căsătoriei celor doi. Scuzele au fost primite cu dragă inimă, căci fostul soț al Camillei nu e nici el vreo ușă de Biserică. Drept răsplată, Andrew Parker Bowels a fost unul dintre invitații de onoare la căsătoria fostei sale soții cu (mai știi?) viitorul rege al Angliei.

Papa Ioan Paul al II-lea a fost convins că a scăpat tentativei de asasinat a turcului Agca doar grație unui miracol. În 1982, a făcut un pelerinaj în Portugalia și a depus glonțul care ar fi trebuit să-l ucidă pe altarul Madonei din Fatima. Pe Agca l-a vizitat în pușcărie, a luat în palmele sale palma care găzduise pistolul care ar fi trebuit să-i aducă moartea, a mîngîiat-o și l-a iertat pe atentator în numele său și al lui Dumnezeu.

S-a vorbit mult despre seninătatea cu care a părăsit această lume Papa Ioan Paul al II-lea și despre expresia serenă a chipului său din urmă. Funeraliilor sale, urmărite de peste două miliarde de oameni, nu pare

să le fi lipsit nimic din tot ceea ce merita să le încarce de recunoștință și de un suprem simbolism. Totuși, eu unul cred că a lipsit ceva.

Aflînd de moartea Papei, Mehmet Ali Agca, deținut astăzi într-o pușcărie din Turcia, a cerut să i se dea dreptul de a merge la Roma spre a-și lua rămas bun de la cel care îi acordase iertarea. Cum Agca e în arest pentru comiterea altei crime, cererea i-a fost refuzată.

Sînt sigur că Sfîntul Părinte ne-a părăsit cu o undă de tristețe, căci, din păcate, una dintre lecțiile supreme pe care s-a străduit să ni le inculce mai are mult pînă a ne convinge. Acea spirituală *Via della Conciliazione* desenată de el este încă infinit mai puțin populată decît artera stradală cu același nume, atît de aglomerată în timpul funeraliilor sale. Și, pentru asta, da, polonezi ori nu, cred că trebuie să ne temem.

(*Jurnalul Național*, 22 aprilie 2005)

Neliniștitul Aurel (I)

Ne-am cunoscut spre sfârșitul anilor '60, începutul anilor '70. Venit din Transilvania, dintr-un mediu universitar, avea ștaiful căruia îi duceam dorul în marea bucureșteană fierbînd de atîția involburați geniali pentru care eticheta era un moft. Ne-a apropiat cititul. Schimbam cărți și le discutam în lungi partide peripatetice. Pe vreme frumoasă o luam de la Piața Unirii spre Șosea. Băteam Șoseaua de cîteva ori și o luam înapoi. Începusem să fiu interesat de Kierkegaard și m-a încurajat cu pasiune. Recitind în America *Kierkegaard: Construction of the Aesthetic*, îmi reveneau în minte discuțiile cu el despre cum îl citise Adorno pe frustratul, melancolicul danez.

Cîteva ani am împărțit unul dintre birourile unei reviste literare. Continuam să vorbim despre cărți, dar politicul devenise deja subiectul preferat. Multă vreme a încercat să mă tempereze, să-mi arate și partea plină a sticlei – părțile acceptabile ale unui sistem pe care eu unul începusem să-l detest „prea în gura mare”. După excluderea mea din acel „colectiv redacțional”, avea să-mi reproșeze că nu l-am ascultat, că m-am expus prea mult și inutil. Dialogurile noastre deveniseră din ce în ce mai rare. Cînd se produceau, aveau o intensitate ale cărei resorturi nu aveam cum să le descifrez atunci.

Spre sfârșitul anilor '80, am primit de la el o scrisoare. Începea astfel: „Dragă Dorine, nici nu știi cîtă dreptate

ai avut...”. Știam. Mă anunța că intrase în disidență, copiii îi erau agresați pe stradă, mă rog, tot tacîmul ruperii de turmă. Cînd s-a hotărît să părăsească România, am făcut tot ceea ce s-a putut ca să obțină viza de intrare în Statele Unite. Și a obținut-o, deși unele informații îl caracterizau drept „un personaj extrem de controversat”.

În 1989 mi-a anunțat data la care urma să sosească. L-am așteptat o zi, două, trei... Pe la sfîrșitul lui august, cred, primeam un scurt mesaj de la el. Îmi spunea că și-a amînat plecarea în ultimul moment, fiindcă „în România se întîmplă lucruri foarte interesante”. În decembrie '89 sau ianuarie '90, l-am zărit într-un reportaj despre Revoluție – devenise, parcă, purtătorul ei de cuvînt și directorul „Televiziunii Române libere”. Am avut o strîngere de inimă care nu s-a stins cu totul probabil niciodată.

În februarie 1990, mă reîntorceam pentru prima oară în România. L-am căutat. Era plecat în Israel. Urma să revină în acea seară. A doua zi dimineata, la 7:30, mă căuta la hotel și aveam să facem o plimbare „ca pe vremuri”, de data aceasta doar între Intercontinental și Casa Scînteii, devenită Casa Presei Libere. Dialogul avea să fie unul foarte agitat. Insista să-l văd pe dl Ion Iliescu. Lipsa mea de interes îl nedumeria. Insistența lui mă contraria.

În ziua plecării mele spre Washington, m-a așteptat la hotel cu o mașină. Mă întorsesem de la Bellu Catolic, unde tatăl meu se află înhumat nu departe de Cardinalul Hossu pe care l-a divinizat. Mi-a retransmis invitația dlui Iliescu. Așa l-am întîlnit pe noul șef al statului, în primul său birou, pe Dealul Mitropoliei, nu departe de Strada Didișel unde locuia de atîta vreme prietenul meu. Întîlnirea a fost plăcută, cu cîteva momente pe măsura unei revoluții despre care

nu se știa bine cum a început. Cum nu se știa prea bine nici când și, mai ales, cum avea să se termine ea pentru atîția dintre cei care în august 1989 știau că „în România se întîmplă lucruri foarte interesante...”. Am plecat spre Washington tulburat. Înțelegeam că prietenul meu se precipitase într-un angrenaj față de care eu unul aveam rețineri „de fond și de detaliu”. Nu eram convins nici că proaspăta lui numire ca ambasador al României la Națiunile Unite avea să fie ceea ce-și imagina el cu un entuziasm aproape irațional. Anii care au urmat s-au dovedit pentru el un amestec de întîmplări dintre cele mai contradictorii. Aș fi preferat să nu-l văd trecînd prin unele dintre ele, dar prietenului meu, Aurel, nu i-a păsat niciodată că poate deveni „un personaj extrem de controversat”. Era prea îndrăgostit de proiectele lui spre a se lăsa intimidat de realitate.

(Jurnalul Național, 17 iunie 2005)

Neliniștitul Aurel (II)

La Națiunile Unite, Aurel s-a simțit în largul său. Performanțele lui au fost excelente și România a reușit să repare ceva din deficitul de imagine acumulat „în anii de tristă amintire”. Mă suna frecvent, noaptea târziu, și-mi vorbea despre succesele sale cu o emoție și o mândrie pe care scepticismul meu le întâmpina cu un entuziasm mai redus decît și-ar fi dorit el. Relațiile lui cu Bucureștii n-au întârziat să devină tensionate. Decizia centrului de a-l scoate de la Națiunile Unite și a-l acredita ambasador la Washington a fost percepută de Aurel drept o retrogradare. Am discutat îndelung despre asta și am simțit că, în final, va face pasul pe care l-a ocolit în vara lui 1989.

Pe cînd se afla la New York, încerca să mă convingă de unul dintre proiectele sale – cu el la Națiunile Unite, eu aș fi fost cea mai potrivită soluție pentru Washington, apoi, s-ar fi produs o rocadă. Ce lucruri mari am fi putut face noi pentru România! Îmi cerea să-l las să discute cu dl Ion Iliescu detaliile. L-am descurajat cu o insistență care pînă la urmă l-a convins, dar nu a acceptat niciodată că proiectul respectiv era, cum îl caracterizasem eu, „o utopie demnă de toată uitarea”. Considera că mă dădeam la o parte din fața unei datorii care mi s-ar fi potrivit de minune. Am zîmbit așa cum o fac azi, cînd scriu aceste rînduri.

Înainte de a se muta de la New York la Washington, a venit într-o „recunoaștere”. Împreună cu Ileana, soția sa, au stat la noi câteva zile. Mi-a împărtășit multe dintre frământările lui. După ce s-au mutat la Washington, am fost primii lor invitați. Pe atunci, nu exista reședința de astăzi – practic, ambasadorul și familia sa locuiau în ambasadă, chiar dacă apartamentul avea, firește, o intrare separată. A fost nu doar prima, dar și ultima oară când l-am văzut pe Aurel la el acasă. Nici la „acțiuni” ale ambasadei nu am participat. Era mîhnit, dar încerca să mă înțeleagă. Ne întâlneam doar dincolo de atribuțiile sale oficiale.

Abia ajuns la Washington, Aurel a stîrnit reacții dintre cele mai aprinse. Mulți dintre cei pe care-i știam îi deveniseră ostili chiar înainte de a-l cunoaște. Asta nu i-a împiedicat însă ca, în afara ochiului public, să-l curteze și să se laude că i-au devenit prieteni peste noapte.

Îmi amintesc înmormîntarea lui Constantin Vișoianu. Cei prezenți acolo au realizat că, după foarte multă vreme, România avea la Washington un altfel de ambasador – de la cum era îmbrăcat și cum vorbea, la ceea ce spunea.

S-a purtat cu mulți foarte bine. Cu mine – ireproșabil. M-am adresat serviciului consular solicitînd o viză de călătorie în România. Aurel a aflat și a rămas uluit că nu am vorbit cu el. Mi-a trimis pașaportul cu viza respectivă prin șoferul său. În plic se mai afla și *check*-ul acoperind taxa de viză. Aurel anulase *check*-ul și pe spatele lui dăduse o „rezoluție” care-i va fi șocat pe colegii săi din serviciul consular: „Domnul Dorin Tudoran și familia sa nu vor plăti niciodată taxă pentru viza de a călători în România. Dl Tudoran înseamnă prea mult pentru țara sa pentru a plăti asemenea taxe. Ambasador Aurel-Dragoș Munteanu”. M-am

amuzat copios, dar aş fi ipocrit să nu recunosc că gestul ambasadorului mă emoționase. Îmi trimitea și o scurtă notă: „Dragă Dorine, cum poți să-mi faci așa ceva? Te îmbrățișez. Sărutări de mâini Corei. Cu dragoste, Aurel”.

A rămas definitiv în Statele Unite, iar eu lucram peste mări și țări. Aflat la Washington pentru o scurtă vacanță de Crăciun, într-una din zile mă întorceam de la o masă oficială împreună cu președintele fundației la care lucrez. Spre surprinderea mea, în holul clădirii, R. mi-a spus amuzat: „Hai să vorbești românește cu noul recepționist”. Recepționistul era originar din Africa, studiase cu mulți ani în urmă în România și discuta deseori cu dl ambasador. „Care ambasador?”, am întrebat. „Excelența Sa, dl Munteanu”, a spus recepționistul. „Vă laudă tot timpul. De aceea am vrut neapărat să vă cunosc.”

Devenisem, încă o dată în viață, coleg de clădire cu Aurel.

(Jurnalul Național, 24 iunie 2005)

Neliniștitul Aurel (III)

Aurel a luat prin surprindere multă lume declarându-se, pare-se, evreu sau gata de a trece la iudaism. Cum spusese multora că eram cel mai apropiat prieten al său de aici, am fost bombardat cu întrebări dintre cele mai scormonitoare. Aproape nimeni nu m-a crezut că nu discutase cu mine niciodată subiectul respectiv. Iar pentru mine, convertirile religioase constituie un subiect de o intimitate profundă. Nu te poți auto-invita la discuții de asemenea natură. Cît privește momentul în care alegi să-ți declari etnicitatea este și el o chestiune absolut intimă.

Aurel se afla încă la New York când rabinul-șef, Moses Rosen, sosea în Statele Unite ca membru al primei delegații ecumenice de după revoluție. Dl Rosen dădea niște declarații extrem de dure în legătură cu dictatorul Ceaușescu și antisemitismul lui. Am zîmbit. M-am dus în fonoteca Vocii Americii, am ascultat câteva dintre interviurile dlui Rosen în care, pe vremea dictaturii, îl apăra foarte strașnic pe Ceaușescu în fața unor asemenea acuzații; unele aduse chiar de către mine pe cînd trăiam încă în România.

Am pus „față în față” vocea rabinului din declarațiile atît de diferite și întrebam cînd a mințit Eminența Sa – atunci sau acum? Atît. Aurel m-a sunat alarmat. Auzise – ca și mine – de reacția rabinului-șef, de numele celor cărora li se plînsese de mine. Știam de la

Aurel că avea o relație excelentă cu dl Rosen și că fusese sprijinit de acesta când se aflase la ananghie. Aurel încerca să mi-l „explice” pe rabin. Mi-a propus să luăm masa în trei și să discutăm lucrurile, să le limpezim o dată pentru totdeauna. I-am răspuns că pentru mine dl Rosen rămîne o lepră și nu era nimic de limpezit. Aurel a oftat de cîteva ori, apoi a zis: „Dorine, Dorine, iar nu vrei să mă ascuți...”. Sînt sigur că documente pînă mai ieri inaccesibile vor dovedi că nu mă înșelasem, chiar dacă, da, a fi păstorul unei turme năpăstuite este o treabă complicată.

După ce a decis să rămînă definitiv în Statele Unite, viața lui Aurel nu a fost deloc trai pe vătrai. Descoperirea că avusesem dreptate spunîndu-i că mulți dintre oficialii americani care aveau întotdeauna ușa deschisă pentru el, când era ambasador, vor deveni din ce în ce mai „ocupați” pentru a avea timp să-l mai vadă, după ce va „defecta”. Curiozitatea lui extraordinară pentru istoria religiilor avea să-l determine ca, în 1999, să deschidă împreună cu Joseph K. Gribovski, un mic institut – Institute on Religion and Public Policy – la parterul clădirii în care se află și fundația mea.

În urmă cu două luni, spațiul acela a devenit disponibil – Institutul nu a mai rezistat chiriei foarte ridicate. L-am închiriat noi. De fiecare dată când mă aflu acolo, în camera 115, mă cuprinde o stare ciudată. Îmi trec prin fața ochilor eforturile pe care le-a făcut Aurel să țină piept vieții sale americane, postdiplomatice. Și-a divinizat copiii și a făcut totul pentru a-i ajuta să intre în viață cu fruntea sus și lipsiți de griji. Pentru a fi aproape de ei, s-a mutat la New York.

Grijile le-a păstrat pentru el și ele și-au luat tainul. Nu mai vorbisem cu Aurel de cîteva ani, respectînd felul în care se retrăsese din vîltoarele pe care altădată

le savura. Mă sunase să ajut pe cineva. I-am spus: *Consider it done*. Apoi l-am întrebat: „Dar tu ce faci, Aurel? Cum te simți? Cum vă merge?”. „Dorine dragă, mulțumesc lui Dumnezeu, sîntem bine.” Am simțit că nu-mi spune adevărul.

Reîntors la Washington dintr-o călătorie, am aflat de moartea lui. A fost înmormîntat la Washington. Uneori am straniul sentiment că Aurel e încă în preajmă, gata să despice toate firele în patru și să-mi descrie capitolele cărții sale de memorii. Nu sînt sigur că a scris-o. Mi-e teamă că a dus cu el dincolo tot ceea ce știa despre ultimii 15-20 de ani ai României, inclusiv despre acele „lucruri foarte interesante” care se întîmplau în țară în august 1989 și pe care el a mizat aproape totul. Deși Aurel a plecat dintre noi, neliniștea lui nu a încetat.

În România se întîmplă mereu lucruri foarte interesante, pentru că nu se întîmplă niciodată ceea ce trebuie.

(Jurnalul Național, 1 iulie 2005)

Marea zonă (I)

Pagini de memorii și sute de anecdote tip Radio Erevan au immortalizat dificultățile de a călători în fosta Uniune Sovietică. Restricțiile impuse de Kremlin via KGB au fost deseori atât de aberante, încât, la un moment dat, Occidentul s-a văzut obligat să recurgă la gesturi de tristă reciprocitate. Satisit să vadă Moscova (și mulți dintre aliații ei est-europeni) stabilind reguli draconice, la un moment dat Washingtonul a răspuns cu o monedă despre care a fost greu de înțeles dacă era numai una punitivă ori implica și o doză substanțială de persiflare. Dacă orașe ca Washingtonul și San Francisco au rămas „orașe deschise”, adică puteau fi vizitate de către turiștii sovietici, Los Angeles și St. Louis erau „orașe închise”. În plus, Departamentul de Stat american a declarat Disnayland și Disneyworld locuri inaccesibile turiștilor sovietici și est-europeni! În 1992, Moscova și Washingtonul semnau un acord numit *Open Lands* – Teritorii deschise. Dreptul la liberă circulație de-a lungul și de-a latul celor două țări stipulat de către acest acord demantela, cel puțin pe hîrtie, încă una dintre barierele reziduale ale Războiului Rece. Un diplomat american, care în august 1984 se lovise la Moscova de toate ineptiile secretomaniei sovietice, se hotărâ în acel an 1992 să se reîntoarcă la fața locului. Așa s-a născut *Open Lands – Travels Through Russia's Once Forbidden Places* (*Teritorii deschise – Călătorii*

prin locurile cîndva interzise ale Rusiei), cartea lui Mark Taplin. Despre ea, publicații ca *The Economist*, *Newsday*, *Washington Times* și chiar *Moscow Times*, au menționat că depășește cu mult condiția unei cărți de călătorii.

Apărută mai întîi în 1997, în Statele Unite, la Steerforth Press, *Open Lands* era tipărită doi ani mai tîrziu și în Marea Britanie de Canongate Books Ltd. Autorul pornește de la un punct uitat de mulți, și anume că Rusia nu a fost niciodată o țară în care călătoritul să fi fost o treabă ușoară pentru străini. Taplin ne reamintește că pînă și sub Petru cel Mare, țarul care a încercat să modifice din temelii perspectiva rușilor față de occidentali, „rezidenții străini erau obligați să locuiască doar în Cartierul german, cartier numit astfel – notează cu umor Taplin –, pentru că în Rusia, pe atunci, toți europenii erau considerați germani”.

Idila temperată între eforturile inițiate de țarul luminat și Occidentul spre care se hotărîse să deschidă ferestrele supușilor săi avea să aibă un sfîrșit pe care Taplin îl marchează cu exactitate: „Cînd, în secolul al XIX-lea, confruntarea între absolutismul țarist și idealurile politice occidentale a izbucnit în mod public, supravegherea vizitatorilor de către poliție a devenit normă”.

Revoluția bolșevică avea să aducă în primii ei ani și o politică a „ușilor deschise”. Una, firește, total aservită intereselor propagandei. Dacă te arătai înțelegător față de cauza bolșevică (celebra categorie de oameni numiți „fellow travelers”), orb la crimele noii orînduiri, puteai călători ici și colo sub o supraveghere cît de cît discretă. Dacă nu, reamintește Taplin cu dreptate, „străinii călătoreau în grupuri mici, participînd la tururi bine orchestrate ale barajelor, fabricilor și spitalelor”.

Nebunia la care au ridicat Stalin și ciracii săi secretomania sovietică nu a suferit vreo remisie serioasă

nici măcar în timpul unora dintre liderii mai ponderați care i-au urmat cumplitului georgian. În 1992, Mark Taplin s-a decis nu atât să verifice cum respectă Moscova acordul Teritorii deschise, ci să vadă ce se află în câteva dintre locurile pe care Rusia le-a ascuns cu tărie ochiului străin vreme mai îndelungată decât o dictatură. De altfel, autorul își pune cartea sub un motto din Gogol: „Rusia! O, ce strălucitoare, minunată infinitate de spațiu despre care lumea nu știe nimic!”.

(Jurnalul Național, 8 iulie 2005)

Marea zonă (II)

A vizita toate locurile cîndva inaccesibile călătorului străin în fostul imperiu comunist este un pariu greu de cîștigat, căci, așa cum notează și Mark Taplin, prin „Marea zonă” prizonierii acelei dictaturi bestiale înțelegeau chiar întreaga Uniune Sovietică. Tot ceea ce poți face este să nu omiți din itinerariu locuri de prim interes. Mark Taplin și-a ales cu precizie obiectivele: Velikiy Ustyug, Vorkuta, Arhanghelesk și Solovki, Kabardino-Balkaria, Tuva, Kamciatka și Vladivostok. Fiecare dintre zonele vizitate prind contur în pagină nu doar grație informației, dar și datorită unui remarcabil talent de narator.

Pentru fiecare dintre locurile vizitate, Taplin folosește destine, istorii colective și personale cu mare forță de impact. Umorel și gravitatea, atenția pentru detaliu și capacitatea de a nu pierde din vedere întregul, interesul major pentru diferențele culturale și înțelegerea factorilor istorici și politici dau greutate paginii. *The Economist* are dreptate: „Teritorii deschise este [o carte] înțeleaptă și tandră și, în mod inevitabil, de o tristețe zdrobitoare. Prin felul în care acumulează detaliul, ea transmite mai bine decît orice altă lucrare recentă aspectul cel mai terifiant al Rusiei moderne: hidoașenia distrugătoare de suflet, condiție la care, timp de 75 de ani, vandalismul planificat la centru a reușit să reducă peisajul și tot ceea ce cuprinde el”.

Pitirim Sorokin, primul profesor de sociologie (1930) al celebrei universități americane Harvard, nu e nimeni altul decît fostul revoluționar de stînga, cel care servise în guvernul Kerensky, guvern răsturnat în octombrie 1917 de către bolșevici. Povestea tînărului universitar din Sankt-Petersburg este exemplară pentru condițiile în care atîția alți idealiști aveau să se convingă de natura bestială a doctrinei abia îmbrățișate. Aflat în spatele gratiilor și așteptînd să fie împușcat ori ascunzîndu-se în pădure de hăitașii poliției secrete, Sorokin ajunge la concluzii premonitorii în legătură cu timpul care va trebui să treacă pînă cînd victimele experimentului comunist vor înțelege mecanismele ororii căreia i-au căzut victime.

O fotografie a lui Efim Kașketin, șeful teribilului lagăr Vorkuta, inspiră și azi teamă. „Ochii săi – scrie Taplin – erau la fel de înspăimîntători ca ai unui tigr; o jumătate de secol mai tîrziu, ei se năpustesc la tine din această fotografie cu intensitatea sulfului.” Kașketin a transformat Vorkuta într-un abator uman în care mii de deținuți erau împușcați în spate și în cap, erau dezbrăcați și prădați de tot ceea ce mai aveau asupra lor.

La numai 22 de ani, o studentă din Saratov este arestată și trimisă la Vorkuta. Încă exuberantă, povestește încontinuu despre părinții ei. Într-o zi, primește o scrisoare de la tatăl ei: „Am aflat de curînd că ești cu adevărat un dușman al poporului, unul dintre aceia care se amestecă și stau în cale. Nu pot să-mi iert că nu am descoperit asta încă de cînd erai un copil. După toate cele pe care le-am aflat acum, nu poți să te mai aștepți la scrisori ori la vreun sprijin din parte-mi. P. Ivanov”. Urmarea? A doua zi, fata s-a spînzurat. Pe paginile unui atlas al căilor ferate, Arsenii Roginsky, fost deținut politic la mijlocul anilor '80, îi indică lui

Taplin locul fiecărui lagăr dintre Kotlas și Vorkuta. Îi desenează chiar și celebrul „vagon al lui Stolypin” în care a avut parte să călătorească și Andrei Siniavsky, după procesul său din 1965. În varianta românească a terorii comuniste el va fi fost cunoscutul „bou-vagon”. Cărați mii de kilometri în condiții atroce, deținuților politici ai glorioasei Uniuni Sovietice li se dădea de înțeles că fuseseră degradați la condiția de animal. Era primul pas către moartea fizică. O moarte care avea să vină ca o izbăvire pentru atâtea zeci de milioane de oameni, cu nimic mai vinovați decât inocenții dați pradă lagărelor naziste.

(Jurnalul Național, 15 iulie 2005)

Marea zonă (III)

Răspunsurile la întrebarea „ce și cât s-a schimbat din august 1984 pînă acum?”, adică pînă în acel 1992 cînd Mark Taplin se reîntoarce în Rusia, nu mai pot fi astăzi, în 2005, surprinzătoare. Mai mult, bănuiesc că, pentru autorul acestei cărți, surprizele au fost puține chiar și în acel 1992, căci Taplin cunoaște foarte bine cât de lent se deblochează mecanismele politice și sociale într-un colos de talia Rusiei, după lungi decenii de statu-quo. Mai interesant va fi fost pentru el să vadă ce se întîmplă la nivel individual. Și a cam văzut.

La nivelul sistemului, în ianuarie 1985, călătoria lui Taplin și a colegului său, Stephen, începea la Murmansk cu o clasică înscenare KGB. Dacă ar fi făcut eroarea să se aplece și să dea ajutor unui „amărît”, chipurile beat turtă și zăcînd în zăpadă, celor doi americani li s-ar fi adus o acuzație aflată undeva între șantajare, răpire ori molestare a unui cetățean sovietic.

În 1992, în Kamciatka, Taplin este reținut sub acuzația de a se afla într-un loc interzis cetățenilor străini. Invocarea acordului „Teritorii deschise” între Rusia și Statele Unite nu face decît să declanșeze furia milițienilor și a lucrătorilor poliției secrete. De fapt, tot ceea ce vor ei este să scoată de la american 2 000 de ruble. Refuzul călătorului îi scoate din pepeni. Călăuza, Leonid, încearcă să intermedieze condițiile tîrgului.

Siderat de încăpățînarea turistului de a se considera nevinovat, Leonid îi spune lui Taplin: „Ce altceva te aștepti de la acești indivizi? Sînt la fel ca întotdeauna?”. O remarcă atît de des auzită pretutindeni în „țările aflate în tranziție”...

Cîndva, Feodor a lucrat în marina sovietică. Acum este *businessman* și călătorește cu partenerul său de afaceri, Victor. E interesat de prețul apartamentelor în Manhatan, de cel al echipamentelor electronice și știe foarte bine ce și cum se vinde în Singapore ori Dubai. Pe cînd era membru al echipajului de pe temutul *Petropavlovsk*, crucișătorul a ancorat în rada portului San Diego. În vreme ce de pe puntea vaselor americane venea miros de ouă cu șuncă, cafea și fructe proaspete, Feodor deschidea conservă după conservă. Într-o zi, i-a revenit una de carne de vacă fabricată în 1935! La întrebarea lui Taplin ce gust avea, Feodor răspunde iritat: „Avea exact gustul pe care poți să ți-l imaginezi”. Mîndria lui Feodor a fost lezată de această întrebare, așa că se simte obligat să-i comunice lui Taplin că vechiul crucișător *Petropavlovsk* ar fi putut scufunda orice vas al marinei americane.

Promiscuitatea în care trăiesc prea mulți dintre oamenii locurilor vizitate în 1992 de către Taplin îl ia oarecum prin surprindere pe autor. Oamenii se lasă foarte greu priviți, scrutați cu atenție. Ei se ascund în spatele unui slogan care străbate Rusia ca un guturai – *teper, u nas vsyo*, azi avem de toate. Numai că, atunci cînd această minciună nu mai poate ține nici de foame, nici de cald, cînd nu te mai ocrotește de gîndul sinuciderii, guturaiul cu pricina se transformă într-un fel de tuse măgărească. În Rusia pare să existe un singur vinovat pentru toate necazurile postcomuniste: „E așa-zisa voastră democrație”, răspunde Nikolaenko. „Democrația este *chepukha*. E lipsă de sens. Poate că

ceea ce numiți voi democrație merge în țara ta, dar aici ea nu e decît o scuză pentru cei lacomi de a deveni bogați pe spatele poporului.”

Discursul lui Nikolaenko din 1992 mă trimite cu multe decenii în urmă, cînd Cominternul întîmpina, cu covor roșu, prima delegație a noului guvern comunist din Tannu Tuva. Membrii delegației, îmbrăcați cu cojoace de oaie și purtînd pe cap căciuli țepene, erau cu toții al doilea, al treilea sau al patrulea frate în familie. Tuvanii comuniști își exprimau în acest fel revolta față de tradiția după care primul născut moștenește totul. Marxismul le arătase, în sfîrșit, drumul spre izbăvire: pușcăriile comuniste tuvane duduiău de prim-născuți.

Închid *Teritorii deschise* și mă întreb cum ar arăta mîine o carte despre România de azi semnată de Mark Taplin.

(Jurnalul Național, 22 iulie 2005)

FPRI

M-am aflat pentru o zi la Philadelphia, oraș de care mă leagă amintiri extraordinare ale începuturilor mele americane. Printre instituțiile care funcționează în prima capitală a Statelor Unite se numără și Foreign Policy Research Institute (Institutul pentru Cercetări de Politică Externă), pe scurt: FPRI. El a jucat un rol important în viața câtorva americani de origine română: Michael Radu (și azi în Philadelphia), codirector al unuia dintre centrele Institutului, Vladimir Tismăneanu și subsemnatul. Pe scurt, echipa care a avut ideea lansării revistei *Agora* sub egida Institutului. Împlinind o jumătate de secol de existență, Institutul a ținut să-și onoreze cartea de vizită. Nu trebuia să privești cu prea mare atenție la cei aflați în sala de recepții a faimosul hotel Westin ca să înțelegeți că din ei s-ar putea forma pe puțin două „cabinete alternative” pentru cel de la Washington. Momentul de vîrf al seriei l-a constituit decernarea celui dintîi premiu anual „Benjamin Franklin” lui Henry A. Kissinger.

Alegerea poartă în ea un sîmbure de ironie. În 1968, fondatorul FPRI-ului, Robert Strausz-Hupé, și-a dorit foarte mult să devină asistentul președintelui pe probleme de securitate națională. Pînă la urmă, acea poziție cheie i-a revenit tocmai lui Kissinger. Strausz-Hupé era susținătorul ideii că războiul din Vietnam trebuia împins spre Nord și terminat ori pur

și simplu abandonat, fiindcă polarizarea opiniei publice sleia țara și o îndepărta de pericolul real – Uniunea Sovietică. Președintele Nixon, deși mare admirator al lui Hupé, s-a simțit însă mai atras de varianta cunoscută sub numele de „vietnamizarea războiului”, suținută de Nelson Rockefeller și Henry Kissinger. Așa se face, îi mărturisea Strausz-Hupé lui Harvey Sicherman, că Nixon i-a oferit postul lui Kissinger. Strausz-Hupé și Kissinger s-au născut la diferență de două decenii. Primul – în 1903, la Viena, capitala Imperiului Austro-Ungar, cel de-al doilea – în 1923, la Fuerth, Germania. Cel dintîi sosea în Statele Unite exact în anul în care se năștea cel de-al doilea. Cel care avea să devină al 56-lea secretar de stat al Statelor Unite venea în America în 1938. Kissinger este una dintre cele mai titrate, dar și controversate, personalități. În 1973, i se decerna Nobelul pentru pace alături de nord-vietnamezul Le Duc Tho. Acesta din urmă refuza premiul spunînd că, în țara sa, pacea nu s-a instaurat încă.

Pentru unii dintre cei mai importanți comentatori ai săi – cum ar fi istoricul Walter McDougall, laureat al premiului Pulitzer –, fondatorul FPRI-ului a fost un om de centru: nici de dreapta, nici de stînga; nici realist, nici idealist. De aici și crucea pe care a trebuit să o poarte. A vorbit despre ea într-un extraordinar mesaj de numai 17 rînduri, cînd a fost sărbătorit de institut la împlinirea vîrstei de 95 de ani, în 1998, cu patru ani înainte de a muri.

McDougall consideră că Strausz-Hupé a fost mereu cu decenii mai avansat decît epoca sa, iar despre titlul revistei lansate de fondatorul FPRI-ului în 1957, *Orbis*, crede că Strausz-Hupé a vrut să sugereze că menirea institutului este căutarea „unei lumi cu totul noi” – *Novus orbis terrarum*. Președintele de azi al FPRI-ului,

Dorin Tudoran

Harvey Sicherman, afirmă că „distanța rară” pe care a atins-o Strausz-Hupé a fost de a nutri „o dragoste detașată pentru țara sa”, la realizarea acestei performanțe ajutându-l „distanța critică ce a disciplinat patriotismul său entuziast”.

Cred că e una dintre cele mai exacte și vibrante caracterizări ale omului, gânditorului politic și diplomatului care a spus cândva: „Înainte de a acționa, o națiune trebuie să gândească”.

(Jurnalul Național, 18 noiembrie 2005)

VIII
Orbirea

Cain & Cain

Yasser Arafat declară că nu îi urăște pe evrei. Dimpotrivă, invocându-i pe Abraham și Ismael, liderul PLO declară că evreii sînt verișorii palestinienilor. Totuși, există evrei care jură că, de ar putea, Arafat ar mânca „evrei pe pîine” la fiecare mic-dejun. Ariel Sharon declară că nu-i urăște pe palestinieni, ba că este chiar interesat să-i vadă prosperînd. Totuși, există palestinieni care jură că, de ar putea, premierul israelian nu s-ar codi să mănînce „palestinieni pe pîine” în fiecare seară.

Arafat declară, nu o dată, că scopul său și idealul palestinienilor este încropirea unui stat palestinian. În cele mai multe instanțe însă liderul și membrii PLO dovedesc că singurul lor scop este distrugerea statului Israel. Sharon declară că scopul său și idealul israelienilor nu este stîrpirea palestinienilor de pe fața pămîntului, ci asigurarea integrității statului Israel. Totuși, nu puține dintre acțiunile de azi și de ieri ale lui Sharon dovedesc o atracție necenzurată pentru violență.

Nu puțini palestinieni se consideră atît de jecmăniți de evrei încît, spun ei, aceștia din urmă au acaparat pînă și termenul de antisemit, folosindu-l doar pentru ura față de evrei și prejudiciile aduse lor, cînd, în afara evreilor, există și alte ramuri semitice – palestinienii, de pildă. Numai că, în cazul în care s-ar fi

produs, o asemenea sinecdocă istorică nu e defel opera evreilor, ci a lui Wilhelm Marr.

Numit de Moshe Zimmermann „Patriarhul antisemitismului”, Marr a fost cel căruia „Judenhass” (ura față de evrei) i s-a părut că sună prea blînd, așa că, în 1879, a lansat termenul de „antisemit”. Numai că astăzi s-a ales praful de teoriile secolului al XIX-lea potrivit cărora grupurile rasiale și cele lingvistice se suprapun pînă la identificare, așa că întemeietorului infamei *Antisemitenliga* nu i se poate atribui nici măcar trista performanță de a-i fi dezmoștenit pe arabi de originile lor semitice.

Prin iraționalitate, durată și cruzime, conflictul din Orientul Mijlociu rămîne cel mai temut butoi de pulbere al planetei. Atîtea și așa cum au fost, inițiativele de pace venite din afară s-au dovedit simple iluzii. Atîta timp cît în interior nu se formează o masă critică în stare să impună raționalul împotriva iraționalului, toate eforturile venite din exterior rămîn sortite eșecului.

Singure, relațiile speciale dintre Statele Unite și Israel nu pot constitui nici pe departe garanții pentru victoria rațiunii. Mai degrabă vor continua să se înregistreze „victime colaterale”. Yitzhak Shamir a respins cererea președintelui Bush de a nu continua colonizarea teritoriilor ocupate. Apoi a pierdut puterea. Destui analiști consideră că, sfidîndu-l pe Bush, Shamir și-a săpat singur groapa. Tot așa, numeroși comentatori cred că, „ridicînd tonul la Shamir”, Bush și-a sporit șansele de a rata un al doilea mandat prezidențial.

Carismatic, supraviețuitor de vocație și războinic non-stop, Arafat s-a dovedit un conducător mizerabil. De fiecare dată cînd i s-a dat șansa unui acord care ar fi condus la crearea unui stat palestinian, el a spus „Nu!”. În 1998, palestinienilor li s-au oferit teritorii

mai întinse chiar decît avuseseră înaintea războiului de șase zile. Neacceptîndu-i-se cererea de a avea control total asupra sectorului estic al Ierusalimului, Arafat a spus încă o dată „Nu!”.

Liderul Sharon nu se ridică nici el la înălțimea războinicului Sharon. Cruzimea, aroganța și încăpățînarea acestui *nemesis* al lui Arafat îl fac inapt pentru dialog. Ca să nu mai spun că, în privința Ierusalimului, partea israeliană rămîne, practic, la discursul de fier al lui Golda Meir: „Nu există așa ceva – suveranitate arabă în Ierusalim. Acest oraș nu va fi împărțit nici jumătate la jumătate, nici 60% la 40%, nici 75% la 25%. Nimic”.

„Nimic” nu este un cuvînt din vocabularul celor cu vocația construcției și a dialogului. Îngrozit de tragedia în care continuă să fie aruncați palestinienii și israelienii de către liderii lor, nu pot să nu mă gîndesc la Arnold J. Toynbee și deprimanta sa constatare: „Șansele rasei umane de a supraviețui erau considerabil mai bune pe cînd noi [oamenii] eram lipsiți de apărare împotriva tigrilor, decît astăzi, cînd am devenit lipsiți de apărare împotriva noastră înșine”.

Cain & Cain – cumplită cooperativă a morții!

(*Cotidianul*, 18 aprilie 2002)

Orbirea (I)

Explicația potrivit căreia succesul lui Jean-Marie Le Pen în primul tur de scrutin al prezidențialelor franceze ar reflecta doar un „vot al nemulțumirii” față de prestațiile președintelui Jacques Chirac și ale premierului Lionel Jospin mi se pare cam ușurică. Evident, celor doi li s-a transmis, și pe această cale, nemulțumirea unor importante segmente ale electoratului; numai că asta constituie doar o parte a întregului. Isteria anti-Le Pen riscă să oblitereze alte explicații.

Franța s-a dovedit un întristător bastion al simpatiei față de comunism. Hegemonia stângii radicale a fost atât de opresivă, încât, pe harta ideogramelor politice, Hexagonul arăta ca fratele vestic al stelei roșii din vârful Kremlinului. Gînditori de calibrul unui Raymond Aron erau beșteliți nu doar de gherile procomuniste de tip Sartre-Beauvoir, dar și de trepăduși insignifianți ale căror nume le puteți găsi citate cu adorație în operele gînditorilor comuniști români. Trezirile de tip Yves Montand au fost rare și s-au produs după ce răul se înrădăcinase. De ce ar fi imposibil de admis că destui francezi s-au săturat de monopolul stîngii?

Prea sigură că, indiferent de mediocritatea guvernării Jospin, candidatul lor nu poate rata calificarea în confruntarea finală, aceeași stîngă n-a găsit timp să iasă la vot într-o zi liberă, dar a întins-o de la muncă spre a protesta în lungi zile de lucru. Împotriva a ce? Parțial – împotriva ideologiei Frontului Național.

Stupid – împotriva rezultatelor unor alegeri libere și echitabile.

Salman Rushdie, răsfățatul stîngii occidentale, deplînge și el absenteismul electoratului francez. O face însă nu doar în stilul „incorectitudinii politice” care a atras asupra sa *fatwa* ayatolahului Khomeini și a costat Occidentul sume echivalente bugetului unor țări mici spre a-l apăra, dar și cu o altfel de incorectitudine. Ideea lui Rushdie este că nu Jospin trebuia să demisioneze după alegeri, ci electoratul francez. Mi-e greu să observ diferențe esențiale între orbirea fundamentaliştilor care l-au condamnat la moarte și orbirea guralivului prozator, reciclat în detractor al unor figuri politice de calibrul dnei Margaret Thatcher.

Le Pen este comparat, în grabă, cu Jörg Heider și Umberto Bossi. Excelent cunoscător al Europei, Tony Judt atrage atenția asupra unei diferențe esențiale: dacă Heider și Bossi, născuți după război, nu înțeleg de ce ar trebui să-și pună cenușă în cap pentru crimele fascismului, Le Pen se mîndrește cu Vichy-ul. De aici și pînă la enormitatea potrivit căreia camerele de gazare au constituit doar „un episod în istorie” nu e un drum prea lung. Din păcate pentru Chirac și Jospin, adaugă Judt, Le Pen este un politician admirabil, cu un discurs charismatic și alte calități care lipsesc cu desăvîrșire celorlalți doi. Acestei realități nu i se poate răspunde, cred eu, cu încercări de a elima pe viitor din cursa electorală candidați ca Le Pen și partide ca Frontul Național fără a fi acuzat că nu ești cu nimic mai breaz decît cei pe care-i pui la stîlpul infamiei.

Ce vină poartă Jean-Marie Le Pen că Lionel Jospin nu a știut, cum exact indică și un articol din *The Economist*, dacă să candideze ca un social-democrat ori ca un socialist? Ce vină au membrii Frontului Național că fostul troțkist Jospin nu mai știe astăzi

nu doar cine ar dori să fie, dar nici ce ar putea să devină? Autorul analizei are dreptate: socialiștii francezi ar trebui să se hotărască, „o dată pentru totdeauna”, cine sînt și ce vor să facă. Recomandarea care li se oferă e înțeleaptă – mai degrabă factori ai proceselor de modernizare, decît codoși ai defunctelor baricade. Este încurajator să vezi mii de adolescenți francezi protestînd împotriva intoleranței. E mai puțin încurajator, totuși, să-i auzi pe mulți dintre ei mărturisind că habar nu au împotriva cui și a ce se protestează, dar s-au adăugat mulțimii fiindcă e o zi frumoasă și nu-și pot lăsa colegii singuri. Și este cu totul deprimant să-i vezi pe mulți dintre ei protestînd împotriva lui Le Pen, dar purtînd tricouri pe care sînt imprimare chipurile lui Che Guevara și Fidel Castro. Pe cînd o demonstrație împotriva dlui C.V. Tudor organizată de alegători purtînd pe piept chipurile Anei Pauker, Teohari Georgescu, Gheorghiu-Dej și a soților Ceaușescu?

(*Cotidianul*, 2 mai 2002)

Orbirea (II)

Le Pen este acuzat de xenofobie. Cu toate acestea, copiii imigranților din suburbiile pariziene votează pentru el. De ce? „Pentru că nu ne simțim în siguranță”, spune mama unuia dintre tinerii alegători. „Vrem să ne simțim, în sfârșit, în siguranță.” „Cu Le Pen?” „Da.” Într-o asemenea situație, tot ceea ce găsește de făcut Lionel Jospin este să se supere ca văcarul pe sat și să se retragă „definitiv” din politică. Unde anume?

Cu mai bine de un deceniu în urmă, Daniel Pipes scria: „Neliniștile provocate de o amenințare musulmană se împart în două categorii. Unii observatori arată spre statele aflate în stare de ostilitate și spre forțele aflate sub flamura Jihadului. Alți analiști își îndreaptă atenția către exodul musulmanilor emigrând spre Occident; asemenea observatori se tem de o diversiune îndreptată împotriva civilizației Occidentului lansată chiar din interiorul ei”.

După 11 septembrie 2001, era de așteptat ca astfel de neliniști să sporească exponențial, iar politicieni ca Le Pen să câștige teren. Discutată pe cu totul alt ton și cu alte argumente decât cele care marchează discursul liderului Frontului Național, strămutarea masivă a musulmanilor în Occident constituie un motiv de preocupare pentru mulți specialiști. Și asta dintr-o multitudine de motive.

Cel mai important pare a fi acela că, dintre toate grupurile, musulmanii sînt cei mai îndărătnici cînd este

vorba de a se lăsa asimilați. Deseori, ei par că mai degrabă vor să schimbe locurile în care s-au strămutat, decît să se adapteze regulilor celor care i-au primit. O asemenea percepție este încurajată de un lung șir de factori – de la elemente anecdotice la resuscitarea visului islamiștilor militanți: lumea întregă devenită Califat Mondial.

Într-o țară europeană, un primar înfrînge reticența consiliului municipal și obține pentru comunitatea musulmană un loc unde să fie ridicată o moschee. Construcția e gata, musulmanii sînt fericiți. Dar se intensifică agitația islamiștilor militanți și se reușește inocularea ideii că, de fapt, moscheea trebuia să primească dreptul de existență în chiar buricul orașului. Într-o noapte, cîțiva buldozeriști încearcă dărîmarea celei mai vechi biserici anglicane pentru ca în locul ei să fie ridicată o moschee. Primarul ia măsurile care se cuvin. În mod aberant, se trezește acuzat de rasism, devine un paria al „lumii civilizate”. Și atunci, cum să nu prindă la 18% din electoratul francez discursul lui Le Pen împotriva musulmanilor care ar dori „să colonizeze Franța”?

O șoferiță musulmană din Florida refuză să-și descopere chipul spre a i se face fotografia necesară emiterii permisului de conducere. Refuză chiar să-și arate fața, cînd este oprită de poliția rutieră. Ba, se adresează tribunalului, cerînd despăgubiri pentru că i s-a încălcat dreptul de a trăi cum dorește. Pe scurt, musulmana vrea ca legea locului, în care singură a cerut să fie primită, să fie schimbată fiindcă ea nu are chef să o respecte. Și atunci, cum să nu prindă, măcar și la nivel local, discursuri precum cel al lui David Duke?

Le Pen este acuzat de populism. Dar ce altceva decît populism înseamnă săptămîna de lucru de 35 de ore a lui Jospin, cînd pînă și o economie mult mai

puternică, precum cea americană, nu-și poate permite încă o asemenea relaxare socială? De când este populismul retoric mai periculos decît populismul administrativ?

În vreme ce pentru unii „cărțile gri” devin o șansă de a absolvi extrema stîngă de crime imprescriptibile, exclusiva demonizare a extremei drepte poate conduce, iată, la martirizarea unui lider ca Pim Fortuyn. După cel de-al doilea război mondial și pînă în decembrie 1989, România a fost distrusă, exclusiv, de extrema stîngă. După decembrie 1989 și pînă azi România a fost condusă (la dezastrul cunoscut) de o „stîngă reziduală”. Cezura reprezentată de CDR s-a aflat și ea la mîna unui produs de lux al extremei stîngi – Petre Roman. Și atunci, pe ce se bazează cei care susțin că pericolul major în România este reprezentat doar de extrema dreaptă?

Glaucomul politic nu se dobîndește trăgînd cu coada ochiului, obsesiv, numai spre dreapta ori numai spre stînga. Orbirea nu este doar de dreapta ori doar de stînga. Orbirea este, scuzați-mă, ambidextră. Ca să nu mai spun că în România granița între extrema dreaptă și extrema stîngă a devenit mai imaginară chiar decît fecioria patriarhului Teoctist.

(*Cotidianul*, 16 mai 2002)

Orbirea (III)

În vreme ce extrema dreaptă provoacă nu doar naturale îngrijorări, dar și proteste la limita isteriei, extrema stîngă este privită cu o toleranță suspectă. Crede cineva că, dacă în locul lui Le Pen, în finala prezidențialelor franceze s-ar fi calificat unul dintre candidații troțkiști – Daniel Gluckstein sau Olivier Besancenot – ori numai Arlette Laguiller, manifestațiile organizate în orașele Hexagonului ar fi fost de proporțiile celor anti-Le Pen?

Crede cineva că, în cazul în care comunistul Robert Hue ori verdele Noël Mamère ar fi fost asasinat de un Volkert van der Graf francez, Europa occidentală s-ar fi mărginit doar la exprimarea unei temperate indignări? Dar dacă un ecologist olandez ar fi fost asasinat de un suporter al lui Fortuyn? Cine și cîtă neliniște, indignare a exprimat în Occident, cînd Vladimir Voronin și camarazii săi au cîștigat alegerile?

Lăsînd extremele deoparte, regula dublului standard este aplicată ostentativ și în cazul binomului dreapta-stînga. De ce și de cînd e mai onorabil să fii de stînga decît de dreapta? Continuă să trezească mult mai multă simpatie dacă te declari de centru-stînga, decît de centru-dreapta. Oare de ce? Și continuă să inspire o profundă, deși nedeclarată, suspiciune o poziție cu totul de centru: „Cum adică? Ce e în neregulă cu tine, de nu te hotărăști să fii ori de dreapta ori de stînga?”.

Pare și mult mai profitabil să fii de stînga, decît de dreapta. Pe la mijlocul anilor '90, mi s-a cerut să recomand un intelectual român pentru o bursă. După ce am citit atent documentele trimise spre a înțelege natura bursei, m-am oprit asupra dlui Dan C. Mihăilescu. La o lună de la trimiterea recomandării, sînt contactat din nou. De data aceasta telefonic, pentru că (nu-i așa?) *scripta manent, verba volant*. Sînt întrebat dacă nu pot oferi o a doua sugestie. Firește, întreb ce este în neregulă cu prima. Mi se oferă niște fraze în tipica limbă de lemn a multora dintre instituțiile occidentale. Apoi sînt întrebat dacă nu mi se pare, totuși, că dl Mihăilescu este *cam* de dreapta.

Nedumerit, răspund că, din documentele trimise, nu se înțelege că instituția respectivă este de stînga ori de dreapta. „Ooo, nici vorbă. Sîntem total echidistanți.” „Și atunci? Ce este, profesional vorbind, neconvenabil în candidatura recomandată de mine?” „Ooo, nimic. Dl Mihăilescu pare un candidat excepțional. Totuși...” „Totuși, ce?” „Avem și alte recomandări și, sincer vorbind, preferințele comitetului se îndreaptă spre altfel de candidați.” „Ce înțelegeți, din nou profesional vorbind, prin *altfel* de candidați?” Mai întîi se lasă o pauză strategică. Apoi, hodoronc-tronc: „Ce părere aveți despre dna Alina Mungiu? N-ar fi o candidată mai potrivită?”

Răspund că am o părere călduță, iar în cazul bursei respective nu am nici o îndoială că dl Mihăilescu ar fi un candidat mult mai potrivit. Dar, adaug, în alte situații, indiferent de entuziasmul meu temperat față de calitățile dnei Mungiu, evident că Domnia sa ar fi o candidată mult mai potrivită decît dl Mihăilescu.

Conversația se termină în coadă de pește. Evident, dl Dan C. Mihăilescu nu a primit bursa. Habar nu am dacă ea a fost oferită ori nu dnei Mungiu. Nu

știu nici dacă dna Mungiu este de stînga ori de dreapta. Și nici nu contează. Cum nu mă indispuce ori nu mă face fericit faptul că dl Mihăilescu ar fi de dreapta ori de stînga. Știu însă că sila mea față de multe „echidistanțe” occidentale nu este mai mică decît cea față de măcelurile politice și culturale românești, multe importate – vezi rolul infamei *political correctness*.

La puțină vreme de la această întâmplare, trăiesc o alta. Aducînd în discuție numele dlui Costache Olăreanu, sînt privit cu o surprindere care ar trebui, evident, să mă facă a mă simți un imbecil: „Dragă, cum te poți gîndi la așa ceva? Sigur, Olăreanu este un scriitor excelent, dar e un om de stînga. Și mai scrie și la *Adevărul*”. Nu-mi pot stăpîni rîsul. Apoi întreb: „Și unde ar trebui să scrie, de fapt?”. „Păi..., la 22, nu?” Rîd din nou.

După o emisiune televizată la care fusesem invitați de către dl Nicolae Manolescu, îi povestesc dlui Olăreanu întâmplarea al cărei „subiect” fusese. Se amuză și îmi spune: „Dacă ți-aș mărturisi ce mi se reproșează din cauza prieteniei cu dumneata și unde mi se sugerează că ar trebui să publicăm amîndoi, te-ai lua cu mîinile de cap”.

Asta și fac. Ce altceva poți face în față orbirii? Totuși...

(*Cotidianul*, 23 mai 2002)

Haita (I)

Nu au nimic sfânt. De aceea, nici alții nu trebuie să aibă. Acesta e felul lor de a trece prin lume. Și dacă lumea nu îi bagă în seamă, fac ei tot ceea ce pot spre a băga spaima în lume. Deseori reușesc. Lege înseamnă doar legea lor. Restul este fărădelege. Forma lor preferată de dialog este dictatul. Analizele lor miros apăsător a procuratură. Ideile lor au iz de sentințe capitale. Murdăriile lor invocă asentimentul eternității.

În funcție de cum bate vântul, își atacă victimele separat sau la grămadă. Mînați de culoarea ideologiilor care îi orbesc, își sortează armele de cu seara. Pleacă în cetate ideocrați și se întorc la casele lor asasini. Crimele pe care le săvîrșesc nu-i tulbură nici o clipă. În schimb, gîndul că le-ar putea scăpa cineva îi înnebunește. Oferta lor este ochi pentru ochi. Și, vorba lui Gandhi, uite așa ne procopsim cu o lume de orbi.

Dacă observi că umblă în pielea goală prin centrul urbei, ești denunțat drept rinocer. Dacă îi prinzi falsificînd documente și îi pui pe două coloane, ești numit huligan. Dacă dovedești că micul lor dejun e minciuna, prînzul – răzburarea, iar cina – dezinformarea, ești declarat dușman al umanității. Fiindcă, să fim înțeleși, doar ei hotărăsc ce este și cum trebuie să arate umanitatea. Cum tot ei decid dacă pămîntul se învîrte cu sau fără un scop mîrșav.

În vreme ce teama altor haimanale față de alteritate este o vină capitală, propria, profunda lor ură față de diferență este o izbăvire a rasei umane. Toleranța trebuie cheltuită pînă la ultimul dram doar pe ei. Pentru ceilalți, orice nedreptate inchizitorială e doar un confort nemeritat. Dacă hotărâsc că ei nu au nevoie de rădăcini, ceilalți trebuie și ei dezrădăcinați, dezghiocați, aruncați în malaxoarele internaționaliste.

O mare operă nu le spune nimic, atîta vreme cît autorul ei a fost luat deja în cătarea puștii lor. A învinge erorile omenești prin operă este un privilegiu care nu se acceptă celorlalți. Sinuozitatea istoriei poate fi circumstanță atenuantă doar pentru ei. Ca să o accepte, lumea nu trebuie construită decît prin clonare. Celula de bază sînt, firește, tot ei. Doar ei. O genă de eroare este o crimă. Ce să mai zic de o genă?

În vreme ce dl Ioan Mircea Pașcu bate cîmpii parlamentari spre a se vedea autorul unei legi aberante, dl Vasile Dancu declară jihad împotriva închipuiților dușmani interni și externi ai României, iar dl general Talpeș uită dimineața că peste noapte lucrează la strategia acestui „război sfînt”, o haită de haimanale își continuă lucrarea. Vîrfuri intelectuale, altfel într-o permanentă stare de agitație fără rost, tac și ele diplomatic.

O bursă, o sponsorizare pentru propria gazetă, invitații pe viață la conferințe șic, o rubrică ori (de ce nu?) un *internship*, ba chiar un *job* plătit în valută se dovedesc pentru mulți dintre foștii noștri „tineri de perspectivă” tentații irezistibile. Extrem de critici cu cei care nu au rezistat infernului din beciurile Securității ori din stuful Canalului, ei capotează în plină libertate, devenind purtătorii de cuvînt locali ai haitei. Vai celor îngenunchiați de „salamul de soia”! Cinste celor care prosperă din *political correctness*!

Miza haitei este de a dovedi că există o nevoie eternă de ea. De ce? Simplu – pentru că, insinuează mîrîitul ei, printre români nu a existat, nu există și nu poate exista o undă de gîndire democratică. Fără vigilența haitei, acest popor, demascat de ea drept unul profund reacționar, s-ar fi prăbușit de mult în mîlul istoriei. Îngrijorată de subțierea mălaiului financiar și posibila nuanțare a discuțiilor, haita încearcă să-și asigure reînnoirea sinecurilor în universități, *think tank*-uri, centre de taifas, case de editură, radiouri și alte oaze occidentale influente.

Suficiența arogantă îl face pe dl Adrian Năstase ca, la moartea lui Eugen Ionescu, să declare că nu vede de ce România oficială ar trebui să exprime vreun gînd de regret. Evident, toate regretele trebuie economisite pentru dispariția unor nomenclaturiști angroșiști ca tovarășul Angelo Miculescu. Fără ei, astăzi, oameni ca dl Năstase ar fi fost organizatori de serate dansant-propagandistice la o casă de cultură din Sascut. Mai știi, poate că enormitatea debitată de Alțeța Sa Imperială, marchizul de Cornu, a fost luată de haită drept o neașteptată undă verde pentru linșaj. Primele lui episoade nu au întîrziat prea mult.

(*Cotidianul*, 20 iunie 2002)

Haita (II)

Despre răspunsurile strategice (bătaia lungă a demersului) care trebuie date haimanalelor, un editorial excelent scrie dl Dan C. Mihăilescu în revista *LA&I*, nr. 29. Cu ce mă declar în dezacord sînt două lucruri. Primul – neîncrederea totală în eficacitatea unui răspuns tactic – bătaia scurtă, de tip pamfletar. Evident, pentru a evita să te angajezi exact în ceea ce doresc haimanalele – o încăierare –, strategia trebuie preferată tacticii. Un adevăr pe care pune degetul dl Mihăilescu este acela că haimanalele provoacă, așteaptă „reacții de răspuns teleghidate”. Cu toate acestea, consider că răspunsurile tactice nu trebuie să lipsească mereu. Al doilea – că și-ar avea și „tăcerile bruma lor de curaj” în fața agresiunilor prin care ne tot scutură o haimana ori alta. Nu o au. Sau, dacă o au, această brumă este mai firavă decît ninsoarea mieilor – se topește repede. Sub dictatura comunistă, corifei și pălmași, generali și recruți ai „rezistenței (numai) prin cultură” am mers exact pe acest tip de curaj falimentar. Cu ce ne-am ales după decembrie '89 e limpede: societate civilă plăpîndă, clasă politică nu infiltrată, ci fundamental alcătuită din reziduri de toate culorile, foști agenți de influență auto-proclamîndu-se azi întemeitori și încurajatori ai actelor de disidență și o cultură care nu mai este capabilă să își găsească locul mai nicăieri – nici în bugetele statului, nici în cele ale mecenatului autohton, nici, vai!, în

sufletul „consumatorilor” de cultură, consumați ei înșiși azi de produse pseudoculturale.

Elaborarea răspunsurilor strategice recomandate de dl Mihăilescu („Este cazul să se răspundă la tunuri cu tunuri, nu cu praștia.”) cere timp. În această vreme, lipsa răspunsurilor tactice pot da impresia că se tace din cauză că haita are dreptate. Este meritul enorm al dlui Lucian Pintilie de a fi înțeles acest lucru și de a fi reacționat prompt. Pleasna Domniei sale din revista 22 este, credeți-mă, eficientă. Tactic – pînă acum rămîne cea mai bună reacție, căci demersul „științific” la care se referă nu poate fi calificat decît așa cum a făcut-o autorul *Reconstituirii*: pestilențialitate. Strategic – serialul dlui Mircea Iorgulescu, tot în 22, este foarte încurajator.

Una dintre problemele răspunsului strategic este că, și de apare, haita se află încă în substanțial avantaj. Există o serie de lucruri „mult prea spinoase și cu un background prea fabulos”, cum scrie dl Mihăilescu, pentru ca replica să poată sparge definitiv un tabu ori altul. De cele mai multe ori, obrocul are sens unic. Transparența – la fel. Maldărul de hîrtie în care, printre altele, Eugen Ionescu este acuzat de lucruri aberante și-a găsit, probabil, foarte ușor drumul spre tipografie. Trebuie să-l dezamăgesc pe dl Mihăilescu: un răspuns strategic de cea mai bună calitate va bate mult și bine, fără prea mult succes, la porțile aceleiași edituri în care a apărut producțiunea dnei Alexandra Laignel-Lavastine.

Una dintre explicații este că răul și murdarul sînt întotdeauna mai atractive, se vînd mai profitabil decît binele și curatul – în librării, seriale de televiziune ori colocvii șic. Cum se spune în gazetărie: „O știre este nu cînd un cîine mușcă un om, ci cînd un om mușcă un cîine”. Pe cine poate excita faptul că un

savant ireproșabil dovedește că Eugen Ionescu, în mintea și sufletul căruia intră cu tancheta ideologică dna Laignel, a fost un spirit profund democrat? Dar cum să nu excite insinuarea imundă că tocmai autorul *Rinocerilor* a fost el însuși un rinocer? Pe cont propriu sau doar prin complicitate, mai vedem noi; rinocer să-l declarăm, apoi ne ocupăm și de probe. „Un om mușcă un om” – iată știrea supremă.

Dna Ileana Vrancea publică analize în care aduce probe peremptorii despre mîrșăviile la care se pretează niște haimanale – inclusiv falsificare de date și asasinat moral. Două sînt reacțiile față de acest răspuns strategic. Prima – multă „lume bună” tace pe ideea: „Ei, și ce-i cu asta?”. A doua – haimanalele „răspund” dovezilor acuzînd-o pe autoare că nu a revenit la numele de Heda Katz, că a emigrat tardiv, că a avut un soț „încuiat”, că „este procurorul Niadruoj” etc. Politologie, nu glumă, nu?

Cînd e vorba de o haită ori alta, nici măcar răspunsurile pe măsură nu au încă șanse suficiente. Merită însă răspuns ferm – de la pamflet la analiză științifică. Gunoiul trebuie strigat pe numele său de domnișoară: Gunoi!

(*Cotidianul*, 27 iunie 2002)

Haita (III)

La mijlocul distanței dintre pamflet și analiza științifică dusă pînă la capăt, mai există un demers. Dacă primele două sînt *răspunsul tactic* și, respectiv, *răspunsul strategic*, cel de-al treilea ar putea fi numit *demersul diplomatic*. În cazul volumului dnei Laignel-Lavastine el este reprezentat de intervențiile semnate tot în revista 22 de doi eminenți universitari, Matei Călinescu și Toma Pavel, strămutați în Statele Unite, și de doctorul Ion Vianu. Despre cel din urmă, disidenți închipuiți uită să spună că este nu doar un intelectual rafinat, dar, că înainte de a emigra în Elveția, a fost unul dintre puținii medici care au riscat enorm denunțînd încercările dictaturii ceaușiste de a folosi medicina ca tortură politică.

Comun celor trei intervenții este respectul pentru imensa cantitate de informație adunată de către dna Laignel. Totuși, îndrăznesc să cred că, intrat pe mîini nepotrivite, pînă și un munte de informații poate deveni un morman de simplă maculatură. Este chiar înfricoșător să vezi cum utilizează dna Laignel informația adunată. S-a menționat că, referindu-se la etnograful Romulus Vulcănescu, dna Laignel pare a-l confunda cu scriitorul Romulus Vulpescu, susținător PRM. Și dă-i, și dă-i cu „analiza” și înfierarea.

Nu e greu de imaginat cazaciocul pe care l-ar încinge dna Laignel și tovarășii ei de colhoz al corectitudinii

politice pe spatele „reacțiunii” românești, dacă Nicolae Manolescu l-ar confunda pe Maurice Barrès cu Maurice Thorez, Mihai Zamfir – pe mareșalul Pétain cu Jean Gabin, Gabriel Liiceanu – pe Diderot cu Doriot, Sorin Antohi – pe Drieu La Rochelle cu La Rochefoucauld, Octavian Paler – pe Brasillach cu Brassens, Constantin Țoiu – pe Isaak Babel cu Turnul Babel, Mircea Iorgulescu – pe Marguerite Durand cu Marguerite Duras, Ileana Mălăncioiu – pe Léon Bloy cu Léon Blum, Cristian Tudor Popescu – pe Malraux cu Maurras, Vasile Popovici – pe Henri Massis cu Henri Mattise, Dan C. Mihailescu – pe Laurent Casanova cu Giovanni Giacomo Casanova, H.-R. Patapievici – pe Ignacio de Cisneros cu Ignatio de Loyola, iar subsemnatul pe Pierre Unik cu magazinul Unic.

Dnii Vianu și Călinescu consideră că, eliminate fiind inexactități, erori de traducere și alte lucruri de acest gen, o ediție românească a cărții dnei Laignel ar fi binevenită. Îmi permit să cred că nu ar fi. Și asta nu din cauza unor posibile „reacții isterice”, ci pentru că o necesară discuție despre „generația de aur” nu poate fi declanșată de o carte în care, spre a-și justifica tezele, autoarea recurge la aproximări inacceptabile și procese de intenție. Dacă este tentată de amatorism psihanalitic, dna Laignel este liberă să-și exerseze datul cu presupusul pe propria existență.

Dnii Mircea Iorgulescu, Alain Paruit și Edgar Reichman (într-o masă rotundă organizată de serviciul românesc de la *Radio France Internationale*) și dl Nicolae Manolescu (într-un editorial din *România literară*) semnaleză prea multe și prea grave abateri de la deontologia profesională pentru ca volumul dnei Laignel să fie de vreun folos unei dezbateri serioase. Scoaterea din context a citatelor, ba chiar trafizarea lor, argumentele ipotetice, traducerea pe dos spre a-i servi teza,

cunoașterea superficială a istoriei României (slăbiciune recunoscută de dl Călinescu), confuziile de persoane și evenimente majore (ce mi-e San Stefano, ce mi-e Versailles) etc. descalifică demersul dnei Laignel din liga analizelor solide.

Nu de o necesară demitizare este vorba, ci de un mit periculos pe care o ceată de indivizi încearcă din răspuneri să-l acrediteze de cîtăva vreme: nu a existat, nu există și nu poate exista fior democratic printre români. Nu Cioran și Eliade – oameni cu o tinerețe marcată de opțiuni impardonabile, ba chiar de huliganism ideologic – sînt ținta cărții. Adevăratul obiectiv este Eugen Ionescu. Trioul din Piața Furstenberg trebuie lovit tocmai în ceea ce era considerat pînă acum o indisputabilă prezență a toleranței și spiritului democratic.

A nu rosti acest adevăr, după ce ani la rînd erai fericit să fii primit în casa lui, să fii văzut ca prieten al său, să primești un semn de la el, este trist. Acolo unde se află, Eugen Ionescu nu are nevoie de apărarea noastră. Acolo unde s-a înălțat, opera lui nu are nevoie de sprijinul nostru. Noi sîntem cei care avem nevoie de noi. Nu pe Eugen Ionescu îl trădăm tăcînd în fața unui demers scandalos, ci pe noi înșine.

(Cotidianul, 4 iulie 2002)

Haita (IV)

În sfârșit – susținătorii necon condiționați ai dnei Laignel. Înțeleg starea de excitație, entuziasmul occidentalilor, căci puțini dintre ei pot ști cînd, de ce și cum îi induce în eroare autoarea „blindată de o documentare beton”. Performanța aiuritoare declanșată (voluntar ori nu, doar dna Laignel știe) de ieftioarele exerciții psihanalitice ale cercetătoarei pariziene este semnalată de dl Alain Paruit: Gil Jouanard, autor al unei cărți despre Maramureș, exclamînd la Paris: „Știți, Ionesco era antisemit”. Ce ne facem, însă, cu victimele autohtone ale „corectitudinii politice” ori expatriații loviți de această cruntă encefalită de origine americană?

Spre deosebire de occidentali, asemenea comentatori, buni cunoscători ai istoriei și doctrinelor politice românești, au unele prin care pot distinge unde și cum derapează analiza în măsluire. Preferă însă a nu le folosi. Continuă chiar să nu observe absolut nici unul dintre neajunsurile semnalate pînă și de admiratorii critici ai autoarei. Deși consternantă, este o opțiune la care, firește, *niznaii* noștri sînt îndrituiți, dar nu trebuie să ne mai mirăm că se grupează în jurul unei publicații pe care tind să o transforme într-o variantă „slick”, postmodernistă probabil, a *Luptei de clasă* ori a *Scînteii* anilor '50.

Alinierile la *trenduri* occidentale aberante nu sînt un semn de maturitate. În plus, multiplicîndu-se și

cronicizându-se, pot invita la concluzia că ne aflăm în fața unor suflete cu geometrie variabilă. Oportunismul împinge acești cosmopoliți de operetă să se considere mai catolici decît Papa și să devină mai vigilenți decît zidul Berlinului. Cînd există fie și o minimă șansă ca pe dinăuntru să arăți precum cocoșatul de la Notre Dame, e riscant și ridicol să dai lecții de verticalitate.

Argumentul-cheie înaintat de susținătorii necondiționați ai dnei Laignel nu reprezintă nici o noutate. El fusese rostit, în condiții mai grele decît cele de azi, de alții: abordarea și asumarea critică a realității. Așadar, totala deschidere a scenei pentru discuții. Numai că scena în sine nu este un autor de miracole. Împingerea unui măgar pe scena Metropolitanului ori a unei găște pe scena Scalei din Milano nu transformă viețuitoarele respective în noi Pavarotti ori noi Callas. În schimb, prin prea multă insistență, poate transforma scenele respective în grajduri sau cotețe. N-ar fi, totuși, o crimă?

Să nu uităm că mizeria cheamă mizerie. Iar dacă uităm, au grijă faptele să ne trezească la realitate. Primesc, iată, un mesaj pe care l-aș numi *Damf de Ron*. Autorul textului, supărat pe „abuzurile interpretative” ale dnei Laignel, îmi cere să recomand comentariul său spre publicare *Cotidianului*, iar „dacă lor le e frică”, să-l transmit *României libere* sau *Jurnalului Național* fiindcă „ei nu se tem de nimeni și de nimic, nici de comuniști (...) ca Sașa Despotovici-Lavastine”.

Nu pot onora cererea respectivă, căci, spre a-și valida teza, autorul comentariului intră și el cu tancheta în viața și mintea altora. Sever croșetat, din motive de... igienă, iată alt scurt citat spre a se vedea la ce invită abuzul de „psihanaliză”. După opinia celui care îmi scrie și pretinde că o cunoaște bine pe dna Laignel,

explicația pentru care aceasta „urăște românii, istoria și cultura lor” ar fi că „s-a măritat morganatic cu un român nedecis prin părțile (...) a rămas nesatis(...) de o căsătorie consumată frugal (...) și s-a trezit lăsată cu un plod în brațe. D-ai-a împroașcă cu noroi în toți bărbații români cu adevărat bărbați (...) și în cultura română”. Nu e greu de ghicit că, vai!, pînă la urmă, kilometricul și imundul comentariu își va găsi drumul spre tipar cu onorurile de rigoare.

Că e de Dîmbovița ori de Sena, de Vltava ori de Hudson, mizeria rămîne mizerie. Mă întreb dacă pe dna Laignel și trogloditul din Lyon ceea ce îi deosebește este doar scriitura ori pregătirea intelectuală. Mă întreb neliniștit dacă nu cumva de gîndit, cei doi gîndesc la fel. Am numit cîndva acest tip de gîndire, *gîndire mitocană*. Ea definește deopotrivă imbecili și intelectuali autentici. Aceștia din urmă, deși deștepți, fac enorma eroare de a-i lua drept proști pe toți ceilalți. Iată o mitocănie a spiritului care implică riscuri enorme. Curajoasă ori doar imprudentă, dna Laignel și le-a asumat, cînd, spre a-și acredita tezele, pare să fi decis că scopul scuză mijloacele. Nu-i pot ura noroc. Ar fi imoral.

(*Cotidianul*, 11 iulie 2002)

Islam după islam (I)

Teama multor occidentali că lumea musulmană de azi ar fi dominată de un radicalism fundamentalist s-a accentuat după 11 septembrie 2001. Generalizările s-au înmulțit și, cum bine știm, ele constituie surse de amplificare a tensiunilor. Dacă există voci occidentale care continuă să facă o analiză critică a erorilor care au împins o bună parte a lumii creștine în conflict cu lumea musulmană, există însă și voci care întrebă de ce partea cealaltă nu recurge la un demers critic similar. Se înmulțesc întrebările de felul: unde sînt vocile raționale ale lumii islamice? Unde sînt demersurile care să explice de ce radicalismul fundamentalist macină lumea musulmană?

Mai puțin vizibile decît ar fi poate necesar, aceste demersuri nu lipsesc. Autorii lor sînt văzuți de un scriitor ca Jean Daniel drept „reformatori ai islamului” ori doar drept „noii gînditori ai islamului”, cum este înclinat să-i numească Rachid Benzine, hermeneut coranic. Dar dincolo de o etichetă ori alta, consensul este că asemenea gînditori nu se mulțumesc cu o denunțare a terorismului practicat în numele unei „dreptăți absolute”, ci încearcă să explice riguros și transparent cauzele, impasurile în care se află gîndirea islamică. Și truda lor nu este deloc lipsită de riscurile pe care le presupune intoleranța. Numărul special dedicat de revista *Le Nouvel Observateur* (aprilie/mai, 2004) acestor gînditori care își propun să „denunțe

impostura integristă” și să „concilieze islamul cu modernitatea” este un act de pionierat.

Încercînd să se apropie de cauza acaparării gîndirii islamice de către radicalii fundamentalști, iranianul Abdel Karim Soroush reamintește că, în fond: „Islamul este o serie de interpretări ale islamului, așa cum creștinismul constituie o serie de interpretări ale creștinismului”. Monopolul radicalității s-a instaurat, ca de atîtea ori, prin „eliminarea dimensiunii istorice”. Trei sînt elementele distincte pe care le vede Rachid Benzine abordate în demersul acestori noi gînditori.

Primul – islamul surselor. El cuprinde Coranul și narațiunile despre viața Profetului așa cum le-a aprobat el (*ahadith*). Al doilea – interpretările surselor islamului. Al treilea – punerea în practică a acestor interpretări de-a lungul istoriei societăților musulmane. Aici este adusă în discuție sugestia imperativă făcută de francezul de origine algeriană Mohhamed Arkoun care cere să se facă distincția între *faptul coranic* („apariția revelației, primită de către Profet și transmisă de el pe cale orală de-a lungul unei perioade de 23 de ani”) și *faptul islamic*, care constituie stabilirea revelației în forma scrisă care avea să devină „baza dezvoltării întregii gîndiri musulmane”.

Cu alte cuvinte, ceea ce s-a produs în decursul trecerii de la cultura orală la cea scrisă? Cînd tunisianul Abdelmajid Charfi afirmă că „în vreme ce dicteul este de natură divină, expresia lingvistică este de natură umană”, el nu se îndepărtează de credința potrivit căreia Coranul constituie cuvîntul lui Allah, dar refuză să vadă Coranul drept un text „în afara istoriei”.

Ce aduc în discuție noii gînditori ai islamului este un element tabuizat de radicalii fundamentalști – subiectivitatea cititorului. Este invocat Ali Ibn Abou Talib, văr al Profetului și al patrulea calif al islamului,

care ar fi spus: „Coranul se află în *mushaf* (culegerea scrisă și organizată a revelațiilor). El nu vorbește despre el însuși. Cei care-l exprimă sînt ființele umane”. Nimic mai subversiv pentru fundamentalistii de toate felurile decît dreptul celorlalți la subiectivitate.

(Jurnalul Național, 3 septembrie 2004)

Islam după islam (II)

Mohammed Arkoun consideră că fundamentalismul islamic se definește prin două respingeri: cea „prin uitarea și ingnorarea instituționalizată a întinsei perioade a Luminilor” și cea „chiar și mai radicală, a modernității și realizărilor ei cu caracter universal, pe motiv că sînt produsele unui Occident colonialist și imperialist”. Potrivit lui Arkoun, în vreme ce Europa latină și creștină „merge spre modernitate, revoluții științifice și politice, lumea numită «musulmană» se angajază într-un demers contrar, care culminează prin revoluția numită «islamică» în Iran, în 1979”.

S-au pierdut, oare, valorile umanismului arab care au făcut, secole la rînd, gloria unor mari centre de cultură precum Bagdadul, Damascul și Ispahanul, Cairo, Cordoba, Granada și Palermo? Cum și-a pierdut limba arabă statutul de *lingua franca* a tuturor elitelor savante, din Iran în Andaluzia? Răspunzînd, Arkoun alege un element cheie: soarta nefericită a însuși conceptului de umanism (*adab*). Înainte, acest concept, afirmă Arkoun, îngloba totalitatea preocupărilor cunoașterii. Azi, el este restrîns doar la desemnarea operelor literare. În fapt, este vorba de sufocarea conceptului de umanism în lumea musulmană: „În contextul islamic, umanismul a avut o existență efemeră, căci bazele sale filozofice au fost eliminate de triumful sterilizant al ortodoxiilor șiite și sunitice care au perpetuat alianța

doctorilor clericali și a statelor cu dinastii multiple după căderea califatului de Bagdad (1258) și a Cordobei (secolul al XI-lea)”.

Au existat, reamintește Arkoun, perioade în care „funcția subversivă” a umanismului filozofic s-a manifestat în contrast cu umanismul religios. Între 813 și 848, când puterea la Bagdad s-a aflat în mâinile califului Al-Mamun, s-a înregistrat o deschidere extraordinară pentru toate formele cunoașterii. Numai că, odată cu accesul la putere al califului Al-Mutawakkil (848), toate progresele înregistrate în scurta perioadă de deschidere vor fi condamnate sub eticheta de „științe străine sau intruse”.

Unul dintre cîștigurile pe care le-a adus atmosfera de toleranță asigurată de Al-Mamun este, după Arkoun, dezvoltarea „unei școli teologice inovatoare, mai ales în privința statutului cognitiv al Coranului: este vorba de mutazilism, care a introdus teoria «Coranului creat», opusă teoriei «Coranului increat»”. Spectaculoasa confruntare doctrinară lua sfîrșit în 1017, când califul Al-Qadir avea să interzică definitiv școala mutazilită. Se pierdea astfel, subliniază Arkoun, dreptul de „a înscrie revelația în istoria concretă a oamenilor, ceea ce schimba condițiile în care se făceau exegezele și se elabora ideea de drept”.

După Arkoun, „din punct de vedere teologic, islamul este protestant, în vreme ce din punct de vedere politic, este catolic. De-alungul istoriei – își continuă el gîndul – acest raport a fost răsturnat pentru că autoritatea spirituală a fost întotdeauna controlată de o putere politică verticală, prin urmare, ilegală”.

În privința șanselor resurgenței unei modernități proprii musulmanilor, răspunsul lui Arkoun sună astfel: „Ar trebui ca musulmanii să înceteze a confunda conțencioasele politice pe care le au cu Occidentul cu

Dorin Tudoran

progresele cunoașterii pe care le datorează în mod esențial aceluiași Occident. Și trebuie spus că, dacă acesta din urmă ar fi consimțit să investească sumele cheltuite pe război în ridicarea de universități și în sprijinirea cercetării în discipline umaniste și sociale, atunci, cu siguranță, am fi avut parte de mai puțină violență teroristă”.

(Jurnalul Național, 10 septembrie 2004)

Islam după islam (III)

Malek Chebel publică în acest an, la Hachette, *Manifeste pour un islam de Lumières – 27 propositions pour reformer l'islam*. Antropolog și psihanalist, el își propune să răspundă în *Le Nouvel Observateur* unor întrebări care nu mai pot fi ocolite. Ca de exemplu: „Ce este islamul astăzi?”. „De unde această nevoie subită de a fi reformat?” „Care sînt problemele pe care le aduc – atît musulmanilor cît și restului lumii – fie un statu-quo, fie o reformă a islamului?”

În principiu, ideea lui Chebel este că, atîta timp cît un anume nod gordian nu va fi tăiat, situația nu are cum să se schimbe. Există niște determinări care nu s-au modificat de o lungă bucată de vreme în viața societăților musulmane. Chebel le numește fie „legături viscerale”, fie „cordoane ombilicale”.

O primă legătură viscerală pe care Chebel consideră că islamul nu a dorit niciodată să o rupă este aceea dintre religie și politică. O asemenea confuzie a planurilor a rămas întotdeauna în favoarea religiei căci aceasta din urmă „se dorește o interfață cu divinul”. Așadar, încă o voce denunță incapacitatea politicului de a se dezvolta datorită acaparării influenței politice de către teologi și imami. Cu alte cuvinte, lumea islamului nu a cunoscut încă separarea puterilor în stat.

Un al doilea cordon ombilical pe care Chebel consideră că islamul nu a dorit să-l taie niciodată este cel care

leagă islamul de bani. „În realitate – scrie Chebel –, spre deosebire de Isus, care i-a gonit pe negustorii din Templu, islamul i-a invitat cu insistență în jurul mesei.” Rezultatul?

„Numeroase țări, bogate grație rezervelor de minereuri și hidrocarburi de care dispun, au sisteme care permit anumitor oameni să acumuleze averi chiar mai colosale decât cele ale statului fără să vadă vreodată o antinomie între așa ceva și spiritul de modestie, frugalitatea Coranului.”

Un al treilea cordon ombilical pe care Chebel consideră că islamul nu a dorit niciodată să-l taie este cel cu privire la trup. Și se grăbește să precizeze că: „Doresc să vorbesc aici despre statutul trupului, în general – cel al bărbatului și cel al femeii –, dar mai presus de orice de statutul sexualității, care este în același timp activitatea nobilă a trupului și nodul gordian greu de despărțit de imaginar”.

Ce denunță, în fapt, Chebel este o cantonare în patriarhal și o zidire în dogmă a conceptului de sexualitate în lumea islamică. „Cred – spune Malek Chebel – că adevărata mutație de mîine este grefată pe sexualitate: ce rol acordăm în islam bucuriei fizice, plăcerii carnale și gestionării libidoului?” Pentru a evita orice neînțelegere, Chebel precizează: „Și pentru că folosesc cuvîntul sexual, nu îl cantonez în exercițiul viril al sexualității. Ce vizez este, pe de-o parte, dimensiunea eliberatoare a sexului ca mecanism al dezalienării legăturii dintre bărbat și femeie și, pe de altă parte, ca factor decisiv al armoniei în sînul unui cuplu”. Dar femeia? Ea „nu mai este văzută drept o credincioasă, ci doar ca un partener de sex, mai mult sau mai puțin lipsit de calități spirituale”, răspunde Chebel. Analiza acestui cercetător, care scrie într-un registru periculos de tranșant și, uneori, poate chiar nedrept,

se încheie cu un diagnostic necruțător: „Uriș cu picioare de lut, islamul nu-și găsește încă personalitatea. Nici ca formă de civilizație, nici ca structură de guvernare. Ca religie, el păcătuiește prin minoritățile sale agitate, și anume cele mai violente. Ca structură de guvernare, el suferă în chip lamentabil de o multitudine a centrelor decizionale, care nu ezită să se urmărească și să se anuleze reciproc”.

(Jurnalul Național, 17 septembrie 2004)

Islam după islam (IV)

Pentru Mohammad-Reza Djalili (*Iran: l'illusion réformiste*, 2001, Presses de Sciences-po), cazul iranian rămîne ilustrativ pentru genul de laborator în care se pot pregăti rețete ale intoleranței. Și, implicit, ale eșecului. Religia, politica și revoluția au format aici un soi de triumphi al Bermudelor. El a aspirat orice caracteristici democratice, le-a prelucrat în exact contrariul lor și le-a repus în circulație sub forma unui rețetar de un dogmatism aiuritor.

Djalili repune în discuție contribuția părinților spiritali ai revoluției islamice – Djalal Al-e Ahmad și Ali Shariati. Cel dintîi publica în anii '60 un eseu intitulat *Garbzadeghi*, tradus și tipărit în franceză sub titlul *l'Occidentalité* (L'Harmattan, 1988). Ideea era, subliniază Djalili, că „occidentalita e un soi de maladie care a infectat societatea iraniană și, de aceea, trebuie scăpat de ea cît mai repede cu putință”. Djalili se arată amuzat cît de repede a cîștigat acest „diagnostic” sprijinul aproape unanim al tuturor celor care nu prea știau cum să explice o acută criză de identitate a societății iraniene. Al-e Ahmad, fiu de *mollah* și, reamintește Djalili, „rînd pe rînd, comunist, socialist, *tiers-mond*-ist și islamist”, oferea soluția convenabilă tuturor, oameni aparținînd celor mai diferite și deseori fanatic de învrăjbite tendințe sociale și politice.

Cel de-al doilea, Ali Shariati, prelua ideea lui Al-e Ahmad și propunea drept soluție finală împotriva

modernității transformarea șiismului (bineînțeles, prin „purificare”) într-o „ideologie de luptă”. Zis și făcut. 1979 avea să pună în practică această strategie, iar pentru o vreme „unitatea aparentă a universului intelectual iranian” avea să fie salvagardată. Totuși, sînt ani buni de cînd eșecul islamului politic și criza acută a însuși conceptului de „stat islamic” constituie evidențe irefutabile. Dispariția lui Khomeyni, în 1989, falimentul economic, incapacitatea de a cîștiga războiul cu Irakul, explozia demografică s-au împletit cu un dezastru extern neașteptat pentru suporterii ideilor lansate de Al-e Ahmed și Shariati, amîndoi simpatizanți ai stîngii – prăbușirea comunismului.

Semnele unei posibile ieșiri din somnambulismul provocat de islamul politic vin chiar din Iran. Începutul l-a dat, reamintește Djalili, tocmai un fost teoretician al revoluției islamice și militant khomeynist, Abdul Karim Soroush, azi unul dintre cei numiți „cei care gîndesc altfel/diferit”. Ei supun analizei critice conceptul „tutelei juristului-teolog”. În fond, Soroush propune distincția clară între sfera privată și cea publică, demers important al fostului militant khomeynist care afirmă azi că religia trebuie să aparțină sferei private.

Descoperind pericolele pe care le implică politizarea religiei, acești gînditori postislamiști au provocat o dezbatere publică din care, ne spune Djalili, nu mai lipsesc teme ca deschiderea sistemului politic, rolul societății civile, valorile etice și cele ale democrației, rolul spațiului public, gestionarea economiei. Vina pentru toate neajunsurile țării nu mai e pusă, ca în anii '70, în cîrca imperialismului și capitalismului.

Printre cărțile de căpătîi ale acestui nou curent de gîndire, Djalili recomandă volumul lui Sadegh Zibakalam intitulat *Cum am devenit ceea ce sîntem?* Cred că merită citit nu doar de victimele produse de

Dorin Tudoran

manipulările islamismului politic, ci și de alții, care ne dovedim victime ale unei imbecilizări cu nimic mai puțin devastatoare: intoleranța pe care ne-o inoculăm de unii singuri.

(Jurnalul Național, 24 septembrie 2004)

Lampa cu alogen

Oameni vînînd oameni este o îndeletnicire foarte veche. Poate chiar mai veche decît oameni vînînd animale sau păsări. La urma-urmelor, omului care a hotărît să vîneze om îi este mai la îndemînă omul care trebuie vînat decît ursul sau rața sălbatică. Practicanții acestui sport au purtat de-a lungul vremurilor nume pe măsura epocii. În veacul abia trecut, unele dintre numele sub care s-au făcut admirați au fost enkadeviști, gestapoviști, comisari politici ori politrucii. Nomenclatorul s-a schimbat și ne-am procopsit cu monitori, raportori și, bineînțeles, analiști principali. Sînt organizați după legea haitei. Pîndesc, provoacă, sar la carotidă. Victima lor poate deveni oricine, atîta vreme cît instinctul de prădător este satisfăcut. Ce a fost inițial o reacție perfect îndreptățită s-a transformat într-o afacere extrem de profitabilă – corectitudinea politică. Politizată pînă la absurd, împingînd la excese și nedreptăți mai mari chiar decît cele pe care le denunță, ea a devenit un acoperiș ideal pentru tot felul de lichele. Înainte de a ucide, mulți dintre acești vînători își fotografiază victimele pentru a-și îmbogăți foaia de pontaj. Își luminează subiectele folosind diverse surse de lumină – bliț, lămpi cu carbid sau lămpi cu halogen.

O altă categorie de vînători preferă să-și lumineze subiectele cu o sursă de lumină mai specială – lampa

cu alogen. Când Nicolae Ceaușescu nu a mai găsit sprijin nici în rîndul celor mai credincioși pretorienii ai săi, unii dintre aceștia au început să ne explice că dictatorul nu era de fapt român, ci un pîrlit de alogen. Vezi bine, un român nu ar fi putut comite împotriva românilor ceea ce a comis Nea Ceașcă. Dacă am lua în serios o asemenea școală de gîndire, dar am ține și socoteala tuturor ticăloșiilor care au pus bazele „României profunde” de astăzi, am ajunge la concluzia că românii nu sînt români, ci o adunătură de alogeni.

Unul dintre spectacolele halucinante ale zilei este înfruntarea dintre vînătorii de oameni folosind lămpi cu halogen și vînătorii de oameni care folosesc lămpi cu alogen. Pentru a-și discredita definitiv *nemesis*-ul, cineva l-a demască pe dl Băsescu drept alogen, recitînd hilar o teorie cam leninistă privind răul de care sînt capabili alogeni cînd ajung să dețină puterea. Autorul gugumăniei și-a luat binemeritata muștrulială din partea unor autori dintre cei mai respectabili. Bineînțeles, de la aplicarea săpunelii nu puteau să lipsească tocmai monitorii, raportorii și analiștii principali. Plus filierele lor locale, băieți ambițioși, dar lefteri de caracter. Vînătorii de oameni care s-au repezit la beregata făptașului știu bine că el are ceva păcate, dar numai rasist nu este. Ba, ani la rînd, alături de foști colegi de partid, a fost el însuși acuzat că este un... alogen.

Vînătorilor de oameni nu le priește liniștea. Ei trăiesc din demascarea băieților răi. Unde nu există păcate, le inventează. Altfel, ar intra în șomaj. Unde există păcate, le ridică la proporții gigantice, transformînd țînțarul în armăsar. Altfel, s-ar trezi fără sinecurile ce le asigură o existență îmbelșugată.

Un pensionar de lux al cîtorva servicii de tăiat frunză la cîini s-a văzut refuzat de toate instituțiile occidentale

pe unde a încercat să-și mute pușcociul cu lunetă. Unui asemenea tratament surprinzător, fosila politic-corectă i-a răspuns și mai neașteptat – și-a mutat carapacea în România, țară pe care nu dădea doi bani pînă mai ieri. A fost împrăștiat, pare-se, cu o catedră de zumzăit. Așa stînd lucrurile, e de așteptat ca lupta dintre lampa cu halogen și lampa cu alogen să atingă intensități nucleare. Primele ciuperci atomice au și apărut.

(Jurnalul Național, 23 septembrie 2005)

Delimitări – fanatism și prostie

Unii sîntem bîntuiți de spiritul de turmă, alții nu putem pune geană pe geană dacă nu ne delimităm permanent de restul „turmei”. Ne ucide scîrba față de numitorul comun și ne sinucidem pe altarul diferențelor specifice. Predomină excesele belicoase.

Cîndva, dacă nu erai structuralist, nu erai nimic. Puțin conta că, în afara unei cărți-reper despre structuralism – datorată lui Virgil Nemoianu – și doxei cîtorva puțini alți erudiți, majoritatea preopinenților ciripea cam după ureche. Damblaua noului roman – dacă nu scriai în linia Robbe-Grillet, Rebreanu să fi fost și tot erai expediat la „și alții”, alături de Aurel Mihale. Ce să mai spun de onirism? Nu dictai în somn, erai un conformist.

Demersul regretatului Laurențiu Ulici de a împărți debuturile literare cărora le-a fost contemporan pe decenii a fost transformat cu timpul într-o caricatură greu de imaginat de critic. Mai subtilă, la început, grosolană, astăzi, o fraudă transformă întîmplări biografice în criterii de valoare. Etichete ca „șazeciști”, „șaptezeciști”, „optzeciști”, „nouăzeciști”, „fracturiști” au început să sune ca treptele unei scări de valori.

Azi nu mai contează prea mult nici măcar dacă ești... zecist. Ce importă este în ce an, în ce lună și mai ales în care parte a zilei ai apărut (literar) pe lume. Dacă te-ai născut la răsăritul soarelui ești un adevărat

Arnotean al zecismului. Apărut mai spre seară, nu poți fi decît un Gorică Pirgu al aceluiași frison. Plouă cu excomunicări fratricide – Viorel Padina nu mai este un poet excepțional, căci, cam slobod la gură, s-a pus rău cu „centrul”.

Opera nu prea mai contează. Dacă nu ești declarat postmodernist, ai pus-o de mămăliga. Așadar, „mărunței” ca Philippide, Emil Botta, Stamatu, Doinaș, Stelaru, Caraion s-au chinuit degeaba. Înainte de a se căuta de talent, unii se duc la notarul de postmodernism și la felcerul de zecism. Cu patalamalele la mîină, preiau frîiele armăsarului literar.

După ce unui zecism i s-a opus un și-mai-zecism, iată că fracturismul pare să ia caimacul. Ni se spune că ar fi vorba despre „o negație neoavangardistă a optzecismului”. Așa o fi, numai că tristihul: „Sînt atent cu tine, România/ îți introduc penisul meu lung și negru în gură,/ România” parcă e prea *neo*. Nimeni nu i-a mai pus în gură „României profunde” un asemenea căluș. Asta zic și eu cenzură. Numai un poet, și încă unul dotat, ar fi fost capabil de așa ceva.

În toiul atîtor delimitări, rîndurile de față constituie o declarație de dragoste pentru o generație care m-a îngăduit și pe mine. O generație mai degrabă afectivă decît una strict biologică, mult mai cuprinzătoare decît un leat literar. Prudent ar fi să pomenesc doar de cei duși, fiindcă de uîți numele unui important poet în viață, ești mort. Dar cum poți fi prudent în dragoste? Ce noroc pentru literatura română că Ileana Mălăncioiu și Mircea Dinescu, Cezar Ivănescu și Angela Marinescu, Mazilescu și Robescu, Mihai Ursachi și Adrian Popescu, Prelipceanu și Flora, Gabriela Melinescu, Ion Mureșan și Vasile Vlad, Constanța Buzea și Ioan Alexandru, Brumaru și Foarță n-au scris terorizați de a fi zeciști și postmoderniști. Nu spun că sînt

Dorin Tudoran

„mai mari” ca alții. Nu-i contrapun altora. Tot ceea ce fac este să le rostesc numele. E de ajuns.

Mă uit la o fotografie îngălbenită. Pitești – o grupă de grădiniță din anii '50. Lângă mine, fața unui înger. Avea să devină un poet extraordinar, dar asta nu pentru că Daniel Turcea a fost „listat” printre onirici, ci grație harului său tulburator.

O cultură nu poate fi suma unor nesfârșite delimitări fanatice, așa cum o civilizație nu este niciodată suma tuturor excluderilor și excomunicărilor imbecile. Privesc la titlul acestui editorial și trebuie să-mi cer iertare pentru tautologia pe care o conține, căci fanatismul este (și) unul dintre chipurile hidoase ale prostiei. De atâtea zecisme și postmodernități megalomane, nu fracturismul ne pîndește, ci fripturismul – singurul „ism” integrator, aproape globalizant.

(Jurnalul Național, 30 septembrie 2005)

Oportunismul exterminator

Aflat în Ciudad de México (Distrito Federal) încerc să iau urma unor umbre. Una dintre ele este Luis Buñuel, ucis de o ciroză hepatică în această metropolă imensă în 1983. Caut în zadar atmosfera de la restaurantul Ambasadorii, unde nedespărțiții Buñuel și Jean-François Revel au răpus nenumărate sticle de „Mandarin, Claquesin și alte Amer Picon”, aperitive franceze la modă prin anii '50. Există o pauză de 14 ani în creația celebrului regizor spaniol – între 1933 și *Grand Casino* (1947) –, tăcere întreruptă, spune o notă, doar de compilații făcute pentru Muzeul de Artă Modernă din New York, cum ar fi *Vaticanul lui Pius al XII-lea* (1940).

Las Hurdes (1933), cunoscut și sub numele de *Tierra sin Pan* (*Pământ fără pâine*), este un documentar extrem de dur despre viața mizerabilă a unor țărani dintr-o regiune a Spaniei uitată și de Dumnezeu și de generalul Franco. Acestuia din urmă, Buñuel i-a fost un dușman constant. Atît de înverșunat, încît regizorul a fost acuzat că, spre a dramatiza ceea ce era și așa mai mult decît dramatic, ar fi falsificat una dintre scenele filmului: o capră care alunecă și cade de pe un vîrf de munte a fost de fapt împușcată de unul dintre membrii echipei de filmare. Proba ar constitui-o fumul datorat unui foc de armă, vizibil în partea dreaptă a ecranului.

Directorul de fotografie al documentarului a fost Eli Lotar, fiul înstrăinat al lui Tudor Arghezi. În 1960, Revel îl întâlnește pe Lotar într-un sfârșit de săptămână în casa celebrului fotograf Henri Cartier-Bresson din Saint-Dyé-sur-Loire. Lotar evită să vorbească despre Buñuel, o tăcere care stârnește amintiri.

Reîntors la Paris în primăvara lui 1951 pentru lansarea lui *Los Olvidados (Cei uitați)*, film care îl readuce pe Buñuel în atenția criticii și a publicului, spaniolul se reîntâlnește cu legiuni de prieteni ai unei tinereți de o boemie legendară. Refuză însă să-l vadă pe Lotar. Fiul lui Arghezi se face vinovat de un păcat mortal – realizase câteva fotografii și scurt-metraje pentru Planul Marshall.

Renegarea lui Lotar de către Buñuel îl trimite pe Revel cu ani în urmă, când, ambasadorul sovietic în Mexic – țară unde Revel lucra la Institutul Francez – îi expediază o copie a documentarului *Căderea Berlinului*. Faimosul trio Buñuel-Custodio-Revel se cufundă în scaunele intimei săli de proiecție de la *Paseo de la Reforma*. La sfârșitul filmului, părerile lui Revel și Buñuel sînt diametral opuse. Primul consideră pelicula un produs hilar, vehicul greoi al propagandei staliniste. Buñuel pare căzut într-o transă admirativă și murmură la nesfârșit: „Este foarrte frumos; foarrte, foarrte frumos”. Deși asemenea lui Buñuel, „tovarăș de drum” al Uniunii Sovietice, Alvaro Custodio e mai aproape de părerea lui Revel.

Povestind acest episod la un sfert de secol de la derularea lui, autorul *Absolutismului ineficace* nu-i reproșează neapărat lui Buñuel că în anii Războiului Rece s-a aflat de partea Moscovei. Ceea ce i se pare cu adevărat de neiertat este abdicarea de la orice independență estetică. Și atunci, cu ce drept îl reneagă Buñuel pe Eli Lotar? Cu dreptul „oportunismului exterminator”

pentru care, ne reamintește Revel, intelectualii sînt foarte dotați. Și cu dreptul care face posibilă coexistența geniului, lașității și negliobiei în persoana unuia și aceluiași artist, chiar și atunci cînd e vorba de un Picasso.

Cînd Buñuel îi spune lui Revel că Lotar lucrează pentru Planul Marshall și asta sună în gura spaniolului ca „echivalentul moral” al lui „face parte din Gestapo”, Revel simte apropierea unei prăpăstii. Există întotdeauna ceva „pe sfîrșite” – o dragoste, o aventură artistică, o prietenie. Oportunismul exterminator grăbește asemenea sfîrșituri și le dă un gust teribil de amar.

(Jurnalul Național, 14 octombrie 2005)

Naziști de omenie (I)

Cele câteva „defenestrări” înregistrate în diferite partide comuniste, gesturile unor lideri comuniști de a critica nu atât sistemul, cât foști lideri ai partidului și foști „tovarăși de drum” au făcut posibilă apariția etichetei „comunist de omenie”. Astfel au fost considerați Nichita Hrușciov – după raportul anti-Stalin, Alexander Dubcek – simbolul Primăverii de la Praga, fostul măcelar al Budapestei din 1956, János Kádár – după ce a avut ideea „socialismului cu două salarii”, Mihail Gorbaciov – după „glasnosti” și „perestroika”, ba chiar și viitorul tiran Nicolae Ceaușescu – după raportul anti-Dej, demascarea „vremurilor de tristă amintire” și refuzul de a trimite trupe care să se alăture invadării Cehoslovaciei în 1968.

M-a amuzat întotdeauna sintagma „comunist de omenie”. Nu din cauză că nu ar fi avut niciodată vreo acoperire. La nivelurile de jos ale nomenclaturii, ba câteodată chiar și mai pe sus, am întâlnit eu însumi oameni care încercau să ocolească stupiditatea sistemului pe care îl reprezentau prin sprijinirea unor inițiative sau măcar prin tolerarea unor acțiuni care dădeau bunului-simț ceva mai mult loc de manevră. Era faimoasa strategie a „îmbunătățirii sistemului dinăuntru”. Finalmente, ea s-a dovedit o altă tristă utopie, de fapt, marele aliat al utopiei-mamă – comunismul. M-a amuzat sintagma „comunist de omenie” fiindcă recunoștea, implicit și inconștient, că omenia nu

constituia tăria sistemului al cărui slogan era „totul pentru om”. De unde și anecdota cu „Totu’ pentru omu’”.

În lipsa unui proces al comunismului și a condamnării crimelor sale, sintagma „comunist de omenie” nu a devenit doar o prezență obișnuită, dar a început să fie o umbrelă din ce în ce mai largă. Dacă s-ar purcede la un „recensămînt” al fostei nomenclaturi (cu viii și morții ei) sînt sigur că numărul „comuniștilor de omenie” ar depăși cu mult chiar numărul total al comuniștilor români din toate timpurilor. Așa stînd lucrurile, am ajunge să ne întrebăm, dacă de la Nicolae Ceaușescu la Eugen Florescu, de la Ștefan Andrei la Ștefan Niculescu-Mizil și de la Triță Făniță la alți Eroi ai Muncii Socialiste, România a clocotit de atîta omenie, cum se face că viața devenise în România un calvar? Drept e, unul pe care, azi, unii au început să îl uite, iar alții să îl neage.

De partea cealaltă, procesul fascismului și mai ales a formei lui hitleriste, nazismul, a avut loc. Și nu o singură dată. Sub o formă sau alta, este reluat mai de fiecare dată cînd neonazismul ori neofascismul scoate capul. În aceste condiții, e greu de crezut că sintagma „nazist de omenie” are vreo șansă să intre în circulație, deși, își spun unii, vor fi existat și naziști mai luminați.

Grație acestui proces, scepticismul celor mai mulți dintre noi este cu mult mai mare în fața ideii de „nazist de omenie” decît în fața celei de „comunist de omenie”. Instinctul nostru de apărare se dovedește mai dezvoltat, mai acut în fața demersurilor naziștilor „de tip nou” decît în cea a cruciadelor comuniștilor reciclați.

Și neonaziștii și neocomuniștii ne spun că au existat printre înaintașii lor și „camarazi de omenie”. Al

doilea pas al persuasiunii este că ei, cei de azi, nu sînt defel mai neonorabili în intenții și mai neîndrituiți în a le pune în practică decît oamenii aflați politic la centru-dreapta ori centru-stînga, la dreapta ori la stînga.

Extremiști începem să părem noi, ceilalți, adică cei mai mulți, care ne lăsăm greu convinși că în fiecare blană de lup bate o eroică, samariteană inimă de mieluț; fie el neonazist ori neocomunist. De unde și balada: „Un' ne duci tu, mielule? La belire, neamule!”.

(Jurnalul Național, 28 octombrie 2005)

Naziști de omenie (II)

Un pericol căruia America nu îi acordă atenția cuvenită este proliferarea activității criminale a grupurilor numite *gangs*. Atît la nivel federal, cît și la nivel local, ipocrizia și frica de a pierde anumite voturi îi fac pe aleșii poporului american inacceptabil de toleranți în fața unei maladii devastatoare.

Cartiere cîndva curate și liniștite trăiesc azi sub teroare. Adolescenți ori adulți, criminalii, care pînă ieri se ucideau doar între ei în perimetrul cartierelor în care locuiesc sau la granița dintre ele, și-au extins zonele în care operează. În plus, o legislație precară încurajează imigrarea ilegală. Politizarea subiectului atinge cote aberante. Exploatarea imigranților ilegali prin munca la negru consolidează ghemul vinovățiilor și sporește sursele unui anume tip de criminalitate.

Societatea caută forme alternative de autoapărare. Una dintre ele este deja celebră. Filme de acțiune cu Charles Bronson și Clint Eastwood au adus-o în casele noastre – *vigilante*. Este vorba despre oameni care pun mîna pe armă ori pe bîtă și încearcă să curețe de capul lor locul în care trăiesc.

O formă de luptă împotriva activității criminale devine implicarea unor grupuscule politice care încearcă să cîștige capital politic făcînd treaba de care nu se ocupă legiuitorii, poliția, jurații și judecătorii.

Sîmbătă, 16 octombrie, cu aprobarea autorităților orașului, vreo zece, douăzeci de membri ai Partidului Neonazist American au încercat să mășăluiască pe trotuarele unui cartier din Toledo, Ohio, spre a protesta, spun ei, împotriva activităților criminale ale bandelor care terorizează orașul. Membrii unor bande formate în majoritate din afro-americieni i-au întîmpinat pe neonaziști cu bîte, cărămizi și pietroaie. Mai mult, au atacat mașini ale poliției și salvării. Au devastat un bar dintr-un cartier locuit cîndva de emigranți polonezi. Sub teroarea bandelor de criminali, americani de origine poloneză s-au mutat în alte cartiere ale orașului. Mulți dintre ei se întrebă cît de curînd vor trebui să se mute și de acolo.

Ca de obicei, părerile sînt împărțite: Ce le-a trebuit neonaziștilor să organizeze un marș tocmai în *fieful* bandelor de afro-americieni? De ce li s-ar refuza neonaziștilor dreptul legal de a protesta împotriva unui fenomen criminal? De ce în loc să mășăluiască în tăcere, neonaziștii i-au insultat pe membrii bandelor de criminali? De ce i-au atacat membrii acestora din urmă pe neonaziști? De ce, inițial, autoritățile au aprobat marșul, pentru ca, după ce au văzut violența de care se pregăteau bandele de criminali, acestea să ceară neonaziștilor să nu-și mai exercite dreptul legal de a demonstra?

În același timp, Washingtonul găzduia un miting care marca 10 ani de la celebrul *The Million Man March*. Timp de 80 de minute, liderul controversatei The Nation of Islam, demagogul rasist Louis Farrakhan (cel căruia, în 1996, Gadhafi îi oferea o bursă de un miliard de dolari) a glăsuț adunării intens mediatizate. Alături de el, Al Sharpton. Cunoscut pentru accese de rasism, în 1987 acesta a încercat să vadă după gratii șase albi inocenți, printre care un procuror

și câțiva ofițeri de poliție, acuzați într-o murdară înscenare de răpire și viol a unei adolescente afro-americane. Discursul lui Farrakhan a fost mai puțin inflamant ca altădată. Totuși, dacă spre a-și rezolva tensiunile rasiale, a eradica inegalități și a curma activități criminale, America se lasă la mîna unor Farrakhan și Sharpton ori la cea a unor grupuscule neonaziste, anii care vin pot fi foarte agitați. Rasismul și criminalitatea nu sînt de o singură culoare. El însuși formă a rasismului, nici neonazismul nu mi se pare monocolor.

(Jurnalul Național, 4 noiembrie 2005)

IX

**Curcubeul
huiduielilor**

Ciuciuveaua

Pe cînd s-au aflat la Cotroceni, singurii președinți ai României postdecembriste au dovedit că au o pasiune comună. Aș numi-o heraldica ornitologică. O amuzantă celebritate a cîștigat sub dl Ion Iliescu cucuveaua încrunțată. Sub dl Emil Constantinescu – ciuvica limbută. Cum cea dintîi a dispărut în noaptea neagră de unde apăruse, cea de-a doua a hotărît să treacă la cumul de glorie. Așa a apărut ciuciuveaua.

În numele unui petecuş politic lovit de „grandoare cezarcă”, emite pe toate lungimile de undă care, tot prin cumul, ajung cam la 0,5% din interesul românilor. Spre a face față multiplelor responsabilități, e nevoită să cînte și sub alte nume. Deși suferă de scenarită cronică, ciuciuveaua are o imaginație relativ săracă – de la inițialul ciovlică, la onomatopeicul ciovică, ajungînd la regionalul nagîț, pe aici sfîrșește repertoriul ei onomastic. Drept este că, atunci cînd se ocupă de „relații internaționale”, poartă cu sine cărți de vizită pe numele *Glareola pratincola*.

Ciuciuveaua respiră numai prin comunicate de presă, țiuie doar demascări, gîndește numai în postere și sloganuri electorale de tipul: „Săriți, Securitatea!”, mănîncă doar jeratic și visează numai cai verzi pe pereți. Cînd audiența îi scade chiar sub limita iluzoriului, ciuciuveaua încearcă să-și ridice „ratingul” prin lovituri de presă cît Himalaya. Prinsă cu minciuna, piuie că nu a mințit cu intenție rea.

În lipsă de mușterii, peste vară ciuciuveaua mi-a sărit la carotidă cu un comunicat mai tăios ca un brici suedez. Cică, după ce am constituit un „reper moral”, aș fi „dezertat moral” alegînd să mă compromit. Întrebarea ar fi, dacă am fost un asemenea reper moral pentru cuibușorul în numele căruia ciripește, cum au uitat canarii și celelalte „emanații ale societății civile” ajunse la Cotroceni în 1996 să-și aducă aminte de asta, fie și o singură dată, pe cînd erau la „cîrma țării”?

Timp de patru ani, acolo s-au agățat de gîturi (nu toate de bronz) colane. S-au înfipt în piepturi (nu toate tocmai brave) decorații; pînă și în pieptul unui gardian de pușcărie politică. De acolo s-au trimis felicitări cu ocazia unor zile de naștere, chiar și unor foști colaboratori ai Securității pe care o tot demască azi ciuciuveaua. S-au făcut invitații la recepții sau măcar la o mică pălăvrăgeală. Mă rog, s-au dat nenumărate semne de respect ori simpatie. Poate scoate la iveală ciuciuveaua ceva pe numele meu? Și atunci? Pînă și un *rapprochement* inițiat în această primăvară s-a dovedit mai volatil ca puful de pădădie.

Chiar de-aș fi dezertat moral, aș fi făcut-o dintr-o ligă în care ciuciuveaua și cei din palma cărora ciugulește delicatese cu mac nu au avut niciodată șansa să se apropie. De data aceasta, am preferat să-mi șterg cu o glumă scuipatul pe care mi l-a așternut pe chip cuibulețul politic AP prin ciocul sopranei lui de coloratură. Data viitoare, mă vor obliga să îi iau în serios. Și asta e o caznă sisifică. Să nu fi rămas și pentru mine o pedeapsă mai ușoară?

(*Jurnalul Național*, 15 octombrie 2004)

Monșerul Montaigne

Sînt puțini autorii români pe care îi citesc cu aceeași plăcere care mi-o dăruiesc paginile dlui Andrei Pleșu. Chiar și atunci cînd părerile noastre sînt diferite, șarmul paginilor semnate de Domnia sa susține un pod de simpatie irepresibilă. Dacă e adevărat că „stilul e omul”, atunci dl Pleșu e șarmul. „Fiziognomist” extraordinar, nu putea să nu fie atras de „această vertiginoasă derivă a identităților” derulată pe „scena publică românească”, mai ales într-un pîrdalnic an electoral.

Cunoscut și ca părinte al multor dileme, unele dintre ele prea relativizante, dl Pleșu ne atrage atenția că, totuși, are și nestatornicia o limită: „Nestatornicia e vindecabilă sau măcar controlabilă, atîta timp cît există reflexivitate, melancolie, nord și sud. Ea devine letală, cînd insul e mulțumit de sine, zglobiu și agitat. Și cînd punctele cardinale ajung să fie «relative», interșanjabile, ca termenii arbitrari ai unei convenții”. Ca fost ministru de Externe al Convenției, știe dl Pleșu ce știe.

Ca fost ministru al Culturii în prima administrație Ion Iliescu și anti-pesedist convins astăzi, știe dl Pleșu ce spune scriind: „Noi știm, în România de azi, că rareori poți da mîna de două ori cu același om. N-ai nici o garanție că interlocutorul de ieri va spune și azi același lucru, că nu și-a schimbat convingerile, alianțele, strategiile”.

Mărturisesc a mă fi întâlnit mult mai rar decît aş fi dorit cu dl Pleşu. Dar de fiecare dată cînd am avut privilegiul respectiv, l-am îmbrăţişat şi i-am dat mîna convins fiind că Andrei Pleşu rămîne Andrei Pleşu, fie că e ministru „independent” sub pedeseristul Ion Iliescu, fie că e ministru „independent” sub pseudomonarhistul Emil Constantinescu, deşi ultimii doi colecţionează orice, dar nu independenţi.

Bag seamă că după ce mă va fi considerat puţinţel cam „încremenit în proiect” şi prea încrunţat pentru gusturile Domniei sale privind portretul-robot al disidentului autohton – care trebuie să duduie de „energie tonică”, să iradieze „cordialitate tinerească” şi să seducă prin „echilibru nobil” – dl Pleşu mă înghesuie cu coada pensulei într-o galerie, de altfel magistral desenată, a ceea ce numeşte „portrete fără chip”, „un soi de semipreparate, gata să evolueze în orice direcţie, în funcţie de bucătăria conjuncturilor”. Excelenţă, nu e un exces, ba chiar o măgărie?

„Foşti disidenţi combativi şi principiali îşi oferă, după lupte seculare, serviciile aparatului de campanie voiculescian”, scrie biograful îngerimii. Asemeni dlui Pleşu, aş fi avut prilejul, după decembrie 1989, să-mi „ofer serviciile” mai fiecăreia dintre administraţiile care au pustiit România de atunci încoace. Spre deosebire de dl Pleşu, care şi le-a oferit cu mare şarm („Monşer, mă ştii că sînt slab. Mi-a alunecat piciorul din nou...”), nu am făcut-o.

Pe un disc aniversar primit de la Johnny Răducanu, dl Pleşu cîntă senzaţional trei şotii – în franceză, italiană şi română. Petrecăreţii povestesc că totul a început cînd l-au vizitat la Tescani pe surghiunitul, transcendentul lor prieten. Poate că ceea ce ne desparte (dar nu ne dezbină) este că modesta mea disidenţă nu a inclus în meniu şpriţuri, mititei şi canţonete, ci

o grevă a foamei de 40 de zile, iar scrisorile mele către Ceaușescu nu începeau cu șarmul celor ale dlui Pleșu.

În ceea ce-l privește pe Montaigne și gândurile sale despre „instabilitatea naturală a moravurilor și părerilor noastre”, pe care le invocă în textul său dl Pleșu, ce să zic? Am acceptat demult că „are și Montaigne părțile lui”. Ca și dl Pleșu. Dînsul e șarmant. Cum să nu-l iubesc?

(Jurnalul Național, 12 noiembrie 2004)

Omul netrăit

Un țîrcovnic ideologic fără strană politică pare dl Andrei Cornea. Cum singurul partid politic în care ar putea probabil să se simtă în largul său, unul troțkist, nu a scos încă țeasta pe piața autohtonă, „ideocratul” nostru pare ba miop cu vederi liberale, dar pijamaua sa e mai boțită pe stînga, ba presbit cu înclinații social-democrate, dar bonețica sa de noapte e mai boțită pe dreapta.

Este și extrem de arogant. Cel dintîi care a semnalat că e confecționat numai din certitudini a fost dl Virgil Ierunca. Ca să nu-l ia pe sus briza realității, dl Cornea continuă să-și pună blacheuri de mercur la ciuboțelele de trestie, în care, înfundat ca motanul Jerry, tropăie necruțător. Cînd și cînd, scoate de la brîu pușcociul de soc, înghesuie în el plumbi de cîlți și ochește către cine nu trebuie.

Pe la începutul anului, îl urechea pe dl Vladimir Tismăneanu din scrierile căruia, prin anii '80-'90 făcea conspecte. Peste o vreme, îl lua la refec pe dl Gheorghe Grigurcu, din scrierile căruia ar fi putut învăța cîte ceva. Mai mult, lipsit de argumente în fața unei analize lucide, dl Cornea, cotropit de instincte de comisar politic, punea mîna la centură și-i striga iritat preopinentului: „Dezbaterea nu continuă!”.

Covîrșit de importanța serviciilor naționale pe care le-a prestat la Păltiniș (dezăpezirea potecilor și lupta

împotriva dictaturii și Securității prin forma supremă de sacrificiu: mucles), dl Cornea uită că nu toți cei care fac gargară cu pietre de râu, asemeni lui Demostene, devin oratori celebri. Cei mai mulți rămân fără dinți. Se ia drept altcineva, când ar fi destul și cine este, dacă ar lăsa ifosele la garderobă. Poate că nu ar fi târziu ca domnișorul Cornea să tragă cu ochiul la ilustrul său tată, dascăl eminent, plin de umor și cu totul lipsit de morgă academică.

Elitist, dl Cornea jură pe dictonul: *Quod licet Iovi, non licet bovi* sau, mai pe limba noastră, a celor denunțați de Domnia sa că iubim cîrnații de Pleșcoi: „Ce face popa, să nu facă satul”. Fierbe de mînie împotriva bălmăjelilor legionaroide ale bietului Gigi Becali, dar ne „explică” legionarismul lui Constantin Noica.

În sfîrșit, fiindcă tot a tăcut de i-au țiuuit timpanele pe timpul Securității, adîncit fiind în „rezistența (doar) prin cultură”, se oferă să-mi dea lecții de morală. Cică, după ce aș fi denunțat „vocal ani de zile orice compromis cu «vechile structuri»”, m-aș fi pus „deodată” în serviciul lor. Și se întrebă: dacă „Tudoran se iubește cu Securitatea de ce nu s-ar iubi Putin cu Basaev și Bush cu Osama?”. Tot acest talmeș-balmeș, în care amestecă ceea ce nu poate fi amestecat, poartă titlul „Înfrățirea”.

N-aș vrea să practic un recurs la memorie prea radical, dar, pe cînd familia mea era hăituită, de la Sighet la Canal, alt tip de familii striga: „Trăiască înfrățirea între popoare!”, primea sau împărțea insigne la Casa ARLUS și se gudura la poalele protectoare ale mantalei „soldatului sovietic eliberator”.

Nu e prima oară cînd îl surprind pe dl Cornea într-un ofsaid de o leghe față de mine. De data aceasta, chiar aș fi avut suficiente motive să-l iau de urechi și să-l

Dorin Tudoran

tîrăsc prin tribunale pînă i-ar fi pierit cheful de a cogita infrațional. Dar mi-e silă să o fac, cu toată acțiunea ilicită la care s-a pretat.

Dl Cornea e un om citit. Dar și un om cumplit de netrăit. Asemeni struțului, Domnia sa preferă să descrie realitatea ascunzîndu-și capul sub nisip. Ce rămîne pregnant la vedere din struț invită, cîteodată, la un șut. Orice efort în plus este un nemeritat exces de politețe.

(Jurnalul Național, 19 noiembrie 2004)

„Limpede-cleștar”?

Presupunînd că am „explicații limpezi-cleștar și adecvate”, dl Andrei Cornea îmi cere (22, nr. 768) să-i răspund „la numai două întrebări”. Îmi indică și ordinea: „1) Cine este de fapt Dorin Tudoran, prietenul politic al lui Dan Voiculescu?”, fiindcă dl Cornea credea „a ști că între profesiunile de credință și politice ale celor doi e doar incompatibilitate” și „2) cine este de fapt «motanul Jerry»?”, căci dl Cornea credea „a ști că Jerry e doar un biet șoricel”. Răspund:

1) Dorin Tudoran s-a născut la 30 iunie, 1945, la Timișoara. Este scriitor și gazetar. La 24 iulie 1985, a trebuit să părăsească România tovarășului Nicolae Ceaușescu, după ce-i cauzase acestuia, Dînzei și Securității un șir de neplăceri intolerabile. De atunci locuiește în Statele Unite. A lucrat cîțiva ani la Vocea Americii, a lansat două reviste în limba română – *Agora* și *Meridian* – în care a avut bucuria să-l publice și pe dl Cornea, pe care-l prețuiește. În ultimii 12 ani a lucrat în domeniul Dezvoltării Internaționale. De curînd a lansat o revistă în limba engleză, *democracy at large*, la care speră să colaboreze și dl Cornea.

Dl Tudoran nu este „prietenul politic al lui Dan Voiculescu”. Cei doi nu au aceiași prieteni politici. Dl Tudoran a semnat cu Partidul Umanist din România un contract de consultanță. Asemenea servicii tehnice nu obligă la existența unor principii și convingeri

politice identice. După ce Congresul Național al PUR a votat formarea unei alianțe electorale cu PSD, dl Tudoran și PUR au hotărât, din motivele menționate succint într-un comunicat de presă, întreruperea contractului. Dl Cornea se înșeală considerînd că dl Tudoran ar fi trebuit „să explice prieteșugul său politic cu Dan Voiculescu” și „ruptura intervenită mai tîrziu”. Dl Tudoran consideră că ieșirea timpurie dintr-un contract nu trebuie să fie un spectacol public.

Prin vară, dl Cornea punea un grav semn de egalitate între dl Voiculescu și Securitate. Dl Tudoran a considerat că era vorba de o chestiune care-i privește doar pe cei doi. Dar s-a cam enervat citind: „Dacă Vadim se iubește cu evreii și Tudoran cu Securitatea...”. Dintr-o analiză întocmită de un birou de avocatură, dl Tudoran a înțeles că dl Cornea săvîrșise o acțiune ilicită și putea fi chemat în judecată. Cum îi displac asemenea demersuri între oameni care-și pot face cunoscute argumentele prin scris, a preferat să-i răspundă dlui Cornea printr-un pamflet.

Dl Cornea se înșeală scriind că dl Tudoran ar fi afirmat că dl Cornea „ar avea totuși, cică, și probleme de familie”. Ce scria dl Tudoran era că, în vreme ce familia sa fusese alergată între Sighet și Canal, alte familii se gudurau la mantaua soldatului sovietic eliberator. Dl Tudoran nu este responsabil decît de ceea ce scrie nu și de lecturi incorecte ori de complexe freudiene.

2) Dl Tudoran recunoaște: deși s-ar vrea motan, Jerry e, cum precizează dl Cornea, „doar un biet șoricel”. Dl Tudoran crede că aista nu este singurul lucru asupra căruia el și dl Cornea au păreri similare. De pildă, vrea să spere că și dl Cornea crede că falsa bipolaritate a struțo-cămilelor de tip PSD ± aliați de circumstanță vs PNL ± aliați de circumstanță nu poate fi spartă fără apariția și încurajarea unor formațiuni politice

„mai altfel”. Că ele aleg să-și câștige o identitate ori să se lase lesne asimilate, asta nu mai ține nici de dl Cornea, nici de dl Tudoran, oricât de mult ar crede ei în rolul elitelor.

În sfârșit, dlui Tudoran nu-i plac glumele cu Securitatea, fiindcă a simțit pe propria-i piele că Securitatea nu a fost o glumă. Limpede? Cleștar? Fain.

(Jurnalul Național, 3 decembrie 2004)

Pă bune

Apariția *Solidarității* a prins pe picior greșit o Românie aflată la șpriț, cu burta goală, dar gura plină de bancuri, gata să reziste eroic doar prin cultură. Sărbătorirea unui sfert de veac de la înființarea *Solidarității* prinde România tot pe picior greșit și tot la șpriț. Bancurilor le-a luat locul gripa aviară, adusă nu de păsări călătore, ci de zburătoare indigene aciuat în parlament, ministere, curți care mai de care mai supreme și mai constituționale, parchete, partide politice – cu toate istorice. Să nu uit – rezistența doar prin cultură rezistă, în continuare, oricărei însușiri a culturii politice.

Neînțelegînd că nu ai cum să consumi nici mai multă pîine, nici mai multă democrație decît produci, milioane de locuitori ai țărilor din fostul lagăr comunist au găsit foarte repede țapul ispășitor pentru toate mizeriile prin care trec – disidenții. Era pe la începutul anilor '90, cînd, aflat la Budapesta, aveam să văd cum János Kis, György Konrád, Miklós Haraszty ba chiar și Gábor Demsky începuseră să fie arătați cu degetul (și nu doar de „tribuni” ca István Csurka) pentru toate neajunsurile Ungariei postcomuniste.

Am discutat fenomenul pe îndelete cu prieteni ca Vladimir Tismăneanu, Miklós Marschall, Vasili Axionov și alții. În afară de a cădea de acord în legătură cu natura unora dintre cauzele acestei anomalii, mari soluții ale chestiunii nu am prea zărit. De obicei,

lovită de un excepționalism ridicol în blamarea disidenților, România stă totuși în rînd cu suratele ei postcomuniste.

A fi fost disident nu scoate pe nimeni de sub lupa critică. Nu e un cec în alb. Dimpotrivă, a fi fost unul dintre cei care au ales la un moment dat bunul-simț istoric în defavoarea bunului-simț al picoteliilor lipsite de riscuri face dintr-un disident o ființă mereu aflată sub lupă. Numai că s-a ajuns la „un exercițiu democratic” în care foști nomenclaturiști și copii de mingi ai acestora, papagali ai eternei Securități sau doar simpli cîrcotași iau peste picior oameni cărora nu le prea ajung la genunchi.

Te apucă sila cînd vezi cine uită sistematic de Carmen Popescu, cine îi dă ghionturi lui Gabriel Andreescu, cine îl denunță drept „chiabur” pe Mircea Dinescu, cine consideră că Doina Cornea are „o minte de biblică”, cine pretinde că Radu Filipescu cam „doarme pe el”, cine scrie că grupul de la Iași nu e decît „o adunătură de frustrați”. Ni se sugerează că asemenea oameni n-au făcut cine știe ce nici înainte, iar acum nu fac altceva decît să dezamăgească permanent. Totuși, cine sînt, ce au făcut „dezamăgiții” de azi? Ce merite au astfel de „notari” automandatați cu emiterea de certificate?

Un om de mare talent, dar tot mai des scuturat de ifose de playboy parlamentar îmi adaugă numele pe lista dezamăgirilor sale. Aș fi uitat, zice dînsul, să zîmbesc. Asta e prea de tot. Eu, care pot să rîd chiar cu lacrimi, așa cum am făcut recent, cînd un prieten bucureștean mi-a relatat o întîmplare la care ar fi fost martor după ce *Evenimentul zilei* a publicat rezultatele unei anchete despre cei mai chipeși români.

Aflat pe bulevardul Ferdinand, prietenul meu aude următorul dialog: „Andreea, uite-l pe ăla!”. „Care,

dragă?” „Știi tu. Cum îi zice? Gagiu' ăla cu istoria și cu ăia, cum le zice, cu udemeristii. Ba nu, cu țărăniștii.” „Aaa, îl văd. Nu, mă. Tipu' e cu conservatorii. Îi zice, stai așa..., Brătianu; Adrian C. Brătianu.” „Nu, tu, îl cheamă altfel... Cioroianu; Dinu C. Cioroianu.” „Nu știu, dragă, da gagiu' e mișto. Pă bune.”

Văzînd țara ieșită din ghearele dezamăgitorilor ei disidenți și intrată în portofoliile (uneori chiar și în portofelurile) marilor ei bărbați politici de azi, nu pot spune altceva despre „România profundă” decît: „E mișto, mă! Pă bune”.

(Jurnalul Național, 23 octombrie 2005)

Curcubeul huiduielilor

Pe la începutul acestui an, aflu că într-una dintre emisiunile tale de la Realitatea afirmaseși că se vorbea tot mai insistent despre intrarea mea în politică. Am rămas stupefiat. Te-am contactat printr-un prieten comun și te-am întrebat de unde și pînă unde se vorbea „atît de insistent” despre un lucru ireal. Mi-ai spus. Te-am prevenit că erai victima unei clasice operațiuni de intoxicare. M-ai rugat să te caut cînd ajung prima oară la București. Oprit în București pentru mai puțin de 48 de ore, am înregistrat cu tine o „100%”. Am răspuns întrebărilor tale despre pretinsa mea intrare în politică și am dezmințit zvonul aberant că aș fi fost candidatul la președinție pe care îl pregătea dl Ion Iliescu. Cum s-a văzut, nu am intrat în politică, iar dl Ion Iliescu se va fi prăpădit de rîs auzind de toată această tărășenie. Am crezut că erai victima inocentă a unui zvon. Ni se întîmplă tuturor. Uitasem că emisiunea fusese înregistrată pe 1 Aprilie, ziua păcălelilor.

Aștepti de la mine „o explicație clară” în legătură cu „acest episod” din viața mea – contractul de consultanță tehnică acordat Partidului Umanist din România? Aștepti în zadar, căci nu am făcut nimic altceva decît să-mi exercit dreptul de a trăi într-o normalitate pe care prea mulți români, mai ales gazetari, se prefac a o dori, cînd de fapt o disprețuiesc profund. Instalată, fie și plătind, normalitatea le-ar suprima niște drepturi

fundamentale: cel la bîrfă, la calomnie și la manipulare. Explicația am dat-o, în cîteva rînduri, deși nu aș fi avut nici o obligație să o fac. Din păcate, nu o explicație se aștepta de la mine, ci dezvăluiri palpitate, cancanuri, incriminări și recriminări, mă rog, tot bîlciul la care se pretează multă lume. Robert, eu nu sînt multă lume; eu sînt doar Dorin Tudoran și nu veți avea de la mine bîlci.

PUR-ul a avut o șansă reală de a crea o anume breșă. Ar fi putut să-și asume riscul de a merge singur în aceste abia terminate alegeri, să folosească un neașteptat capital cîștigat la vremea alegerilor locale, să-și clarifice și să-și intensifice mesajul pe care l-a avut după ieșirea de la guvernare alături de PSD, să demaște în continuare „partidul-stat” și tot ceea ce ține de acea mașinărie infernală. Că intra ori nu în parlament, era irelevant. În timp și cu multă sudoare, relevant ar fi devenit faptul că se poate ieși din tiparul unei bipolarități politice false și devastatoare (PSD ± aliați de circumstanță vs PNL ± aliați de circumstanță) și că electoratului încep să-i fie oferite și alte variante în afara tradiționalele struțo-cămile politice. Consiliul Național PUR a decis însă cum a găsit de cuviință, printr-un vot statutar. Eu unul continui să cred că procedînd astfel, PUR și-a asumat riscul de a fi considerat un Cadrilater vremelnic sau chiar nesincer răzvrătit, reîntors acum la patria mamă, PSD, în mîină cu cei trandafiri ai iertării. Că a pedepsit performanța în favoarea cîștigului de moment și că, probabil, a pierdut, poate pentru totdeauna, șansa de a-și declina public și credibil o identitate ideologică. Dar nu am avut și nu voi avea vreodată dreptul să acuz o formațiune politică, din care nici măcar nu fac parte, pentru felul în care a decis să opteze. „Civilizația opțiunii” se referă atît la cum aleg jucătorii politici, cît și la

cum sînt comentate aceste opțiuni. Ziarul pe care îl conduci nu pare să respecte o asemenea civilizație.

Atunci cînd ți-am împărtășit surprinzătoarea propunere a dlui Dan Voiculescu de a candida la președinție din partea PUR, ți-am spus și de ce nu o voi face. Mi-ai răspuns: „Nu vreau să-ți dau sfaturi, dar gîndește-te că e mare nevoie de oameni ca tine în politică”. Amuzant. Dacă numai pentru a fi oferit un serviciu strict tehnic acestui partid, ziarul pe care îl conduci titrează, în numărul 269, „Dorin Tudoran în clasa de mijloc a Securității”, dacă aș fi candidat pentru Cotroceni m-ați fi promovat, probabil, la funcția de fost adjunct al lui Tudor Postelnicu, nu?

Respect deplina libertate de exprimare pe care ai promis-o redactorilor tăi „cîtă vreme ceea ce scriu nu reprezintă acuze fără acoperire, minciuni delatiuni etc.”. Dar crezi că afirmațiile dnei Ioana Lupea, semnatară articolului, au acoperire? Aveți vreo dovadă că banii PUR sînt bani înmulțiți din conturile Securității? Aveți vreo dovadă că aș ști că sînt banii Securității? Și aveți vreo dovadă că a fost vorba de „sute de mii de dolari” pe care le-am primit de la PUR? Ar fi foarte bine să aveți asemenea dovezi la îndemînă, și încă repejor.

Pe lîngă cele dinainte, minciuna că m-aș fi întors în SUA după revenirea PUR în alianța cu PSD este o bagatelă. Am sosit la București la 18 august și am plecat din București la 29 august. Consiliul Național PUR a votat să intre în alianța cu PSD la 5 septembrie.

M-a deranjat titlul? Evident. Și cel general, „Intelectuali căzuți”, și cel dedicat numai mie – „Dorin Tudoran în clasa de mijloc a Securității”. În plus m-a deranjat să te văd girînd calomniilor împotriva mea.

Înțeleg că dna Ioana Lupea mă acuză că aș fi fost tentat de bani. Interesant. Pe vremea cînd conducea acest

ziar, am scris, pe gratis, editorialul de joi pentru o bună bucată de vreme. Poate îți spune cu cât erau plătiți ceilalți editorialiști colaboratori ai ziarului. Dacă n-aș înțelege cât de oripilată este dna I.L. de banii Securității, te-aș ruga să-mi transmiți un număr de cont în care să-i transfer toate sutele de mii de dolari dobândite pe baza contractului încheiat cu PUR. Firește, minus ceea ce am plătit drept taxe. Ceva îmi spune că ar avea nevoie, în continuare, să trudească pe brînci la gazeta pe care o conduci.

Într-o discuție pe care am avut-o cu dl Voiculescu în luna mai, am observat că avea pe birou o caseta video. Era o copie a discuției noastre din aprilie la Realitatea. Dl Voiculescu m-a întrebat ce cred despre tine ca realizator TV. I-am spus că, dacă se gîndește să te angajeze, ar fi o idee excelentă. A zîmbit. Mi-a părut foarte rău atunci că nu m-a ascultat. Astăzi, mă bucur enorm că nu m-a ascultat în ceea ce te privește: ai rămas nepătat de banii Securității și poți, cu inima împăcată, să te uiți în ochii subalternei tale, Ioana Lupea. Totuși, o întrebare: dacă dl Voiculescu ar fi acceptat să-ți ofere salariul pe care l-ai cerut (nu știu dacă e adevărat, căci nu am discutat această chestiune cu dl Voiculescu, fiindcă ar fi fost nepotrivit să o fac, dar, vorba gazetei voastre, „se zvonește” că era vorba despre o sumă cuprinsă între 200000 și 300000 de dolari pe an), ar fi fost ori nu o calomnie dacă dna Ioana Lupea ar fi scris că la Antena 1 ești plătit „din bani înmulțiți chiar din conturile Securității?”, mai ales dacă ar fi adăugat că poate știi pentru cine lucrezi, dar te-au tentat sutele de mii de dolari?

Mă bucur să aflu că toți banii dlor Luca și Vîntu sînt mai curați ca orice ban al dlui Voiculescu. E foarte mare nevoie și de vești bune. Și abia acum înțeleg semnificația aceluia: „Cei patru apostoli au fost trei,/

Luca, Vîntu și Maitreyi”. N-am să-ți spun tocmai eu al cui pseudonim de luptă electorală este Maytrei – corect pronunțat „noi ăștia, trei-patru”. Și te cred cînd îmi confirmi că printre milioanele de dolari ai nevoiașilor noștri prieteni cațavenci, noii editori al ziarului pe care îl conduci, nu există nici un Rotweiler negru în cerul gurii, ba nici măcar un Dalmațian. Totuși, chiar crezi că nu există nici un conflict de interese între a fi parte a unui trust de presă și a beneficia de contracte de monitorizare... a presei? Adică, e acceptabil să fii, simultan, jucător și arbitru?

Mă bucur să aflu că nu îți plac televiziunile și ziarele de partid. Mă întreb dacă sînt mai breze televiziunile de sindicat și ziarele de gașcă? Îmi spui că la Realitatea, Europa FM sau ziarul pe care-l conduci poți să te exprimi atît de liber încît să nu-ți fie rușine de profesiunea pe care ți-ai ales-o. Și îmi vorbești cu patos despre idealurile tale profesionale. Încă o dată, te cred, deși m-ai păcălit de 1 aprilie. Dar întrebările vin de la sine: dacă așa stau lucrurile, cine te-a împiedicat să respecti, în integralitatea lui, dreptul la replică al dlui Mihnea Berindei? De ce a fost obligat să-l publice în revista 22? Ce te-a împins să treci peste deontologia profesională de care îmi vorbești cu atîta convingere? Chiar ești sigur că tu conduci acest ziar? Libertatea de a te exprima liber este doar dreptul tău sau și al celui căruia îi refuzi dreptul la replică, chiar dacă răspunde absolut impecabil? O sugestie: „stingeți” *flash*-ul din ediția electronică a ziarului – „Ne-am antrenat pentru sinceritate” –, deoarece unii dintre voi dovediți a vă fi antrenat pentru cu totul alte munci. Să ne întîlnim prima oară cînd revin în țară? Da, există șanse reale să ne întîlnim. Nu la ceainărie, ca ultima oară. Firește, vom bea un ceai sau o cafea. E

Dorin Tudoran

rîndul meu să plătesc. Pentru ceai. Pentru restul întâlnirii, teamă îmi e că nota de plată va fi înmînată altcuiva.

Mă îmbrățișezi? Nu mi-o lua în nume de rău, dar aş prefera să nu o faci. Am observat că în ultimul timp a primi îmbrățișarea unui jurnalist român, mai ales dacă îți este și prieten, implică riscul te a fi înjunghiat pe la spate.

Îmi cer scuze pentru a mă fi întins prea mult la vorbă. Acum te las, căci *Zvoninianul* – cotidian al Academiei de Bîrfe, Calomnii și Sincerități – are mare nevoie de tine. Mai puțin ocupat, eu încerc să trec, oarecum cu zîmbetul pe buze, pe sub curcubeul atîtor huiduieli admirativ-prietenești.

(Jurnalul Național, 3 decembrie 2004)

„Practic, sînt prizonierul viziunii unor oameni despre ce, cît, cînd și cum are dreptul să facă Dorin Tudoran”

Nicolae Coande: *Dle Tudoran, spuneți în primul număr al revistei Agora că „nu poți cunoaște ceva pînă nu faci o încercare...”. Ați acceptat să dați consultanță PUR și dlui Voiculescu deținînd chiar toate datele despre formațiunea pe care urma s-o sprijiniți? Vă întreb pentru că, iată, ei au făcut o opțiune care nu pare a fi și a dumneavoastră.*

Dorin Tudoran: Cum astăzi este o informație de domeniu public, să reamintesc că, inițial, conducerea PUR mi-a făcut propunerea de a candida la președinție. Chiar dacă am declinat oferta, care mă onorase, pînă să dau un răspuns am încercat să mă documentez cum se cuvine în legătură cu doctrina, structura și proiectele partidului. Îndrăznesc să spun că, atunci cînd mi s-a propus un contract de consultanță, eram suficient de bine documentat. Firește, nu aveam cum să știu cu exactitate care era raportul de forțe între cele trei curente din partid – oameni care preferau ca PUR să meargă singur la alegerile generale, oameni care credeau că o alianță cu Alianța D.A. PNL-PD era o soluție mai bună și cei care vedeau o alianță cu PSD drept soluția de ales. Așa cum au decurs lucrurile, sînt înclinat să cred că nici membrii Consiliului

Național nu au știut pînă foarte aproape de momentul votului care va fi opțiunea care va avea cîștig de cauză. Ar fi o lipsă de deontologie profesională să comentez dacă hotărîrea finală coincide sau nu cu un vot pe care l-aș fi dat, dacă aș fi fost membru al partidului și al Consiliului Național. Rolul consultantului a fost să analizeze – din punct de vedere tactic și strategic – avantajele și dezavantajele fiecăreia dintre opțiunile la care se gîndeau membrii PUR. Membrii Consiliului Național au votat cum au considerat că e mai bine. Timpul le va spune dacă au făcut ori nu alegerea cea mai inspirată.

N.C.: Am înțeles dintr-o scrisoare a dvs. anterioară, trimisă ca răspuns la editorialul meu din 26 august, că ați fost solicitat în acest sens numai de PUR. Nici un alt partid nu s-a repezit să vă ceară consultanță. Dacă veți fi solicitat în această direcție după ruperea legăturii cu PUR, o veți face?

D.T.: În inenarabilul stil al presei românești, lucrurile au fost prezentate ca și cum îmi anunșasem public dorința de a oferi servicii de consultanță, împărțeam oferte de consultanță pe bulevardul Magheru și nimeni, în afară de PUR, nu mi-a solicitat serviciile. Cînd, așa cum am menționat, totul a pornit de la un proiect diferit, cel al propunerii de a candida la președinție. Nici nu am vreme – mi-am reconfigurat deja programul pentru această toamnă – și nici nu există vreun pericol să mi se solicite asemenea servicii de consultanță – lucrurile au intrat în linie dreaptă și echipele de lucru sînt deja alcătuite.

N.C.: În toată această perioadă s-au scris vrute și nevrute despre dumneavoastră. Amicii, dar și detractorii au încercat să analizeze șansele dumneavoastră de a-l determina pe Dan Voiculescu să opteze corect în cîmpul democratic de la noi, dar și opțiunea dumneavoastră înșivă pe care unii au

considerat-o foarte ciudată, ca să nu spun mai mult. Cine a avut dreptate, acum că rolul dvs. a luat sfârșit: ei sau Dorin Tudoran?

D.T.: Despre ce au scris amicii și neamicii mei, voi comenta, mai pe larg, cu alte ocazii. Deocamdată, mă rezum la câteva constatări.

Prima – pînă și oameni pe care îi consideram devotați spiritului democratic preferă să folosească prezumția de vinovăție în locul prezumției de nevinovăție. În acest fel, devin agenți activi ai îndepărtării zilei în care România va fi un stat, cu adevărat, de drept.

A doua – aveam să mă conving că pînă și cei mai vocali dintre amicii mei în a-mi reproșa, de atîția ani, că nu mă implic în politică, înțeleg, de fapt, să mă implic nu așa cum am dreptul să o fac, ci doar așa cum doresc ei, „de partea” celor pentru care nutresc ei simpatii. Furia unora a fost absolut irațională, împiedicîndu-i să observe un lucru clar ca lumina zilei – nu am intrat în politică, am oferit un serviciu profesional. Dacă numele consultantului PUR ar fi fost John Johnson, nimeni nu l-ar fi acuzat că „s-a alăturat” partidului respectiv. Dar (vai!) numele meu este Dorin Tudoran. Închipuiți-vă cum ar fi reacționat – amici și detractori, deopotrivă – dacă aș fi intrat, cu adevărat, în politică, dacă aș fi acceptat să candidez la președinție ori pentru un loc în parlament, indiferent din partea cărui partid. Practic, sînt prizonierul viziunii unor oameni despre *ce*, *cît*, *cînd* și *cum* are dreptul să facă Dorin Tudoran. În fond, este o reacție totalitară, practicată de unii cu „tandrețe”, de alții cu iritare, de cei mai mulți – cu o furie insolentă, insinuări ori aroganță pigmentată de calomnii odioase.

În ceea ce-l privește pe dl Dan Voiculescu, nu știu ce să înțeleg prin acest „să opteze corect în cîmpul democratic de la noi”. În primul rînd, ne place ori nu ceea

ce a hotărît PUR și dl Voiculescu, atîta vreme cît nu au ales, să spunem, o alianță cu un partid extremist, opțiunea lor rămîne „în cîmpul democratic”, nu? Ce crede fiecare dintre noi despre PSD (și ce cred eu se află în publicistica de care m-am învrednicit imediat după decembrie 1989, timp de cinsprezece ani) ne privește, dar nu putem nega că alții au avut puterea votului democratic spre a aduce și menține la putere acest partid; și nu o singură dată.

În al doilea rînd, dl Voiculescu a avut un singur vot în timpul Consiliului Național al PUR. Dar să acceptăm că este un lider puternic (și este), cu influență foarte apăsată asupra membrilor PUR. Totuși, dacă rezultatul votului ar fi fost cît de cît strîns, ar fi fost poate îndreptățite comentariile de felul: „Voiculescu a influențat vădit votul!”, „Voiculescu a aruncat PUR la remorca PSD!”. Dar cînd cei care au dorit să meargă într-o alianță electorală cu PSD au fost covîrșitor mai mulți decît cei care au votat pentru celelalte două opțiuni, înseamnă că masa critică în partid era de partea soluției la care s-a ajuns. Cum nu am fost de față la lucrările Consiliului Național PUR, este tot ce vă pot spune.

Cine a avut dreptate? Nici eu, nici cei care s-au repezit să mă huiduie. Dreptate a avut realitatea, dragă dle Coande. Ne place ori nu cum arată ea, e indecent să contestăm realitatea.

N.C.: Cum comentați ieșirea lui Lia Roberts din cursa pentru alegerile prezidențiale? Personal, am remarcat faptul că româno-americanii (Constantin Timoc, Lia Roberts, dar și dvs.) au pierdut oarecum lupta cu „conservatorii” din România, din motive diferite, firește.

D.T.: Imediat după hărmălaia produsă de apariția dnei Lia Roberts pe piața politică românească, am publicat trei articole referitoare la semnificația sau

lipsa de semnificație a acestei candidaturi, la trompetismul dlui Dick Morris. Cine va reciti acele articole va trebui să admită că am avut dreptate 100%. Un procentaj bun, nu? Mi s-a rîs în nas, cînd am scris negru pe alb că marele Dick Morris se va dovedi în această toamnă Chix Morris. Îl mai vedeți prin preajmă? Vor rămîne etern „pe aproape” cei care m-au considerat un „diletant” într-ale analizei și prognozei electorale.

Pe dna Lia Roberts nu au învins-o neapărat „conservatorii” din România, cît propria-i inadecvare la rolul în care s-a aruncat. În fapt, așa cum încercam să atrag atenția (încă din februarie) la ce se va întîmpla, dna Roberts a compromis – firește, fără intenție – imaginea unui candidat la președinție venind din diaspora. Va trece multă vreme pînă efectele negative, cu aspecte deseori hilare, se vor șterge, și pînă cînd electoratul românesc va accepta că, da, de ce nu ar fi acceptabilă și o asemenea candidatură.

Citiți discursul de adio al dnei Roberts și veți avea întreaga măsură a acestei comedii a erorilor. Există o constantă amuzantă care leagă începutul și sfîrșitul aventurii „prezidențiale” a dnei Roberts. Proaspăt sosită în România, apare într-o relatare și fotografie întretîinîndu-se la Cotroceni cu dl Ion Iliescu – ceva de felul: „Șeful statului și Consulul Onorific al României în Nevada își strîng cordial mîinile”. A doua zi, însă, dna Roberts începe să-i strîngă mîna cu ușa celui pe care-l reprezintă în Nevada, lansează o campanie furi-bundă de denunțare – directă sau prin vocea limbutului strateg Dick Morris – a dlor Iliescu și Năstase ca „oameni ai trecutului”, „comuniști”, „autorii dezastrelui în care se află România” etc. Mă rog, tot arsenalul de campanie electorală.

La plecarea din România, dna Roberts acuză întreaga clasă politică românească, dar nu uită să menționeze

că se întoarce în Nevada spre a-și continua, printre altele, și activitatea de... Consul Onorific al României. Adică, se întoarce să-i reprezinte din nou pe „oamenii trecutului”, „comuniștii”, „autorii dezastrului în care se află România”. Chiar așa, în vreme ce se afla în luptă, „pe viață și pe moarte” cu „oamenii trecutului”, cine îi reprezenta pe dnii Iliescu și Năstase în Nevada, cine era, mă întreb, Consulul Onorific al României la Las Vegas? Prospera nevadeză de origine română a uitat vorba „ori laie, ori bălaie”... V-ați mira ca, în cazul în care dl Năstase câștigă prezidențialele, iar dl Geoană devine prim-ministru și au humorul de a-i reînnoi dnei Roberts mandatul de Consul Onorific al României în Nevada, dna Roberts să accepte cu entuziasm a-i reprezenta încă o dată pe „oamenii trecutului” românesc, deveniți – măcar pentru următorii patru ani – „viitorul României”?

Dna Roberts nu a fost „scoasă din luptă” fiindcă este diferită de clasa politică pe care o acuză în totalitate, ci pentru că nu e cu nimic esențial diferită de această clasă politică. Domnia sa ar fi trebuit să stea la o coadă foarte lungă spre a ajunge în față printre cei de care nu se deosebește decît superficial. Cam aici se află, cred eu, epopeea prezidențială a unui personaj brav, pe alocuri amuzant, a cărui retragere din cursa electorală este deplînsă de anumite condeie în termeni care ar vrea să spună că de pe scenă s-a retras Ioana d'Arc sau Margaret Thatcher.

Despre personalitatea și traseul candidaturii dlui Timoc nu știu nimic și nu-mi permit să vorbesc în necunoștință de cauză. Iar în ceea ce mă privește, spun încă o dată: nu am intrat încă în politică, nu am candidat la nimic, deci nu am avut ce să pierd, nu am avut cum să fiu înfrînt – nici de conservatorii, nici de descuiții români, nici de eforturile conjugate ale

amicilor și detractorilor. Am pierdut, e drept, o altfel de luptă. Dar ea nu a avut caracter politic. Se pare că din 20 în 20 de ani am talentul de a încerca să iau notă cât de mult le stau în gât, nu atît detractorilor mei, cum îi numiți dumneavoastră pe unii, cât (mai ales!) multor prieteni. Nu e o experiență plăcută, dar, vorba bunicii mele, nu e rău să verifici, să afli din cînd în cînd, „pe ce scîndură dormi”. Am aflat, pot trage un lung pui de somn. „Amicii” mei – așîșderea.

N.C.: Ce șanse pentru reformarea sistemului politic românesc întrevedeți în viitorul apropiat? Într-un interviu acordat unui post de televiziune, Dan C. Mihăilescu vedea jumătatea plină a paharului, întrucît, considera el, lumea se „balcanizează” mai degrabă decît să se occidentalizeze. Așa stînd lucrurile, el credea că vom fenta încă o dată istoria și ne vom integra lumii civilizate, pe cale să accepte cutumele noilor barbari.

D.T.: Dl Dan C. Mihăilescu se dovedește, încă o dată, foarte bine informat. Acum vreun an, sastisit de comentariile anapoda folosite într-un serial, în care, printre altele, se deplîngea „balcanizarea” nu-știu-căror bune obiceiuri occidentale, am trimis un articol respectivei publicații americane. Redactorul paginii m-a invitat la un *business lunch*. A fost tulburat să mă audă vorbindu-i despre proasta influență a unor bune obiceiuri occidentale asupra nesuferitului balcanism...

Dacă avem norocul ca printre politicienii români care vor conduce țara să se afle deținători de fente din clasa Dobrin, Hagi, Titus Ozon, Constantin, s-ar putea să fentăm încă o dată istoria. Numai că felul în care am „fentat-o” pînă acum ne ține încă în cușca protopoliticului din care nu am reușit să ieșim nici măcar în condițiile unei libertăți greu dobîndite. Între „a fenta” și „a te fenta” exista o mare diferență. Așa cum există

o diferență esențială între „politicieni” și „oameni politici”.

Reformarea sistemului politic românesc? Trebuie să mă gîndesc, dar nu sînt sigur că vă pot da un răspuns „în viitorul apropiat”.

N.C.: *Cum comentați apelul lui Salman Rushdie, făcut la PEN Clubul din Statele Unite ale Americii, care lua act de încălcarea libertăților civile din Primul Amendament, grație cîtorva zone obscure din Patriotic Act?*

D.T.: Salman Rushdie nu este doar un scriitor foarte interesant. Este și un personaj foarte interesat, un dorlotat al elitei occidentale de stînga. Pentru a continua să se afle în grațiile acesteia, nu ezită să-i cînte în strună. Dar, în cazul la care vă referiți, sînt sigur că a făcut-o din perfectă bună-credință, spunînd exact ceea ce crede și ceea ce-l deranjează.

Ce... deranjează pe alții în declarațiile de acest fel ale lui Rushdie este că autorul *Versetelor satanice* pare să fi uitat ce importantă a fost pentru o bună parte a planetei securitatea lui, pe care s-au cheltuit sume care ar fi putut constitui bugetul anual al unei țări mai mici. Azi, cînd este vorba de securitatea altora – sute de milioane de oameni –, Rushdie „ia act de încălcarea libertăților civile” ale americanilor. Ar trebui să fie sigur că în vastul, complicatul proces de asigurare a securității sale se vor fi încălcat niște libertăți ale altora – așa ceva este, din păcate, parte a jocului.

Nu mă amuză să fiu descălțat la aeroport, controlat pînă la piele, nu mă încîntă restrîngerea, fie și temporară, a unora dintre libertățile mele de cetățean american, dar am acceptat că 11 septembrie 2001 a afectat profund calitatea vieții și șansele supraviețuirii pe această planetă. Nu vreau să intru aici și acum în prea multe amănunte ale acestei dezbateri foarte aprinse

și, de altfel, necesare, implicînd vinovății care duc poate pînă la Dumnezeu sau cum îl numesc alții, care își ascund faptele abominabile în spatele Lui. Dar sînt înclinat să-i dau dreptate dlui Vladimir Tismăneanu, care, în finalul unui editorial din *Jurnalul Național*, făcea un apel la rațiune: „Nici un politician ori intelectual responsabil nu poate nega că ne aflăm în plin conflict între umanism și barbarie”. Într-un asemenea potențial Armaghedon, e o imensă ipocrizie să ne mirăm că anumite libertăți civile se restrîng pentru o vreme; exact vremea de care avem nevoie cu toții spre a înțelege cum putem face față acestui dezastru, cum putem restabili un echilibru planetar – fie el și fragil, dar un echilibru – care să dea șanse de supraviețuire speciei umane. Restricțiile sînt dictate nu din ambiții politice, ci din necesitate.

N.C.: *Ce mai scrieți, dle Tudoran?*

D.T.: Deocamdată, cereri de finanțare pentru lansarea – în noiembrie, sper – a unei reviste dedicată știrilor, analizelor și dezbaterilor din lumea hurducăită a democrației. Titlul revistei: *democracy-at-large*. Macheta revistei arată *first class*.

(*Cuvîntul libertății*, 4 octombrie 2004)

Cuprins

<i>Spovedania unui pamfletar</i>	5
I. Șah la orgoliu	9
II. Baobabul românesc	39
Criza de identitate – între <i>umlaut</i> și <i>miahkii znak</i>	41
Iluzii costisitoare	46
Pluta	50
Baobabul românesc (I)	55
Baobabul românesc (II)	58
Gleznele doctrinare	61
III. Alegeri, <i>catindați</i> , urmări	63
Macaroane pe urechi sau anecdote mari despre oameni mici	65
Ifose transatlantice	70
Chix Morris	75
Falsele analogii	81
Crucea lui Geoană	84
Omul fără voce	87
Contabilul liniștit sau Theodorică I?	90
Mîrlanul general al capitalei	93
O lovitură cumplită pentru Partidul Național Liberal ...	96
De la politician la om politic	102
Unde-i baba, să-i rup laba	105
Excesul	108
IV. Vraiște Vodă	111
Rața de unică întrebuințare	113
Trabantu' și Levantu'	116
<i>Off-shore</i>	119
Autodeservire	122
<i>Breakfast</i> la Blair House	125
Întîrziatele	128
Vraiște Vodă	131
Șpagatul Udrea	134
Republica Română Absurdistan	137

V. Pacientul național	141
Acești gigei și averile lor urlătoare	143
Fabrica de ciocoi (I)	147
Fabrica de ciocoi (II)	151
Turnatu' și Turnătoru'	155
Factorul Vadim	159
Dolari la m ³	164
Esențialul	167
Cetățean vs Locuitor	170
Excelență,	173
Obstacolul Breban	176
Breban – fața fără chip	179
Ciufulici și Interim (I)	182
Ciufulici și Interim (II)	185
Haiducul de salon – un megaloman la porțile disidenței	188
Azimutul	208
Linșajul	211
O nouă paradigmă?	214
România: o tragedie cu ieșire la mare	217
Securiști și sinecuriști	220
Hannah Arendt, pelicanul sau baba (I)	223
Hannah Arendt, pelicanul sau baba (II)	226
Cleptocratul politic	229
Cioroipanul și Țara minunilor	231
Simpat, simpatetic și parasimpat	234
Tacă-ți fleanca și cîntă!	237
Reuavestire	240
Levantu' din fire n-are lecuire	243
Pacientul național	246
Sandiganbayan	249
VI. Presa vs presa	253
Procesomania	255
Impasurile presei	258
Io, Saturnalia!	261
Prezumția	264
Silogismul	267
Puțoiul zilei	270
Dușmanul presei – presa	273
Turturică, mută-ți cuibu' și te du... ..	276
Jimmy, hopa!	279
La cine scrii, domn'le?	282

VII.	Cvasiportrete	285
	„Omul, acest dușman”	287
	Mai blînd și mai drept	290
	Mirarea Pacepa	292
	Noapte bună, domnule profesor!	297
	O națiune imaginară: Basarabia, <i>mon amour</i>	300
	Harul divin și dreptul divin	303
	Neliniștitul Aurel (I)	306
	Neliniștitul Aurel (II)	309
	Neliniștitul Aurel (III)	312
	Marea zonă (I)	315
	Marea zonă (II)	318
	Marea zonă (III)	321
	FPRI	324
VIII.	Orbirea	327
	Cain & Cain	329
	Orbirea (I)	332
	Orbirea (II)	335
	Orbirea (III)	338
	Haita (I)	341
	Haita (II)	344
	Haita (III)	347
	Haita (IV)	350
	Islam după islam (I)	353
	Islam după islam (II)	356
	Islam după islam (III)	359
	Islam după islam (IV)	362
	Lampa cu alogen	365
	Delimitări – fanatism și prostie	368
	Oportunismul exterminator	371
	Naziști de omenie (I)	374
	Naziști de omenie (II)	377
IX.	Curcubeul huiduielilor	381
	Ciuciuveaua	383
	Monșerul Montaigne	385
	Omul netrăit	388
	„Limpede-cleștar”?	391
	Pă bune	394
	Curcubeul huiduielilor	397
	„Practic, sînt prizonierul viziunii unor oameni despre <i>ce</i> , <i>cît</i> , <i>cînd</i> și <i>cum</i> are dreptul să facă Dorin Tudoran”	403

În colecția Ego. Publicistică

au apărut:

- Robert Turcescu – *Dans de Bragadiru*
Silviu Brucan – *Profeții despre trecut și despre viitor*
Cristian Tudor Popescu – *Libertatea urii*
Lucian Mîndruță – *Fabrica de tămîie*
Radu Pavel Gheo – *Adio, adio, patria mea*
cu î din i, cu â din a
Eugen Istodor – *Viețașii de pe Rahova*
Vitalie Ciobanu – *Anatomia unui faliment geopolitic:*
Republica Moldova. Eseuri
Vasile Gârneț – *Intelectualul ca diversiune. Fragmente tragicomice*
de inadecvare la realitate
Marius Tucă – *Verde-n față*
Radu Pavel Gheo – *DEX-ul și sexul*
Silviu Brucan – *Secolul XXI: Viitorul Uniunii Europene.*
Războaiele în secolul XXI
Radu Pavel Gheo – *Adio, adio, patria mea cu î din i*
cu â din a (ediția a II-a)
Robert Turcescu – *Fiare vechi. Dileme cotidiene*
Radu Pavel Gheo – *Românii e deștepți* (ediția a II-a)
Andrei Codrescu – *Scrisori din New Orleans*
Dorin Tudoran – *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*

în pregătire:

- Mihaela Miroiu – *Neprețuitele femei*
Daniel Dăianu – *Ce vom fi în Europa*

Bun de tipar: martie 2006. Apărut : 2006
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tipografia S.C. PRINT MULTICOLOR S.R.L. Iași
str. Bucium, nr. 34, Iași, 700265
tel. 0232-211225, 236388, fax. 0232-211252
